

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

NORDISTICA GOTHOBURGENSIA
26

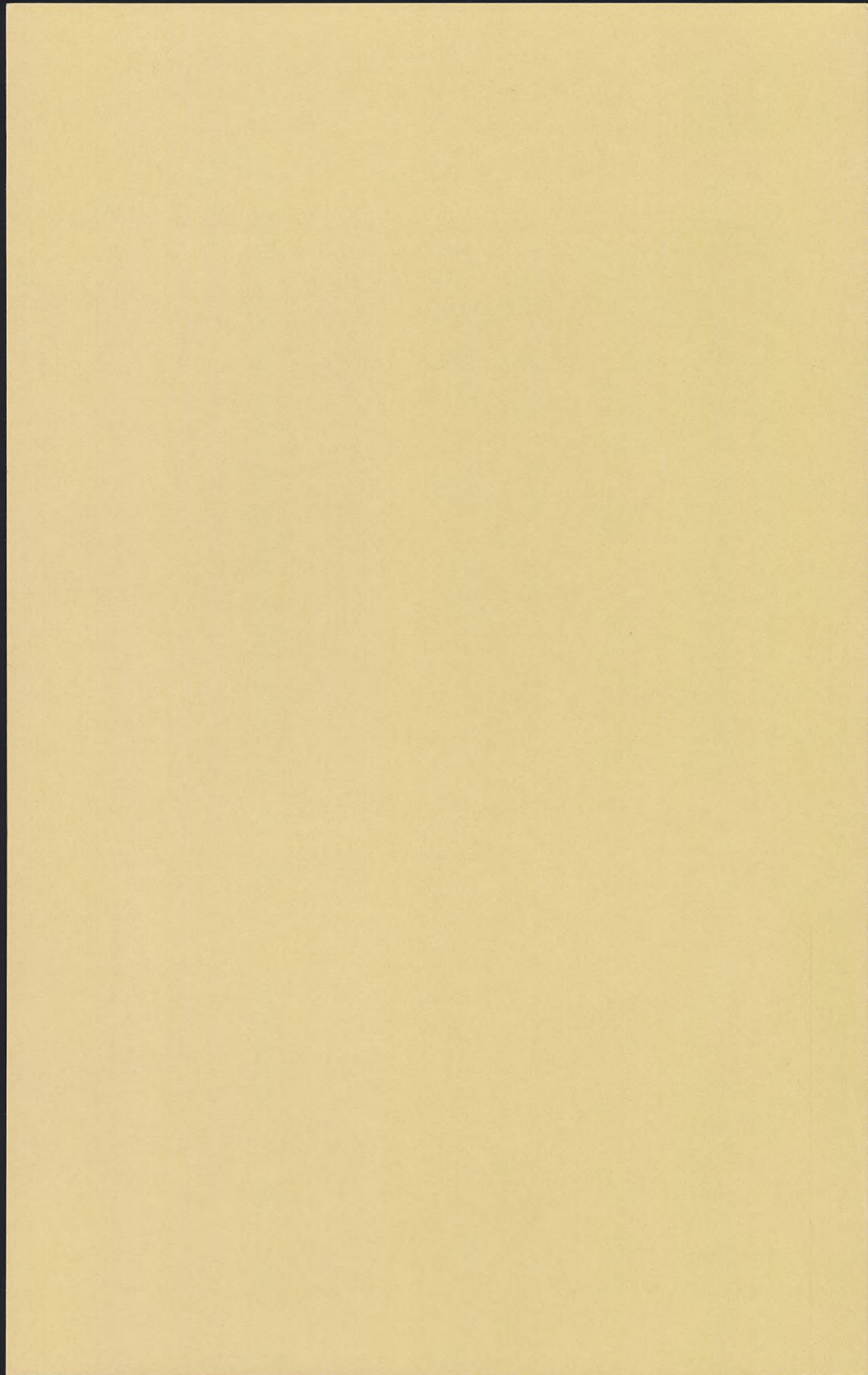
UNGDOMARS ARGUMENTATION

Om argumentationstekniker i gruppsamtal

Karolina Wirdenäs

ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS

NORDISTICA GOTHOBURGENSIA
EDITORER: LARS-GUNNAR ANDERSSON OCH BO RALPH
26

UNGDOMARS ARGUMENTATION

Om argumentationstekniker i gruppsamtal

(English Summary)

Karolina Wirdenäs

Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen i nordiska språk,
som enligt beslut av humanistiska fakultetsnämnden vid Göteborgs universitet
kommer att försvaras offentligt lördagen den 14 december 2002 kl. 10
i Lilla hörsalen, Humanisten.

ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS
GÖTEBORG
2002

Abstract

Wirdenäs, Karolina, *Ungdomars argumentation. Om argumentationstekniker i gruppsamtal*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 2002. 300 s. (Nordistica Gothoburgensia. 26.) Doktorsavhandling i nordiska språk. Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. *The Argumentation of Senior High School Students. On argumentative techniques in group conversations*. Doctoral dissertation in Scandinavian Languages. Department of Swedish Language, Göteborg University. 2002. 300 pp.

The aim of this thesis is to study argumentation in interaction. The data is drawn from a corpus which consists of 27 recorded group interviews with senior high school students discussing music (approx. 20 hours or 205,000 words).

The theories and methods applied in the study are conversational analysis, interactional sociolinguistics and to some extent argumentation theory. The dynamic interactional view is predominant.

Argumentation is defined as interaction where different opinions give rise to spontaneous, dialogical and elaborated disagreement which is expressed in an adjacent relation. As much as almost one third of the words in the data are used during the argumentations. There are as many argumentations as 454 altogether or 17 argumentations per conversation on average.

The complexity and length of the argumentations vary to a great extent. The variation is explained by the uses of different argumentative techniques, different argumentative styles, the relationships between interlocutors, and the two social variables study programme and gender.

In general the students are very skilled at arguing and they utilise a variety of argumentative tools (argumentative techniques). Consequently, the results show that argumentation is a well-known everyday form of communication.

Key words: argumentation; argument; interaction; conversation; interactional style; youth; conversation analysis; interactional sociolinguistics; socio-economic position; gender.

© Karolina Wirdenäs 2002

Distribution:
ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS
P.O. Box 222
SE-405 30 GÖTEBORG, Sweden

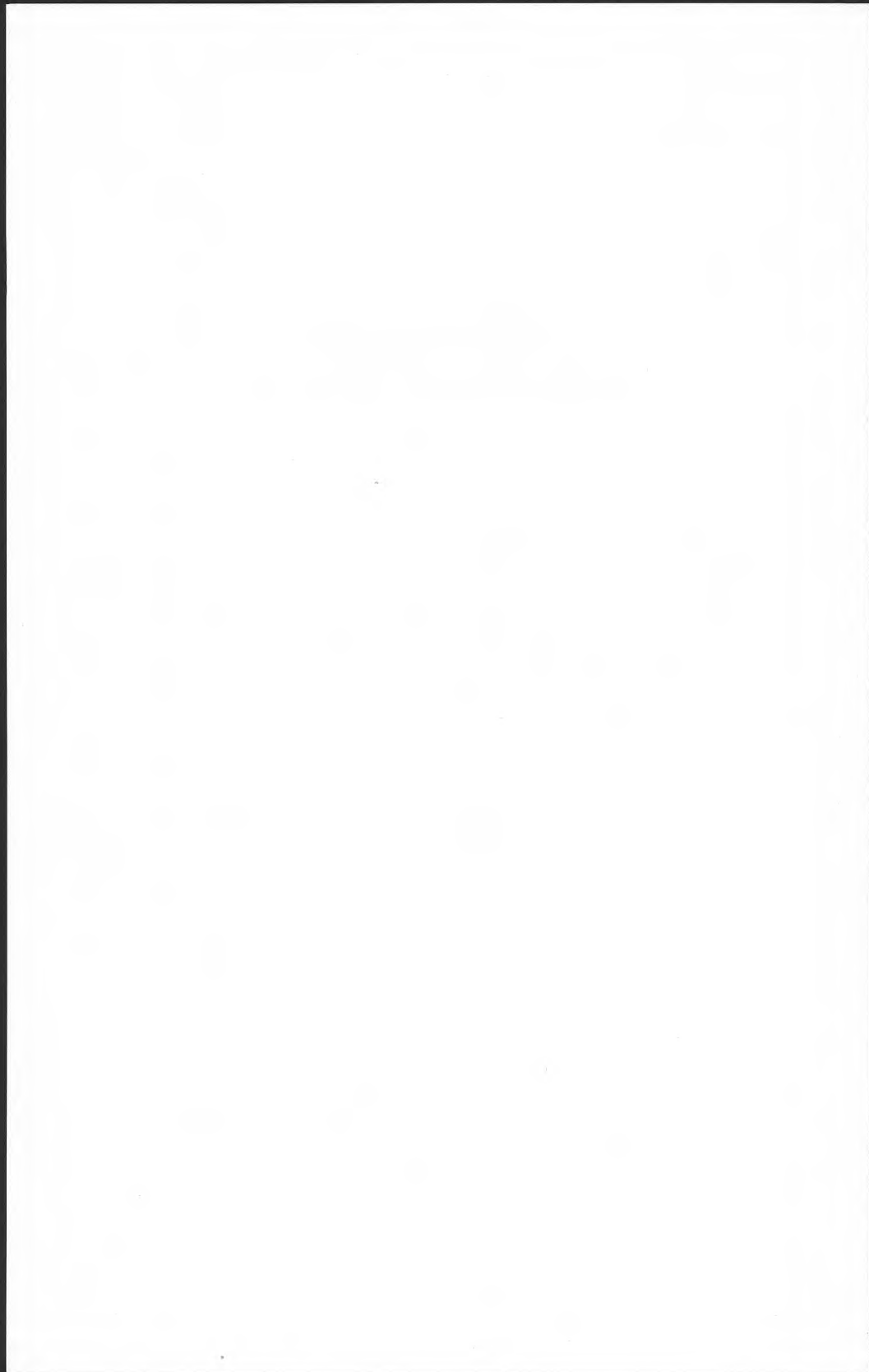
Elanders Novum, Göteborg 2002

ISBN 91-7346-449-X
ISSN 0078-1134

Karolina Wirdenäs

UNGDOMARS ARGUMENTATION

Om argumentationstekniker i gruppsamtal

NORDISTICA GOTHOBURGENSIA
EDITORER: LARS-GUNNAR ANDERSSON OCH BO RALPH
26

UNGDOMARS ARGUMENTATION

Om argumentationstekniker i gruppsamtal

(English Summary)

Karolina Wirdenäs

ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS
GÖTEBORG
2002

Abstract

Wirdenäs, Karolina, *Ungdomars argumentation. Om argumentationstekniker i gruppssamtal*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 2002. 300 s. (Nordistica Gothoburgensia. 26.) Doktorsavhandling i nordiska språk. Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. *The Argumentation of Senior High School Students. On argumentative techniques in group conversations*. Doctoral dissertation in Scandinavian Languages. Department of Swedish Language, Göteborg University. 2002. 300 pp.

The aim of this thesis is to study argumentation in interaction. The data is drawn from a corpus which consists of 27 recorded group interviews with senior high school students discussing music (approx. 20 hours or 205,000 words).

The theories and methods applied in the study are conversational analysis, interactional sociolinguistics and to some extent argumentation theory. The dynamic interactional view is predominant.

Argumentation is defined as interaction where different opinions give rise to spontaneous, dialogical and elaborated disagreement which is expressed in an adjacent relation. As much as almost one third of the words in the data are used during the argumentations. There are as many argumentations as 454 altogether or 17 argumentations per conversation on average.

The complexity and length of the argumentations vary to a great extent. The variation is explained by the uses of different argumentative techniques, different argumentative styles, the relationships between interlocutors, and the two social variables study programme and gender.

In general the students are very skilled at arguing and they utilise a variety of argumentative tools (argumentative techniques). Consequently, the results show that argumentation is a well-known everyday form of communication.

Key words: argumentation; argument; interaction; conversation; interactional style; youth; conversation analysis; interactional sociolinguistics; socio-economic position; gender.

© Karolina Wirdenäs 2002

Distribution:
ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS
P.O. Box 222
SE-405 30 GÖTEBORG, Sweden

Elanders Novum, Göteborg 2002

ISBN 91-7346-449-X
ISSN 0078-1134

Förord

Hösten 1995 valde jag att läsa C-kursen i svenska i stället för att fortsätta med min pågående lärarutbildning. Det skulle bara bli en kort paus, en extra termin med ett ämne som intresserat mig särskilt mycket på en institution som varit särdeles välkomnande. Ett förödande val visade det sig vara – för min lärarutbildning. C-kursen avlöstes av en D-kurs, som i sin tur resulterade i forskarutbildning i nordiska språk. Det har nu gått sex år sedan dess. Avhandlingen är snart så klar som den någonsin kommer att bli, en realitet som på en och samma gång gör mig glad och lättad, vemodig och orolig. Men mest glad.

Under en stor del av dessa sex år har jag ägnat mig åt att studera samtal. Jag har samtidigt varit inbegripen i samtal med ett antal personer som på olika sätt hjälpt mig i mitt arbete. Dessa vill jag tacka nu.

Mina handledare vill jag börja med att tacka. Professor Lars-Gunnar Andersson har alltid kunnat ge kloka och engagerade svar på alla mina frågor. Han har dessutom varit generös med handledningstid och handledningstillfällen. Docent Catrin Norrby var från början en mycket god samtalsanalytisk kollega, men blev så småningom också biträdande handledare. Precis som Lars-Gunnar har Catrin varit mycket generös med tid, engagemang och kompetens. Hon har också givit mig tillfälle att göra forskningsvistelser vid hennes institution vid University of Melbourne. Bättre handledning kan man verkligen inte önska sig. Tack!

Men det finns också andra som på ett intellektuellt och praktiskt sätt hjälpt mig under avhandlingsprocessen. Jag vill börja med att tacka det högre seminariet vid institutionen. Från det har jag alltid fått bra frågor och förslag. Tack också till det samtalsanalytiska seminariet (Kulting-gruppen) där frågor om interaktion dryftats under docent Elisabet Engdahls ledning. Ett par personer har emellertid varit mer inblandade i min avhandling än andra. Jag nämner dem i någon form av läskronologisk ordning: fil.kand. och B.Ph.Isl. Anna Gunnarsdotter Grönberg, fil.dr Per Holmberg och fil.mag. Susanna Karlsson läste valda delar av manuset inför mitt slutseminarium. Av dem fick jag goda kommentarer och påpekanden. Fil.dr Barbro Wallgren Hemlin

och Palle Leth läste hela manuset i en senare version och båda gav mig många viktiga och insiktsfulla råd. Dessutom har fil.mag. Emma Sköldberg korrekturläst texten och fil.kand. Jenny Nilsson har kontrollerat alla exempel. Den engelska sammanfattningen och abstract har Martin Mirko och Catrin Norrby språkgranskat. Slutligen har vår isländske lektor Kristinn Jóhannesson tillsammans med professor Bo Ralph redigerat slutversionen av texten. Ett oändligt stort tack till er alla!

Några som jag länge längtat efter att tacka är de 105 gymnasieungdomar som ställde upp på att bli inspelade när de diskuterar musik. Det är tack vare er som jag över huvud taget haft ett material att undersöka. Till de lärare som hjälpt mig att få till stånd inspelningarna känner jag också stor tacksamhet. Jag skulle vilja räkna upp er alla – inspelade och lärare – men kan inte, eftersom den anonymitet som jag utlovat då skulle gå om intet. Tack för alla argumentationerna! I detta sammanhang vill jag också tacka VR (Vetenskapsrådet, tidigare HSFR) som finansierat projektet "Gymnasisters språk- och musikärlidar". Inom ramen för detta projekt samlade jag in materialet och det var samma projekt som finansierade min tjänst som forskningsassistent de första åren.

Under min forskarutbildning har jag också fått tillfälle att studera och forska på olika håll i världen. Ett antal stipendiefonder har gjort det möjligt för mig att delta i kurser och seminarier i Norden, Europa och Australien.

NorFa (Nordisk Forskerutdanningsakademi) och Syddansk Universitet har finansierat sammanlagt tre doktorandkurser i Danmark, och det samnordiska projektet UNO (Språkkontakt och ungdomsspråk i Norden) har arrangerat flera seminarier som jag fått möjlighet att delta i. Tack!

STINT (Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning), SI (Svenska institutet), Stiftelsen Markussens studiefond, Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg och Stiftelsen Wilhelm och Martina Lundgrens Vetenskapsfond har alla bidragit till finansieringen av mina två länge forskningsvistelser vid Department of German and Swedish Studies vid University of Melbourne. Ett stort tack till dessa fonder! Jag vill också tacka alla som välkomnade mig vid institutionen i Melbourne.

Jag har även tillbringat en längre tid i Paris och där kunnat följa ett seminarium i semantisk lingvistik vid EHESS (l'École des Hautes Études en Sciences Sociales). Jag tackar Stiftelsen Anna Ahrenbergs fond för hjälp med finansiering.

Men livet består inte bara av arbete. För att kunna skriva en avhandling behöver man också den inspiration som social samvaro ger. På Institutionen för svenska språket har det hela tiden funnits mycket goda kolleger som inte bara har gjort doktorandtillvaron intellektuellt stimulerande, de har också varit mycket trevliga att umgås med. Jag vill dock särskilt nämna Emma Sköldberg som jag delat rum med under många år. Mycket skratt och en del förtvivlan har vi delat i H732. Tack!

Många av mina kolleger skulle jag lika gärna kunna kalla vänner. Men vännerna utanför institutionen vill jag tacka särskilt. Tack för att ni stått ut med mig och mina trista prioriteringar av arbete under dessa år! Det ska bli ändring på det nu, det lovar jag.

Dem som jag vill tacka mest kommer emellertid sist. Måhända var det en tidig inspelning med min egen familj (kursuppgift!) som först gjorde mig uppmärksam på de intressanta ting som pågår under ett samtal. Tack kära familj för det stöd ni ger mig! Förlåt för att ni varit tvungna att acceptera mig som en alltför disträ och stressad dotter, syster och moster under så lång tid.

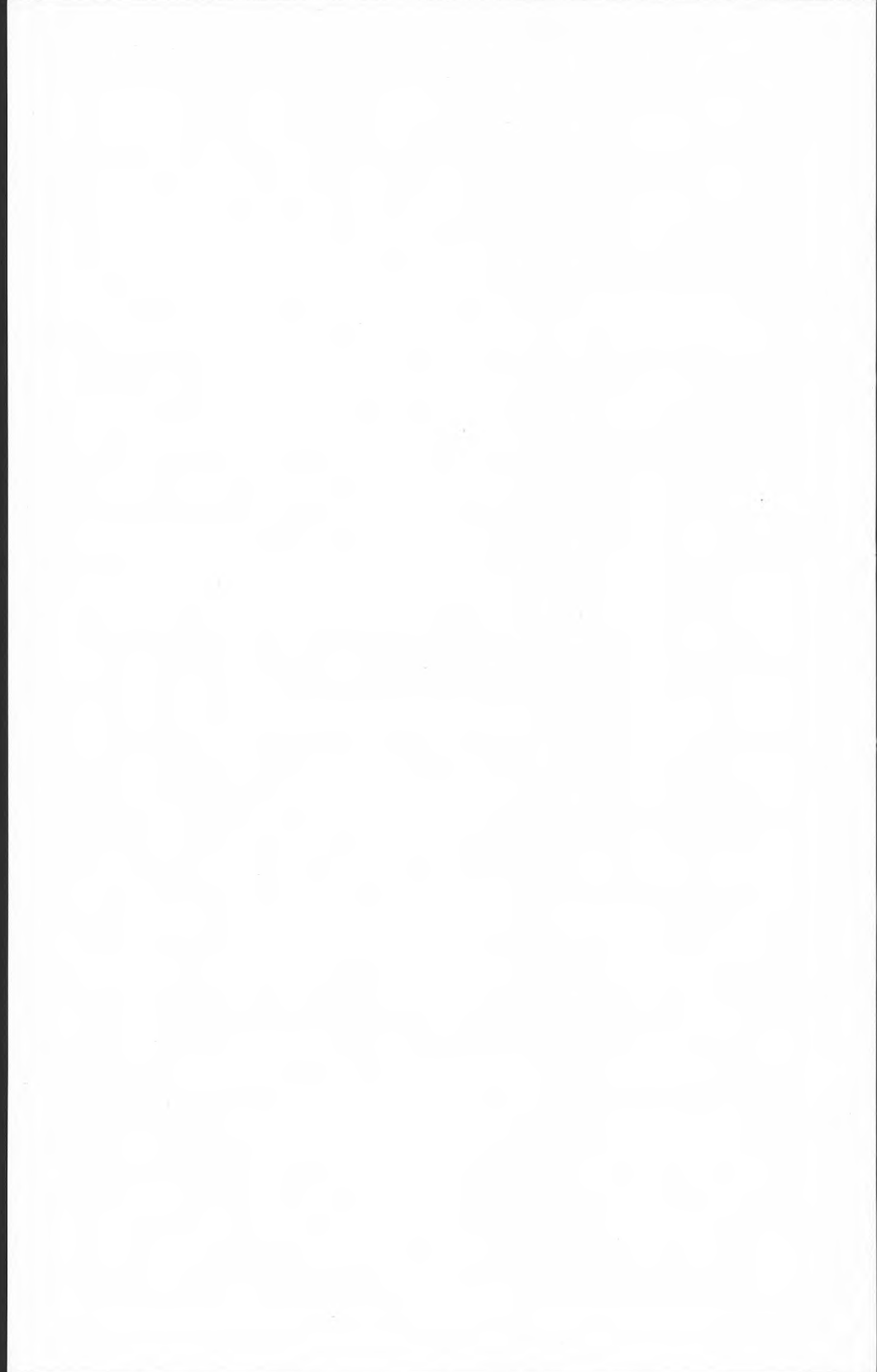
Och Palle, du har givit mig många skäl till att tacka. Tack för att du så ofta velat samtala med mig om avhandlingen. Tack för alla skarpsynta, kloka och ibland besvärliga frågor som du ställt. Och tack för din kärleksfulla omtänksamhet, inte minst den som hjälpt mig att avsluta arbetet.

Tusen tusen tack!

Göteborg, 2002-10-20

Den första snön lyser vit på taken.

Karolina Wirdenäs

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte	1
1.2. Avhandlingens uppläggning	3
2. Teoretiska och metodiska utgångspunkter	5
2.1. Samtalsanalytisk teori och metod	5
2.1.1. <i>Conversation analysis</i> som samtalsanalytisk metod	6
2.1.2. Modifiering och problematisering av CA och samtalsanalys i avhandlingen	10
2.1.2.1. Yttranden, turer och minimala responser	10
2.1.2.2. Närhetspar och preferens	11
2.1.2.3. Induktiv metod och kontextperspektiv	16
2.1.3. <i>Politeness</i> och <i>face</i> – solidaritet i samtal	17
2.1.3.1. Tecken på solidaritet och socialt ansikte i materialet	19
2.2. Identitet, ungdomar och ungdomsspråk	21
2.2.1. Identitet i avhandlingen	21
2.2.1.1. Social identitet	22
2.2.1.2. Yttre identitet	23
2.2.2. Vad är ungdomar?	24
2.2.3. Forskning om ungdomskultur	27
2.2.4. Ungdomar och ungdomars språk	28
2.2.4.1. Ungdomsspråk och sociala skillnader	30
2.3. Argumentationsteori	33
2.3.1. Argumentationsteori i avhandlingen	33
2.3.1.1. Från Toulmin till pragma-dialektik	35
2.3.1.2. Perelmans och Olbrechts-Tytecas nya retorik	38
2.4. Samtal och argumentation	40
3. Materialet	42
3.1. "Gymnasisters språk- och musikkvällar"	42
3.2. Inspelningsmetodik	44
3.3. Inspelningsförfarandet	47

3.4.	Resultatet av inspelningarna	49
3.4.1.	Materialbearbetning	52
3.5.	Ett exempel på interaktionen – grupp 26	54
3.5.1.	Presentation av grupp 26	54
3.5.2.	Diskussionen kring <i>Kan du vissla Johanna?</i> i grupp 26	57
4.	Argumentationerna	70
4.1.	Vad som menas med argumentation i avhandlingen	70
4.1.1.	Argumentation kontra basenhet	74
4.1.2.	Kort om argumentationernas frekvens i materialet	77
4.2.	Argumentationerna: en överblick	79
4.2.1.	Argumentationen börjar: T1	79
4.2.1.1.	Modifiering och försiktighet i T1	80
4.2.1.2.	T1:s uppbyggnad	82
4.2.2.	Oenigheten befästs, T2	84
4.2.2.1.	T2:s komplexitet och riktning	85
4.2.2.2.	Responspartiklar och modifiering i T2	87
4.2.3.	Argumentationens basenhet fullbordas, UT	89
4.2.3.1.	Deltagarkombinationer	90
4.2.3.2.	UT:s uppbyggnad	92
4.2.4.	Flerpartskonstruktioner i T1, T2 och UT	94
4.2.5.	Sammanfattning	99
4.3.	Vad argumenteras det om?	100
4.3.1.	Värderingar	101
4.3.2.	Sakförhållanden	103
4.3.3.	Beskrivningar	104
4.3.4.	Spekulationer	106
4.3.4.1.	<i>Vilka lyssnar på musiken?</i> och <i>När lyssnar man på musiken?</i>	107
4.3.5.	Argumentationer med flera innehållstyper	109
4.3.6.	Frekvenser över innehållstyperna	111
4.3.7.	Sammanfattningsvis om innehållstyperna	113
4.4.	Musikexemplen och argumentationerna	113
4.5.	T1, T2, UT och innehåll analyserat i ett längre exempel	115
4.6.	Enighetens plats i oenigheten	121
5.	Argumentationstekniker	124
5.1	De sju argumentationsteknikerna	124
5.1.1.	Frågeformade invändningar	125

5.1.2.	Ogiltigförklaringar	128
5.1.3.	Personangrepp	131
5.1.3.1.	Kort om skämt och skratt	134
5.1.4.	Jämförelser	136
5.1.5.	Auktoritetsargument	138
5.1.6.	Precisering/generalisering	141
5.1.7.	Villkorsargument	143
5.2.	Sammanfattningsvis om argumentationsteknikerna	145
5.3.	Villkor som argument	147
5.3.1	Beskrivning av villkorsargument	147
5.3.2.	Villkorsargumentens position	153
5.3.2.1.	Kvantitativ översikt	153
5.3.2.2.	Villkor i T1	156
5.3.2.3.	Villkor i T2	158
5.3.2.4.	Villkor i UT och efter UT	163
5.3.3.	Villkorsargumentens konstruktion	169
5.3.3.1.	Ordvillkor	170
5.3.3.2.	Resonemangsvillkor	176
5.3.3.3.	Blandvillkor	182
5.3.3.4.	<i>Det beror på</i> -villkor	188
5.3.3.5.	Detaljrika och odetaljerade villkorsargument	194
5.4.	Argumentationer och argumentationstekniker – vart leder spåren?	199
6.	Argumentationsstilar och deltagarrelationer	201
6.1.	Argumentationsstilar	201
6.1.1.	Punktstilen och inventeringsstilen	201
6.1.2.	Stilarna i grupp 12 och grupp 26	203
6.2.	Deltagarrelationer	213
6.2.1.	Solidaritet och motstånd inom grupperna	213
6.2.1.1.	Deltagarrelationer i grupp 6	214
6.2.1.2.	Deltagarrelationer i grupp 25 och grupp 16	221
6.2.1.3.	Heterogena stilar och relationer	228
6.3.	Sammanfattningsvis om stilar och relationer	231
7.	Sociala variabelers förklaringskraft	233
7.1.	Variabeln kön	234
7.2.	Variabeln gymnasieprogram	236
7.3.	Kön och gymnasieprogram	238
7.4.	Argumentationen i de enskilda grupperna	240
7.4.1.	Kluster och sociala variabler	243

7.4.1.1.	Kluster och gymnasieprogram	245
7.4.1.2.	Kluster och kön	246
7.4.2.	Kluster, argumentationsstilar och deltagarrelationer	247
7.4.2.1.	Argumentationsstilar och gymnasieprogram	248
7.4.2.2.	Klustren i förhållande till deltagarrelationer	250
7.4.2.3.	Argumentationsstilar, deltagarrelationer och variabeln kön	251
7.4.3.	Några sammanfattande ord	252
7.5.	Diskussion om samtalsdeltagarna och argumentationerna	253
8.	Sammanfattning	259
8.1.	Argumentationerna	260
8.2.	Argumentationernas utveckling	261
Summary	265
Litteraturförteckning	272
Appendix	284
Appendix 1	284
Appendix 2	285
Appendix 3	294
Appendix 4	295

Exempelförteckning

Exempel 1.1. Om vispop; grupp 9, arg. 15	2
Exempel 2.1. Minimal respons eller uppbackning?; grupp 10	11
Exempel 2.2. En kort argumentation; grupp 1, arg. 5	12
Exempel 2.3. Argumentation som <i>sociability</i> ; grupp 21, arg. 2	14
Exempel 2.4. Vad man gör när man lyssnar på klassisk musik; grupp 3, arg. 5	21
Exempel 3.1. Värdering av inspelningen; grupp 26	55
Exempel 3.2. Samtalsledaren efterfrågar vidareutveckling (utsnitt från exempel 3.4i); grupp 26	56
Exempel 3.3. Problem med benämningar (utsnitt från exempel 3.4f); grupp 26	56
Exempel 3.4a–3.4k. Diskussionen om <i>Kan du vissla Johanna?</i> ; grupp 26	57
Exempel 4.1a. Säljer dansbandsmusik?; grupp 1, arg. 5	71
Exempel 4.1b. Säljer dansbandsmusik?; grupp 1, arg. 5	74
Exempel 4.2. Värdering av Kents musik; grupp 6, arg. 1	75
Exempel 4.3. Vilka lyssnar på klassisk musik?; grupp 6, arg. 11	80
Exempel 4.4. Värdering av <i>She loves you</i> ; grupp 9, arg. 3	81
Exempel 4.5. Värdering av Beatles; grupp 6, arg. 5	83
Exempel 4.6. Värdering av dansband; grupp 17, arg. 6	85
Exempel 4.7. Beskrivning och värdering av techno; grupp 23, arg. 15	86
Exempel 4.8. När man lyssnar på klassiskt; grupp 21, arg. 7	88
Exempel 4.9. Om radiolyssnarvanor; grupp 6, arg. 41	91
Exempel 4.10. Värdering av dansbandsmusik; grupp 14, arg. 4	92
Exempel 4.11. När man skulle kunna lyssna på klassisk musik; grupp 6, arg. 9 ...	93
Exempel 4.12. Om man skulle dansa till 2 Unlimited; grupp 5, arg. 8	94
Exempel 4.13. Hur indiepopare är klädda; grupp 27, arg. 2	95
Exempel 4.14. Värdering av Fugees; grupp 6, arg. 28	96
Exempel 4.15. Om radiolyssning; grupp 26, arg. 8	97
Exempel 4.16. Värdering av klassisk musik; grupp 11, arg. 3	98
Exempel 4.17. Värdering av klassisk musik; grupp 12, arg. 6	101
Exempel 4.18. Vilka instrument hörs i Lisa Ekdahls låt; grupp 11, arg. 15	103
Exempel 4.19. Beskrivning av klassisk musik; grupp 6, arg. 8	105
Exempel 4.20. Spekulation kring Refused; grupp 9, arg. 8	106
Exempel 4.21. Vilka lyssnar på klassisk musik?; grupp 6, arg. 11	108
Exempel 4.22. När man lyssnar på Kent; grupp 5, arg. 4	109

Exempel 4.23. Benämning på Kents musik och värdering av indiepop; grupp 4, arg. 1	110
Exempel 4.24. Värdering av Fugees och antaganden om vilka som lyssnar; grupp 24, arg. 7	110
Exempel 4.25a–4.25e. När man skulle kunna lyssna på klassisk musik; grupp 6, arg. 9	116
Exempel 5.1. Är texten viktig?; grupp 23, arg. 1	126
Exempel 5.2. Värdering av Lisa Ekdahl; grupp 7, arg. 14	129
Exempel 5.3. Lisa Ekdahls berömmelse; grupp 5, arg. 31	130
Exempel 5.4. Personangrepp i UT (utsnitt från exempel 5.1); grupp 23, arg. 1	132
Exempel 5.5a. Personangrepp efter UT (utsnitt från exempel 5.3); grupp 5, arg. 31	133
Exempel 5.5b. Efter oenigheten om Lisa Ekdahls berömmelse; grupp 5, arg. 31 ..	134
Exempel 5.6. Vilka lyssnar på Lisa Ekdahl?; grupp 12, arg. 21 och 23	135
Exempel 5.7. Värdering av Beatles; grupp 6, arg. 4	137
Exempel 5.8. Vilka lyssnar på Lisa Ekdahl?; grupp 19, arg. 17	139
Exempel 5.9. Vilka lyssnar på Fugees?; grupp 9, arg. 25	142
Exempel 5.10. När Fugees skulle kunna vara bra (utsnitt från exempel 5.11); grupp 8, arg. 17	148
Exempel 5.11. Värdering av Fugees och hiphop; grupp 8, arg. 17	149
Exempel 5.12. Värdering av hiphop och Fugees; grupp 16, arg. 11	157
Exempel 5.13. Vilka lyssnar på Beatles?; grupp 24, arg. 3	158
Exempel 5.14. Bedömning av Beatles texter; grupp 25, arg. 6–7	160
Exempel 5.15. Är texten viktig?; grupp 22, arg. 2	162
Exempel 5.16. Vad man gör när man lyssnar på klassisk musik; grupp 12, arg. 9	163
Exempel 5.17. Om man stänger av Lisa Ekdahl på radion; grupp 6, arg. 37	165
Exempel 5.18. Värderande beskrivning av dansband (samtalsledaren ej närvarande); grupp 2, arg. 5	166
Exempel 5.19. Villkor i T2:3 och UT:3 (utsnitt från exempel 5.14); grupp 25, arg. 6–7	167
Exempel 5.20. Villkor i T2, UT och efter UT (utsnitt från exempel 5.15); grupp 22, arg. 2	168
Exempel 5.21. Värdering av Fugees; grupp 6, arg. 28	172
Exempel 5.22. Början på Refused-diskussionen; grupp 12, arg. 10	173
Exempel 5.23. Om gymnasieelever lyssnar på dansband; grupp 26, arg. 7	175
Exempel 5.24. Värdering av hårdrock; grupp 23, arg. 5	178
Exempel 5.25. Värdering av Kent; grupp 20, arg. 1	179
Exempel 5.26. Är det bäst med samlingskivor eller skivor med enskilda artister?; grupp 5, arg. 27	180

Exempel 5.27. Radiolyssning; grupp 4, arg. 14	185
Exempel 5.28. Är texten viktig?; grupp 22, arg. 2	189
Exempel 5.29. Musik som man kan tänka sig att lyssna på (i diskussionen om techno); grupp 6, arg. 34	192
Exempel 5.30a. Värdering av CD- respektive radiolyssning; grupp 12, arg. 7	195
Exempel 5.30b. Värdering av P3 (sammanfallande tal är utelämnat); grupp 12, arg. 8	197
Exempel 5.31. Komplex villkor efter UT (utsnitt från exempel 5.27); grupp 4, arg. 14	198
Exempel 5.32. En tredje deltagare villkorar efter UT (utsnitt från exempel 5.18); grupp 2, arg. 5	198
Exempel 5.33. Villkorsargument från flera deltagare (utsnitt från exempel 5.15); grupp 22, arg. 2	199
Exempel 6.1. Värdering av Iron Maiden; grupp 12, arg. 12	204
Exempel 6.2. Om Refused (utsnitt från exempel 5.22); grupp 12, arg. 10	205
Exempel 6.3. Värdering av CD- och radiolyssning (utsnitt från exempel 5.30a); grupp 12, arg. 7	205
Exempel 6.4. Vad man gör när man lyssnar på klassisk musik (utsnitt från exempel 5.16); grupp 12, arg. 9	206
Exempel 6.5. När man skulle kunna lyssna på 30-talsschlager; grupp 26, arg. 7	207
Exempel 6.6. När man lyssnar på techno; grupp 26, arg. 17	208
Exempel 6.7. Om radiolyssning (utsnitt från exempel 4.15); grupp 26, arg. 8	210
Exempel 6.8. Hur är hiphoptexter? (utsnitt med T1); grupp 26, arg. 13	211
Exempel 6.9. Beskrivning av klassisk musik (utsnitt från exempel 4.19); grupp 6, arg. 8	215
Exempel 6.10. Vilka lyssnar på klassisk musik? (utsnitt från exempel 4.3 och 4.21); grupp 6, arg. 11	216
Exempel 6.11. Värdering av Beatles (utsnitt från exempel 5.7); grupp 6, arg. 4	216
Exempel 6.12. Värdering av Fugees; grupp 6, arg. 28	217
Exempel 6.13. Varför är hårdrock bra?; grupp 6, arg. 16	218
Exempel 6.14. HM3 och HM5 om vilken musik man oftast lyssnar på; grupp 6, arg. 34	219
Exempel 6.15. Om Beatles inflytande på annan musik; grupp 25, arg. 4	222
Exempel 6.16. Vilka lyssnar på Refused?; grupp 16, arg. 7	225
Exempel 6.17. Värdering av klassisk musik; grupp 11, arg. 3	229
Exempel 7.1. Om Kent; grupp 13	254
Exempel 7.2. Om techno; grupp 13	254

Tabell- och figurförteckning

TABELL 2.1.	Närhetspar och preferensstruktur.	9
TABELL 3.1.	Gruppernas fördelning på program och kön.	50
TABELL 4.1.	Olika sorters argumenterande.	72
TABELL 4.2.	Argumentationernas och basenheternas frekvenser i de 27 grupperna.	78
TABELL 4.3.	Innehållstypernas frekvens.	112
TABELL 4.4.	Argumentationernas fördelning över musikexemplen.	114
TABELL 5.1.	Fördelning av villkoren i basenhetens delar.	154
TABELL 5.2.	Fördelning av enkla, dubbla, tredubbla och fyrdubbla villkor i argumentationerna.	154
TABELL 5.3.	Upprepning eller variation av villkor, samma eller olika deltagare.	155
TABELL 5.4.	De fyra villkorskategoriernas frekvenser.	169
TABELL 5.5.	Semantiska samband i resonemangsvillkoren.	177
TABELL 5.6.	Semantiska samband i blandvillkoren.	184
TABELL 5.7.	Semantiska samband i DBP-villkoren.	188
TABELL 5.8.	Frågeord i DBP-villkoren.	189
TABELL 6.1.	Övergripande frekvenser för grupp 12 och 26.	203
TABELL 7.1.	Frekvenser för flick-, pojk- och blandgrupperna.	235
TABELL 7.2.	Flickornas respektive pojkarnas antal ord under argumentationerna och totalt i de blandade grupperna.	236
TABELL 7.3.	Deltagarna som har störst andel ord under argumentationerna respektive totalt i de blandade grupperna.	236
TABELL 7.4.	Frekvenser för grupper från teoretiska och praktiska program.	237
TABELL 7.5.	Frekvenser för sammanslagna variabler.	238
TABELL 7.6.	Kombinerade variabler i de blandade grupperna.	239
TABELL 7.7.	Gruppernas antal ord, ord under argumentationerna och andel ord i argumentationerna.	241
FIGUR 7.1.	Diagram över andel argumentation i relation till antal ord.	242
FIGUR 7.2.	Schematisk figur som visar kluster i relation till andel argumentation och antal ord.	244

1. Inledning

Den språkliga och sociala företeelsen *samtal* står i centrum för denna avhandling. Den handlar emellertid inte om samtalande i största allmänhet, utan om en specifik samtalsaktivitet, *argumentation*. Samtalsaktiviteten är av ett slag som var och en känner igen från sin vardagliga kommunikation med familj, vänner och kolleger: mitt under ett samtal blir man plötsligt oenig om något. Oenigheten kan leda till en kortare diskussion – eller till en lång komplex dispyt.

I avhandlingen studeras de argumentationer som uppkommer i samtal mellan gymnasieungdomar. Sammanlagt har 27 grupper med ungdomar blivit inspelade när de diskuterar musik med varandra. Dessa samtal är som regel mycket engagerade och ämnet för diskussionen leder ofta in deltagarna i meningsutbyten och oenighet. Materialet uppgår till cirka 20 timmars samtal, totalt ca 205 000 ord. Därmed erbjuds ett rikt material för studier av vad som sker i samtal när deltagares åsikter går isär.

I avhandlingen anläggs ett samtalsdynamiskt perspektiv. Mer konkret innebär det att det är den pågående interaktionen under argumentationerna som är central för undersökningen. Analyserna följer stegvis samtalsdeltagarnas reaktioner och responser på varandras yttranden när de argumenterar. Den metod som lämpar sig bäst för detta ändamål är samtalsanalytisk och det är också den som används i undersökningen. Även argumentationernas innehåll tas i beaktande, men tonvikten läggs vid interaktionen.

1.1. Syfte

Det övergripande syftet är att undersöka argumenterande interaktion. Denna omfångsrika uppgift begränsas emellertid av två mer konkreta delsyften. Undersökningen ska först ge grundläggande kunskap om de viktigaste språkliga redskapen som används när samtalsdeltagarna i materialet argumenterar. För detta delsyfte ställs grundläggande frågor som: Hur konstruerar samtalsdeltagarna argumentation? Vilka argument

(argumentationstekniker) används? På vilka sätt används argumenten? Med utgångspunkt i svaren på dessa frågor pekar det andra delsyftet ut faktorer som är avgörande för hur argumentationerna utvecklas. De aktuella frågorna i detta fall är: Finns det mönster i bruket av argument? Hur påverkar dessa mönster argumentationernas utveckling? Finns det samband mellan deltagarnas relationer och argumentationernas utveckling? Spelar yttre sociala variabler (kön och gymnasieprogram) någon roll?

Ett exempel på argumentation i materialet ska få konkretisera hur syftesfrågorna besvaras. Exempel 1.1 är hämtat från en diskussion om musikgenren vispop. Fyra flickor, A, B, C och D, är inblandade i argumentationen. Exemplet är något förenklat (jfr transkriptionsprinciperna i avsnitt 3.4.1).

Exempel 1.1. Om vispop

- A: "de e skön musik å lyssna på när man ligger i badkaret"
 B: "m de e rätt mysigt sådär tycker jag"
 C: "jag tycker de e avskyvärt"
 D: "jag köpte den skivan men jag tröttnade så otroligt fort för att jag-"
 C: "jag tycker nästan bara de va en låt som va bra PAUS ingen annan faktiskt PAUS men de e inte så mycke SKRATTAR TILL"

(Grupp 9, arg. 15)

Deltagare A föreslår en situation då vispop passar bra att lyssna på. Hon uttrycker sig i positiva ordalag som "skön musik". Värderingen stöds av B: "rätt mysigt sådär". Därefter visar det sig att en tredje samtalsdeltagare inte alls håller med. På ett rakt sätt uttrycker C tydligt sin negativa värdering: "avskyvärt". Den oenighet som kommit till uttryck utvecklas emellertid endast till ett kortare meningsutbyte där ytterligare en deltagare, D, tillsammans med C specificerar sina åsikter. A och B hävdar inte sin gemensamma värdering, och det verkar därför som om alla fyra accepterar att det råder delade meningar om vispop.

Interaktionen i exemplet faller inom ramen för vad jag definierar som argumentation. Den del av argumentationen som jag undersöker mest ingående är inledningen, dvs. dels de yttranden som visar att det uppstått oenighet, dels det yttrande som först visar att deltagarna uppfattat oenigheten. I exempel 1.1 uttrycks oenighet när C invänder mot A:s och B:s värderingar. När D, och även därefter C, i sin respons ger uttryck för att de uppmärksammat oenigheten har interaktionen utvecklats till en argumentation.

I den inledande undersökningen ingår exempelvis analyser av interaktion då två, eller flera deltagare, konstruerar gemensamma åsikter. Exempel 1.1 ger prov på en sådan konstruktion, då B liksom A värderar

exemplet positivt. Likaså diskuteras konstruktioner som får åsikter att framstå som mindre säkra eller starka. Deltagare B använder sig i sitt yttrande av "rätt" och "sådär" som ger ett intryck av att hon inte är riktigt lika förtjust i vispop som deltagare A är.

Vidare undersöks de språkliga redskap – argumentationstekniker – som används under argumentationerna. Det är de tekniker som är mest utmärkande för materialet som analyseras. I exempel 1.1 finns två av de sju argumentationstekniker som diskuteras: deltagare D använder sin egen upplevelse av en konkret situation som argument (*auktoritetsargument*), medan deltagare C argumenterar genom att modifiera sin åsikt. Hon medger att det åtminstone finns ett fall då deltagare A och B har rätt i sina värderingar (*villkorsargument*).

De argumentationstekniker och argument som används av deltagarna under ett samtal ger sammantaget den argumenterande interaktionen en speciell stil. Det är två stilar som tydligt visar sig i materialet. De argument som används i exempel 1.1 används oftast om deltagarna har en argumentationsstil där de på ett detaljerat sätt utreder omständigheterna kring oenigheten i argumentationen. Denna argumentativa stil kallar jag *inventeringsstil*. I andra grupper finns en argumentationsstil som ger sig tillkänna genom korta raka argument och argumentationer. Den har fått benämningen *punktstil*.

Deltagarna i exempel 1.1 är som sagt flickor och de går alla på ett teoretiskt gymnasieprogram. I avhandlingen diskuteras också betydelsen av sådana yttre sociala variabler.

1.2. Avhandlingens uppläggning

Avhandlingen är uppdelad i åtta kapitel. De teoretiska och metodiska utgångspunkter som är aktuella för undersökningen presenteras och diskuteras i kapitel 2. Information om materialet och dess tillkomstkontext finns i kapitel 3. Där redovisas också inspelningsmetodik och transkriptionsprinciper.

När väl frågan om teori, metod och material är avklarad, återgår diskussionen i kapitel 4 till argumentationerna. Definitionen av begreppet argumentation och en beskrivning av de obligatoriska delarna upptar större delen av detta kapitel, men i ett par avsnitt redovisar jag också argumentationernas typer av innehåll. Kapitel 4 avslutas med en diskussion om hur man kan betrakta oenighet och enighet. I kapitel 5 presenteras de argumentationstekniker och argument som i störst utsträck-

ning sätter sin prägel på materialet. Den mest frekventa tekniken (villkorsargument) analyseras på ett utförligare sätt.

Efter att ha gått från en allmän diskussion av materialet i kapitel 3 mot allt mer detaljerade analyser i kapitel 5, blir perspektivet i kapitel 6 och 7 ett annat. I kapitel 6 konstateras att det finns regelbundenheter i deltagarnas användning av argument vilket får konsekvenser för argumentationernas utveckling. Där diskuteras resultat i form av argumentationsstilar och deltagarrelationer. Med de samlade resultaten från kapitel 4, 5 och 6 ger jag mig i kapitel 7 in i en diskussion kring de enskilda samtalen. Kvantitativa och kvalitativa resultat kombineras för att ge en tydligare bild av de mönster som variablerna socioekonomisk bakgrund (deltagarnas gymnasieprogram) och kön pekar på.

Avhandlingen avslutas med kapitel 8, vari jag belyser de huvudsakliga resultaten.

2. Teoretiska och metodiska utgångspunkter

Tre områden tillhandahåller de teorier och metoder som behövs för undersökningen. I detta kapitel presenteras först teorier och metoder som är relevanta för studiet av samtalsinteraktionen (avsnitt 2.1). Sedan diskuteras forskning om ungdomars identitet (avsnitt 2.2). Där-efter aktualiseras de argumentationsteoretiska traditioner som i större eller mindre utsträckning används i undersökningen (avsnitt 2.3).

Slutligen ges dessutom en övergripande uppställning med exempel på forskning om samtal och argumentation (avsnitt 2.4).

Vid några tillfällen föregrips i detta kapitel diskussioner från under-sökningsdelen. Det har varit svårt att undvika detta, eftersom teorierna och metoderna problematiseras i förhållande till föreliggande arbete.

2.1 Samtalsanalytisk teori och metod

De teoretiska och metodiska utgångspunkter som används för den kon-kreta analysen av samtal kan placeras in på ett område som spänner mellan tre traditioner. För det första ansluter jag mig till den samtals-analytiska traditionen *Conversation analysis* (hädanefter CA) för närtstudiet av interaktionen. Tongivande för traditionen är Garfinkel (1967) och Sacks, Schegloff & Jeffersson (1974). Den grundläggande analysen av samtalen domineras av en CA-inspirerad metod (se nedan). Med hjälp av den söker jag svar på frågor om *hur* samtalsinteraktionen under argumentationerna går till, hur deltagare tolkar varandras ytt-randen och ger varandra responser utifrån tolkningarna (se exempelvis A. Lindström 1999:32). Detta är mycket centralt i avhandlingen och denna tradition kommer därför att ta störst utrymme i avsnittet (se av-snitt 2.1.1).

För det andra hämtar undersökningen teori från interaktionell socio-lingvistik. Aspekter som rör *varför* interaktionen utvecklas på olika sätt i olika samtal diskuteras av denna tradition (Labov & Fanshel 1977; Gumperz 1982a, 1982b; Tannen 1984; Schiffrin 1987). Det är främst denna traditions resonemang om kontextens och det sociala

sammanhangets betydelse för samtal som är relevanta för undersökningen (A. Lindström 1999:32, se avsnitt 2.1.2).

För det tredje krävs idéer kring sociala relationer mellan samtalsdeltagare. Dessa hämtas både från sociologin och lingvistikens (Goffman 1955, 1978 [1959], 1962, 1981; Brown & Levinson 1987). I analyserna av argumentation och oenighet använder jag mig av antaganden kring solidaritet och socialt ansikte, vilket diskuteras i avsnitt 2.1.3.

Kombinationen av traditionerna kallar jag helt enkelt för *samtalsanalys*.

2.1.1. Conversation analysis som samtalsanalytisk metod

Inom ämnet sociologi utarbetades på sextioalet teori och metod för analys av samtal.¹ Ur denna tradition har det som idag kallas CA utvecklats. Det finns många utmärkta introduktioner och översikter som presenterar teoretiska utgångspunkter och metodiska tillvägagångssätt. Vissa är skrivna av dem som initierat och vidareutvecklat metoden (Garfinkel 1967; Sacks, Schegloff & Jefferson 1974; Schegloff & Sacks 1978; Atkinson & Heritage 1996 [1984]; Sacks 1992; Schegloff 2002), andra (Levinson 1983) har introducerat CA i en lingvistisk forskningstradition. Londen (1995) presenterar CA på svenska. Det finns även introduktioner till diskursanalys och sociolingvistik som diskuterar CA i ett jämförande perspektiv (Schiffrin 1994; Norrby 1996; Linell 1998). Många goda presentationer finns i flera nordiska avhandlingar som i större eller mindre utsträckning använder sig av teori och metod från CA, oftast i kombination med andra modeller.²

Till att börja med kan man konstatera att CA-analyser av samtal är stringent induktiva, vilket med andra ord betyder att man på ett förutsättningslöst sätt studerar interaktionen i ett samtal utan att utgå från hypoteser kring struktur eller relationer mellan deltagarna. Undersökningarna är dessutom synnerligen detaljerade och allting – även avbrutna yttranden och omformuleringar – betraktas som betydelsebärande. Man undersöker alltid naturligt uppkommet tal; konstruerade exempel som analysobjekt hör över huvud taget inte hemma i

¹ Ofta menar man att idéerna ursprungligen kommer från etnometodologin – en metod med vilken man via yttrandes responser söker svar på hur deltagare tolkar varandras interagerande (jfr dock A. Lindström 1999:34).

² Exempelvis Eriksson (1997); Korolija (1998); Norrby (1998); Kangasharju (1998); A. Lindström (1999); Sahlström (1999); Svennevig (1999); Green-Väntinen (2001); Landqvist (2001) och Tholander (2002).

den samtalsanalytiska traditionen (Sacks 1996 [1984]:21; Heritage 1989:240).

I dessa studier har man identifierat grundläggande språkliga enheter vilka tjänar som analysredskap vid undersökningar av samtal. Den mest primära enheten benämner det som en samtalsdeltagare yttrar från och med det att han eller hon börjar prata till och med det att någon annan tar eller får ordet, eller tills det blir tyst. Detta kallas en *tur*. Turen kan vara kort A: *titta det snöar* eller lång.¹ Om turerna är svar på frågor kan de bli mycket korta: A: *tycker du också att Beatles är bra?* B: *ja*. Den här sortens korta svar kallas *minimal respons*. I de fall då turerna däremot är långa innehåller de oftast flera olika delar, ungefär på samma sätt som en skriven mening kan vara uppbyggd av flera satser. Delarna inom en tur kallas *turkonstruktionsenheter* (TKE). Dessa åtskiljs av innehållsmässigt sammanhållna konstruktioner, som också kan markeras med paus och intonation.²

Det växelvisa bytet av turer som sker mellan samtalsdeltagare under ett samtal kallas *turtagning*. Den samtalsdeltagare som har ordet signalerar till övriga genom innehållet på turen samt med intonation, pauser och taltempo att han eller hon kommit till en punkt då det är möjligt för någon annan att ta över ordet. Denna punkt kallas *turbytesplats*. Turerna är alltid självständiga, med andra ord gör en samtalsdeltagare alltid anspråk på att få ordet när han eller hon påbörjar en tur.

Det finns dock även andra sorters yttranden som inte är turövertagande. Sådana yttranden markerar i stället att en deltagare har uppfattat vad som sägs i den pågående turen, ger sitt stöd för att turen ska fortsätta och i de flesta fall att han eller hon håller med. Även deltagares individuella skratt kan fungera på samma sätt (Norrbby & Wirdeñäs 1999). Den sortens yttranden kallas *uppbäckningar* eller *samtalsstöd* och utgörs exempelvis av *ja, mm, ja precis* osv.³

En aspekt av CA-analys som bör understrykas ytterligare är det faktum att man betraktar samtalsinteraktion som strukturellt ordnad i

¹ Här följer en något längre tur. Korta pauser är markerade med (.): Deltagare EK3 om technomusik: "när jag va mindre typ när man gick på disco lite så mer då va de ju verkligen favoritmusiken man stog där å dansa (.) jättemycke så" (grupp 10).

² I samma exempel som i noten ovan, där technomusik diskuteras i citatet, är de skilda turkonstruktionsenheterna understruckna: "när jag va mindre typ när man gick på disco lite så mer då va de ju verkligen favoritmusiken man stog där å dansa (.) jättemycke så".

³ I samma yttrande som citerats i två noter ovan (citatet med technomusik) är här övriga samtalsdeltagares uppbäckningar markerade. De står här för tydlighets skull med versaler /JAA/: "när jag va mindre typ när man gick på disco /JAA/ lite så mer då va de ju verkligen favoritmusiken /MM/ man stog där å dansa (.) /MM/ /MM/ jättemycke så".

sekvenser. De enskilda turerna utgör delar av par. Några tydliga exempel är par i form av fråga-svar: A: *hur mår du?* B: *jag mår bra*, hälsning-hälsning: A: *hej* B: *hej* eller värdering-medhåll: A: *vilken skojig låt!* B: *ja, den var verkligen rolig!* Sådana par kallas *närhetspar* (Norrby 1996:106) eller *yttrandepar* (Linell & Gustavsson 1987:16; Landqvist 2001:13). Man förutsätter att alla människor som kompetenta samtalare känner igen dessa parstrukturer och konstruerar dem gemensamt under samtalsinteraktion. Det finns emellertid också en variation i de responser som följer första delen av ett närhetspar. Det har visat sig att vissa svar är strukturellt enkla, vilket innebär att de följer direkt på första delen, och att de har ett okomplicerat innehåll, utan tvekan eller pauser. Andra svar dröjer, inleds med förklaringar och ursäkter, är tveksamma och innehåller pauser och omformuleringar – eller uteblir helt. Den första typen kallas *prefererade*¹ responser och den andra *disprefererade*² responser. Inom CA-traditionen menar man att det enbart utifrån strukturen på yttrandet går att utläsa om det är prefererat eller disprefererat. Analysen baseras alltså inte på vad en samtalsdeltagare har för psykologiska eller sociala förväntningar eller vad de föredrar. Sådana aspekter kan man som CA-analytiker inte uttala sig om.

Preferensstrukturerna kan enligt Levinson (1989 [1983]:307) jämföras med distinktionen mellan ommarkerat och markerat. De prefererade responserna är ommarkerade eftersom de är strukturellt enklast, medan de disprefererade responserna kan kallas markerade eftersom de är mer komplexa. Uppställningen i tabell 1.1 visar hur man tänker sig mönster av närhetspar, där det finns en prefererad och en disprefererad andradel (Levinson 1989 [1983]:336³):

¹ Ett enkelt exempel på en första del som åtföljs av en prefererad andra del:

A: *vill du gå på bio på måndag?*

B: *ja det vill jag gärna.*

² Ett enkelt exempel på en första del som åtföljs av en disprefererad andra del:

A: *vill du gå på bio på måndag?*

B: *äumm (.) bio på måndag eh eh alltså (.) just på måndag är det kanske lite svårt för jag jobbar liksom lite sent då.*

³ Förfrågan, tillmötesgående, samtycke, avböjande, medhåll/medgivande, invändning/mothugg är mina översättningar, de övriga är Norrby's (Norrby 1996:106ff.; Wiridenäs 1997).

TABELL 2.1. *Närhetspar och preferensstruktur.*

Förstadel	Andradel Prefererad struktur	Andradel Disprefererad struktur
förfrågan/ begäran (request)	tillmötesgående (acceptance)	vägran (refusal)
erbjudande/ inbjudan (offer/invite)	samtycke (acceptance)	avböjande (refusal)
värdering/ omdöme (assessment)	medhåll/ medgivande (agreement)	invändning/ mothugg (disagreement)
fråga (question)	förväntat svar (expected answer)	oväntat svar/ inget svar (unexpected or no answer)
klander (blame)	förnekande (denial)	medgivande (admission)

Vidare tänker man sig inom CA-traditionen att deltagare genom signaler i yttrandena inbjuder till en viss typ av svar och att deltagare som inte svarar enligt inbjudan är skyldiga att förklara sig. Detta förhållande kallas *accountability*¹ (Heritage 1988:128). Om någon hälsar är den prefererade andradelen en hälsning tillbaka. I annat fall signalerar den som inbjuds att hälsa att något hinder föreligger: *oj jag såg dig inte* eller *jag hade mat i munnen* exempelvis. Följer ingen sådan förklaring gör man vanligen antagandet att det är något som är problematiskt mellan personen som hälsar och den som inte gör det. Eriksson konstaterar att yttranden som *X hälsar inte ens på mig* känns igen som bevis på att X är ordentligt sur eller arg (Eriksson 1997:26).

Ytterligare några aspekter av CA-metodik ska nämnas helt kort innan jag problematiserar delar av metoden i förhållande till mina undersökningar.

Inom CA-traditionen utgår man från ett *lokalt* kontextbegrepp. Detta innebär att man i analysen av samtalsinteraktionen enbart tar hänsyn till sådant som uttrycks på ett konkret sätt. Kontexten konstrueras av deltagarna under samtalsgången – alla yttranden är samtidigt både kontextberoende och kontextförnyande (Heritage 1989:240ff.; se

¹ Jag har inte stött på någon etablerad svensk term i detta fall. Man skulle möjligtvis kunna tänka sig *redovisningsskyldighet* eller något dylikt.

även Linell & Gustavsson 1987:7f. och Linell 2002 som problematiserar detta förhållande på ett tydligt sätt). Med det menar man att ett yttrande följer som respons på det som tidigare har föregått i samtalet och sedan ger förutsättningar för de yttranden som kan följa. Eftersom varje sekvens uppfattas som unik med sina specifika förutsättningar har det funnits ett motstånd mot strikt kvantifiering – i synnerhet om man jämför olika material. Metoden är således i stället synnerligen kvalitativ.

2.1.2. Modifiering och problematisering av CA och samtalsanalys i avhandlingen

De grundläggande antagandena från CA-traditionen tillämpas i olika stor utsträckning i avhandlingen, och i detta avsnitt kommer modifieringar av och avsteg från CA-traditionen att diskuteras. Det som aktualiseras är: turer i förhållande till yttranden, närhetspar, preferens, kontext och förutsättningslös analys.

2.1.2.1. Yttranden, turer och minimala responser

Samtalsmaterialet har enbart grovtranskriberats, vilket medför att viss information utelämnats i de utskrivna samtalen. Exempelvis har inte turer och uppbackning åtskilts grafiskt. Båda sorternas samtalsbidrag har i stället markerats som yttranden (se transkriptionsprinciperna, avsnitt 3.4.1). Genom detta val undviker man att ålägga den enskilda transkriberaren att för varje yttrande göra en analys av vad som är en tur och vad som inte är det – i vissa fall handlar det om svåra avväganden. Eftersom materialet är jämförelsevis stort, cirka 205 000 ord, och olika transkriberare har arbetat med det (se appendix 2) finns risken att avgörandena inte blir konsekventa. Detta är något man vill undvika, och således är distinktionerna överlåtna till den som använder materialet och grovtranskriptionerna, som själv får fintranskribera nödvändiga delar.

I diskussionerna av argumentationerna växlar jag mellan att använda *yttrande* och *tur*. Med *yttrande* avses alla avgränsade enheter som deltagarna producerar. Det betyder att både självständiga turer och samtalsstödande uppbackningar (Green-Vänttinen 2001:38ff., 84) inkluderas. När *tur* används begränsas omfånget och det är enbart turövertagande interaktion som avses. De minimala responserna är, trots den

korta formen, inkluderade i turena (se exempelvis Linell & Gustavsson 1987:62ff.; Green-Vänttinen 2001:57). I de fall då det är nödvändigt att tala om delar av en längre tur används *turkonstruktionsenhet*.

Vid identifieringen av argumentationerna är det viktigt att särskilja de självständiga yttrandena från uppbackningarna. Distinktionen mellan minimala responser och uppbackningar kan emellertid vara vanskelig. När yttranden som *ja*, *mm*, eller *nej* ger svar på direkta frågor är de tydliga fall av minimala responser. I vissa fall kan de emellertid lika gärna vara korta medhåll och då blir det svårare att dra gränsen. I det citatet nedan är det inte lätt att avgöra om det som B och C yttrar bara signalerar att de hört och förstått vad A sagt eller om de dessutom håller med.

Exempel 2.1. Minimal respons eller uppbackning?

A: "Beatles ja men dom e ju jättebra"

B: "ja"

C: "m"

(Grupp 10)

I vissa fall visar det sig i den följande kontexten att yttranden som "ja" och "m" inte är några minimala responser som ger medhåll. Om deltagarna invänder i ett senare yttrande, har "ja" och "m" i stället fungerat enbart som uppbackning.

Även om det framförallt är deltagarnas fortsatta interaktion och responser som signalerar om ett yttrande är en minimal respons eller en uppbackning (se Green-Vänttinen 2001:84), kan man få hjälp av andra metoder för att göra distinktionen. Linell & Gustavsson (1987: 63ff.) menar exempelvis att pausen mellan yttrandena är avgörande. En längre paus signalerar att det är frågan om en minimal respons och inte en uppbackning. Röststyrkan kan vara ytterligare en ledtråd vid analysen.

2.1.2.2. Närhetspar och preferens

Vidare har det både i tidigare undersökningar och i den föreliggande visat sig att antagandet om närhetspar är problematiskt. Tsui (1989) ger en kort sammanfattning av olika åsikter som framförts i diskussionen om huruvida man ska betrakta sekvenser parvis eller som tredelade strukturer. Utan att föregripa definitionen av argumentation i kapitel 4 alltför mycket, kan jag här nämna att den i avhandlingen utgår ifrån en tredelad struktur. Det betyder att alla argumentationer

inleds med *tre* turer mellan vilka det råder en närhetsrelation. Den första delen möter i den andra en invändning. Oenigheten som kommit till uttryck i den andra delen bekräftas eller kommenteras i en tredje del (se avsnitt 4.1–4.2).

Exempel 2.2. En kort argumentation

1. A: "dom säljer inte speciellt mycke plattor"
2. B: "joho"
3. A: "nä inte hela fullängdare (.) de e ju mest singlar å sånt som går åt va"

(Grupp 1, arg. 5)

Tredje delen blir så att säga kvittot på att det första utbytet uppfattas som en oenighet av deltagarna, och är enligt argumentationsdefinitionen i avhandlingen nödvändig.¹ En argumentation är snarare en närhetstrio än ett närhetspar.

Även om det på grund av tredelningen inte går att använda *-par* om argumentationerna, är ändå närheten central (se avsnitt 4.1). Gränsdragningen mellan vad som yttras i närhet och vad som inte gör det blir alltså också relevant vid identifieringen av argumentationerna. Levinson (1989 [1983]:304) visar att yttranden som kommer in mellan delarna i ett närhetspar (*inskottssekvenser*) i vissa fall kan vara nödvändiga för att andradelen av ett redan introducerat par ska kunna fullbordas.² På samma sätt kan avhandlingens samtalsdeltagare exempelvis be varandra om förtydligande innan de tre inledande delarna i en argumentation blivit yttrade. Grupper delar också ibland upp sin interaktion i mer än ett samtal (*dyadisering*). Flera samtal pågår då parallellt och det kan när man analyserar interaktionen vara svårt att avgöra vilka yttranden som tillhör vilken samtidig diskussion. Dessutom kan konkurrens om ordet innebära att de tre inledande delarna i argumentationen fördröjs och åtskiljs av sådant som inte är responser, utan som är delar av parallella diskussioner eller avbrutna yttranden.

¹ Med *kvitto* avser Green-Vänttinen uppbackning (2001:42), medan jag använder samma ord i allmänspråklig betydelse.

² Ett enkelt exempel:

A: *vill du ha en glass?*

(första delen i ett närhetspar)

B: *vad är klockan?*

(inskottssekvens, B söker information som är nödvändig för att kunna svara på A:s fråga)

A: *halv åtta*

(inskottssekvens som ger B tillräcklig information för att kunna ge ett svar)

B: *nej tack, jag ska strax äta middag*

(andra delen av närhetsparet).

Ett krav som jag ställer på närhet i argumentationerna är att inga andra samtalsaktiviteter får förekomma mellan de tre inledande delarna. Det finns t.ex. fall då en deltagare uttrycker en åsikt som en annan deltagare aktualiserar och invänder mot långt senare i samtalet. Lång tid och flera diskussioner kan då ha föregått andradelen. Dessa fall ryms inte inom ramen för avhandlingens definition av argumentation. Det är i stället direkta responser som jag undersöker, där endast samtidigt tal, dyadisering och inskottssekvenser möjligtvis kan försena responserna. Det krävs en lokal närhet, men det är alltså inte alltid som det finns utrymme eller tillräcklig klarhet/information för att yttrandena ska kunna följa slag i slag.

Jag väljer alltså att behålla förleden *närhet-*, men på grund av tredelningen i argumentationen byter jag ut efterleden *-par* mot *-relation*, vilket resulterar i *närhetsrelation*.

Även preferensstruktur är ett begrepp som diskuterats och bearbetats av flera (se nedan). I avhandlingen visar det sig att preferensen förändras och växlar under samtalens gång i flera fall.

Levinson (1989 [1983]:333) diskuterar preferensstrukturen i lingvistiska termer som ommarkerat och markerat. Det som i samtalet är strukturellt enklast är det ommarkerade – vilket antas vara en förstadel av ett närhetspar samt dess prefererade andradel. Pomerantz (1984) visar att i ett specifikt fall blir preferensstrukturen omvänd, nämligen då människor nedvärderar sig själva: A: *usch så trött jag ser ut*, B: *nejdå du ser ju så pigg och glad ut*. Det som får en prefererad struktur är de svar i vilka en samtalsdeltagare förnekar den negativa självvärderingen – åtminstone i trevliga vardagliga samtal. Kotthoff påpekar dock att Pomerantz (1993:196) iakttagelser inte skulle gälla vid samtalsterapi, eftersom en persons negativa värdering av sig själv i sådana sammanhang bör tas på allvar. Likaså problematiseras Pomerantz (1993) undersökning av samtal mellan personer som står varandra mycket nära, där det snarare är uppriktiga svar som har en prefererad struktur: A: *usch så trött jag ser ut*, B: *ja det gör du verkligen*. Kontexten – vilken typ av samtal, vilken relation samtalsdeltagarna har till varandra – verkar alltså ha en betydelse för vilka sekvenser som är prefererade.

Det finns också en hel del undersökningar som visar att även oenighet kan ha en prefererad struktur (se exempelvis Schiffrin 1984, 1990; Bilmes 1988; Kotthoff 1993; Gruber 1998; Muntigl & Turnbull 1998). Schiffrin kallar till och med prefererad oenig argumentation för *sociability* i en viss typ av kontext – alltså en samtalsform som uppfattas som sällskaplig och gemytlig. Denna typ av samtalande, där

oenighet inte markeras som något problematiskt, finns också i avhandlingens material (citatet är något förenklat):

Exempel 2.3. Argumentation som *sociability*

A: "jag tänker på såna så här mesiga poppojkar så här jättemesar"

B: "mesiga e dom ju inte SKRATTAR"

A: "joo"

(Grupp 21, arg. 2)

Det verkar råda enighet kring att både prefererade och disprefererade drag (se avsnitt 2.1.1.) kan iakttas i samtal, men inte kring huruvida man på ett förutsägbart sätt kan koppla ihop dem med närhetspar eller om det är rimligt att analysera dem enbart utifrån strukturen. Sociopsykologiska aspekter tas upp av Muntigl & Turnbull (1998:226), och Taylor & Cameron (1987:113ff.) diskuterar funktionella faktorerets betydelse. Till sådant som enligt vissa undersökningar kan tänkas påverka preferensstrukturen är relationer mellan deltagarna (se 2.1.3) och samtalsstilar (Tannen 1984). Kotthoff menar att "every form of normality is culturally defined" (1993:195). Med andra ord avgör också den kultur som en samtalsdeltagare befinner sig i vad som är prefererat, något som också Schiffrin (1984, 1990) och Tannen (1984) funnit i sina undersökningar. En annan faktor som förelås av exempelvis Bilmes (1988), Aronsson (1991) och Georgakopoulou & Patrona (2000) är kontext. Bilmes (1988:174f.) poängterar dessutom att även Pomerantz använder sig av andra förklaringar än enbart strukturella när hon diskuterar möjliga faktorer till förändrad preferensstruktur (Pomerantz 1984:81). Jag tycker mig se att den forskning där man kritiserar preferensbegreppet mest ofta har tydliga drag av interaktionell sociolingvistik. Men även om preferensbegreppet kritiseras så använder man sig ändå av det – vilket visar att det berör något viktigt.

Jag menar att man inte kan förutsäga vad som kommer att prefereras; det kan enbart utläsas av deltagarnas reaktioner på varandras initiativ och av ett samtals utveckling. Preferens uppstår och konstrueras i varje situation, något som också Aronsson (1991:444) och Kotthoff påpekar (1993:195). Dessutom är det tydligt att olika sorters samtal och olika sorters kontexter har preferensstrukturer som skiljer sig från varandra. Det är kanske inte så märkligt att Pomerantz (1984) kan visa en preferensstruktur som inte favoriserar oenighet, eftersom hennes material består av samtal där man inte diskuterar i så stor utsträckning. I Muntigl & Turnbulls material (1998) med vardagliga familjesamtal visar det sig finnas preferens för *både* oenighet och enighet, men där

diskuterar familjerna konkreta problem som behöver lösas innan man kan fortsätta med andra samtal och med familjelivet. Det finns då en tydlig preferens för att man diskuterar sig fram till en lösning.

I de samtal som Schiffrin (1984) baserar sina undersökningar på är det inga konkreta problem som behöver lösas utan samtalsdeltagarna – vänner, grannar och familjemedlemmar – verkar argumentera och diskutera för att de tycker att det är roligt. Deltagarna i avhandlingens material har visserligen frågor som de ombeds att diskutera, men det finns inga krav på att de måste komma överens eller lösa några problem (se avsnitt 3.2). Diskuterar och argumenterar gör de ändå i stor utsträckning. Samtalsformen bär alltså drag av både problemlösning och socialt argumenterande.

I mitt resonemang kring preferens i detta avsnitt kommer jag dock, precis som Pomerantz (1984), in på faktorer som inte enbart har med samtal som regelbundet ordnade sekvenser att göra. Man bör dock vara noga med att skilja på analyser av vad som har prefererad struktur och analyser av de bakomliggande faktorerna till preferensstrukturen. Vid undersökningen av materialet har jag först identifierat strukturer som prefererade eller disprefererade och därefter gjort antaganden kring faktorer som kan ligga bakom.

Vad gäller kopplingen mellan preferens och närhetspar verkar vissa första- och andradelar vara mer formaliserade än andra. Att en hälsning följer på en hälsning eller ett svar på en direkt fråga, verkar t.ex. vara mer tvingande som strukturer (se avsnitt 2.1.1) än att ett instämmande följer på ett omdöme (se Eriksson 1997:28). Jag anser inte att det är självklart att betrakta alla närhetspar på samma sätt. Inte heller verkar det vara fruktbart att preferensstrukturen skulle vara densamma för alla närhetspar av samma slag. Det är exempelvis svårare att finna sammanhang där det skulle vara prefererat att inte återgälda en hälsning. Däremot visar både föreliggande undersökning, och flera tidigare (se exempelvis även Gruber 1998), att det kan finnas preferens för oenighet och att det går att omförhandla preferensstrukturen under ett pågående samtal. En deltagare kan inbjuda andra att argumentera emot en ståndpunkt (Kotthoff 1993; Gruber 1998). Detta verkar gälla i synnerhet om oenigheten redan är etablerad och man är överens om att det är diskuterande och argumenterande som är den samtalsaktivitet som pågår (se Vuchinich 1990 och Gumperz 1982a).

2.1.2.3. Induktiv metod och kontextperspektiv

I undersökningen både frångås och tillämpas den induktiva aspekten av CA. Redan innan materialet var insamlat förelåg en plan för att undersöka argumentation ("argumentation i ungdomars gruppsamtal", Projektansökan 1996). Det fanns därför en förhoppning om att de inspelade samtalen skulle innehålla mycket argumentation. Exakt vilken form denna argumentation skulle få gick det självfallet inte att veta något om på förhand. Det faktum att definitionen av argumentation i avhandlingen är materialgenererad stämmer överens med CA-traditionens induktiva metod; formuleringen av definitionen förgicks av ett förutsättningslöst sökande efter vad jag skulle komma att kalla argumentation. Några hypoteser kring vilka resultat som skulle visa sig har aldrig uttryckts, däremot ställs ett antal frågor i samband med syftesredovisningen (se avsnitt 1.1) som förutsätter att undersökningen ska kunna ge vissa besked.

När materialets argumentation lokaliseras tillämpas en syn på kontext som delvis stämmer överens med CA-perspektivet. I studiet av materialet följer analysen hur yttrande avlöser yttrande, hur varje enskild tur är resultatet av alla de föregående turerna och samtidigt ger förutsättningarna för de turer som kan följa. Argumentation finner jag vid de tillfällen då deltagarna själva signalerar och ger uttryck för att de uppfattat en oenighet. Jag menar dock inte att deltagarna på ett metaplan uttryckligen måste benämna sin samtalsaktivitet som argumentation – den typen av kommentarer förekommer endast vid ett fåtal tillfällen¹. Det är i stället deltagarnas responser som gör det möjligt att sluta sig till när deltagarna uppfattar samtalet som oenigt, exempelvis då de förklarar och försvarar sig, invänder eller medlar mellan deltagare.

Något som bör poängteras är att en ordalydelse som ger upphov till oenighet eller som är en del av en argumentation vid ett tillfälle inte alls behöver ha samma funktion eller effekt i en annan kontext. Yttrandets form har alltså mycket lite med identifierandet av argumentation att göra, däremot är deltagarnas agerande centralt – för att inte säga helt avgörande – för analysen av den lokala kontexten.

Förutom den lokala samtalskontexten intresserar jag mig även för en global eller yttre kontext (Labov & Fanshel 1977:352f.). Samtalsanalytiker som vill undersöka sammanhang där sociala sammanhang och identiteter är relevanta får vända sig till andra teoretiska ramar än vad

¹ Ett sådant omnämnande brukar kallas *formulation* i den engelskspråkiga litteraturen (se exempelvis Drew 1998).

CA tillhandahåller, exempelvis interaktionell sociolingvistik. Avhandlingens material är konstruerat på ett sätt som gör det möjligt att identifiera vissa yttre variabler (se avsnitt 3.4). Det ingår också i avhandlingens syften att diskutera de enskilda grupperna och även i viss mån de enskilda deltagarnas identitet (se kapitel 6 och 7). Ur detta perspektiv är undersökningen även interaktionellt sociolingvistisk.

Undersökningar som faller inom kategorin interaktionell sociolingvistik kan på ett förenklat sätt beskrivas som sociolingvistik vilken baseras på samtalsmaterial och interaktionen. Vad som menas med kontext i det sammanhanget är den globala, eller yttre kontexten – inspelningssammanhanget, deltagarnas förhållande till varandra, deltagarna som individer vilka formats av sin miljö och sin samtid, individer som konstruerat och som konstruerar sin identitet i samtalet. Inom sociolingvistik används dock inspelat material till olika sorters undersökningar. Allt som inspelat undersöks inte interaktionellt. Traditionen att analysera uttal och språkbruk hos informanter går långt tillbaka och har sina rötter i tidiga dialektundersökningar. Dessa har sedan 1960-talet tagit bandspelaren till sin hjälp. Sedan sjuttioalet finns det dock ett stort antal undersökningar som fäster stor vikt vid deltagarnas interaktion (se avsnitt 2.2). Man har då sökt skillnader och likheter mellan människor i olika åldrar, med olika social hemvist och med olika kön (se avsnitt 2.2.4.1).

2.1.3. *Politeness och face – solidaritet i samtal*

Enligt det resonemang som förts ovan ger preferensstrukturen i sig inte några förklaringar till psykologiska och sociala faktorer¹. Man kan inte heller på ett enkelt sätt koppla preferensstrukturen till psykologiska och sociala behov hos samtalsdeltagare. Emellertid finns det andra teoretiska ramar som fokuserar just sådana faktorer och behov under interaktion och de ska diskuteras i detta avsnitt. I sociologiska traditioner utgår man ifrån att människan är en social varelse med behov av bekräftelse och av att bekräfta andra under samtal. Vidare förutsätter man att det finns behov dels av att skydda sitt eget sociala "ansikte" (*face*), dels av att konstruera och upprätthålla andra samtalsdeltagares ansikte, som man brukar uttrycka det. I analyser av samtal är det vanligt att man använder sig av en kombination av antaganden om ansikte (Goffman 1955, 1978 [1959], 1967) och *politeness*, hövlig-

¹ Preferensstrukturen anger huruvida en sekvens är problematisk eller ej.

het och solidaritet. Det finns två olika sorters hövlighet, dels *negative politeness* som avser strategier för att bevara solidaritet inom en grupp, dels *positive politeness* som berör samtalsdeltagares skydd av det egna ansiktet. Brown & Levinson (1987) har konstruerat modellen för *politeness*, vilken tar sin utgångspunkt i Goffmans teorier.¹ Inte sällan används dessa utgångspunkter som komplement till CA-analyser för studier av den sociala sidan av samtalsinteraktion och undersökningar av relationer mellan samtalsdeltagare. Så gör exempelvis Kotthoff (1993), Eriksson (1997), Gruber (1998), Muntigl & Turnbull (1998), Norrby (1998), Landqvist (2001) och Tholander (2002) för att nämna några. Detta perspektiv besvarar snarast frågan *varför* interaktionen går till som den gör (A. Lindström 1999:32²).

Det är tydligt att gruppernas samtal bär spår av att deltagarna upprätthåller samhörighet och visar solidaritet med varandra. Jag förutsätter därför att det hos samtalsdeltagarna finns ett behov av att behålla ansiktet gentemot varandra och gentemot den samtalsledare som är närvarande i alla samtal (se kapitel 3), och att de genom hövlighetsstrategier mår både om sitt eget ansikte och gruppidentiteten – de visar både positiv och negativ hövlighet. Sådana drag är synliga även vid tillfällena då oenigheten är tydlig och dominerar samtalen. I analyserna och diskussionerna behövs således termer för de tillfällena då samtalsdeltagare visar medkänsla, samhörighet och sympati. Jag använder beteckningarna *solidaritet* och *socialt ansikte* (ibland enbart *ansikte*).

När inspelningen av materialet planerades fanns det en strävan efter att få grupper med gymnasieelever som kände varandra väl eller som åtminstone gick i samma klass. Detta skulle främja lusten att prata på ett vardagligt sätt – trots att en samtalsledare och en bandspelare var närvarande. Om deltagarna känner varandra väl och umgås som kompisar, finns det redan en identitet och en etablerad samhörighet i gruppen (se även avsnitt 2.2 om *identitet*). Nu skiljer sig grupperna åt och kompisbanden mellan deltagarna är inte lika tydliga i alla grupper. I några fall visar det sig att ett par av deltagarna känner varandra bättre, i andra grupper verkar man känna varandra mer ytligt i egenskap av klasskompisar. Även om gruppen är etablerad sedan tidigare kan dock

¹ Även denna modell har i viss utsträckning problematiserats (se Aronsson 1991 och Reimers 1995:119f.).

² A. Lindström, som valt att göra en fördjupad CA-undersökning och som inte kombinerar den med andra metoder, skriver att "my primary aim is to uncover *how* social interaction works rather exploring the possible reasons *why* actors comport themselves in certain ways in the social world" [kursiv i originalet] (1999:32). I det föreliggande berörs båda frågorna.

frågorna som ställs under inspelningen (se avsnitt 3.1) leda till att solidariteten i gruppen förändras och att ansiktshotet ökar när deltagarna svarar. Frågorna kan nämligen röra helt nya aspekter kring sådant som individerna i gruppen inte tidigare tagit ställning till och inte heller vet hur deras kompisar förhåller sig till, exempelvis: "hur beskriver man musikgenren vispop?".

2.1.3.1. Tecken på solidaritet och socialt ansikte i materialet

Ett vanligt tecken på solidaritet i materialet är vad Coates (1996:79ff.) kallar *mirroring*. Norrby (1998:127) föreslår *spegling* som svensk motsvarighet. Detta innebär att strukturen och innehållet i en deltagares yttrande helt eller delvis återanvänds av en annan deltagare i den lokala kontexten. Man är överens om hur man uttrycker sig och bekräftar varandra genom att använda samma former. Detta är ett sätt att visa samhörighet, och det kan användas även när oenigheten är stark. Även om man inte håller med om varandras åsikter kan man i en grupp vara eniga om hur man uttrycker sig, och man visar på så sätt solidaritet med varandra ändå. Det finns dock undersökningar av argumentation (Kotthoff 1993; Gruber 1998:475) där upprepningar av yttranden, uttryck eller ord har iakttagits och tolkats som en uppgradering av oenighet. Det råder alltså inget enkelt förhållande mellan upprepningar och solidaritet. Också i denna undersökning har i många fall upprepningar av ord och uttryck analyserats som tecken på oenighet, men då är intonationen ändrad. Ett påstående kan t.ex. få frågeform eller upprepas med bestörtning (se *frågeformade invändningar*, avsnitt 5.1.1). När upprepade uttryck har en solidaritetsskapande funktion är det inte de upprepade orden som givit upphov till oenigheten.

Spegling kan också vara ett av flera tecken på att deltagare bildar *allianser*. Med allianser avser jag att två eller flera deltagare bildar åsiktsmässiga lag eller team, inom vilka man visar solidaritet under argumentationerna. Detta kallas att *liera sig* i avhandlingen. Många undersökningar av argumentation och konflikter berör liknande alliansers betydelse för utvecklingen av oenighet; exempelvis diskuterar Maynard (1986), Goodwin & Goodwin (1990), M.H. Goodwin (1990) och Kangasharju (1998:33ff.) sådan interaktion.

Allianserna kan vara konstanta eller omförhandlas i större eller mindre utsträckning under samtalets gång. I några grupper förändras allianserna ofta, exempelvis om deltagarna i en allians har svårt att hålla med varandra när många olika frågor tas upp i en följd. Förutom

att deltagare använder sig av samma uttrycksätt, känner man igen solidaritet i alliansform strukturellt på att deltagare fyller i varandras yttranden, sammanfaller med varandras turer och använder sig av samma sorts argument. Inom alliansen råder också en åsiktsmässig samstämmighet.

Andra tillfällen då solidaritetsarbete och försvar av socialt ansikte visar sig är då deltagare modifierar och garderar – skyddar – sina yttranden. Med modifiering menar jag att deltagare tonar ned eller lindar in sina utsagor med diskurspartiklar som *liksom, typ, såhär* (Eriksson 1992; Kotsinas 1996 [1994]:71ff.; Wirdenäs 1999; Winter & Norrby 2000; Wirdenäs & Norrby 2002), talaktsadverbial som *nog, kanske, väl, ju* (L-G. Andersson 1975; Aijmer 1977) eller längre konstruktioner som *tycker jag, skulle jag kunna tänka mig* (Schiffrin 1987:267ff.; S. Karlsson 2000). Den här typen av ord och uttryck kan ha många olika funktioner, även i en och samma förekomst. Vissa av dem kan fungera som markörer för ungdomlig samtalsstil (Nordberg 1985; Norrby 1997). Andra anger en verklig osäkerhet kring ett yttrandes sanningsvärde eller sannolikhet (*epistemisk modalitet*, Abelin, Löfström & Gadeli 1981; S. Karlsson, under arbete). Om en deltagare är osäker på hur ett yttrande kommer att mottas, kan utsagan tonas ner och modifieras. Yttrandet blir då i viss mån skyddat mot invändningar. Denna tredje användning fungerar som negativ hövlighetsstrategi och som försvar av ansikte, vilket snarare modifierar sägandet än det sagda.

Även vissa sorters skratt kan användas som modifiering (se även avsnitt 5.1.3.1). Adelswärd menar att individuella skratt ofta används för att "modifiera språkliga uttryck och attityder" (1998:12). Norrby & Wirdenäs (1999) har i en tidigare studie iakttagit denna modifierande funktion hos skratt i materialet.

Det är inte möjligt att helt säkert avgöra om ett yttrande modifierats för att deltagaren är osäker på innehållet eller på mottagandet – eller bådadera. Vad som går att undersöka är responsen på ett modifierat yttrande, dvs. hur den modifierade turen bemöts. Blir responsen ett klagörande? Inleds eller fortgår argumentation? Svaren på dessa frågor ger indikationer om hur modifieringar och garderingar uppfattas av deltagarna själva.

Finns det modifieringar, bortförklaringar och pauser i ett yttrande, kan det dessutom vara tecken på en disprefererad struktur och att något i interaktionen är problematiskt, t.ex. att oenighet är en disprefererad respons. Pomerantz (1984) visar att oenighet i vänliga, vardagliga samtal i stor utsträckning föregås av svaga medhåll – *ja, jo, nå* –

innan en invändning följer. Detta är något som också kan iakttas under argumentationerna. I citatet inskränker deltagare B åsikten som deltagare A just framfört:

Exempel 2.4. Vad man gör när man lyssnar på klassisk musik

A: "ligga å lyssna på den å ta det lugnt"

B: "ja¹ men du kan ju inte göra nåt annat du kan ju inte läsa en bok eller nånting å ha i bakgrunden (.) för då hade man ju fått hjärnsläpp *eller nåt*"

(Grupp 3, arg. 5)

Detta är ett mycket vanligt sätt att inleda invändningar på även i avhandlingens material. Möjligtvis är det ett så vanligt och formaliserat uttryck att det inledande medhålllet inte uppfattas som ett medhåll utan snarare signalerar att en invändning följer: A: *va som e bra me hårdrock e väl att den e ganska tung såhär*, B: *jamen vill man ha tungt då lyssnar man på klassisk musik*. Detta gäller i synnerhet då *ja men* uttalas som ett ord, *jamen* eller *amen*.

2.2. Identitet, ungdomar och ungdomsspråk

Redan i avhandlingens titel betonar jag att det är just *ungdomars*² argumenterande som behandlas och inga andras. Avhandlingen är dock inte en undersökning av ungdomar eller ungdomsidentitet i sig. Det förekommer inga jämförande undersökningar med andra grupper – barns, vuxnas eller äldres – argumenterande. Vad jag tar upp och berör i avhandlingen är de frågor kring ungdomar, ungdomsspråk och identitet som aktualiseras av de empiriska undersökningarna, med andra ord de signaler som deltagarna själva ger.

2.2.1. Identitet i avhandlingen

Ordet *identitet* har redan förekommit vid flera tillfällen i texten och det är alltså hög tid att precisera vad jag avser med detta begrepp.

¹ Understrykningen markerar ordet eller konstruktionen som diskuteras i texten.

² Det rör sig dessutom om ungdomar i Göteborg med omnejd, som går på gymnasiet under 1997. Det går naturligtvis inte att påstå att dessa ungdomars beteende skulle kunna representera alla ungdomar eller hur människor argumenterar i allmänhet. Samtidigt finns det heller inga skäl till att just dessa göteborgsungdomar på ett markant sätt skulle skilja sig från andra ungdomar i Sverige eller från andra åldersgrupper beträffande argumenterandet.

Deltagarnas identiteter närmar jag mig från två skilda perspektiv: för det första genom sådana tecken på identitet som visar sig under samtalsinteraktionen, *discourse identity* och *social identity* (Antaki & Widdicombe 1998:1f.; Norrby 2000; Norrby & Wirdenäs kommande), för det andra genom identitet som kan relateras till yttre statistiska variabler som tillskrivs deltagarna, *external identity* (Quist 1999).

2.2.1.1. Social identitet

De konkreta uttryck för identitet som kan iakttas under samtalen (*discourse identity*) kan utgöra delar av en mer sammansatt abstrakt social identitet (*social identity*). Antaki & Widdicombe (1998:11) beskriver relationen mellan de båda som: "discourse identities are the materials out of which larger, more recognizably 'social' or 'institutional' identities are built" (se även Norrby 2000:570; Norrby & Wirdenäs, kommande). Ett vanligt exempel i materialet är att deltagare konstruerar sig som musikexperter. Dessa har ofta bestämda åsikter om i princip alla former av musik, de framställer sina kunskaper som vedertagna sanningar, upplyser andra deltagare om sakförhållanden och talar om sig själva som erfarna musikkonsumenter.¹ Eftersom undersökningen inte sträcker sig utanför de inspelade samtalen är det omöjligt att veta vilka uttryck för identitet som enbart uppstår under samtalet och vilka som hör till deltagarnas sammansatta sociala identitet. Det går alltså inte med säkerhet att veta om en deltagare endast konstruerar sig som musikexpert just i det inspelade sammanhanget eller om det generellt är en viktig del av en deltagares identitetsskapande att konstruera sig som expert på musik. Jag väljer därför att använda samma term för båda begreppen: *social identitet*.

Detta sociala perspektiv innebär att identitet är något som konstrueras gemensamt av deltagarna under interaktionen i ett samtal: "identities are the products of joint actions and the intersubjective organization of verbal interaction [...] what people are doing together in talk" (Widdicombe 1998:202f.). Identiteterna är dynamiska, de upp-

¹ Två deltagare konstruerar sig som popexperter:

A: "ja tror att de e såna eh (.) som lyssnar på de [popgruppen Kent] de e nog såna som inte e insatta riktigt i popen än"

B: "ja precis dom har gått på liksom hela Kent-grejen typ sådär"

A: "de finns ju mycke bättre pop sådär om man bara börjar leta (.) i den här stilen (.) fast Kent har ju haft turen då att komma först på listan (.) så nöjer dom sig med de istället för att leta vidare".

(Från Grupp 1)

rätthålls och omförhandlas med andra ord kontinuerligt under samtalets gång. De uttryck för identitet som är tillgängliga för en samtalsanalytiker visar sig i sätten som deltagarna organiserar interaktionen – hur de uttrycker sig i relation till varandra (se avsnitt 2.1.3 om *politeness* och *face*) och vilka roller deltagarna tar på sig, exempelvis som expert eller berättare (Zimmerman 1998:90ff.).

Utifrån det sociala perspektivet på identitet är det också centralt att studera hur deltagarna interaktionellt konstruerar sig som individer i gruppen och hur deltagarna konstruerar och organiserar sig som grupp under interaktionen (Norrby & Wirdenäs, kommande). Detta är något som främst kommer att diskuteras i kapitel 6, men som också berörs kontinuerligt i avhandlingen i samband med analyser av exempel.

2.2.1.2. Yttre identitet

Det andra perspektivet på identitet utgår från statiska yttre sociala kategorier som ålder, kön och socioekonomisk bakgrund. Antaki & Widdicombe (1998:14) och Quist (1999) kallar denna sorts identitet för *external identity*. Jag använder mig av en svensk motsvarighet, *yttre identitet*. Kategorierna som ingår i en yttre identitet antas ha betydelse för människors situation, positioner och möjligheter i samhället. Detta är något som är centralt både i traditionell sociologi och i sociolingvistik: "In traditional sociological research, for example, class and gender are used as key variables to explain, or at least shed light on, differences in life chances and opportunities, career patterns, and educational achievements, voting patterns, membership of youth subcultures, and so on." (Widdicombe 1998:193).

I syftet ställs också frågan om yttre variabler spelar någon roll för hur deltagarna interagerar när de argumenterar. Att dessa variabler verkligen har betydelse kan inte förutsättas, men om de har en inverkan är det viktigt att undersöka på vilka sätt. Detta diskuteras i kapitel 7.

De yttre variablerna i avhandlingen är främst intressanta i relation till deltagarnas sociala identiteter. Relationerna kan iakttas på olika sätt. Ett sätt är att utgå från en eller flera av de yttre variablerna och att sammankoppla den eller dem med kvantitativa beräkningar, som t.ex. antal argumentationer eller antal ord under argumentationer. Detta är en vanlig sociolingvistisk arbetsmetod som använts i många undersökningar av ungdomars språk, på flera olika språkliga nivåer –

fonologisk, morfologisk, grammatisk, lexikal (exempelvis Labov 1972a; Trudgill 1983; Eckert 1989; Nordberg 1985 och Wirdenäs 1999).

Ett annat sätt att studera yttre variabler innebär att man utgår ifrån de sociala identiteter som visar sig under samtalen och därefter relaterar identiteterna till de yttre variablerna. I en tidigare undersökning som utgår från ett dynamiskt synsätt på identitet visar det sig att deltagarna orienterar sig mot en ungdomsidentitet (Norrby & Wirdenäs, kommande). Samtalsdeltagarna är förmodligen väl medvetna om det faktum att de med hjälp av yttre tecken kan klassificeras som unga, gymnasieelever, flickor eller pojkar osv. De behöver dock inte alls konkretisera dessa identiteter eller göra dem relevanta i den pågående interaktionen, ett förhållande som påpekats av exempelvis Edwards (1998:20) och Zimmerman (1998:91). I avhandlingens material är det sällsynt att deltagarna aktualiserar de yttre identiteter som bedömts vara intressanta vid sammansättningen av grupperna (se kapitel 3)¹. Över huvud taget är det ovanligt att deltagarna konkretiserar yttre identiteter för sin egen eller gruppens del. Däremot förekommer många och skilda benämningar på människor utanför samtalet. Det är dock något som också uppmuntras under inspelningarna (se kapitel 3). Identiteter som då aktualiseras är både mer traditionella variabler som kön och ålder, och helt andra, exempelvis "kickers", "betongbarn", "konstfanatiker", "hårdrockare", "fjortisdiscobrudar" och "såna som tänker mycke" (Wirdenäs 1998). Deltagarna verkar konstruera sig själva som normala och sedan kategorisera andra utifrån avvikelser från denna normalitet.

2.2.2. Vad är ungdomar?

Hittills har jag använt *ungdomar* som en självklar benämning på en homogen grupp. I undersökningen går alla deltagare på gymnasiet och det gör det lätt att benämna dem som ungdomar. Att definiera vad ordet *ungdom* står för mer generellt är dock ett intressant problem och inte alltid så enkelt som det kanske kan verka. Det finns olika parametrar som sammantaget kan signalera ungdomlighet i relation till

¹ Det händer också att samtalsledaren aktualiserar yttre faktorer som inte samtalsdeltagarna själva spontant tar upp (Edwards 1998:22).

barndomen och vuxenvärlden, men som ändå inte ger några tydliga gränser.¹

BARN → ← UNGDOMAR → ← VUXNA (→ ← ÄLDRE)

Jag kommer dock främst att diskutera avgränsningar mellan ungdomar och vuxna. Frith (1984) menar att sådant som pekar på att personer tillhör gruppen ungdom (*youth*) är att de har ett ekonomiskt och socialt beroende av den egna familjen, att de bor kvar hemma, att de har svårt att få kvalificerat arbete, att de inte får lika hög lön som vuxna, att de inte har något eget föräldraansvar samt att de studerar på motsvarande senare delen av grundskolan eller på gymnasieskolan. I livsstilen som ungdom verkar det alltså enligt Frith (1984) ingå att ännu inte behöva uppbära de typer av ansvar – ekonomiska och arbetsmässiga – som vuxna har. Det är också typiskt att ungdomar anammar en viss livsstil och vissa kulturpreferenser som skiljer sig från vuxnas och barns vanor.

Kriterierna stämmer säkert med en stor del av Sveriges unga människor, men det går ändå lätt att invända mot samtliga. Till att börja med finns det mig veterligen ingen ålder då familjen skulle upphöra att ha en social funktion. Däremot växlar graden och formen av beroende naturligtvis med ålder och hur relationerna inom familjen fungerar. Rent ekonomiskt finns det många unga människor som är beroende av föräldrar och familjen, även högt upp i åldrarna. Ett mindre generöst studiemedelssystem och en bostadsmarknad som är svår att komma in på är exempel på faktorer som påverkar situationen. Samtidigt finns det många unga som kommer från familjer med svåra ekonomiska förutsättningar, där det aldrig finns någon ekonomisk trygghet och i vilka de tidigt kan behöva ta ett eget ekonomiskt ansvar.

I tider av arbetslöshet är det dock inte heller för vuxna människor en självklarhet att ha ett kvalificerat arbete, eller arbete över huvud taget – i synnerhet om de helt saknar eller har kort utbildning. En relativt stor arbetslöshet bland människor över femtiofem år och arbetsmarknadsåtgärder för dessa på 1990-talet, ger dessutom indikationer om en arbetsmarknad som favoriserar yngre människor. Det är inte heller självklart att unga har svårt att få kvalificerat arbete². Ett exempel är dator- och IT-branschen i vilken det arbetar unga

¹ Jag kommer enbart att tala om ungdomar i ett samtidsperspektiv. Anlägger man ett historiskt betraktelsesätt av ungdomar blir frågan mer komplex och ännu tydligare knuten till klass och kultur.

² Jag avser inte arbete som kräver specifik och lång utbildning som naturligtvis kräver de rätta kvalifikationerna, vilket en alltför ung människa omöjligt kan ha.

människor som kan ha stora kunskaper om datorer och informations-teknologi. Sådana arbeten kan dessutom vara vävlönade, i förhållande till vad många vuxna tjänar.

Vidare finns det också ungdomar som bildar familj tidigt, även om åldern för kvinnor och män som blir föräldrar för första gången länge har blivit allt högre i Sverige. En senare familjebildning bidrar till att den åldersmässigt övre gränsen för vad som är ungdom skjuts upp.

Ungdomar är också en stor målgrupp som aktivt och medvetet konsumerar exempelvis mode, kläder och media. Det finns dock en uppsjö av olika sorters stilar vad gäller exempelvis mode och musiksmak, där man inom gruppen av ungdomar har stora chanser att profilera sig som individ eller som en medlem av en delkultur (Kotsinas 1996 [1994]:17). Samtidigt finns det ett tydligt intresse för ungdomliga stilar och den marknad som vänder sig till unga. Många som ur livserfarenhetsmässigt, ekonomiskt och professionellt perspektiv betraktas som vuxna anammar samma tecken på ungdomlighet som ungdomar.

Kopplingen till skolgången är dock mer konstant vad gäller gränsen mellan ungdomar och vuxna. Högstadiel elever och gymnasieelever går i en skola som är avsedd för ungdomar.¹ Somliga elever betraktar sig, och betraktas, visserligen som ungdomar tidigare än i högstadieåldern. Andra betraktar sig, och betraktas, som vuxna redan innan de avslutat gymnasiet – men många gör det inte förrän långt senare. Det är hur som helst kring detta tidsspänn samt några år efter gymnasiet som benämningen av ungdomar verkar mest given (Kotsinas, Stenström & A-M. Karlsson 1997): ”från början av tonåren till den ålder då inträdet i vuxensamhället i västerländska samhällen sker i och med avslutad utbildning och påbörjad familjebildning” (Kotsinas 1996 [1994]:16). Eriksson (1997:63) kallar tio- till femtonåringar för ungdomar i sitt avhandlingsmaterial.

Gymnasieungdomarna som ingår i materialet markerar själva under samtalen en gräns mot yngre som går på högstadiet (”fjortisar”), med vilka de inte längre verkar vilja identifiera sig, även om det för många av dem inte är mer än ett knappt år sedan de lämnade högstadiet bakom sig och började på gymnasiet. En gräns för vad som betraktas som vuxet eller lite äldre drar deltagarna någonstans mellan tjugo och tjugofem år. De gör också tydliga avgränsningar gentemot föräldragenerationen i relation till musik och musiksmak, även om föräldrarna är betydligt äldre än tjugofem (Wirdeñäs 1998).

¹ Vuxna som studerar på gymnasienivå gör inte det i gymnasieklasser i ungdomsskolan utan på komvux eller motsvarande.

2.2.3. *Forskning om ungdomskultur*

Det finns sedan 1960-talet en väletablerad forskning som diskuterar ungdomar ur socioekonomiskt perspektiv. Man undersöker ungdomar som deltagare i konsumerande och reproducerande ungdomskulturer, subkulturer, motkulturer och delkulturer. Sådana frågor har behandlats inom sociologi, socialt arbete, etnologi, antropologi, pedagogik och på senare tid även inom cultural studies¹.

I Storbritannien har det länge bedrivits forskning kring ungdomar. Forskare som Hall & Jefferson (1982 [1976]) och Willis (1977) har ur ett klassperspektiv undersökt situationen för ungdomar med traditionell brittisk arbetarbakgrund, främst pojkar. McRobbie (1982 [1976], 1991) har i högre utsträckning undersökt flickors ungdomskulturer. Ungdomars förhållande till etnicitet – sin egen och andras – och utövning av etniska uttryck har på senare tid allt mer kommit att hamna i centrum för ungdomsforskningen. Undersökningar visar hur ungdomar i sina konstruktioner av identitet blandar olika tecken på etnisk tillhörighet, en sorts av blandning som också iakttagits för tecken på socioekonomisk bakgrund (Hewitt 1986; Back 1991).

Även i Sverige finns det mycket forskning kring ungdomskultur, där situationen för ungdomar i ett framväxande postindustriellt samhälle står i centrum (se Sernhede 1996:11f.). Vad man främst intresserar sig för är tecken på ungdomars sätt att visa motstånd och distans till vuxenkultur, skolkultur och till andra grupperingar av ungdomar – subkulturer eller delkulturer. Ett stort forskningsprojekt med ungdomskultur som undersökningsobjekt startade i Stockholm i slutet av 1980-talet, Forskningsprogrammet Ungdomskultur i Sverige (FUS, se Fornäs et al. 1994a; Fornäs et al. 1994b). I slutet av 1990-talet har det i relation till Forum för Studier av Samtidskulturen (FSSK) i Göteborg bedrivits forskning kring ungdomar, ur ett cultural studies-perspektiv (se exempelvis Sernhede 1996; Johansson, Sernhede & Trondman 1999; Sernhede & Hedenström 2002).

De svenska undersökningarna av ungdomskultur, eller snarare motkulturer, har berört bland annat klassfrågor, etnicitetsproblematik och musikstil (Sernhede 1996; Bjurström 1993, 1997; Trondman 1999; B. Andersson 2002). Många undersökningar berör pojkars utåtagerade och väl synliga uttryck, medan undersökningar av unga flickors kulturer inte är lika väl undersökta.

¹ För en närmare bestämning av cultural studies-fältet, se exempelvis Johansson, Sernhede & Trondman (1999:7ff.).

Det är sällsynt att man inom dessa områden anknyter till språkvetenskapliga undersökningar eller fokuserar speciellt på språket. Visserligen tar man hänsyn till vad ungdomar säger, men inte i lika stor utsträckning till *hur* de talar eller interagerar.¹ Identiteter kommer tydligt till uttryck i människors sätt att tala och sammankopplingar mellan språk och sociologiska/kulturella undersökningar har visat sig vara mycket fruktsamma (se exempelvis Rampton 1995, 1997; Nordenstam & Wallin 2002).

2.2.4. Ungdomar och ungdomars språk

Ungdomars språk har länge betraktats som något speciellt – men inte alltid i positiv bemärkelse. Kotsinas (1996 [1994]:9f.) visar i *Ungdomsspråk* svenska exempel på upprörda åsikter om ungdomars degenererade språk från 1920- och 1930-tal. Synen på ungas språk som något ofullständigt och skadligt har alltså funnits länge. Inom sociolingvistikens – både internationellt och i Sverige – har det dock bedrivits mycket forskning som specifikt intresserar sig för ungdomar och deras språk (se även avsnitt 2.1). Vad som gör ungdomar till särskilt intressanta mål för språkliga undersökningar är bland annat att de verkar spela en roll som innovatörer (se exempelvis Eckert 1988); många språkförändringsfenomen kan exempelvis först iaktas i ungdomars talspråk. Det finns alltså en tradition av att behandla ungdomar som en enhetlig åldersgrupp, vilken språkligt uppvisar vissa gemensamma drag² (Nordberg 1985; Kotsinas 1996 [1994]). Nordberg 1985:8f.) lyfter fram:

kortare yttranden,
fler avbrott och mer samtidigt tal,
mindre välartikulerat uttal,
stor variation i röststyrka och tonhöjd,
fler onomatopoetiska inslag,
annorlunda anföringsteknik,
mindre grad av explicitet,
mer associativ stil,
fler garderingar och osäkerhetsuttryck.

¹ Jfr dock avsnitt 2.1. Goffman (1955, 1978 [1959], 1967), Garfinkel (1967, 1970) och Sacks, Schegloff & Jefferson (1974) utgår alla från ett sociologiskt perspektiv.

² Synen på ungdomar som homogen grupp har dock ifrågasatts, exempelvis av den så kallade Birminghamskolan, (Willis 1977; Kerswill & Williams 1997:162).

Många undersökningar har visat att samma tecken på ungdomlighet återfinns bland olika grupper av ungdomar och i flera olika språk (Kotsinas 1996 [1994]: 159ff.; Androustopoulos & Scholz 1998). En rad nordiska undersökningar av ungdomsspråk tar upp delar av Nordbergs lista. Bland annat pågår det livliga forskningen inom ramen för ett samnordiskt nätverk, UNO (<www.uib.no/uno>). I flera olika material och i flera språk har språkliga medel som kan användas för att markera ungdomsidentitet analyserats. Exempelvis har Helga Hilmsdóttir & Wide (1999) och Wirdenäs (1999) undersökt diskursmarkörer, Guldbæk-Avho (1999) och Opsahl (2002) diskuterar annorlunda anföringsteknik, Gunnarsdotter-Grönberg (1999, 2002) studerar ungdomars dialekter och Kotsinas (2000, 2002) har gjort studier av ungdomars slang. Vidare har Eriksson (1997) i sin avhandling undersökt hur ungdomars berättande går till. Han har dessutom gjort en analys av grammatikaliseringsord av anföringsord, där ungdomar verkar ha initierat en språkförändring (1992).

Eftersom det inte förekommer några konkreta jämförelser mellan ungdomar och andra åldersgrupper i avhandlingen är det omöjligt att veta om ungdomarna interagerar på något annat sätt än vad exempelvis vuxna skulle ha gjort i samma situation. Det finns dock undersökningar som visar att det finns tydliga drag av ungdomlig stil i både vuxnas och ungdomars vardagssamtal i andra material (Norrby 1997; A-M. Karlsson 1998). De språkliga aspekter som Nordberg diskuterar har också likheter med vad Tannen (1984:44f.) menar är typiskt för en *high-involvement style*, *närhets- och engagemangsstil*¹, och som iakttagits hos vuxna (29–37 år). Stilen innebär ett stort mått av implicitet, att taltempot är högt, samtalsdeltagare överlappar, fyller i varandras yttranden och avbryter varandra. Man visar ett starkt engagemang i det samtal som pågår. Det undersökningsmaterial som Tannen använder består av samtalet under en informell middagsbjudning. Alla personer som deltar i samtalet använder sig dock inte av denna engagerade stil.² Vissa drag i listan påminner också om det som Bernstein karakteriserar som en begränsad språklig kod som förutsätter gemensamma referensramar för samtalsdeltagarna. Denna kod kan ha en grupp- och solidaritetsbekräftande funktion (Loman 1974:11, se avsnitt 2.2.4.1).

¹ Adelswärd har introducerat de svenska termerna (1992).

² Tannen (1984) beskriver även en stil som hon kallar *low-involvement style*, *respekts- och avståndsstil*, där exempelvis taltempot är lägre och man avbryter eller överlappar inte varandras turer i lika hög utsträckning. Samtal som har mycket starka drag av denna stil får snarast en formell karaktär.

Ungdomars sätt att interagera verkar alltså ha starka drag av en engagerad stil som är begränsad på så sätt att den förutsätter att den som lyssnar eller samtalar är införstådd både med det som man talar om och sättet som man uttrycker sig på. Att den här sortens drag har betecknats som särskilt ungdomliga kan ha att göra med ungdomars livssituation. De träffar och umgås mycket med kompisar på ett sätt som barn och vuxna sällan gör. Språket som de använder kompisar emellan är just sådant som används mellan människor som känner varandra väl och som är engagerade i varandra. Vuxna, som förfasar sig över ungdomsspråk som de råkat höra exempelvis på bussen, bedömer en interaktion som inte är ämnad för någon annan än gruppen som samtalar; de tjuvlyssnar med andra ord på något som inte är menat för deras öron. På liknande sätt skulle säkert kollegers eller vuxna föreningsmedlemmars sätt att samtala inom den egna gruppen verka märkligt och obegripligt för en utomstående. Skillnaden är ändå kanske att ungdomar använder sin stil i fler sammanhang än inom den egna kompisgruppen och att samtalen med kompisgrupperna är den interaktion som ungdomarna mest ägnar sig åt.

En hypotes kring det som kallas ungdomars stil är att den kan användas av alla, men att vuxna människor använder sig av ett mer varierat register än vad ungdomar gör. Ungdomar i sin tur kan välja att använda tydliga tecken på ungdomlig stil för att visa solidaritet gentemot varandra inom gruppen och avstånd till andra utanför gruppen. Ett stort register av olika sätt att samtala och interagera är dock ett tecken på språklig utveckling. En gymnasieelev har visserligen en relativt lång erfarenhet som samtalare, men en vuxen överträffar i allmänhet vad gäller varianter i det personliga registret och även i skicklighet att interagera på olika sätt i skilda sammanhang.

2.2.4.1. Ungdomsspråk och sociala skillnader

Många undersökningar har sedan tidigt 1960-tal gjorts av barns och ungdomars språk ur ett sociolingvistiskt perspektiv. I dessa har man lyft fram ungdomarnas och barnens sociala och ekonomiska bakgrund, och relaterat deras språk till denna. Tongivande har exempelvis Bernsteins (1971) och Labovs (1972a) undersökningar varit.

Ett viktigt incitament för fokuseringen av barnens socioekonomiska bakgrund var de skillnader i skolprestationer som kunde iakttas hos olika barn i efterkrigstidens Storbritannien. Medelklassens barn presterade bättre i skolan än vad arbetarklassens barn gjorde. Detta är ett

uppenbart samhällsproblem och det fanns således ett intresse av att lösa det. Bernsteins studier går ut på att olika uppväxtmiljöer ger barn tillgång till olika lingvistiska koder¹. Brittiska arbetarklassbarn har enligt undersökningen främst tillgång till en *begränsad kod*; en kod som används inom gruppen och som karakteriseras av att den är konkret, situationsbunden och att den som tilltalas behöver dela den talandes omvärld för att förstå det som uttrycks implicit. Detta gäller exempelvis användningen av pronomen i de undersökningar där barn berättar eller återberättar något. Talar de med en utvecklad kod (se nedan) upprepar de namn eller benämningar: *ekorren sitter i trädet*, medan en begränsad kod leder till att de använder pronomen, vilka kräver att den som lyssnar vet vad referenterna står för: *den sitter där* (om samma ekorre och träd). Koden karakteriseras också av att barnen använder en begränsad uppsättning av syntaktiska konstruktioner och att deras vokabulär är mindre.

Barn som kommer från medelklassmiljö använder sig i större utsträckning av en *utvecklad kod* som är explicit och inte förutsätter stora förkunskaper hos lyssnaren. Denna kod är också mer syntaktiskt och lexikalt varierad. Bernstein anser att en talare som använder sig av en utvecklad kod har lättare för att pröva nya konstruktioner och nya ord i sitt språk.

Upphovet till dessa koder antar han vara den kommunikationssituation som finns hos arbetarfamiljer respektive medelklassfamiljer och de livssituationer som människorna inom respektive klass befinner sig i.

Enligt Bernstein är det bruket av dessa koder som gör att barnen presterar olika i skolan. De som använder sig av en utvecklad kod har ett språkbruk som liknar det som förväntas och premieras i en skolmiljö. Koden innebär också en öppenhet för språklig utveckling hos barnen, som gör att de lättare kan tillägna sig både nya språkformer och de språkkunskaper som förmedlas av skolan. Barn som använder sig av begränsad kod tvingas först försöka tillägna sig en ny kod för kommunikation i skolan. Först när de använder sig av denna får de samma förutsättningar att uttrycka sig på ett av skolan accepterat sätt och tillgång till den språkutveckling som en utvecklad kod gynnar. Bernstein är dock noga med att understryka att han inte vill nedvärdera den begränsade koden utan anser att det fyller sin funktion, exempelvis i situationer där de gemensamma referensramarna är om-

¹ Bernstein (1971) diskuterar också koderna på sociologiska och psykologiska plan, men jag begränsar mig här till de lingvistiska.

fattande och kan tas för givna. Då blir också den gruppbekräftande funktionen tydlig.¹

Vilka pedagogiska konsekvenser man drar av problemen med koderna i förhållande till skolan skiljer sig åt mellan olika forskare. Vissa är inriktade på att kompensera barn som använder sig av en begränsad språklig kod med stödundervisning och förberedande anpassning till skolsystemet och den kod som förväntas där (Bernstein 1971; Bereiter 1974 [1966]). Andra menar att det är synen på barnen och pedagogiken i skolan som behöver förändras, så att skolan tillmötesgår alla barns behov (se Labov 1972a).

Teorin som Bernstein presenterat har dock mött mycket kritik. Coulthard (1974 [1969]) kritiserar undersökningarna utifrån metodiska och teoretiska perspektiv. Exempelvis påpekar han att det endast är pojkars språk som används i Bernsteins utveckling av koderna, och att flickors språk i andra undersökningar visat sig vara svårare att kategorisera som endera koden. Inte heller verkar det finnas någon enhetlighet inom de koder som pojkarna använder sig av. Vidare påpekar Coulthard (1974 [1969]) att Bernstein ofta grundar sig på lösa och vaga antaganden. En annan angreppspunkt är det faktum att det saknas ett närmare studium av de lingvistiska indikatorerna. Till exempel behöver man studera barnens användning av pronomen i detalj, för att kunna diskutera denna ordklass som ett tecken på begränsad eller utvecklade kod.

Labov (1972a) angriper Bernsteins (1971) forskning eftersom den enligt honom nedvärderar vissa barns sätt att uttrycka sig. Labov (1972a) menar att den utvecklade kodens möjligheter överskattas och att man likaväl kan framställa den som problematisk på grund av mångordighet och oklarhet. Han hävdar att den sociala situation i vilken språkliga studier av barns och ungdomars kommunikation görs är avgörande. Han visar att det under rätt betingelser finns samma förmåga att uttrycka komplexa resonemang kring abstrakta frågor hos barn från ghettomiljö som det finns hos medelklassbarn. Några pojkar från Harlem intervjuas av en person som dels känner till informanterna och deras miljö, dels låter bli att ställa frågor som av informanterna kan uppfattas som anklagande. Dessa pojkar har en god förmåga

¹ Teorierna och slutsatserna som Bernstein (1971) presenterar kan verka förlegade och konservativa i ett samtida perspektiv. Det är dock viktigt att komma ihåg att Bernsteins tidigaste texter tillkommer i ett sammanhang där barns skolproblem förklarar utifrån genetiska förutsättningar – med andra ord att barn med arbetarklassbakgrund skulle bära på ett dåligt anlag för språk. Den sortens resonemang stöter man knappast på i dag, men var något som Bernstein (1971 och Labov 1972a) argumenterade emot.

att uttrycka sina tankar klart och logiskt. I svensk miljö har exempelvis Trondman (se *relationskapital*, 1999:428) visat hur pojkar som går på praktiska gymnasieprogram och som har arbetarbakgrund ger lika goda intervjuvar som teoretiskt inriktade elever från medelklassmiljö, under förutsättning att den som intervjuar tillåts komma tillbaka till de praktiska programmen flera gånger och då så småningom vinner dessa elevers förtroende. Samma iakttagelse har gjorts av Sernhede & Hedenström (2002). Det finns alltså ingen skillnad mellan olika barns och ungdomars möjligheter att uttrycka sig, men skillnaden är uppenbarligen stor vad gäller de situationer som ger upphov till spontant och avslappnat samtalande.

Att vissa barn och ungdomar uppfattar en intervjusituation som hotfull och att de därför bemöter den med en fåordig distans bör således inte förklaras med brister i deras språkliga förmåga. Man får i dessa fall i stället söka förklaringar i det samhälle som omger barnen och inte minst i den skolmiljö som de befinner sig i. Labov (1972a:230) framväver t.ex. att lärarnas attityd mot barnen är en viktig faktor för om det ska lyckas eller misslyckas i skolan. Detta är något som aktualiseras av undersökningsresultatet och som kommer att diskuteras i kapitel 7.

I avhandlingen är dessa resonemang relevanta i relation till att inspelningarna sker i skolmiljö, med en samtalsledare som kommer från universitetsmiljö. Det har tagits stor hänsyn till deltagarnas val av gymnasieprogram vid sammansättningen av de inspelade grupperna. Programmen har vi kopplat till deltagarnas socioekonomiska bakgrund (se kapitel 3 och 7). I kapitel 7 diskuteras om och på vilka sätt gymnasieprogram, och följaktligen socioekonomisk bakgrund, är relaterade till argumentationen.

2.3. Argumentationsteori

Även om jag i avhandlingen metodiskt inte använder mig av vare sig traditionell eller modern argumentationsteoretisk forskning, har jag ändå hämtat inspiration och idéer därifrån.

2.3.1. Argumentationsteori i avhandlingen

I fråga om argumentation, argumenterande och bevisning har Aristoteles bidragit med metoder och modeller som dominerat formell logik,

dialektik och retorik. Det är i verk som exempelvis *Första analytikerna*, *Topikerna* (Top.) och *Retorik* (Ret.) som han tar upp respektive område. Hans grundläggande antaganden¹ och iakttagelser har sedermera bearbetats av såväl medeltida som moderna filosofer. Ideer som berör bevisföring och logik har exempelvis på 1900-talet utvecklats av Frege (1977). Detta är dock en tradition som inte diskuterar naturligt vardagligt språk, utan som i stället intresserar sig för satsers logiska form. Satsernas innehåll eller förhållande till verkligheten är inte relevant. Aspekter som kontext, talare och interaktion är därför inte aktuella i sådana undersökningar.

Dialektiken däremot kan beskrivas som relationer mellan frågor och svar. Här är förhållandet till verkligheten viktigt, eftersom det är om den som resonemangen förs. Premisser ställs upp för ett resonemang vars slutsats blir mer eller mindre sannolik – inte sann eller falsk. De formella krav som man ställer på logisk slutledning är strängare, men även dialektiskt resonerande bör vara giltigt. Aristoteles diskuterar olika källor till att slutsatser blir felaktiga, så kallade felslut.

Mindre stränga krav på formell giltighet ställs på retorisk argumentation. Retoriken bygger förvisso också på att slutsatser ska vara sannolika, men argumenten riktas i detta fall mot en publik som ska övertygas om sannolikheten i ett resonemang. Enligt Aristoteles kan man beskriva retoriken som en avknoppning från dialektiken: "rhetoric is a certain kind of offshoot of dialectic [...] Rhetoric is partly dialectic, and resembles it, as we [Aristoteles] said at the outset" (Ret. 1356a). Retoriken är alltså dialektisk men omfattar också andra aspekter som framförande och ordningen mellan argument.

Några moderna argumentationsteoretiker som följer en aristotelisk tradition har inspirerat mitt sätt att betrakta och behandla argumentation. En som främst behandlar retoriken är Toulmin (1997 [1969]), som i sin tur tillsammans med Austin (1997 [1962]), Searle (1969) och Grice (1975) har givit inspiration till van Eemeren & Grootendorst (1992, 1993) modell för en pragma-dialektik. Perelman & Olbrechts-Tyteca (1971 [1958]) går tillbaka till Aristoteles texter och vad han ursprungligen menade med dialektik och retorik.

¹ Aristoteles idéer tillkommer i en tid då Platons teorier hade ett stort inflytande. De metodiska anvisningar och det kategoriserande som Aristoteles beskriver är emellertid unika för honom ((Top.), *Introduction*, xi ff.).

2.3.1.1. Från Toulmin till pragma-dialektik

Dock finns det flera språkfilosofer som problematiserat den traditionella synen på argumenterande och bevisföring, inte minst logikens mer matematiska syn på språk. Toulmin (1969:254) tillhandahåller en modell för analys av argumentation vilken ska användas på naturligt språk. Vad som är ett välriktat och giltigt argument avgörs utifrån diskursen eller fältet (ibid.:36) och utifrån formen (ibid.:119), däremot är logiska principer inte aktuella. Argumentets form ska enligt Toulmin bedömas utifrån en modell som spaltar upp argumentationen i delar¹. Argumentationens giltighet blir en funktion av både form och fält. Enligt Toulmin ska all sorts argumentation kunna analyseras och bedömas utifrån hans modell. Den används idag t.ex. för analys av politisk diskurs (Jørgensen, Kock & Rørbech 1994).

Grice (1975) diskuterar språkliga implikationer, dvs. två sorters villkor för det som man generellt underförstår i språkliga uttryck. Implikationerna kan vara konventionella och följer då av den språkliga strukturen och dess konventionella betydelse. Den andra sortens implikationer är de konversationella och de utgår från en samarbetsprincip (*co-operative principle*). Principen utgörs av fyra maximer² som anger de villkor som gäller för alla utsagor (ibid.:47). Maximerna i sin tur innebär att det som sägs i sammanhanget ska vara sant, hela sanningen, relevant, och välformat, för att så effektiv kommunikation som möjligt ska uppnås.

Andra inflytelserika språkfilosofer är Austin (1997 [1962]) och hans efterföljare Searle (1997 [1969]). Dessa har utarbetat och vidareutvecklat en teori om talakter. Teorin är baserad på antagandet att man utför akter på olika språkliga nivåer när man uttrycker sig (Lyons 1994 [1977]:726). Austin lyfter dels fram själva handlingen som utförs när något yttras, dels den effekt som yttrandet får. Dessa båda perspektiv utgör tillsammans yttrandets performativa betydelse (1997 [1962]:5). Ett exempel är prästen som döper och barnet som blir döpt. Sanningsvärdet hos ett yttrande ger det en annan sorts betydelse, vilken

¹ De allra mest grundläggande delarna är: ståndpunkten som förs fram (*claim*), fakta som ståndpunkten är baserad på (*data*), rättfärdigandet av att använda fakta som stöd för ståndpunkten (*warrant*). Dessutom finns en utbyggd modell med ytterligare delar, som innehåller: undantag (eller motbevis) som kan försvaga rättfärdigandet (*rebuttal*), modifiering av ståndpunkten som krävs om det föreligger undantag (*qualifier*), uppbackning som stärker ståndpunkten i förhållande till undantag och modifiering (*backing*).

² Maximer enligt Grice (1975) *quantity, quality, relation and manner*.

Austin kallar konstativ.¹ Hur lyckat ett yttrande är bedöms både ur en konstativ aspekt, dvs. om det är sant eller falskt, och ur en performativ aspekt, dvs. om det är välformat, välriktat och väl utfört. Kontexten är emellertid enligt Austin (1962:143) i allra högsta grad avgörande för vad som är en acceptabel utsaga.

Några av Toulmins, Grices, Austins och Searles idéer återkommer i betydligt senare teoribyggen kring språk och argumentation. En relativt ny teoretisk och metodisk ram återfinns hos ett holländskt forskarlag som tillsammans har utarbetat en så kallad pragma-dialektik (van Eemeren 1993). Denna modell baseras delvis på Austins och Searles villkor för välformade talakter (ibid.:3), på Grices maximer i förhållande till samtal som aktivitet (ibid.:7) och på Toulmins sammanlänkning av vissa delar i argumentationsschemat (ibid.:13).

Syftet med modellen som van Eemeren & Grootendorst (1992) presenterar är dels att gjuta nytt liv i argumentationsforskningen genom att sammanföra olika äldre traditioner, dels att utifrån teorisynthesen skapa en praktisk analysmodell. Modellen ska användas för att utifrån ett antal regler, principer och transformationer identifiera problematisk och felriktad argumentation för att på så sätt lösa oenighet (van Eemeren, Grootendorst & Snoeck Henkemans 1996:274). Det sistnämnda visar på en normativ sida av modellen.

Gemensamt för teorierna som skisseras ovan är att de problematiserar äldre traditioner och ger nya redskap för analys av språk och argumentation. Vad gäller praktiska tillämpningar och konkreta lösningar för avhandlingen står dessa traditioner dock mest för vägar som jag *inte* kan välja. De är alla normerande och tillåter att vissa språkliga uttryck bedöms som missriktade eller felformade. Avhandlingen är i stället deskriptiv. Det är dessutom endast materialets deltagare som tillåts betrakta yttranden som missriktade och felformade. Jag gör således aldrig några formella bedömningar av om argument använts eller konstruerats på ett oacceptabelt sätt, utan kan enbart konstatera att deltagarna ibland uttryckligen gör den bedömningen själva (se avsnitt

¹ Enligt Austin kan varje talhandling eller yttrande verka på tre komplexa och sammansatta sätt:

lokut – ett yttrandes innehåll och form;

illokut – det som är själva utförandet när något uttrycks;

perlokut – den effekt yttrandet har.

Verb som signalerar illokuta akter kan exempelvis vara *argumentera* (*argue*), *hävda* (*assert*) eller *invända* (*object*), som alla har med argumentativ diskurs att göra (Searle 1997 [1969]:23). Searle (ibid.:21) har drivit teorin vidare och anser till exempel att talakter är en del av den mänskliga språkkompetensen, att de har samma underliggande struktur och följer likadana regler, men uttrycks på skilda sätt i olika språk. Searle (ibid.:18) har också diskuterat hur ett och samma yttrande kan uttrycka olika akter.

5.1.2, *ogiltigförklaringar*). Allt det som inte uttryckligen utpekats som ogiltigt resonerade betraktar jag alltså som accepterad argumentation.

Naturligtvis anser även jag att det finns vissa gemensamma ramar för hur samtal och även argumenterande går till; kommunikation vore ju inte möjlig utan konvention. Det är dock från den samtalsanalytiska traditionen som jag hämtar synen på språk som ordnade sociala konstruktioner, vilka uppstår och utvecklas under interaktion. Eftersom syftet med avhandlingen är 1) att ta reda på vilka språkliga argumenterande medel som samtalsdeltagarna väljer att använda och 2) att undersöka faktorer som påverkar interaktionens utveckling när oenighet uppstått, går det inte att i undersökningen utgå från redan etablerade och normativa mönster för argumentation, om man vill ge en rättvisande beskrivning av argumentationen i materialet. Jag har alltså andra utgångspunkter och ställer andra frågor än dem som är aktuella för Toulmin, Austin, Searle och van Eemeren. Skulle man ändå anlägga deras perspektiv är det t.ex. svårt att finna alla delar från Toulmins schema i en argumentation. De underliggande premisserna yttras sällan i materialets argumentationer och som samtalsanalytiker går det därför inte att säga något om dem. Det är enbart när deltagarna själva tar upp sådant som är underförstått som det får betydelse för undersökningen. Argumenterande i materialet är dessutom något som utvecklas i interaktionen mellan flera deltagare. Utvecklingen har alltså med deltagarnas responser och reaktioner på varandras yttranden att göra och det är i undersökningen helt nödvändigt att argumenten analyseras i sin verkliga följd och inte i den ordning som de skulle kunna ställas upp i ett argumentationsschema. Analysen har således snarare ett processperspektiv än ett produktperspektiv.

Vidare bryter deltagarna vid flera tillfällen mot reglerna som ställs upp för argumenterande i pragma-dialektiken. De transformationer som enligt denna metod skall användas för att argumentation ska bli tydlig och klar går dessutom helt emot ett samtalsanalytiskt perspektiv.¹ Syftet med pragma-dialektiken är dock att tillhandahålla en modell för effektiv och tydlig argumentation. Modellen ger inte bara ett analysredskap, utan även en metod för att spåra sådana brister i argumentation som hindrar lösningar vid problematisk kommunikation (se exempelvis van Rees 1994). Några sådana behov eller syften finns inte i avhandlingen.

Det finns dock en del i dessa traditioners – från Toulmin till van Eemeren & Grootendorst – utgångspunkter som också ger stöd för

¹ Transformationerna innebär exempelvis att man sätter argumentationens delar i rätt ordning och gör led som man anser saknas explicita.

analysperspektivet i undersökningen. De anser alla att argumentation som förekommer i naturligt språk både är möjlig och viktig att undersöka. Naturligt språk kräver dessutom andra analysredskap än vad som används för konstruerade exempel och formell logisk analys av satser. Deras synsätt ger vidare ett användbart teoretiskt och metodiskt stöd för att språk och därmed även argumentation kan analyseras på flera olika nivåer och att kontexten har en avgörande betydelse för analysen. De pekar också på att det är nödvändigt att söka nya vägar för undersökningar av argumentation.

2.3.1.2. Perelmans och Olbrechts-Tytecas nya retorik.

Med Aristoteles dialektik som utgångspunkt konstruerar Perelman och Olbrechts-Tyteka en ny retorik (*La Nouvelle Rhétorique*, 1958). Deras teorier går som tidigare nämnts tillbaka på antika källor: "Our analysis concerns the proofs which Aristotle termed 'dialectical' which he examines in his *Topics*, and the utilization of which he indicates in his *Rhetoric*." (1971 [1969]:5). I sina diskussioner av retorik inkluderar de både talat och skrivet språk. Exempelen som de använder sig av är dock främst hämtade från litterära, filosofiska och teologiska klassiker. Texterna är valda för att deras sammanhang ska vara kända; författarna menar att tolkningen av exemplen därmed blir klarare (ibid.:188).

En tydlig del av den nya retoriken utgörs att de argumentscheman som Perelman & Olbrechts-Tyteka tillhandahåller. Scheman betyder i det här fallet en lång rad med olika sorters argument. Bland det stora antal argument som diskuteras finns allt ifrån klassiskt benämnda *argumentum ad ignorantium* (dvs. hävda frånvaron av motbevis, ibid.:238f.) till metaforiska stilfigurer.

De nöjer sig emellertid inte med att nämna argumenten; diskussionerna kring dem är mycket utförliga. Dessutom relaterar de argumenten till varandra och delar efter deras egenskaper upp dem i typer och underkategorier. Den huvudsakliga indelningen baseras på om man med hjälp av ett argument antingen *konstruerar* samband mellan enheter (*association* ibid.:190f.) eller *upphäver* samband mellan enheter (*dissociation* ibid.:190f.). I den första typen för man samman företeelser och låter dem bilda ett gemensamt sammanhang.¹ Sambandet

¹ Ett enkelt exempel på ett associerande argument:

Ett barn önskar sig en boll och försöker övertyga sina föräldrar om att ge henne en sådan. Argumentet som barnet använder är: "Alla mina klasskamrater har en boll". Här upprättar barnet ett samband mellan sig själv och sina klasskamrater – de ingår alla i samma enhet och bör således ha lika förutsättningar, det vill säga varsin boll.

mellan företeelserna kan användas som ett argument eller enbart som stöd. I den andra typen sönderdelar man sådant som uppfattas som enhetligt.¹ Det är frånvaron av – och i vissa fall bristen på – samband som används som argument, eller som stöd för argument.

Argumenten som bygger på association delar Perelman & Olbrechts-Tyteka upp i tre underkategorier:

1. Kvasi-logiska argument – argument som enbart liknar logiskt giltiga resonemang och som övertygar på grund av likheten.
2. Argument som utgår från hur den som ska övertygas upplever verkligheten (exempelvis: *ni har ju alla sett hur bra det går för dem som äter en ordentlig frukost – ät därför mycket på morgonen om ni vill att det ska gå bra för er*).
3. Argument som etablerar en verklighet (samband) för den som ska övertygas (exempelvis analogier, 1971 [1969]:371ff.).

Perelman & Olbrechts-Tyteka menar dock att man ofta kan betrakta ett och samma argument utifrån olika perspektiv och analysera det på olika sätt (1971 [1969]:192). Flera argument används också i kombinationer och får nya funktioner i förhållande till varandra. De påpekar även att argument kan fylla helt olika funktioner i olika sammanhang, något som stämmer väl överens med mina egna iakttagelser.

En annan viktig utgångspunkt i den nya retoriken är att argumentation alltid förekommer i ett sammanhang där den riktas till en publik (ibid.:17ff.), även i de fall då publiken enbart är den argumenterande själv (ibid.:40ff.). De tillmäter situationen och publiken stor betydelse, dels för hur argument utvecklas: "it is in terms of an audience that an argumentation develops" (ibid.:11), dels för ordningen på argumenten (ibid.:467f., 491): "the analysis of one link of an argument out of its context and independently of the situation to which it belongs involves undeniable dangers" (ibid.:187). Perelman & Olbrechts-Tyteka visar exempelvis att ett arguments styrka, med andra ord vad som är ett bra argument, enbart kan avgöras utifrån situationen (ibid.:504).

Diskussionen i den nya retoriken berör dock aldrig argumentationens utveckling på ett konkret sätt och inte heller hur argumentation skiljer sig i olika sammanhang (ibid.:9, 492, 509). Perelman & Ol-

¹ Ett enkelt exempel på ett dissociierande argument:

Samma barn som i den föregående noten får återigen argumentera för att få en boll. Den här gången har dock barnets bror råkat krossa grannens fönster med sin boll. Argumentet som barnet denna gång använder är: "ni kan ge mig en boll för jag är inte alls så klumpig och dålig på att sikta som min bror". I detta fall upphäver barnet samband mellan två syskon som annars brukar utgöra en enhet.

brechts-Tyteka menar i stället att varje enskilt fall av kontext och publik kräver specifika undersökningar. Själva bidrar de med generella redskap som kan användas för att analysera argument i specifika sammanhang.

Denna teori ger mig stöd i mitt deskriptiva synsätt på argumentation; det behövs en undersökning av varje situation som det förekommer argumentation i, dvs. just en sådan studie som avhandlingen är tänkt att vara. Det faktum att Perelman & Olbrechts-Tyteka tillskriver kontexten en stor betydelse stöder mitt sätt att betrakta argumentation som kontextberoende.

Perelmans & Olbrechts-Tytekas diskussion kring argumentation och olika sorters argument har påverkat avhandlingen mer än vad traditionerna som diskuteras i avsnitt 2.3.1.1 gör. Den nya retoriken bidrar dessutom inte bara med generella antaganden angående argumentation, utan också med konkreta diskussioner av argument (se kapitel 5).

2.4. Samtal och argumentation

Det finns naturligtvis fler som utgått från samtalsanalytisk metod vid analyser av argument och några har redan omnämnts. De undersökningar som jag mött skiljer sig emellertid alla på ett eller flera sätt från min. Centrala perspektiv som kan variera är definitionen av argumentation, inspelningssituationen, åldern på samtalsdeltagarna och syftet med undersökningarna generellt. I ett internationellt perspektiv bör M. Goodwin och Ch. Goodwin nämnas (M. Goodwin 1990; M. Goodwin & Ch. Goodwin 1990). De har gjort flera undersökningar av hur barn argumenterar med varandra. Likaså har exempelvis Maynard (1985, 1986), Eder (1990), Benoit (1992) och Kotthoff (1995) studerat argumentation i barns interaktion.

Vad gäller nordiska material har exempelvis Wiksten Folkeryd (1998) och Wiksten Folkeryd & Liberg (1998) undersökt genren argumentation i barnfamiljer. Eriksson har i en undersökning berört konflikt i samband med berättande (1995). Wibeck (2000) använder sig av diskussioner och argumentationer i så kallade fokusgrupper (se även Myers 1998 angående oenighet i fokusgrupper) för sina undersökningar. Helling (1996) koncentrerar sin undersökning på olika sorters frågor som ställs argumentation och Kangasharju (1998) fokuserar hur allianser kommer till uttryck i en viss del av argumentationerna.

Många har fokuserat på interaktion som är mer konfliktfylld än den som jag undersöker. Det handlar då exempelvis om konflikter i

familjer (Vuchinich 1984, 1990; Muntigl & Turnbull 1998) eller på arbetsplatser (O'Donnel 1990; van Rees 1994). I sådana argumentationer finns det ofta ett behov av lösningar på konkreta problem.

Det finns också flera undersökningar av argumenterande interaktion i massmedia (exempelvis Helling 1996; Gruber 1998; Georgakapoulou & Patrona 2000). Sådana material har ofta tydliga likheter med det som används i det föreliggande arbetet. Under de inspelningar som gjorts för avhandlingen finns det emellertid inga krav på underhållningsvärde – som radio- och teveprogram har – även om samtalen många gånger är mycket roliga.

Schiffrin (1984, 1985, 1990) har emellertid det perspektiv på argumentation som ligger närmast avhandlingens. Hennes undersökningar är gjorda på en typ av material som inte är helt olikt mitt eget; det är hon själv som spelat in grupper där man diskuterar frågor som hon tar upp. Deltagarna är emellertid dels vuxna, dels grannar eller familjemedlemmar.

Slutligen vill jag understryka att det inte alls är nödvändigt att anlägga samma deskriptiva samtalsanalytiska perspektiv på argumentation som jag gör. I flera svenska avhandlingar har man på senare år använt sig av retoriska analysredskap för undersökningar av talat språk. Barbro Wallgren Hemlin (1997) använder sig av etos-, logos- och patosbegreppen för att undersöka hur präster övertygar i sina predikningar. Samma triad används av Åbrink (1998) i en undersökning av radiosamtal. I Sigrells (1999) avhandling om underförståddhet används retoriska analysredskap.

3. Materialet

I detta kapitel diskuteras materialet som ligger till grund för avhandlingen. Först redovisas materialets tillkomstkontext och den inspelningsmetodik som tillämpats (avsnitt 3.1 och 3.2). Därefter följer en kort beskrivning av insamlingsförfarandet och resultatet av insamlingen (avsnitt 3.3 och 3.4). Ett kommenterat utdrag från materialet avslutar kapitlet (avsnitt 3.5).

3.1. "Gymnasisters språk- och musikvärldar"

Materialet som ligger till grund för avhandlingen samlades in för projektet "Gymnasisters språk- och musikvärldar" (GSM) som pågick från 1997 till och med 1999. Under ledning av professor Lars-Gunnar Andersson (Institutionen för svenska språket) bedrevs projektet som ett tvärvetenskapligt samarbete mellan Institutionen för svenska språket och Institutionen för musik- och filmvetenskap vid Göteborgs universitet.¹

De gemensamma projektsyftena för de båda disciplinerna kan sammanfattas med att man ville ge en sammansatt bild av hur gymnasieungdomar talar om musik och dessutom visa hur musik och samtal om musik har en identitetsskapande funktion:

Projektet avser övergripande att undersöka vilken roll språkbruk och musiksmak spelar som grupp- och individbegränsande instrument under en relativt välavgränsad tid: gymnasietiden [...]. Projektet fokuserar framför allt hur ungdomar språkligt argumenterar om musik och musiksmak.
(L-G. Andersson 1996:1)

Frågan om argumentation blev föremål för denna avhandling, som till stora delar tillkommit inom ramen för projektet. Beträffande de

¹ Projektet finansierades av HSFR. Projektmedarbetare var, förutom jag själv, professor Lars-Gunnar Andersson, docent Catrin Norrby vid Institutionen för svenska språket samt professor Olle Edström och professor Lars Lilliestam vid Institutionen för musik- och filmvetenskap.

uttryck som är signaler på grupp- och individbekräftelse ingick det i projektets syfte att sammankoppla dessa med sociala variabler som kön, social bakgrund och etnicitet. Det görs också i viss mån i denna avhandling (se kapitel 1 och 7).

De musikvetenskapliga syftena med undersökningen krävde att det tämligen breda ämnet *musik* begränsades till ett mindre antal musikgenrer i förhållande till fem frågor.¹ Nio olika musikexempel² valdes ut och tillsammans representerar de ett brett tids- och stilmässigt spektrum:

1. Kent, *Kräm* (1996): indiepop;
2. Beatles, *She loves you* (1963): klassisk pop;
3. Mozart, *Symfoni nr 40, sats 1* (1788): klassisk musik;
4. Refused, *Rather be dead* (1996): hardcore;
5. Sven-Ingvars, *Två mörka ögon* (1991): dansbandsmusik;
6. John Wilhelm Hagberg, *Kan du vissla Johanna?* (1932): schlager;
7. Fugees, *Fu-gee-la* (1996): hiphop;
8. 2 Unlimited, *No limit* (1992): techno;
9. Lisa Ekdahl, *Vem vet* (1994): vispop.

Musikdiskussionen skulle ge svar på fem frågor, i relation till alla nio musikexemplen.

- Vad kallar du musiken?
- Vad tycker du om musiken? Varför?
- Vem/vilka lyssnar på den här typen av musik?
- När lyssnar man på musiken?
- Hur skulle du beskriva musiken för dina kompisar?

Dessa musikexempel och frågor var alltså den gemensamma utgångspunkten – *inspelningsguiden* (Kvale 1996:129) – för materialet som skulle samlas in.

¹ Lars Lilliestam diskuterar svaren på frågorna i "En dödsmetall-hardcore-hårdrocks-grej, det är jättesvårt att förklara". *Göteborgska gymnasister tänker och talar om musik* (2001).

² Observera att genreindelningarna är tentativa och enbart syftar till ett ge en ungefärlig benämning. Se i stället Lilliestam (2001) för en musikvetenskaplig diskussion angående problemen som är behäftade med genrebestämning av musik och med samtalsdeltagarnas egna genrebeteckningar.

3.2. Inspelningsmetodik

För att kunna besvara de aktuella projekt- och avhandlingsfrågorna krävdes det naturligtvis ett projektmaterial som förmådde ge underlag för svaren. Det var närmast en kvalitativ forskningsintervju (Kvale 1996) som fanns i åtanke. Kvale (1996) beskriver en sådan situation som "a construction site of knowledge" (ibid.:14) där en intervjuare och en intervjuad har ett samtal tillsammans. I detta samtal får den intervjuade stort utrymme för att ge ingående svar på de frågor som ställs, och den som intervjuar kan ställa följdfrågor och be om vidareutveckling. Kvale beskriver situationen metaforiskt och tänker sig att de samtalande reser tillsammans under intervjun. Det finns en inspelningsguide som anger riktning för resan, men som inte förutsäger var man kommer att hamna och vad man kommer att uppleva under resans förlopp. På samma sätt skulle det finnas utrymme för deltagarna i projektets och avhandlingens material att behandla guidens frågor fritt.

De språkvetenskapliga syftena, inte minst det som rör argumenterande, skapade dock ett behov av delvis andra sorters samtal än de som skisseras av Kvale. För att kunna studera ungdomars samtalsinteraktion krävdes det att flera deltagare var med. Vi valde således gruppssamtal i stället för samtal mellan en intervjuare och en deltagare. Om deltagarna i gruppen dessutom kände varandra väl, fanns det också mindre utrymme för dem att avvika från sitt normala sätt att tala. Det skulle i sin tur bidra till den spontanitet och vardagslika form på samtalen som vi strävade efter (se även Eriksson 1997:54). Intervjuaren får i stället rollen som samtalsledare¹ i gruppen. Hon ska visserligen se till att guidens frågor tas upp, men får samtidigt försöka se till att gruppens samtal flyter så fritt som möjligt. Vi valde att spela in med kassettbandspelare,² eftersom en videokamera skulle kunna verka hämmande på samtalet och skapa misstänksamhet angående våra syften (se nedan).

Eriksson (1997:53ff.) diskuterar olika sorters material som kan användas för studier av talspråk och vad som är särskiljande för dem. En av kategorierna som han beskriver är gruppssamtal. De typiska drag som han föreslår för denna form är att man spelar in samtalet, att

¹ Det är jag själv som haft rollen som samtalsledare. När jag diskuterar min roll och mitt deltagande i samtalsexemplen, kommer jag dock att tala om samtalsledaren i tredje person. I andra fall växlar jag mellan att använda första och tredje person när jag talar om min roll.

² Bandspelaren som används heter Sony TC-D5 M (Capstan Servo Control Stereo Cassette-Corder Sendust & Ferrite Head) och mikrofonen Sony ECM-929LT (Electret Condenser Microphon).

situationen är kontrollerad av undersökaren, att gruppen inte är sammansatt av undersökaren och att undersökaren inte kontrollerar turtagning eller ämne. Forskaren kan själv vara antingen närvarande eller frånvarande. Eriksson (ibid.:54) påpekar också att det förekommer variationer. Våra inspelningar skulle avvika på vissa punkter i jämförelse med Erikssons beskrivning. En av projektets forskare skulle vara närvarande vid alla inspelningar. Hon skulle ge ramen för inspelningen och kontrollerade ur den aspekten situationen. Samtalsledaren skulle också ha rätt att ställa frågor till deltagarna och att fördela ordet, men skulle samtidigt försöka göra det i så liten utsträckning som möjligt. Gruppens exakta sammansättning kontrollerades inte av projektet, även om det utifrån yttre sociala variabler fanns tydliga önskemål för hur de skulle konstrueras.

En strävan efter att få så spontana samtal som möjligt gjorde att gruppernas omfång idealt skulle utgöras av fyra samtalsdeltagare – det är tillräckligt många för att ett livligt samtal mellan deltagarna ska uppstå. Fler deltagare ökar andelen parallella samtal och samtidigt tal, vilket skulle göra materialet svårt att bearbeta och analysera.

Även om deltagarna känner sig avslappnade och diskuterar på ett spontant sätt kan ändå inspelningssituationen – med både en närvarande och aktiv samtalsledare och en bandspelare – påverka inspelningssituationen. Nordenstam (1994:14) menar att bandspelarens närvaro inte har någon större betydelse beträffande formalitetsgraden på samtalet. Det verkar som om deltagarna efter en tid glömmet bort att de är inspelade, och bandspelarens påverkan på samtalet minskar alltså allteftersom inspelningen fortskrider.¹ Samtalsledarens närvaro är emellertid svårare för deltagarna att glömma bort, eftersom hon deltar aktivt och även tar på sig ansvaret för att inspelningsguidens frågor diskuteras. Frågan är hur man kan införskaffa forskningsmaterial i talad form utan att som forskare själv påverka exempelvis interaktion och uttal. En annan fråga är i vilken utsträckning och på vilket sätt en undersökares sätt att tala påverkar. Labov (1972b:209) diskuterar dessa bekymmer under rubriken *observer's paradox* och avser den situation då en forskare vill få informanter att använda samma språk

¹ Detta är något som bekräftades när jag för ett antal år sedan gjorde en inspelning i min egen familj. Jag fick lov av mina familjemedlemmar att spela in och informerade dem om när inspelningen skulle börja. Inför en gemensam måltid satte jag igång en bandspelare i köket och lät den sedan stå på. Under samtalet som pågick under måltiden uppstod ett missförstånd som alla skrattade åt och en familjemedlem sa: "ja nu skulle du ha spelat in (.) men det +gör+ du ju". Ett gemensamt skratt följde. Det var mitt forskningsintresse för samtal som aktualiserades i kommentaren och inte inspelningen som nyss påbörjats. Bandspelaren var för länge sedan bortglömd.

under observation som de skulle bruka om de inte vore observerade. En möjlig lösning är att låta människor spela in sig själva och därmed undviker man åtminstone att undersökaren själv på ett konkret sätt påverkar samtalet. Detta har exempelvis gjorts av Londen (1993) och Nordenstam (1994) då vardagliga middagssamtal har spelats in. Ämnet för samtalen och samtalsaktiviteterna är då helt fria och styrs av samtalsdeltagarna själva.

När man är mån om att deltagarna ska diskutera ett visst ämne eller svara på vissa frågor är det vanligare att låta dem sköta inspelningarna själva, i synnerhet om man är intresserad av hur de förklarar sig och vidareutvecklar sina resonemang. För projektet var detta viktigt och därför fanns inte möjligheten att låta deltagarna spela in sig själva.

Om man som språkvetare vill undersöka samtal och informerar den eller dem som ska spelas in om att man kommer att undersöka språket, kan detta tänkas påverka deltagarnas sätt att uttrycka sig. Det kan då vara en fördel att inte tala om vad som ska undersökas i detalj. Detta är en metod som länge brukats vid undersökningar av exempelvis dialekter, för att man vill hindra informanter från att undvika eller överdriva dialektala drag som de är medvetna om. Man understryker i stället det ämnesmässiga syftet med inspelningen (Thelander 1979, Dubois & Horvath 1992). Detta är en metod som tillämpades av projektet. Deltagarna informerades om att vi var intresserade av vad ungdomar i Göteborg tycker och tänker om musik och hur man pratar om musik. Det språkvetenskapliga syftet preciserades inte för samtalsdeltagarna, men var inte på något sätt hemligt för deltagarna om de skulle fråga. På så sätt tänkte vi oss att deltagarna skulle bli mindre uppmärksamma på sitt språk och att de skulle interagera på ett sätt som de gör i normala fall.

För att få kunskaper om i vilken mån samtalsledarens närvaro påverkar interaktionen, planerades något som vi kallade *minicall-tricket*. Detta går till på så sätt att samtalsledaren, under de inspelningar där det är möjligt, skulle se till att en personsökare som hon försetts med ger ifrån sig en signal. Med ursikten att hon måste ringa ett angeläget samtal lämnar samtalsledaren grupperna ensamma under en kortare tid. Deltagarna skulle då uppmanas att själva fortsätta sitt samtal tills samtalsledaren återvänder. Därmed förändrar man inspelningssituationen på ett markant sätt när undersökaren lämnar rummet. Det skulle alltså bli möjligt att studera interaktionen utan samtalsledaren och även att göra jämförelser mellan deltagarnas interaktion under samtalsledarens närvaro och frånvaro.

Frågorna kring de sociala variablerna krävde en differentierad representation av deltagarnas sociala bakgrund och det fick betydelse för våra önskemål om gruppernas sammansättning. Enligt statistiska undersökningar (Ungdomsstyrelsens utredningar 6, 1996:44f.) finns det i Sverige starka samband mellan elevernas val av gymnasieprogram och deras socioekonomiska bakgrund – föräldrarnas utbildnings- och yrkesval med andra ord. Elever som går på studieförberedande gymnasieprogram (här kallade *teoretiska*) har i större utsträckning föräldrar som är högre tjänstemän, medan gymnasieelever som har valt yrkesförberedande gymnasieprogram (här kallade *praktiska*) vanligtvis har föräldrar som är arbetare eller lantbrukare. Detta förhållande gjorde att de traditionella socialgrupperna fick ersättas av de två olika typerna av gymnasieprogram. Bjurström (1993:116) visar i en enkätbaserad undersökning av gymnasieungdomars musiksmak att denna variabel tillsammans med kön har störst förklarande kraft för ungdomars identitetsskapande. I ett idealt fall skulle vi få en jämn fördelning mellan grupper bestående av flickor å ena sidan, pojkar å den andra sidan samt grupper med två av varje kön. Även de praktiska respektive de teoretiska gymnasieprogrammen skulle få lika stor representation. Det var också vårt mål att få en rättvisande proportion med elever som har annan etnisk bakgrund än svensk.

Grupperna med gymnasieungdomar rekryterades genom att projektmedarbetarna använde sina personliga kontakter med gymnasieskolor och gymnasielärare.

Vi prövade våra inspelningsplaner under tre pilotinspelningar. Det visade sig att formen fungerade väl för våra syften; samtalen blev spontana och engagerade, och frågorna i inspelningsguiden besvarades.¹ Två frågor som spontant togs upp i de första inspelningarna lades till: nämligen i vilken utsträckning deltagarna köper mycket musik och om de lyssnar på musik på radio, vilket tas upp vid ett tillfälle under samtalens gång.

3.3. Inspelningsförfarandet

De lärare som vi hade kontakt med tillfrågades om de kunde höra sig för bland sina elever om det fanns några som skulle vilja vara med på en gruppintervju som rör musik. Lärarna fick uppmaningen att skapa grupper med deltagare som känner varandra väl och som går på

¹ En musikvetare hade möjligtvis ställt andra följdfrågor och kanske bett deltagarna att vidareutveckla sig vid andra tillfällen (se Lilliestam 2001).

samma gymnasieprogram och skola. I vissa fall samlade en elev själv ihop en grupp om fyra och i andra fall anmälde sig fyra elever samtidigt till sin lärare. Målet var att från de två typerna av gymnasieprogram, på olika skolor, få en grupp med flickor, en med pojkar samt en med två flickor och två pojkar. Detta var emellertid inte möjligt på alla gymnasieprogram eftersom det inte alltid fanns tillräckligt med elever för att få alla tre typerna av grupper. Det var exempelvis få flickor på elprogrammet och få pojkar på barn- och fritidsprogrammet.

Sedan grupperna rekryterats avtalade samtalsledaren och läraren eller någon i gruppen en plats och en tid på den aktuella skolan, vanligtvis i ett gruppum och under skoltid. I de fall där de praktiska arrangemangen sköttes av läraren hade deltagarna i gruppen enbart tillgång till samma begränsade information som lärarna fått, medan de deltagare som jag talade med själv hade chans att ställa fler frågor kring inspelningen.

Innan musikdiskussionen började fick deltagarna mer information om syftet med projektet då det sades att det som skulle undersökas var *hur gymnasieungdomar tänker och pratar om musik*. Det var deras åsikter som var det viktiga och inte huruvida de hade rätt eller fel i sina diskussioner. Jag berättade därefter kort om hur diskussionen skulle förberedas. Informationen de fick var att de skulle få höra nio olika musikexempel och att de för vart och ett av musikexemplen skulle få ta ställning till fem frågor. Var och en skulle få ett stöd-papper med frågorna och där det skulle finnas ett begränsat utrymme till att anteckna stödord inför den kommande diskussionen (se appendix 1). När de lyssnat skulle musikexemplen diskuteras i tur och ordning. Om deras minne skulle behöva friskas upp fanns även en kortvariant av musikexemplen som kunde spelas upp inför respektive exempel-diskussion. Samtliga deltagare utlovades också fullständig anonymitet, ett löfte som ofta väckte munterhet eftersom man tydligen inte uppfattade musikdiskussioner som något som behöver hemlighållas eller döljas.

På stöd-pappret fanns det också en uppmaning att ange huruvida de själva spelar något instrument och vilken som är deras favoritmusik.

Eventuella prestationskrav på ämnesmässiga kunskaper är något som skulle kunna ha en hämmande effekt på samtalet. Den sortens inverkan på spontaniteten dämpas genom att samtalsledaren understryker att det inte är fråga om kunskapskontroll, utan att det är deltagarnas åsikter som projektet intresserar sig för.

Efter informationen – som finns registrerad i flera inspelningar – började uppspelningen av musiken, vilket i de flesta grupper ledde till en uppsluppen stämning. När samtalet tog vid ledde jag till en början in gruppen på diskussionen om musikexempel och ställde den första frågan. Därefter följde diskussioner kring samtliga exempel och frågorna berördes för vart och ett av dem.

3.4. Resultatet av inspelningarna

Det material som riktlinjerna resulterade i har visat sig kunna tillfredsställa de behov som projektsyftet föreskrev. Det är med stor respekt för de deltagande gymnasieungdomarna som jag kan konstatera att materialet innehåller mycket engagerade samtal med intressanta diskussioner och skickligt argumenterande. De ger omfattande svar på frågorna som ställs, och dessutom uppstår helt spontant alltifrån associationsrundor och berättelser till dispyter.

Totalt spelades 27 grupper in under loppet av ett år (1997). Sammanlagt besökte jag tio gymnasieskolor. Åtta gymnasieprogram finns representerade.¹ På grund av vårt krav på frivillighet har dock fördelningen av grupperna inte blivit så jämn som man ur ett sociolingvistiskt perspektiv skulle kunna önska sig. Tio av grupperna består av enbart flickor, tio av enbart pojkar och sju grupper är blandade. Inspelingsomständigheterna har gjort att i en övervägande del av grupperna går deltagarna på teoretiska program (17 grupper) och en stor del av dessa är flickor (åtta grupper). Flickgrupper och blandade grupper från praktiska programmen är de kategorier som fått sämst representation, då det endast finns med två grupper av vardera sorten (kategorierna är markerade med olika sorters formatering).

Den något ojämna fördelningen har ett direkt samband med vilka lärare och elever som kunde tänka sig att ställa upp; eleverna på teoretiska program visade sig vara mera villiga att bli inspelade. Variabeln etnicitet blev mer problematisk än någon av de övriga variablerna. Elever med invandrabakgrund betraktar inte sig själva som en homogen grupp och några uttryckte också att de inte heller ville bli undersökta som en sådan. Några av grupperna i materialet består dock enbart av deltagare med invandrabakgrund, och i ett par grupper finns

¹ Här diskuteras de enbart som teoretiska eller praktiska gymnasieprogram. De estetiska programmen har efter diskussion med lärare inplacerats i kategorin teoretiskt program, eftersom både elevernas egna ambitioner och programmets ambitioner vid tidpunkten för inspelningen stämde bäst överens med den kategorin.

det både elever med invandrarbakgrund och elever med svensk bakgrund. För den aktuella undersökningen har dessa grupper dock inte åtskiljts eftersom variabeln inte ger något utslag.

TABELL 3.1. *Gruppernas fördelning på program och kön.*

Grupp	Typ	Program
14	blandad	PRAKTISKT
15	blandad	PRAKTISKT
3	blandad	teoretiskt
4	blandad	teoretiskt
11	blandad	teoretiskt
19	blandad	teoretiskt
27	blandad	teoretiskt
16	flickor	PRAKTISKT
18	flickor	PRAKTISKT
2	flickor	teoretiskt
5	flickor	teoretiskt
8	flickor	teoretiskt
9	flickor	teoretiskt
10	flickor	teoretiskt
20	flickor	teoretiskt
21	flickor	teoretiskt
26	flickor	teoretiskt
12	<i>pojkar</i>	PRAKTISKT
13	<i>pojkar</i>	PRAKTISKT
17	<i>pojkar</i>	PRAKTISKT
22	<i>pojkar</i>	PRAKTISKT
23	<i>pojkar</i>	PRAKTISKT
24	<i>pojkar</i>	PRAKTISKT
1	<i>pojkar</i>	teoretiskt
6	<i>pojkar</i>	teoretiskt
7	<i>pojkar</i>	teoretiskt
25	<i>pojkar</i>	teoretiskt

I 18 av grupperna är det fyra deltagare, i enlighet med planen (se appendix 2). På grund av kompisrelationer är det fem deltagare i tre av grupperna. Jag gjorde i dessa fall bedömningen att det är bättre att ta med hela kompisgruppen än att lämna någon utanför. Deltagarantalet är vidare enbart tre i sex av grupperna. Detta beror delvis på relationer deltagare emellan. Består ett kompisgäng av tre deltagare är det bättre att låta denna grupp vara intakt än att lägga till en deltagare som inte har samma relation till de öviga. Ibland har dock sådant som sjukdom, glömska eller brist på inspelningsspigga elever lett till att grupperna blivit mindre. Om antalet deltagare i grupperna är tre, fyra eller fem påverkar inte samtalen i någon större utsträckning. I de fall där deltagarna är fem är det dock större konkurrens om samtals-

utrymmet, medan det finns en större chans att alla deltagare blir aktiva i grupper med tre. Sammanlagt är det 105 gymnasieungdomar som deltagit i samtalen.

De 27 gruppernas sammanlagda samtalstid uppgår till cirka 20 timmar. Inspelningarna varar mellan en halvtimme och drygt en timme. Under den totala inspelningstiden används sammanlagt cirka 205 000 ord. I den grupp där det finns flest antal ord uppgår dessa till 11 402, medan i den grupp där det pratas minst används 3 075 ord. Medeltalet för alla grupperna blir 7 594 ord. 15 av grupperna har fler ord än medeltalet och följaktligen har 12 färre (tabeller över samtliga grupper finns i appendix 2).

Frekvenserna som skisseras här antyder att de inspelade samtalsutveckling skiljer sig åt, vilket är något som kommer att diskuteras i kapitel 7. Detta kan man också utläsa av det faktum att min aktivitet växlar mellan samtalen. Det är för det mesta jag som ser till att alla frågor i någon mån diskuteras och ber deltagarna att vidareutveckla kortfattade svar. Dessutom tar jag initiativ till att diskussionen kring en fråga övergår till en annan när deltagarnas interaktion visar att de inte har mer att säga (se exempel 3.4c). I några av grupperna tar deltagarna mer eller mindre över den samtalsledande funktionen. De driver då själva samtalet vidare och tar spontant upp inspelningssguidens frågor – och därtill oftast en mängd andra infallsvinklar. De grupper där deltagarna verkar ha allra mest roligt och uppskattar inspelningssituationen mest är de där deltagarna ofta leder diskussionen själva, tar upp de obligatoriska frågorna spontant och dessutom för samtalet in på andra aspekter. Det finns dock även grupper som inte alls trivs i inspelningssituationen och vars samtal är tämligen fåordiga. I en sådan grupp är det jag som dominerar samtalet kvantitativt. Grupperna kan placeras in på ett kontinuum från fåordiga och besvärade samtal till idérika och roade, där de flesta grupperna hamnar närmare den senare polen. Överlag verkar deltagarna således tycka att det varken är tvingande eller krävande utan snarast roligt att vara med om inspelningen. Interaktionen i de olika grupperna kommer att diskuteras i förhållande till bland annat sociala variabler i kapitel 7.

Något som många grupper dock upplever som problematiskt är frågan kring hur man beskriver musik – en aspekt av musiken som ungdomarna inte verkar diskutera i vanliga fall. Frågan kring värderingar genomsyrar däremot alla samtal i större eller mindre utsträckning. Det är kanske också det normala sättet att diskutera musik för de flesta deltagarna.

Minicall-tricket har kunnat genomföras i en tredjedel av samtalen. I övriga två tredjedelar av grupperna har det funnits risk för att tricket ska genomskådas och att förtroendet för samtalsledaren därmed undermineras. Några av de lokaler som inspelningarna har ägt rum i är utrustade med telefon som skulle kunnat användas för att göra det förmenta samtalet. I andra fall görs flera inspelningar i en följd med deltagare som går i samma klass och det finns då en risk för att deltagarna mellan inspelningarna avslöjar detaljer om vad som ägt rum under samtalet. Jag har då enbart kunnat genomföra tricket i ett av samtalen. Dessutom är samtalet i ett par grupper dominerat av mig i så hög utsträckning att jag inte bedömt det meningsfullt att lämna deltagarna ensamma med bandspelaren.

I de samtal där minicall-tricket genomförts tar för det mesta en av deltagarna på sig samtalsledarrollen under min frånvaro, och diskussionen fortsätter i stort sett oförändrat. I en grupp börjar man dock att skoja och skämta när jag gått ut och i en annan talar man om något helt annat, men ger sken av att man diskuterat färdigt det aktuella musik-exemplet då jag kommer tillbaka.

3.4.1. Materialbearbetning

Samtliga 27 samtal har transkriberats i sin helhet (vem som transkriberat respektive samtal anges vid tabellerna i appendix 2). En modifierad och förenklad version av den CA-modell som vidareutvecklats av Jefferson har använts som transkriptionsmanual (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974). Förenklingen gjorde vi som en tids- och arbetsbesparing. Den som använder sig av materialet får vid behov själv komplettera transkriptionerna med sådant som inte är markerat.

Transkriptionsprinciper enligt förenklad och modifierad CA-modell:

(.)	kort paus
bra musik	emfatiskt tryck
braaaa musik	förlängning av föregående ljud
+bra musik+	sågs med högre röst än normalt
°bra musik°	sågs med svag röst
bra musik	sågs med skrattande röst
SKRATT	alla skrattar
SKRATTAR	enskild person skrattar
<i>bra musik</i>	förstålld, imiterande eller sjungande röst, förklaras även med metakommentarer

HM3 SJUNGER	kommentarer på interaktionen skrivs
bra musik-	avbrutet yttrande
(bra musik)	osäker transkription
X, X X, X X X	omöjligt att höra ett, två respektive flera ord
?	frågeintonation ¹ (markering av hel konstruktion)
[samtidigt tal
[[samtidigt inledda yttranden
(...)	utelämnade yttranden
bra musik»	de dubbla hakarna används vid sammanfallande tal för att markera att ett yttrande fortsätter längre ned i transkriptionen
»bra musik	de dubbla hakarna visar en fortsättning på ett yttrande efter sammanfallande tal

Speciella uttals- eller dialektvarianter som används har markerats: görkul.²

För transkriptionsarbetet har programmet syncwriter använts. Detta program underlättar transkriptionsarbetet betydligt tack vare dess partiturliknande utformning. Dessutom är de transkriberade texterna kompatibla med andra ordbehandlingsprogram, även om viss information går förlorad vid konvertering. En annan fördel med syncwriter-programmet är att det automatiskt kan räkna varje deltagares antal ord och yttranden eller annan enhet, exempelvis markering för skratt. I transkriptionerna är det, som nämnts i avsnitt 2.1.1, yttranden och inturer som markerats. Detta gör att uppbackningar och självständiga turer inte åtskiljs.

Jag har även bearbetat materialet i transkriptionsform med konkordansprogrammet Conc (Conc 1.80b3). Med hjälp av detta kan man snabbt få konkordanser över hela eller delar av materialet. Det är också möjligt att göra frekvensordlistor och listor i alfabetisk ordning över korpusen. Detta har varit användbart i flera delar av undersökningen.

För att dölja identiteter har varje deltagare benämnts med en kod i transkriptionerna, exempelvis GK1 (se avsnitt 3.5 nedan). Enbart pro-

¹ Vad som prosodiskt signalerar frågor på svenska är något som det pågår forskning kring. Förmodligen är det förutom intonation också tempo, taltempo och röstkvalitet som avgör (se Bruce 1998).

² Det finns en viss variation i hur mycket de transkriberande har talspråksanpassat orden.

jekttagare har tillgång till den information som gör att det utifrån koden går att identifiera de verkliga individerna, deras skola och programmet de går på. I avhandlingen använder jag koden för att referera till de enskilda deltagarna. Första bokstaven är en kod för en skola, men har för övrigt ingen betydelse för en läsare av denna text.¹ Andra bokstaven anger kön och siffran anger numrering på deltagarna inom respektive skola (från 1 till 10). Alla namn på personer och sådant som skulle kunna identifiera deltagarna har fått fiktiva motsvarigheter i exemplen.

Föreliggande arbete är den första avhandling som helt utgår från projektaterialet, men det ska påpekas att en mängd språkvetenskapliga undersökningar utgår från det bearbetade materialet. Det har använts vid analyser av grammatik och språkssystem (Nilsson 2000, 2001, 2002), lexikon, enskilda uttryck och semantik (Wirdeñäs 1999; L-G. Andersson 2000; Holmberg 2002,) samt interaktionella analyser (S. Karlsson 2000; Norrby 2000; Norrby & Wirdeñäs 1999, kommande; Winter & Norrby 2000; Wirdeñäs & Norrby 2002). Även på det musikvetenskapliga området ligger materialet till grund för undersökningar (Lilliestam 2001). Dessa fokuserar huvudsakligen innehållet i deltagarnas svar på inspelningssguidens frågor.

För att ge ett intryck av hur interaktionen i materialet går till – hur deltagarnas spontanitet och kreativitet kommer till uttryck – innehåller följande avsnitt en del av ett samtal.

3.5. Ett exempel på interaktionen – grupp 26

I detta avsnitt kommer jag att visa hur en diskussion av ett musikexempel i allmänhet går till i materialet. För detta ändamål har jag valt ut en diskussion från en grupp med den vanligaste kategorikombinationen, dvs. flickor som går på teoretiskt program, som får representera interaktionen. Naturligtvis kan detta enda exempel inte ge rättvisa åt all den variationsrikedom som finns i materialet, men det är ett gott prov på hur samtalen ofta går till.

3.5.1. Presentation av grupp 26

Grupp 26 består av fyra flickor som går på ett teoretiskt gymnasieprogram. De går alla i samma klass på en skola som ligger i centrala

¹ Den hjälper dock projektmedlemmar att identifiera individerna i materialet.

Göteborg. Deltagarna betecknas med koderna GK1, GK2, GK3 och GK4 och samtalsledaren förkortas "S".

Gruppen har rekryterats av deltagarnas lärare. Inspelningen gjordes i ett av skolans grupprum som bokats av läraren. Jag hade således själv ingen kontakt med gruppen förrän vid inspelningstillfället. Deltagarna i gruppen ger intryck av att vara tillfreds med en situation där de förväntas framföra och diskutera sina åsikter, och uppvisar inga spår av förvåning över eller tveksamhet inför inspelningen. Jag upplever det aktuella samtalet som informellt och det verkar som om deltagarna har roligt:

Exempel 3.1. Värdering av inspelningen¹

- 1 S: bra (.) då ä vi klara tror jag [(.) tack så hemskt»
 2 GK3: [jaa
 1 S: »mycket för hjälpen
 3 GK2: de va jätteroligt (.) tyckte jag
 (Grupp 26)

Samtalsstilen i gruppen är engagerad och samarbetsinriktad². Deltagarna visar dock hänsyn till varandra och GK2 säger vid ett tillfälle uttryckligen "avbröt jag dej?" till GK1. Deltagarna tar stort ansvar för samtalet och ser ibland själva till att inspelningsguidens frågor diskuteras. Samtalsledarens initiativ har ofta karaktären av tilläggsfrågor eller frågor där hon ber deltagarna att vidareutveckla sina resonemang. Frågorna kan även röra deltagarnas egna fria associationer som inte har direkt anknytning till guiden (se exempel 3.2).

¹ Numret på exemplet anger inom kapitlet turordningen för exemplen, här 3.1. Rubriken sammanfattar kort innehållet i exemplet. Övriga uppgifter återges före eller efter exemplet. Siffrorna som inleder raderna längst till vänster anger numreringen på yttrandena och är *inte* radnummer. Sålunda åtföljs ett och samma yttrande av samma nummer genomgående. Om ett yttrande fortsätter efter ett sammanfall kommer inte numren i en rak följd. Tecknet » i slutet av första delen av ett yttrande anger att det fortsätter på en senare rad än den som följer direkt. Detta anges vid alla yttranden som fortsätter efter sammanfall.

I vissa fall använder jag mig endast av kortare delar av exempel som diskuteras tidigare eller senare. Dessa får då dessutom benämningen *utsnitt* i exempelrubriken, se exempel 3.2 och 3.3.

² Catrin Norrby nedtecknade sina intryck efter att ha lyssnat på samtliga grupper för första gången, utan att ha diskuterat inspelningarna med mig först. Hennes iakttagelser stämmer väl överens med mina. Samtalet i grupp 26 upplevde hon i stort som trevligt och vuxet resonerande. Hon lade också märke till den tydliga tendensen till samarbete.

Exempel 3.2. Samtalsledaren efterfrågar vidareutveckling (utsnitt från exempel 3.4i)

87 S: de va intressant de här du sa att du inte kan tänka dej
att (.) dina faråmorföräldrar lyssnade på musik

(Grupp 26)

Samtliga deltagare i gruppen har spelat eller spelar något instrument. De besitter en viss musikalisk vokabulär och två av dem betraktas – både av sig själva och av de övriga i gruppen – som något av musikexperter för var sin genre. GK1 kan mycket om klassisk musik och GK2 mycket om hiphop.

Liksom i många av de andra grupperna i materialet uttrycker de dock att det är svårt att beskriva musik, dvs. sätta ord på vad det är som gör att man kan urskilja olika typer av musik:

Exempel 3.3. Problem med benämningar (utsnitt från exempel 3.4f.)

1 S: va skulle ni kalla musiken?

2 GK2: m de e svårt (.) jag kan inte komma på nåt (.) gammaldags

(Grupp 26)

I exempel 3.3 är det John Wilhelm Hagbergs *Kan du vissla Johanna?* som kommenteras. Det är hela diskussionen kring denna schlager som finns i det långa exemplet nedan. Musikexemplet tillhör de äldre bland de nio och kan knappast förknippas med deltagarnas egen generation (se Norrby & Wirdenäs, kommande). Trots det ger diskussionen upphov till många associationer och spekulationer.

Deltagarnas engagemang skiljer sig åt i någon mån. I appendix 3 finns en uppställning över deras deltagande mätt i antal ord i det aktuella exemplet och generellt. GK1 bidrar oftast med lite färre men i gengäld långa yttranden, vilket också visar sig i exempel 3.4. Hon får uppbackning av de övriga, främst GK4, som även hon interagerar med yttranden som är längre. De är dock något färre än de två övriga deltagarnas yttranden. GK2 pratar generellt mycket under inspelningen, hennes yttranden är fler men inte lika långa som GK1:s. Hon backas i sina yttranden ofta upp av GK3. Deltagare GK2 och GK3 har genomgående kortare turer, med andra ord bidrar de till en stor del av samtalsuppsättningen. Deras interaktion är inte på något sätt begränsad till detta utan även de för längre självständiga resonemang.

Vid de flesta inspelningstillfällena skedde genomlysningen av musikexemplen inledningsvis. I några grupper, bland annat grupp 26, spelades dock upp ett musikexempel i taget, varpå en diskussionen följer direkt (detta efter önskemål från några av deltagarna).

3.5.2. Diskussionen kring *Kan du vissla Johanna?* i grupp 26

Det är alltså samtalet kring slagern *Kan du vissla Johanna?* i grupp 26 som diskuteras i detta avsnitt. Guidens frågor varvas i exemplet med deltagarnas spontana kommentarer och samtalsledarens tilläggsfrågor. Gruppens sätt att besvara de fem frågorna kan indelas in i elva (3.4a–3.4k) innehållsmässigt skilda delar (en oavbruten transkription av diskussionen finns i appendix 4). I vissa fall diskuteras mer än en fråga i någon av delarna. Detta är oundvikligt då t.ex. associationskedjor och värderingar ofta är tätt sammanflätade i interaktionen.

Deltagarna talar inte med varandra när musikexemplet spelas upp. I exempel 3.4a yttras de första kommentarerna i form av både positiva omdömen och positiva associationer. Det är en av deltagarna som tar initiativet till att börja diskutera exemplet och som då också väljer vad de ska prata om först. Yttrandet verkar dock snarare vara deltagarens första spontana intryck än ett medvetet val att börja diskussionen med en värderande aktivitet.

Exempel 3.4a. Första kommentarerna – värdering, beskrivning och association

- 1 X: mhm HARKLING
(.)
- 2 GK2: den blir man glad av iallafall
- 3 GK1: den va ju skojig
- 4 GK2: ja precis
- 5 GK4: jag tycker mycke om den [(.) X X
6 GK3: [jaa (.) de va såhär farmor satt
vid pianot å sp- (.) sjöng å spelade "för mej" när jag va
liten[(.) jättegulligt SKRATTAR
- 7 GK4: [SKRATTAR
- 8 GK4: texterna e jättemysiga
- 9 GK3: jaa (.) å [härliga
- 10 GK2: [jag tänker på svensk sommar när jag hör de (.)
å majstång
- 11 GK3: mer när man va mindre tänker jag nog på
(.)
- 12 GK2: jag vet inte nä inte mindre
(Grupp 26)

När uppspelningen är slut säger någon "mhm" (nr 1) vilket fungerar som en startsignal för den kommande diskussionen och som avgränsning mot det lyssnande som just föregått (yttrande nr 1). En kort paus följer varefter GK2 inleder diskussionen med att rapportera vilken effekt musiken får på henne (nr 2). Hennes positiva värdering verkar slå an tonen för samtalet som följer ("den blir man glad av iallafall"). GK1 och GK4 uttalar sig även de i samma tonläge (nr 3 och 5). GK2 instämmer med GK1 (nr 2). GK3 överlappar slutet av yttrande nr 5 och återger ett konkret angenämt barndomsminne som är direkt kopp-

lat till musikexemplet (nr 6). Efter det uppgraderar GK4 värderingen med en positiv beskrivning av texterna (nr 8). GK3 backar upp och elaborerar värderingen ytterligare (nr 9). Hittills har enigheten varit stark och flickorna backar upp, stöder och bygger på varandras åsikter.

GK2 och GK3 bidrar i slutet av 3.4a med var sin association till musiken (nr 10 och nr 11). GK2 invänder mot det som GK3 säger sig tänka på. Detta utbyte utvecklas dock inte, utan GK1 initierar ett nytt perspektiv på musiken (se 3.4b).

I 3.4a kan man se flera exempel på sådan överlappning och sammanfall (nr 5, 6, 7, 9 och 10), vilka verkar höra ihop med en engagerad och samarbetsvillig samtalsstil.

GK4 börjar diskutera frågan om hon kan tänka sig att lyssna på *Kan du vissla Johanna?* i 3.4b. Gruppen är till en början inte riktigt enig, men hjälps efterhand åt att komma överens om ett lyssnande som är lagom för alla fyra.

Exempel 3.4b. När lyssnar man på *Kan du vissla Johanna?*

- 13 GK4: kan jag tänka mej å lyssna på
 14 GK2: ja men de e isåfall på sommaren jag vet inte jag sk- jag-
 15 GK1: fast inte sådär jättelång tid [om man hade en sånhär»
 16 GK2: [nej jag tänkte säga de (.)]»
 15 GK1: »trippel-CD me såna [så skulle man ju bli (.)] konstig»
 16 GK2: »+två tre låtar+
 17 GK4: [nä (.)] man får va **sugen** på just den»
 15 GK1: »skulle man ju döo efter ett tag va sa du?
 17 GK4: »musiken
 18 GK3: ja
 19 GK4: °man får va [sugen på just den musiken°
 20 GK3: [de e när man e lite **glad** å såhär lite-
 [SKR[ATTAR
 21 GK2: [ja
 22 GK1: [men i lagom **dos** tycker jag
 23 GK2: ja
 24 GK3: [[ja
 25 GK4: [[ja
 (.)
 26 GK3: men de e ju jättehärligt (.)] man kan sitta å skratta för
 sej själv [(.)] för de e ju trevligt
 27 GK1: [ja
 28 GK2: [m
 29 GK1: *mh[m*
 30 GK4: [precis
 31 GK2: käckt
 (.)
 32 GK3: (drömma till)
 (.)

(Grupp 26)

GK4 konstaterar att hon kan tänka sig att lyssna på musikexemplet (nr 13). Hennes accepterande av musiken möter invändningar (även om

hon inte uttryckt sig i särskilt starka ordalag: "kan jag tänka mig å lyssna på", nr 13). De andra kan endast hålla med under vissa förutsättningar: GK2 kan bara tänka sig att lyssna under en viss årstid och till ett visst antal låtar (nr 14 och 16), medan GK1 skulle kunna lyssna under en kortare period – i annat fall får det oönskade konsekvenser ("...skulle man ju bli (.) konstig skulle man ju döö...", nr 15). Sedan medger även GK4, som introducerat den aktuella frågan (jfr nr 13, 17 och 19), att hon vill känna ett behov av musiken för att kunna lyssna. Även GK3 lägger till ett humorrelaterat önskemål – man bör vara glad (nr 20). Slutligen omformulerar GK1 måttet för vad som är ett lagom lyssnande (nr 22).

Under hela utbytet av förslag är deltagarna engagerade; de ger varandra mycket uppbackning och yttrandena kommer tätt och överlappande.

När GK3 i yttrande nr 26 uttalar sig positivt om en lyssnarsituation och hur den upplevs, har deltagarna i gruppen alltså kommit överens om att det går att lyssna på den musik som exemplet representerar. Detta under förutsättning att man lyssnar lagom länge, under rätt årstid, är på glatt humör och längtar efter denna typ av musik. GK3 blir uppbackad av samtliga övriga (nr 27, 28 och 30). Ytterligare två turer följer och dessa innehåller en värdering respektive en passande lyssnaraktivitet (nr 31 och 32).

Efter yttrande nr 26 och uppbackningarna (ovan) blir samtalet långsammare och de två sista kommentarerna följer med kortare pauser emellan. Detta uppfattar samtalsledaren som att diskussionen kring omständigheterna är avslutad och tar därför upp en annan fråga från inspelningsguiden: "aa va ä de för nära som lyssnar på sån här musik" (nr 33, exempel 3.4c).

Exempel 3.4c. Vilka lyssnar på *Kan du vissla Johanna?*

- 33 S: aa va ä de för nära som lyssnar på sånhär musik?
(.)
- 34 GK4: °åttiåringar°
- 35 GK3: ja de e de här far[mor å sådär SKRATTAR TILL
- 36 GK2: [jag tror också de
- 37 GK4: ja
- 38 GK3: å små barn
(.)
- 39 GK2: små barn? m kanske de
(.)
- 40 S: [[m
- 41 GK4: [[(de e nog [farmor] jag vet inte om de e- (.) de går nog°
- 42 GK3: [eller som dom spelade upp dom för
- 41 GK4: »inte vidare nu mer tror jag utan den kommer nog å stanna där (.) X eller jag tror inte de e [direkt-

(Grupp 26)

Svaret på frågan är kanske inte helt självklart, vilket den korta pausen som följer på samtalsledarens fråga kan visa¹. GK4 viskar sitt förslag efter en paus och de övriga skrattar (nr 34). Förmodligen beror viskandet på att hon inte är riktigt säker och viskandet får då en modifierande effekt. Hon får dock stöd av GK3 som ger ett förslag i enlighet med GK2:s (nr 35). GK2 och GK4 håller med. Därefter ger GK3 i nummer 38 ett nytt förslag som inte följs av medhåll på samma snabba sätt som yttrande 34 och 35. Tveksamhet i form av pauser och frånvaron av ett tydligt medhåll (nr 39), ger intryck av att alla i gruppen inte är överens om att *små barn* är ett bra förslag på lyssnare. GK4 tar inte upp tråden, vilken berör barn som lyssnare, utan återvänder i yttrande 41 till att diskutera musiken i förhållande till äldre.

Eftersom GK4 tror att det är äldre som lyssnar, drar hon slutsatsen att musiken kommer att försvinna. Samtalsledaren uppmanar henne att vidareutveckla detta resonemang (yttrande 43 i 3.4d):

Exempel 3.4d. Musikens status

43 S: [den försvinner?
 44 GK4: ja [(.) de skulle jag kunna tänka mej
 45 GK1: [m X
 46 GK2: de tror faktiskt jag me
 47 GK4: de e inte så många som känner till eller (.)
 °överhuvetaget°
 48 GK3: ne
 49 X: [X
 (Grupp 26)

GK4 besvarar enbart samtalsledarens fråga genom att konfirmera vad hon tidigare sagt och ger först inte någon förklaring (nr 44). GK2 håller med (nr 46), varpå GK4 antyder vad hon tror orsakar försvinnandet (nr 47). GK3 backar upp (nr 48). Då någon detaljerad vidareutveckling inte sker ställer samtalsledaren ytterligare en fråga, denna gång en från inspelningsguiden (exempel 3.4e):

Exempel 3.4e. Beskrivning av musiken

50 S: [[va skulle ni kalla musiken?
 51 GK2: m de e svårt [(.) jag kan inte komma på nåt°
 52 X: [FNISSAR
 51 GK2: »[(.) gammaldags
 53 X: [[SKRATTAR
 54 GK3: [[nä
 (.)

¹ En annan tolkning av pausen är att gruppen tvekar inför vem som ska svara. Nu kommer dock denna paus efter det att gruppen redan har diskuterat flera musikexempel, och en initial osäkerhet kring hur de i gruppen fördelar ordet torde vara övervunnen vid det här laget.

- 55 GK1: glad käck visa
 56 GK2: ja [(.)] visa
 57 GK3: [**visa e väldigt** käckt för såna (.)] mm
 58 GK4: påminner lite om folkdans tycker jag (.) ändå [(.) samma-»
 59 X: [X
 58 GK4: »(.)] jo
 60 GK3: °(polska)°
 61 GK2: mm

(Grupp 26)

Samtalsledaren tar upp frågan om hur musiken kan beskrivas (nr 50, se även exempel 3.3 ovan). Efter att först uttryckligen ha konstaterat att uppgiften är svår tar GK2 initiativet till att börja beskriva (nr 51). Det fnissas och skrattas i gruppen under tiden, troligtvis för att deltagarna är osäkra och inte riktigt vet hur de ska svara (nr 52 och 53). GK1 tar vid efter en kort paus. Hon ger ett förslag, i vilket hon först upprepar adjektiv som redan nämnts: *glad* och *käck*, och sedan lägger hon till den genreartade benämningen *visa* (nr 55). Denna benämning verkar gruppen uppfatta som en god lösning på beskrivningsproblemet; GK2 och GK3 håller sammanfallande med, och GK3 uttrycker entusiastiskt sin tillfredsställelse (nr 56 respektive 57). GK4 associerar därefter till annan sorts musik (nr 58). Eventuellt innehåller det yttrande som inte kunnat identifieras på rad 59 en invändning, eftersom GK4 strax efter säger "...jo" (eventuellt vidhållande i slutet av nr 58). GK3 ger i yttrande nr 60 ett exempel som faller inom ramen för GK4:s förslag.

Den besvärliga diskussionen kring beskrivandet avslutas av att GK1 i yttrande nr 62 spontant återknyter till frågan om äldre som lyssnare. Hon använder sin egen familj som exempel, något som verkar utgöra incitament för ett utbyte av rapporter.

Exempel 3.4f. Vilka lyssnar – personliga erfarenheter

- 62 GK1: men jag kan ändå inte tänka mej mina **farföräldrar** eller morföräldrar **lyssna** [på sånhär för dom- jag kan inte»
 63 GK2: [de kan inte jag heller
 62 GK1: »tänka mej dom lyssna på musik överhuvudet [dom kanske»
 64 X: [X
 62 GK1: »känner till de å såhär å kan sjunga på de å såhär men lyssna på de (.) dee näe
 65 GK3: joo
 66 GK4: min mamma brukar sjunga på den X X när jag va liten (.) [min mormor-
 67 GK2: [min farfar sjöng alltid den för mej när jag va liten (.) [så skulle jag alltid vissla SKRATTAR *jag kunde inte de*
 68 GK3: [mm (.) min mormor gjorde också alltid de
 69 X: SKRATTAR
 70 GK2: (de blev) pust BLÅSER (.) hm (.)
 71 GK3: SKRATTAR TILL

(Grupp 26)

GK1 ifrågasätter att de övrigas tidigare antagande angående äldre lyssnare verkligen stämmer (se 3.4c ovan): hennes egna äldre släktingar lyssnar inte på musik alls (nr 62). GK2 backar upp (nr 63). De andra i gruppen håller inte med, och GK3 invänder direkt (nr 65). Därefter rapporterar GK4, GK2 och GK3 hur de har mött det aktuella musikexemplet i sina respektive familjer (nr 66–70). Rapportrandet får formen av en uppgraderad tredelad lista (Jefferson 1990), där de överträffar varandra med barndomsminnen.

Samtalsledaren tar ordet efter rapporteringen av personliga lyssnar-tillfällen men avbryter sig då GK1 sammanfaller med henne och för tillbaka samtalet till frågan om vilka som lyssnar.

Exempel 3.4g. Personliga erfarenheter – spekulatio

- 72 S: mm (.) TSK nä de- de kanske ä så att (.) [X X
 73 GK1: [de kan va lite
 såhär också att man- [(.) att tv-shop gör nån samling»
 74 GK2: [HARKLAR SIG
 73 GK1: »*sådär som man kan köpa så e de lite- litee ströfolk lite
 häråvar som köper den*
 75 [FNISS
 76 GK4: [(°ja iåförsej°)
 77 GK1: *ja men liksom*- hä de e ju (.) kulturavet *eller nåt
 såntdär*
 78 GK4: ja [precis [(.) annars så skulle jag kunna tänka mej att»
 79 GK2: [ja
 80 S: [m
 78 GK4: »den dör ut då
 (.)
 81 GK3: m
 (.)
 82 GK4: den som e gjord då iallefall [men de kanske kommer nya»
 83 S: [m
 82 GK4: »varianter meen (.) just dee vet jag inte
 (.)
 84 S: försvinner ja den ä ganska gammal den ä från trettitalet
 satte-
 85 GK3: m [(.) ja
 86 X: [m
 (.)
 87 S: dom som va unga då (.) dom kanske inte finns så länge till
 (.) (de ä sant)

(yttrandet fortsätter i 3.4h nedan)

(Grupp 26)

I sitt yttrande som inleder exempel 3.4g är GK1 tillbaka i en mer generell diskussion kring vilka som lyssnar. Här tänker hon sig ett hypotetiskt förhållande mellan några få lyssnare ("litee ströfolk lite häråvar"), musikens tillgänglighet ("att tv-shop gör nån samling") och skälet till anskaffandet ("de e ju (.) kulturavet *eller nåt såntdär*", nr 73 och 77). Detta tycks vara det enda sättet som GK1 kan tänka sig att musiken sprids på nuförtiden. GK4 accepterar förslaget men tycks

betrakta situationen som marginell ("annars så skulle jag kunna tänka mig att den dör ut då", nr 78). Efter några korta pauser garderar hon sig med ett tillägg angående nyproducerad musik i genren. Deltagarna har hittills i flera omgångar och utifrån olika aspekter diskuterat frågan kring lyssnare och förutsättningar för att kunna lyssna.

Samtalsledaren kommenterar att gruppen antar att musiken kommer att försvinna (nr 87). I samma yttrande övergår hon (nedan) till att be GK1 vidareutveckla sitt antagande kring far- och morföräldrarnas musikvanor, vilket GK1 gör utförligt i yttrande nr 88 i exempel 3.4h:

- Exempel 3.4h. Samtalsledaren ber GK1 vidareutveckla sitt resonemang kring äldre
- 87 S: men de va intressant de här du sa att du inte kan tänka dej att (.) dina faråmorföräldrar lyssnade på musik
- 88 GK1: nä men dom- dom gör ju nästan inte de eller dom har ju aldrig haft nån eh (.) nån musikanläggning sådär eller nu skaffade dom sej CD-spelare men dom har nästan inga skivor å jag har aldrig hört dom använda den (.) så de va mer- (.)
- 89 X: m
- 90 GK2: dom har tv:n står på [kanske
- 91 GK1: [+men jag vet inte+ de e inte riktigt likaa-
- 92 GK2: HARK[LAR SIG
- 93 GK4: [fast iåförsej dom va väl ute å dansade rätt mycke de måste dom ju ha vatt
- 94 GK1: ja jo[jo men de e ju mer (.) på så sätt men liksom att»
- 95 GK2: [X X
- 94 GK1: »man sitter hemma å lyssnar på musik de tror jag e ganskaa-
- 96 GK4: kanske inte så (vanligt)
- 97 GK3: men klassik musik då?
- 98 GK4: °(dom gör inte [de]°
- 99 GK1: [jaa fast dom- dom gör inte de heller dom har en del (.) grammofonskivor me klassik musik men dom **lyssnar** inte på dom [(.) inte ofta iallefall
- 100 GK4: [sen så hör dom inte så bra ofta
- 101 LÅNGT SKRATT
- 102 GK4: så (.)
- 103 GK1: [[men dom tycker de mycke roligare å höra när barnbarnen»
- 104 GK3: [[X X
- 103 GK1: »spelar SKRATTAR
- 105 GK3: ja de tycker dom ju om iåförsej (.)

(Grupp 26)

GK1 beskriver på ett mer detaljerat sätt än tidigare hur hon upplever att den äldre generationens familjemedlemmar inte lyssnar på musik (nr 88). Efter detta hjälper övriga deltagare till att utrona de äldres lyssnarsituation. De ger förslag (i två fall i frågeform) på situationer då de kan tänka sig att de äldre lyssnar på musik – eller kanske situa-

tioner då deras egna släktingar lyssnar (nr 90, 93 och 97). GK1 förkastar samtliga förslag, antingen på grund av att de inte avser musiklyssnande på samma sätt som hon själv tänker sig det (nr 90 och 91 respektive nr 93 och 94) eller också för att de innehållsmässigt inte överensstämmer med de vanor som hennes släktingar har (97 och 99).

Det sista förslaget handlar om huruvida de äldre lyssnar på klassisk musik (nr 97). GK1 nekar till att hennes släktingar skulle göra detta, men understryker att de har den sortens musik i sin ägo. Här kan man ana att en viss prestige gör sig gällande: att lyssna på klassisk musik associeras ofta i intervjuerna med hög status och god smak, något som deltagarna kan tänkas vara måna om. GK1 kan därför känna sig nödsakad att tala om att hennes far- och morföräldrar förvisso har den goda smaken och statusen som innehav av klassisk musik ger, men att de väljer att inte lyssna (nr 99). GK4:s skämtande i nr 100 kan vara ett tecken på att situationen är prestigefylld och ansiktshotande; hon skojar således bort det hela (se Adelswärd angående skratt, 1998). Alla skrattar länge (nr 101). Efter skämtet verkar det som att GK1 åter-skapar eventuell förlorad prestige och tar upp sin egen roll i de äldres musikkonsumtion (nr 103, det har tidigare framkommit att hon redan som barn spelade klassisk musik på sitt instrument). GK3 bekräftar detta (nr 105).

Samtalsledaren tar därefter upp en fråga som varken berörs av någon i gruppen eller som finns i guiden. I exempel 4i ber hon gruppen att spekulera kring vilka musikvanor som de tror att de själva kommer att ha när de blir äldre (nr 106):

Exempel 3.4i. Samtalsledaren ber om spekulation kring deltagarnas framtida musiklyssnande

- 106 S: men ni kommer å lyssna på musik när ni å åtti för att
jamenar ni lyssnar ju väldigt mycke på musik nu om man
jämför mä-
- 107 GK2: jag kommer nog å göra de (.) tror jag [väl
108 GK3: [mm [jaa
109 GK4: [ja precis de
har jag funderat jättemycke på
- 110 S: hja
- 111 GK2: de tror [jag- de kan jag- de e jag nästan säker på
112 GK3: [man kommer å lyssnar på sånhär musik som
[man lyssnar på nu
- 113 GK1: [ja men de tror jag
114 GK2: ja men de har jag också tänkt på [den reklamen har du
115 GK3: [ja
114 GK2: »inte sett den reklamen på tv nu?
116 GK3: jag kan liksom inte tänka mej (.) [*gamla människor»
117 GK2: [°mej själv lyssna på°-
116 GK3: »lyssna [på (dee)*
118 GK4: [(jag tror inte jag lyssnar på den musiken)
119 GK2: a men [du lyssnar på de du lyssnar på nu

- 120 GK3: [de kanske e jätte (.) klassiskt
 121 GK1: men dom lyssnade ju antagligen inte på musik när dom va unga eller de fanns ju inte my- inte mycke möjligheter å lyssna på musik på de sättet [å därför å då e de väl»
 122 GK2: [nä precis
 121 GK1: »ganska självklart att dom inte gör de nu heller
 123 GK4: ja visst [(.) (precis)
 124 GK2: [m
 125 GK1: dom skaffar ju inte [internet å såhär heller (.) de»
 126 GK2: [de e de man e van- van[vid °tror jag°
 127 S: [°nä*
 125 GK1: »förstår jag
 128 X: [°på nåt sätt°
 129 X: [SKRATTAR
 130 GK1: men jag tror inte [att jag kommer att sluta lyssna på»
 131 GK3: [(guud hur kommer världen att se uut?)
 130 GK1: »musik
 132 GK2: men jag [tror inte de kommer-
 133 GK4: [(de vi e vana vid eller inte) X X
 134 GK3: tror du de (.) kommer vi å sitta me internet ba-
 (.)
 135 GK2: (va va de me de?)
 136 GK3: [[när vi blir äldre
 137 GK4: [[(jag sitter inte [ens nu)
 138 GK1: [ja(visst) vi kommer å sitta å chatta
 (.) gamla gummorna
 LÅNGT SKRA[TT
 140 GK2: [bitch eller
 141 GK3: men allvarligt talat
 142 GK1: *jaha*
 143 GK3: man vet aldrig
 (.)
 144 X: jäpp
 (.)
 145 S: ja de blir spännande [(.) vi får köra en ny inspelning då
 146 X: [SKRATTAR TILL
 147 GK2: *mhm*
 148 GK4: [*jaha visst*
 149 [SKRATT
 150 S: så får vi se va som händer
 151 GK2: reunion
 152 X: mhm
 (Grupp 26)

Tre av deltagarna i gruppen svarar omgående att de kommer att fortsätta att lyssna på musik när de blir gamla (nr 107, 108 och 109). Framtidsspekulerandet verkar vara något som deltagarna är roade av, för diskussionen fortsätter länge och är rik på associationer. Det visar sig också att denna fråga är något som i alla fall GK4 har grubblat på tidigare (nr 109). Gruppen sammanfaller, överlappar och fyller i åt varandra när de engagerat ger sina svar. GK3 föreställer sig att framtidens lyssnare kommer att lyssna på samma sorts musik som nu (nr 112). Hon får medhåll av GK2 som tänkt i samma banor och som refererar till en reklamfilm som var aktuell vid inspelningstillfället (nr

114).¹ GK2 får dock ingen respons på sin association. Däremot förklarar GK3 med skratt i rösten att hon har svårt att tänka sig att äldre lyssnar på hennes musik (nr 116). GK2, GK3 och GK4 resonerar fram och tillbaka (nr 116–120); tanken på att bli gammal och gamla människor i kombination med deras favoritmusik tycks vara svårt att gripa, samtidigt som den är lite löjeväckande.

GK1 får dock därefter återigen in samtalet på den äldre generationen och jämför situationen förr och nu vad det gäller ungas musikkonsumtion (nr 121 och 125). GK2 och GK4 håller med och backar upp (nr 122, 123 och 124). Här verkar GK1 äntligen ha funnit en rimlig förklaring till varför hennes släktingar inte lyssnar på musik: de bär med sig de musikvanor som de hade som unga, då de inte heller lyssnade på musik.

GK3 uttrycker därefter sin fascination inför framtiden på ett tämligen drastiskt sätt: "(guud hur kommer världen att se uut?)", nr 131). Gruppen överför sitt resonemang kring musik i framtiden, till huruvida de kommer att göra andra saker som ter sig ungdomligt nu (GK3: "sitta me internet", nr 134, GK1: "chatta", nr 138) när de blir gamla (nr 134–143). De skojar och skämtar tills samtalsledaren verkar uppfatta resonemanget som avslutat. Även samtalsledaren skojar (nr 145), men driver sedan samtalet vidare (nr 153).

Det är alltså samtalsledaren som introducerar också den följande diskussionen. Hon ber i exempel 3.4j gruppen att återigen försöka beskriva musiken (nr 153):

Exempel 3.4j. Samtalsledaren ber om ytterligare beskrivning

- 153 S: TSK ööö eh ja just de beskriva den här musiken ni sa att de va en visa de lät litegrann som (.) folkmusik
[(.) folkdans
- 154 X: [mm
- 155 GK4: jag tycker denna e [(.) svängig den e inte så slätstruken»
- 156 X: [(ja lite grann-)
- 155 GK4: »tycker inte [jag
- 157 GK1: [nä absolut[int[e slätstruken (.) men den e»
- 158 GK3: [näe
- 159 GK2: [näå
- 157 GK1: »inte så **fyllig** heller man har ju liksom inte fyllt ut om man skulle göra den här i modern tappning då skulle man förmodligen fylla ut den me massa [me andra sånahär ljud»
- 156 GK2: [ja men de- just de»
- 157 GK1: »(.) men de liksom ganska naket ändå de tycker jag e»
- 160 GK2: »sånär mhm (.) precis
- 157 GK1: »lite- de e ganska lite modigt å göra sån musik
- 161 GK2: ja

¹ I reklamfilmen får man se en framtidsvision då vuxna i övre medelåldern har fest hemma i en ungdomlig lägenhet och som nostalgiskt lyssnar på några av vår samtids välbekanta låtar. Filmen gör reklam för pensionssparande.

- 162 S: m
(.)
- 163 GK2: musiken e inte så jätteframtidande (.) [mest (.) sång
164 GK3: [nä
(.)
- 165 GK4: å så den rösten so[m han [har den [e ju jättemysig
166 GK3: [FNISSAR
167 GK2: [ja de-
168 GK1: [å den rösten som hon
har de vibratot som hon lägger på på slutet dä[r de e ju»
169 GK3: [ja SKRATTAR
168 GK1: »helt [*underbart*
170 X: [SKRATTAR
171 GK4: väldigt ja (.) de e ju bra
(.)

(Grupp 26)

Samtalsledaren verkar inte anse att beskrivningen av musikexemplet behandlades tillräckligt då hon vid förra tillfället bad dem diskutera den (se exempel 3.4e ovan). Hon återger vad gruppen svarade tidigare och fråntar dem därmed möjligheten att enbart upprepa sig (nr 153).

GK4 tar till orda först och beskriver musiken som *svängig*. Efter det visar sig en ny metod; musiken beskrivs genom att GK4 utesluter vad den *inte* är: "inte så slätstruken" (nr 155). GK1 håller med och tar sedan till samma metod "men den e inte så **fyllig** heller" (nr 157). Hon gör sin beskrivning mer detaljerad och verkar vara den i gruppen som har lättast att tala om musik ur denna aspekt. GK2 ger också hon en beskrivning av hur *Kan du vissla Johanna?* rent musikaliskt *inte* är (nr 163), medan GK4 efter en paus lägger till en positiv beskrivning (ej negerad) av hur en röst i musikexempel låter (nr 164). I en överlappande tur kommenterar GK1 samma röst och värderar den mycket positivt, fast med skrott i rösten ("de [sångerskans vibrato] e ju helt *underbart*", nr 168). GK4 håller med och backar upp.

Det är GK2:s association (nr 172, exempel 3.4k nedan) som för samtalet till en mer allmän diskussionen. Röster i musik och film förr i tiden blir det sista ämne som diskuteras innan det är dags för nästa musikexempel.

Exempel 3.4k. Röster och ljud förr i tiden

- 172 GK2: alla lät samma *på den tiden tycker jag* [gjorde dom inte»
173 GK3: [SKRATTAR
172 GK2: »de? [när man lyssnar på skivor från förritiden»
174 GK3: [joo
172 GK2: »[(.) svenskt så va de såhär [(.) (hårt)
175 GK1: [jaa
176 GK1: [men de va samma me filmer
[från femtitalet eller va de [e alla pratar
177 GK2: [ja
178 GK2: [pratar såhär bå SKRAT[TAR
179 GK1: [nämen

- alla dom gamla bullerbybarnen
 180 GK2: jaa [(.) (tillexempel såhär)-
 181 GK3: [m[m
 182 GK4: [m (.) °(visst°)
 183 GK1: dom pratar på ett väldigt speciellt sätt
 184 GK2: hja
 185 GK3: [[eller såhär-
 186 GK4: [[men varför- jaa
 187 GK3: eller såhär svartvita kärleksfilmer de låter alltid precis
 likadant domhär [(.) iiii
 188 GK2: [de kanske vi också gör fast vi inte
 märker de själva
 189 GK3: nää [(.) de måste va nåt speciellt me inspelningen °jag»
 190 GK4: [nä (.) jag tror inte de
 189 GK3: »vet inte°
 191 GK4: fast de va nog ett annat sätt åå (.) vaa- va skådespelare
 [om man tänker på filmer å så [då va man väl annorlunda»
 192 GK3: [ja
 193 GK3: [men rösterna liksom»
 191 GK4: »å så
 193 GK3: »kvinnornas röster dom ee-
 194 BULLER
 195 GK4: då skulle man nog (.) ställa in rösten på å va
 skåde[spelerska
 196 GK1: [ja jag tror också de de känns mer så att man liksom
 [(.) nu e jag s-
 197 GK2: [nu e jag mer naturlig nu e jag skådespelerska
 198 GK1: ja ja precis
 (.)
 199 GK3: [[mm (.) HARKLAR SIG
 200 GK4: [[mm
 201 X: mm
 (.)
 202 S: TSK vi (.) vi går vidare
 203 GK2: m
 204 GK3: ja
 205 X: SKATTAR TILL
 (Grupp 26)

GK2 tar alltså initiativet till ytterligare en infallsvinkel då hon först konstaterar att alla röster på gamla skivor låter på samma sätt. Därefter förhör hon sig om huruvida de andra håller med (nr 172) – och det gör GK3 och GK1 (nr 174 och 175). GK1 överför fenomenet till äldre filmer (nr 176) och GK2 gör en röstimitation av ljudet (nr 178). Därpå följer förslag på tillfällen då man kan höra dessa speciella röster (nr 179 respektive 187). Sedan resonerar gruppen kring varför de upplever rösterna på detta vis, möjligtvis på initiativ av GK4:s avbrutna yttrande (nr 186).

GK2 spekulerar kring att samma förhållande råder nu, fast man inte märker det (nr 188). Denna idé får hon dock inget stöd för: GK3 förklarar rösterna med inspelningstekniken och GK1 med rösttekniken (nr 189 respektive nr 191 och 195). GK1 och GK2 bidrar överlappande till den gemensamma konstruktionen av dåtidens sätt att vara

skådespelerska (nr 196-197). Diskussionen kring *Kan du vissla Johanna?* avslutas alltså med ett samstämmigt konstruerande av spekulationer.

Jag har med detta exempel velat visa att GSM-materialet på många sätt har tydliga drag av informella vardagssamtal, trots den konstruerade situationen med specifika frågor som ska diskuteras. Deltagarnas egna initiativ varvas med den styrning som samtalsledaren står för. Stort utrymme ges till värderingar och fria spontana associationer. Det finns här tydliga drag av samarbete och stöd – något som visserligen kan växla en hel del mellan samtalen – men också motstridiga åsikter ger sig till känna vid ett par tillfällen.

I den här genomgången har jag emellertid inte lyft fram eller tagit särskild hänsyn till argumentationerna. Utifrån den definition av argumentation som presenteras i nästa kapitel kan man identifiera tre argumentationer, nr 13-25 i 3.4b, nr 88-105 i 3.4h och nr 187-201 i 3.4k. Argumentationerna är inbäddade i samtalsflödet precis som andra samtalsaktiviteter (rapporter, associationer osv.) och för att kunna identifiera dem krävs en definition som gör det möjligt att avgränsa samtalsaktiviteten. Hur det går till diskuteras i följande avsnitt.

4. Argumentationerna

Redan inledningsvis bör det framhållas att definitionen av argumentation är materialgenererad. Med det menar jag att utformningen av definitionen utgår från interaktionen i materialet. Denna interaktion har emellertid många vardagliga och välbekanta drag, som förekommer i flera olika sorters samtal. Definitionen är därför förmodligen fullt möjlig att tillämpa också i andra samtal. Ett tecken på att det är en välbekant samtalsaktivitet som ringas in är att definitioner som utgår från andra samtalsmaterial på många punkter liknar den som används i det föreliggande arbetet (se nedan).

Kapitlet inleds med en definition av vad jag menar med *argumentation* (avsnitt 4.1). Därefter följer en genomgång av argumentationens obligatoriska delar (avsnitt 4.2), varefter argumentationernas innehåll diskuteras (avsnitt 4.3 och 4.4). En lång och komplex argumentation demonstreras och analyseras i avsnitt 4.5. Kapitlet avslutas med en diskussion om oenighet och preferensstruktur (avsnitt 4.6).

4.1. Vad som menas med argumentation i avhandlingen

Samtalen som ingår i GSM-materialet innehåller mycket argumenterande (här i allmänspråklig betydelse). Att undersöka alla delar av samtalen som skulle kunna kallas argumentation har därför inte varit möjligt. Det har förvisso inte heller varit avsikten. I stället är det en särskild sorts argumentation som är målet för undersökningarna, nämligen sådan som påminner om vardagligt argumenterande. Jag har därför med hjälp av definitionen preciserat betydelsen hos ordet *argumentation*, och på så sätt begränsat omfånget på delmaterialet som undersöks.¹

Argumentation definieras som interaktion vari *åsikter ger upphov till spontan, dialogisk och utvecklad oenighet i form av direkta responser*. För att definitionen ska bli tydlig krävs en förklaring av vad jag

¹ Definitionen är utarbetad på ett mindre material, nämligen argumentationen i grupp 11.

avser med de ord som ingår. Med *oenighet* menar jag att olika deltagare uttrycker oförenliga åsikter spontant. *Åsikt*, i sin tur, innebär såväl uttryck för sakförhållande och värderingar som spekulationer om olika företeelser. Alla delar i argumentationen är deltagarnas egna initiativ, och det innebär att den är *spontan*.¹ Att de åsikter som det råder oenighet om yttras av olika deltagare gör att argumentationen blir *dialogisk*.² *Utveckling* avser såväl försvar och förklaring av åsikter som metakommentarer till oenigheten. Denna del bekräftar att deltagarna uppfattat oenigheten. Vidare betyder *direkt* att argumentationens delar följer på varandra med en gång och inte är spridda under samtals gång, med andra ord ska det vara en närhetsrelation mellan turen (se avsnitt 2.1.2).

En av argumentationerna som uppfyller kriterierna finns i exempel 4.1a:

Exempel 4.1a. Säljer dansbandsmusik?

- 1 MM3: dom säljer inte speciellt mycke plattor=
 2 MM2: =joho
 3 MM3: nå inte hela fullängdare (.) de e ju mest singlar å sånt som går åt va?
 4 MM2: jag hörde att dom säljer en fjärdedel av alla skivor *som släpps* typ [(.) att dom inte får va me på»
 5 MM3: [jaha?
 3 MM2: »listorna i Sverige å jag vet inte hur de stämmer men för att dom säljer så mycke så att eh- (.) så att de (.) e bara populärmusik (så har dom) (.) så tar dom inte me dansbanden-

(Grupp 1, arg. 5)

¹ Ett undantag finns och det är de fall då den första turen i en argumentation är svar på en fråga som samtalsledaren ställt. Distinktionen mellan vad som är spontan och provocerad argumentation diskuteras exempelvis av Schiffrin (1985).

² Jag anser dock att det även finns monologisk oenighet. De fall där någon resonerar fram och tillbaka med sig själv (*å ena sidan...*, *å andra sidan...*) kan betecknas som monologiska oenigheter. Även de fall där någon ger röst åt någon annans åsikt, det vill säga är en så kallad *animator* utan att vara *principal*, anser jag kan betecknas som monologiska (Goffman 1981:144ff.). Perelman & Olbrechts-Tyteka (1971 [1969]) menar att det alltid finns en publik när någon argumenterar och därmed skulle monologisk argumentation enligt dem inte kunna förekomma (se avsnitt 2.3.1.2). Jag håller med om att argumentation alltid riktas mot någon (den som ska övertygas) och kallar de fall då man riktar argumentation mot sig själv för monologisk, eftersom det då inte uppstår någon direkt interaktion mellan flera parter (flera *animators*, Goffman 1981:144). En monologisk sekvens kan, enligt mitt sätt att se det, dock i allra högsta grad äga rum i ett dialogiskt sammanhang (som i GSM-materialet), men då i betydelsen att en deltagare behåller turen och övriga enbart deltar genom att backa upp och genom att inte konkurrera om ordet. Den monologiska sekvensen är då även dialogisk på ett mer övergripande plan.

I gruppens diskussion kring dansbandsmusik uppstår det i exemplet oenighet kring hur många skivor som säljs i genren. I nr 1 gör MM3 ett antagande, som MM2 invänder emot (nr 2). Oenigheten har etablerats. I det tredje yttrandet utvecklas oenigheten till en argumentation när MM3 bestyrker¹ åsikten som han uttryckte i yttrande nr 1. Definitionens krav är därmed uppfyllda. Argumentationen fortsätter emellertid och även MM2 försvarar sin åsikt (nr 4). MM3 uttrycker samtidigt förvåning (nr 5).

För att ge en tydligare bild av vad som faller inom definitionens ram, och vad som inte gör det, presenterar jag i tabell 4.1 en typologisering av sex närliggande argumentationsformer som finns i GSM-materialet. Av definitionen följer att interaktion som uppfyller fem kriterier kallas argumentation (A i tabellen nedan):

1. Oenighet – deltagarna stöder olika åsikter;
2. Dialogisk – minst två deltagare utvecklar åsikter;
3. Utveckling – oenigheten blir befäst;
4. Spontan – argumentationen är inte provocerad av samtalsledaren;
5. Närhet – argumentationen är lokalt sammanhållen.

Andra sorters argumentativ interaktion (se beskrivningen av B–F efter tabellen) i GSM-materialet saknar ett eller flera av de fem kriterierna enligt följande:

TABELL 4.1. *Olika sorters argumenterande.*

	A	B	C	D	E	F
Oenighet	+	–	+/-	+/-	+	+
Dialogisk	+	+	–	+/-	+	+
Utveckling	+	+	+/-	+/-	+	–
Spontan	+	+	+	–	+	+
Närhet	+	+	+	+	–	+

A. Avser spontant uppkommen oenighet som utvecklas (se exempel 4.1b);

B. Avser spontant utvecklade åsikter, varvid flera deltagare gemensamt argumenterar för samma ståndpunkt; ingen oenighet uppstår (se exempel 3.4g, yttrande nr 73–82);

C. Avser argumenterande som förs enbart av en deltagare;

¹ Det som i detta kapitel kallas bestyrkande, försvar och förklaring utgör vad jag i kapitel 5 kommer att definiera som *argument* eller *argumentationstekniker*.

D. Avser det argumenterande som samtalsledaren initierar då hon ber någon eller några av deltagarna att vidareutveckla sina resonemang¹ (se exempel 3.4h);

E. Avser argumentation vars delar är åtskilda; ingen direkt respons följer (se exempel 3.4, yttrande nr 35, 41 och 62);

F. Avser oenighet som inte utvecklas (se exempel 3.4a, yttrande nr 11–12).

Den undersökta argumentationsformen (A) motsvaras av så mycket som 29 procent av hela GSM-materialet. Interaktion av typen B–F har inte identifierats och undersökts på ett systematiskt sätt. Utifrån min bekantskap med materialet kan jag dock konstatera att näst efter A är argumentationsformerna i B och D mest frekventa.

För att benämnas och räknas som argumentation i avhandlingen krävs det således att minst en person ska stå för en åsikt som någon, eller några, i gruppen invänder mot. Åsiktsutbytet ska ske i direkt följd. Sedan måste oenigheten vidareutvecklas i minst en tur. Utvecklingen av åsikterna kan alltså inte vara i form av en uppbackning, men däremot en minimal respons (se avsnitt 2.1.2 och 2.1.2.1). Argumentationerna har med andra ord en struktur som består av *minst tre* turer. Flera personer kan vara inblandade i de respektive delarna av argumentationen.

Denna struktur är den minsta och enda formella gemensamma nämnaren för alla undersökta argumentationer. Vad gäller innehåll och komplexitet finns således inga andra restriktioner, något som ger utrymme för stor variation. Det gör att vissa argumentationer hamnar i periferin i förhållande till vad man i allmänhet uppfattar som argumenterande. Jag tar i stället fasta på oenigheten och interaktionen kring de oförenliga åsikter som uttrycks och befinner mig alltså tämligen långt från traditionella förhållningssätt (se avsnitt 2.3). De delar av GSM-materialet som faller inom ramen liknar mest det som en språkbrukare känner igen som vardagligt argumenterande, sådant som äger rum i samtal som pågår runtomkring oss dagligdags. De mest kortfattade förekomsterna skulle kunna benämnas *rättelser* (se exempelvis Schegloff, Jefferson & Sacks 1977:381 och Kangasharju 1998:8 angående distinktionen mellan rättelser och oenighet) och de längsta *gräl*, men här hamnar de dock i samma kategori och markerar ändpunkterna på en skala.

Härefter används ordet *argumentation* endast i definitionens betydelse.

¹ Uppstår oenighet som följd av en vidareutveckling kan mönstret i A visa sig.

4.1.1. Argumentation kontra basenhet

Interaktion som uppfyller definitionens fem kriterier består minimalt av tre turer: en första tur ger upphov till den oenighet som etableras i en andra tur, och detta utbyte kommenteras eller vidareutvecklas i en tredje tur. Denna minimala form av argumentation har fått benämningen *basenhet*¹. Yttrandet som innehåller den första åsikten kallas *tes 1, T1*. Det är detta yttrande som orsakar den oenighet och argumentation som följer. Det är dock endast den följande interaktionen som gör det möjligt att identifiera yttrandet som en T1, eftersom yttrandet enbart är en första del i förhållande till de andra delarna. Två lika yttranden i materialet benämns således inte T1 bara därför att de har samma form, utan det är relationen till de följande responserna som är avgörande. Att det är en T1 kan alltså konstateras först då den oförenliga åsikten – invändningen – kommit till uttryck i följande yttrande – *tes 2, T2. Utvecklingen, UT*, i den tredje delen gör basenheten fullständig. I denna del bekräftas att deltagarna har uppfattat oenigheten. Vem som helst i gruppen kan stå för utvecklingen, antingen någon av dem som yttrat T1 eller T2, eller någon annan. UT kan innehålla såväl en kommentar till oenigheten, ett försvar för T1 eller T2 som en tydlig förstärkning eller nedgradering av T1 eller T2 (se vidare avsnitt 4.2.3).

I exempel 4.1b är basenhetens delar markerade (för tydlighets skull kommer basenheterna att markeras i alla argumentationsexempel som följer):

Exempel 4.1b. Säljer dansbandsmusik?

- 1 T1 MM3: dom säljer inte speciellt mycke plattor=
 2 T2 MM2: =joho
 3 UT MM3: nä inte hela fullängdare (.) de e ju mest singlar å sånt som går åt va?
 4 MM2: jag hörde att dom säljer en fjärdedel av alla skivor *som släpps* typ [(.) att dom inte får va me på»
 5 MM3: [jaha?
 4 MM2: »listorna i Sverige å jag vet inte hur de stämmer men för att dom säljer så mycke så att eh- (.) så att de (.) e bara populärmusik (så har dom) (.) så tar dom inte me dansbanden-

(Grupp 1, arg. 5)

¹ Andra benämningar på tredelade oenighetsstrukturer är exempelvis *sustained disagreement* (Schiffrin 1984:316), *conflict nucleus* (Gruber 1998:476) och *arguing exchange* (Muntigl & Turnbull 1998:227).

MM3:s första yttrande utlöser oenigheten (nr 1). Det finns ingenting i dess form som visar att det kommer att inleda en oenighet och argumentation förrän responsen i T2 yttras. Om alla i gruppen hållit med om det antagna sakförhållandet eller om de låtit bli att ge uttryck för en annan åsikt, hade aldrig någon T2 följt. Någon T1 hade således heller inte funnits. Nu invänder emellertid MM2, här med en minimal respons (nr 2). Invändningen verkar föranleda MM3:s försvar av åsikten han uttryckt. Detta sker i UT där han preciserar sin åsikt (nr 3). Därmed är kriterierna för basenheten uppfyllda. Argumentationen fortsätter dock i ytterligare några turer (nr 4 och 5) – vilket är det normala i materialet. Också MM2 försvarar sin åsikt (nr 4) och verkar i detta fall både överraska och övertyga MM3 (nr 5), som varken invänder eller fortsätter att förklara sin utgångspunkt.

Således slutar basenheten i och med yttrande 3 i exempel 4.1b, men argumentationen inkluderar *hela* oenighetsutbytet, från yttrande 1 till och med yttrande 5. Det finns några argumentationer som enbart består av tre turer. I dessa fall sammanfaller argumentation och basenhet, dvs. när ytterligare en åsikt möts av en invändning och oenigheten bekräftas i en tredje tur. Långa argumentationer kan dock innehålla flera basenheter i en följd. En sådan argumentation sammanhålls innehållsmässigt, men oenigheten kommer till uttryck i flera basenheter och argumentationen blir då komplex¹.

Vad är det då för poäng med att skilja på basenhet och argumentation, då dessa båda företeelser hittills i princip verkar sammanfalla med varandra? För det första är basenheten ett redskap för att identifiera argumentationerna. För det andra kan man genom att räkna basenheterna i respektive argumentation få en uppfattning om skillnader i argumentationernas uppbyggnad. Basenheterna blir ett mått på argumentationernas komplexitet. För det tredje kan man utifrån antalet basenheter i argumentationerna jämföra olika gruppers sätt att argumentera (se kapitel 7).

Exempel 4.2 visar en argumentation med två basenheter (senare basenheter markeras i exemplet med numrering, T1:2 osv.):

Exempel 4.2. Värdering av Kents musik

1	T1	HM4:	men jag tycker den e så (.) rätt bra [tycker jag
2	T2	HM5:	[nä (.) tycker
			inte jag (.) alldeles såhär[-
3	UT	HM3:	[nä de säger inget så
			((.) de e ing-
4	UT	HM5:	[de e ingen känsla i de tycker jag de- ((.) nä
5		HM3:	[nä

¹ Jämför 'nested' conflict (Gruber 1998:477).

- 6 X: TSK
(.)
- 7 T1:2 HM3: nä[inte de
8 T1:2 HM5: [nä (.) de e inte så[-
9 T2:2 HM4: [joodå de e (de) allt
10UT:2 HM3: nä dom har ju inte- de e in[gen musik- de e inget*
11 S: [(SKRATTAR)
10UT:2 HM3: »musi[kaliskt i de
12UT:2 HM5: [nä de e inget **musikaliskt** nä de e inget[-
13 HM3: [de e
bara såhär Beatles-lookalikes nästan tycker jag
näs[tan
14 HM5: [jaa
15 HM3: ja eller wanna[bees eller nånting
16 HM5: [ja- (.) ja exakt (.) jo jo
17 HM3: mmm
- (Grupp 6, arg. 1)

När gruppen börjar diskutera det första musikexemplet uppstår omedelbart en argumentation. Tre av deltagarna i gruppen blir oeniga om värderingen av Kents musik.

Den första basenheten utgörs av T1 i nr 1, T2 av nr 2 och UT finns i yttrande nr 3 och 4. Basenhet nummer två börjar i T1:2 med yttrande nr 7 och 8, vilka ger upphov till oenighet på samma sätt som T1 gör. I yttrande nr 9 fortsätter basenheten med T2:2 och den avslutas med UT:2 i yttrande nr 10 och 12. Argumentationen fortsätter sedan i ytterligare fem yttranden (nr 13–17). När en argumentation innehåller flera basenheter måste dessa inte följa direkt på varandra som i exempel 4.2. Stöd, försvar och invändningar för de olika åsikterna kan komma innan en ny basenhet uppstår. Argumentationen som helhet är dock alltid ämnesmässigt sammanhållen. Hur nya basenheter uppstår och hur de förhåller sig till varandra i en argumentation illustreras även av det långa och komplexa exempel som diskuteras senare i kapitlet (se avsnitt 4.5).

Av definitionen framgår det att mer än en deltagare kan stå för en åsikt som uttrycks i T1 eller T2. Exempel 4.2 visar hur flera deltagare bidrar till en och samma åsikt i oenigheten: HM3 och HM5 är båda delaktiga i T1:2, UT och UT:2.

Som tidigare nämnts finns det definitioner av argumentation i talat språk som liknar den som tillämpas här. Gruber (1998:476) påpekar att samtalsanalytiker (*conversationalists*) ofta identifierar konfliktepisoder utifrån en tredelad inledning (se även Maynard 1985:1). Så gör exempelvis Schiffrin (1984), Coulter (1990), Antaki (1994:178ff.), Gruber (1998) och Muntigl & Turnbull (1998). Vad som skiljer min definition från Schiffrins, Antakis, Grubers och Muntigls & Turnbills är en restriktion beträffande deltagarna. I deras tredelning är det

samma deltagare som står för det första och det tredje bidraget, medan min definition tillåter att vem som helst av de närvarande deltagarna står för den tredje delen (UT). Att det är nödvändigt med en tredje del för att oenigheten ska bli bekräftad, understryker emellertid exempelvis Gruber (1998:477) särskilt. Eftersom jag tillåter fler deltagarkombinationer i min definition utökas också möjligheterna för vilka typer av bekräftelse på oenigheten som kan följa i den tredje delen. Metakommentarer som bekräftelse nämns t.ex. inte av dem som refererats.

Eftersom fler än två deltagare ofta är engagerade samtidigt i diskussionerna – både som självständiga aktörer och som stöd åt varandra – vore det olämpligt att begränsa definitionen som utgår från detta material i fråga om deltagarna (se även Ch. Goodwin & M. Goodwin 1991 och Kangasharju 1998) I dyadiska samtal är det däremot mer självklart.

4.1.2. Kort om argumentationernas frekvens i materialet

För att ge en uppfattning om förekomsten av argumentation följer här en kvantitativ bild av mängden argumentation i GSM-materialet.

Vid 454 tillfällen uppstår oenighet som leder till argumentation. Dessa tillfällen upptar mer än en fjärdedel (29 %) av orden i materialet. Eftersom definitionen tillåter en argumentationsform som kan ta sig många olika uttryck, har argumentationsmaterialet (delmaterialet) också blivit mycket omfångsrikt. Man kan fråga sig varför definitionen inte avgränsats ytterligare. Jag har resonerat på följande sätt: om mer detaljerade kriterier hade lagts till definitionen, skulle jag behövt göra antaganden om hur argumentationen går till, och i hög grad föregripit en ännu inte utförd undersökning. Det har varit min strävan att undvika sådana antaganden i så stor utsträckning som möjligt.

I argumentationerna används 605 basenheter, vilket i snitt ger en och en tredjedels basenhet per argumentation. I realiteten innebär det att ungefär en fjärdedel av argumentationerna är komplexa och följaktligen att den större mängden – tre fjärdedelar – är enkla.¹ Det vanligaste är att de komplexa argumentationerna innehåller två basenheter. I två fall utvecklas så mycket som sex basenheter innan argumentationen avslutas.

¹ Argumentationerna kan vara långa även om inte nya basenheter uppstår.

TABELL 4.2. *Argumentationernas och basenheterernas frekvenser i de 27 grupperna.*

Grupp	Antal argument	Antal basenheter	Antal komplexa
Grupp 1	10	12	2
Grupp 2	13	19	5
Grupp 3	23	30	4
Grupp 4	13	13	0
Grupp 5	32	38	5
Grupp 6	42	64	15
Grupp 7	15	17	2
Grupp 8	20	22	2
Grupp 9	14	15	1
Grupp 10	14	15	1
Grupp 11	17	19	2
Grupp 12	25	29	4
Grupp 13	1	1	0
Grupp 14	8	11	3
Grupp 15	10	10	0
Grupp 16	16	24	7
Grupp 17	14	18	3
Grupp 18	7	13	3
Grupp 19	23	36	10
Grupp 20	16	20	4
Grupp 21	21	34	6
Grupp 22	3	3	0
Grupp 23	18	21	2
Grupp 24	12	12	0
Grupp 25	30	55	14
Grupp 26	20	28	6
Grupp 27	17	26	8
Totalt	454	605	109
Snitt	17	22	

Genomsnittet för materialet blir 17 argumentationer respektive 22 basenheter för varje grupp och samtal. Variationen är dock stor. I den grupp som har minst antal argumentationer finns bara en enkel förekomst (grupp 13), medan den grupp som har flest använder sig av 64 basenheter fördelade på 42 argumentationer (grupp 6). För de flesta grupperna gäller annars att de argumenterar vid 7 till 25 tillfällen och att de då använder sig av mellan 10 och 38 basenheter. Likheter och skillnader grupperna emellan kommer att diskuteras senare i avhandlingen (se kapitel 7).

4.2. Argumentationerna: en överblick

Basenheterna kan emellertid användas till mer än att enbart markera argumentationernas förekomster och komplexitet. En analys av respektive del i basenheten bidrar dessutom till att konkretisera argumentationernas interaktionella variation. Delarna presenteras i de följande avsnitten (avsnitt 4.2.1–4.2.4) var och en för sig. De viktigaste likheterna och skillnaderna inom och mellan basenheternas delar lyfts fram. Diskussionen är detaljerad, men ett sammanfattande avsnitt summerar de viktigaste dragen (4.2.5).

4.2.1. Argumentationen börjar: T1

Inledningsvis ska uppbyggnaden av basenhetens första del, T1, diskuteras. Denna del av basenheten består av yttranden som svarar mot inspelningsguidens frågor eller andra frågor som tas upp självmant av gruppen (se avsnitt 4.3). Deltagarna värderar musikexemplet: "men jag tycker de e rätt bra tycker jag" (exempel 4.2, nr 1), gör antaganden om sakförhållanden: "dom säljer inte speciellt mycke plattor" (exempel 4.1, nr 1) och spekulerar kring tänkta situationer i deras omvärld: "de tror jag e alla [angående vilka som lyssnar på klassisk musik]" (exempel 4.3 nedan, nr 1).

Som tidigare nämnts går det enligt definitionen inte att utifrån innehållet eller formen på turerna i T1 avgöra huruvida de kommer att ge upphov till oenighet eller inte. Detta kan man tydligt se i de tre T1 som citeras ovan. De innehåller alla någon typ av åsikt, men det är knappast unikt för yttranden i T1. Coulter (1990:185) kallar det som inleder en konfliktepisod för ett hävdad påstående (*declarative assertion*). Enligt min definition behöver inte T1 uttryckas hävdande utan oenigheten kan uppstå även kring något som uttrycks med försiktighet eller som är hypotetiskt. Det förekommer också att T1 uttrycks i frågeform. Även Gruber ger uttryck för att den första del som han kallar *statement* kan vara av skilda slag: "[statements] can be realized by nearly any type of linguistic action" (1998: not 7). Dessutom menar också Antaki (1994) att den första delen enbart kan identifieras utifrån den följande responsen: "the first utterance is only latent with argumentative meaning until the second utterance comes along" (Antaki 1994:179).

Det finns dock vissa centrala drag hos T1 som är värda att poängtera: möjlig modifiering (4.2.1.1) och förekomst av stöd och försvar

redan i T1 (4.2.1.2). Ytterligare en aspekt är T1:s position. T1 är per definition det som inleder en argumentation, men fler basenheter kan identifieras i en senare del av argumentationen. Då har minst en basenhet redan föregått den senare T1.

4.2.1.1. Modifiering och försiktighet i T1

Vissa T1 yttras rakt, dvs. utan modifiering eller försvar (se avsnitt 2.1.3.1). Med denna form har en deltagare möjlighet att visa att han eller hon är säker på och övertygad om innehållet i sitt yttrande. I yttrande nr 1 i exempel 4.1 finns en T1 som yttras rakt och utan modifiering: "dom **säljer** inte speciellt mycke plattor". Yttrandet får sin direkta raka karaktär av att MM3 här delger gruppen sin kunskap om försäljning av dansbandsmusik. Eftersom han inte har tillgång till informationen som senare används i invändningen (yttrande nr 4, exempel 4.1), kan han omöjligt förutse att det som han tar för givet kommer att orsaka oenighet.

I andra fall verkar deltagaren som yttrar T1 vara osäker på om hans eller hennes påståenden stämmer; det kan till och med röra sig om en gissning. Då kan antagandet tonas ner med modifiering, t.ex. med ord som *kanske*, *nog*, *kan vara*, *tror jag* (angående modalitet i GSM-materialet, se S. Karlsson, under arbete). Detta sker i yttrande 1 i exempel 4.3 nedan. Samtalsledaren har frågat vilka som lyssnar på klassisk musik.

Exempel 4.3. Vilka lyssnar på klassisk musik?

```

1 T1 HM5: de tror jag e [alla
2 T1 HM3: [alla (.) jag tror [(.)[ tillåme»
3 T2 HM4: [nä
4 UT HM5: [jo
2 HM3: »den tyngsta hårdrockare som håller på me döds
[(.) metall sätter på de ibland
5 HM4: [a men de e ju liksom (.) a- (.) man kan inte säja
(.) under femton

```

(argumentationen fortsätter)

(Grupp 6, arg 11)

HM5 gör ett antagande i T1: "de tror jag¹ e alla". Han uttrycker sig inte med samma direkta säkerhet som sker i T1 i exempel 4.1. Särskilt stark är dock modifieringen inte.

¹ Understrykningen markerar ordet eller konstruktionen som diskuteras i texten.

Ett annat i högre grad modifierat antagande finns i exempel 4.4. Grupp 9 diskuterar Beatles, då BK7 nedvärderar det musikexempel som de just hört:

Exempel 4.4. Värdering av *She loves you*

- 1 T1 BK7: men jag tycker **den** (.) låten tycker inte jag just e så
 himla bra den e nästan lite töntig på [nåt sätt
 2 [SKRATT
 3 T2 BK8: nå den e helt underbar
 4 UT BK7: nämen jag tycker liksom att eh- nämen annars-
 (.) dom har ju gjort mer
 (argumentationen fortsätter)
 (Grupp 9, arg. 3)

Beatles är en musikgrupp som de allra flesta deltagare tycker bra om. Det verkar över lag i alla grupper finnas en uppfattning om att Beatles står för banbrytande och icke-kommersiell musik som det nästan är tabu att kritisera. Diskussionen kring detta musikexempel ger därmed inte oväntat upphov till endast få argumentationer (se avsnitt 4.4 nedan). Även deltagarna i grupp 9 torde vara medvetna om den generella uppfattningen om Beatles och kanske är det därför som BK7 i nr 1 modifierar sin kritik av det aktuella musikexemplet: "men jag tycker **den** (.) låten tycker inte jag just e så himla bra den e nästan lite töntig på nåt sätt" (nr 1). Hon understryker att det är hennes åsikt som hon uttalar sig om, *tycker inte jag*, samtidigt som hennes negativa värdering tonas ner av *inte ... så himla, nästan lite* och *på nåt sätt*. Trots att hon tydligt modifierar sin åsikt i T1 möter hon direkt en invändning från BK8, som yttrar sig utan några modifieringar alls: "nå den e helt underbar" (nr 3). I UT markerar BK7, efter att ha avbrutit sig två gånger, att hon för övrigt tycker om Beatles. Det verkar därmed som om BK8:s invändning skapar ett behov hos BK7 att bekräfta att Beatles också kan vara bra.

Om en deltagare är osäker på i vilken utsträckning innehållet i hans eller hennes yttrande överensstämmer med verkligheten, kan detta leda till att yttrandet blir modifierat. Något som också kan orsaka modifiering – eller sammanfalla med osäkerhet angående innehållet – är att en deltagare anar att hans eller hennes yttrande kommer att möta invändningar. Genom att tona ned styrkan i sitt yttrande med modifiering får deltagaren möjlighet att föregripa en eventuellt motstridig åsikt. På så sätt blir den egna åsikten mindre provocerande, mindre stark och den potentiella åsiktsskillnaden inte lika stor.

Men det är inte enbart antaganden om sakförhållanden och spekulationer som kan modifieras utan även värderingar (se även 4.3 angående innehållet i argumentationerna). Detta sker i exempel 4.2 då

HM4 värderar Kents musik i T1: "men jag tycker de e så (.) rätt bra tycker jag" (nr 1). Vad gäller värderingarna är det i stället ett personligt ställningstagande, en upplevelse eller ett värde som modifieras. Dessa graderas för att erhålla lagom nivå: "rätt bra" (exempel 4.2, nr 1). Det som i fallet med sakförhållanden och spekulationer kan fungera som markörer av (o)säkerhet blir ett sätt att ange rätt styrka på en värdering (se Holmberg 2002:241ff.). Förhållandet till andra deltagare kan samtidigt ge upphov till att värderingarna modifieras, t.ex. för att tona ned en värdering som antas vara kontroversiell.

I T1 i exempel 4.2 uttrycker HM4 sin värdering med "jag tycker", vilket är en mycket vanlig konstruktion i materialet som inte alls behöver signalera modifiering. I samma T1 läggs dock "tycker jag" till i slutet av yttrandet, vilket tydligare understryker att det handlar om HM4:s personliga åsikt (se S. Karlsson 2000 för en undersökning av GSM-materialet).

I somliga fall är dock deltagarna mycket medvetna om vilka åsikter som är accepterade; dels kan gruppen tidigare ha varit oenig om något närliggande, dels föreligger stereotypa åsikter eller *åsiktspaket* för vissa typer av musik (se Lilliestam 2001:165). Deltagarna vet hur man enligt en social norm bör förhålla sig till vissa sorters musik: klassisk musik är kultiverad, god musik, medan dansbandsmusik är förknippad med stillös vuxenmusik. De vet följaktligen också när de bryter mot åsiktsnormerna. Om deltagarna i gruppen känner varandra väl kan även detta innebära att det finns kunskaper om vilka värderingar och åsikter som är accepterade och vilka som kan komma att mötas av invändningar.

4.2.1.2. T1:s uppbyggnad

Något som är relaterat till modifieringarna är möjligheten att redan vid framförandet av en åsikt använda försvar och förklaringar (argument). Om modifiering fungerar som försvar av talarens ansikte (se avsnitt 2.1.3), är uttryckliga förklaringar och försvar betydligt mer offensiva.

I exempel 4.5 är T1 (nr 1) lång. Strax före exemplet har samtalsledaren ställt en fråga som syftar tillbaka på en tidigare diskussion. Gruppen menade då att Kent och Beatles representerar samma genre. HM4 tycker om den förra musiken men inte den senare: "S: men du som tyckte att Kent va okej du tyckte inte att dom här va bra?". Som

svar värderar HM4 Beatles relativt positivt i T1, men förklarar också var gränserna går för hans värdering.

Exempel 4.5. Värdering av Beatles

- 1 T1 HM4: nå jag- men jag menar vissa låtar de e klart att man
kan lyssna på dom jag menar de e väl ingen eh- (.) de
håller i sej men de e ju inte eh (.) typ (.) (jag)
går ju inte iväg å köper en skiva [(för å [ha den å»
2 X: [nä nä
3 HM6: [nä na
1 T1 HM4: »lyssna på)
4 T2 HM5: jag [har faktiskt en skiva me [dom
5 HM3: [(jaja-)
6 UT HM3: [+jaja+ iåförsej men
(.) föräldrarna har ju de iåförsej
7 HM5: jo jo de e ju klart
8 HM3: SUCKAR jodå de händer väl
(Grupp 6, arg. 5)

HM4 gör alltså först i T1 bedömningen att några av Beatles låtar är av sådan kvalitet att man kan lyssna på dem: "men jag menar vissa låtar de e klart att man kan lyssna på dom" (nr 1). Han avbryter en konstruktion innan han fortsätter med ett stöd för sin värdering av *vissa låtar*: "de håller i sej" (nr 1); Beatles musik är alltså av god kvalitet. På dessa mer positiva omdömen följer dock en restriktion som inleds med ett kontrasterande *men*: "men de e ju inte eh (.) typ (.) (jag) går ju inte iväg å köper en skiva (för å ha den å lyssna på)" (slutet på nr 1). I denna del av T1 förklarar HM4 omständigheterna kring sin relativt negativa inställning.

Förmodligen är det främst samtalsledarens fråga som föranleder HM4 att förklara sig. Att hans svar till stor del blir till Beatles fördel – trots att HM4 inte tycker så mycket om deras musik – beror snarast på att de andra deltagarna är positiva till Beatles. Om HM4 modifierar sin T1 blir hans åsikt mindre extrem i förhållande till de övrigas och därmed lättare att acceptera för de andra (hans åsikt möts förvisso i detta fall ändå av en invändning).

I exempel 4.5 verkar alltså den föregående kontexten ha stor betydelse för att T1 är komplex och innehåller en förklaring. Det finns emellertid även fall då T1 är komplex, trots att varken oenighet eller en direkt fråga från samtalsledaren föregått (se exempel 4.8 nedan).

Vårt att poängtera är att det lika gärna kan vara åsiktens försvar som åsikten i sig i T1 som väcker oenighet (se även i detta fall exempel 4.8 nedan, där det är den sista delen av T1 som väcker oenighet).

Det bör även påpekas att kontexten för de T1 som inleder en argumentation alltid är annorlunda än för de T1 som finns i en andra eller

senare basenhet (se T1:2 i exempel 4.2 ovan). När en senare T1 yttras är oenigheten alltid redan etablerad i den (eller de) föregående basenheten (basenheterna) och det påverkar deltagarnas utformning av T1 (se avsnitt 4.5). Naturligtvis finns det i samtliga 454 argumentationer en T1 som inte föregås av någon annan basenhet, men det finns dessutom i en fjärdedel av basenheterna (151) en T1 som inleder senare delar av argumentationerna. I det långa exemplet som avslutar kapitlet (exempel 4.26, i avsnitt 4.4) finns exempelvis flera basenheter i en följd.

I avsnitt 4.2.1–4.2.1.1 har de viktigaste aspekterna av basenhetens första del diskuterats. Efter detta följer nu en genomgång av T2.

4.2.2. *Oenigheten befästs, T2*

I T2 uttrycks någon form av invändning mot T1: "joho" (exempel 4.1, nr 2), "jag har faktiskt en skiva me dom" (exempel 4.5, nr 4). Invändningen kan riktas såväl mot åsikten i T1 som mot personen som yttrat T1. Reaktionen som exempelvis förvåning, bestörtning och irritation visar sig i T2.

Det som uttrycks genom T1 och T2 kan även betraktas som ett närhetspar med *assessment-disagreement* (se avsnitt 2.1.1), där den andra delen antas ha en disprefererad form. Nu går det emellertid inte att definiera T2 utifrån preferensstruktur för materialets T2 (*disagreements*) kan både ha prefererad och disprefererad struktur (se 4.2.2.2 nedan). Andra delen kallas dock i litteraturen för *disagreement* (Schiffrin 1984, Muntigl & Turbull 1998) vilket motsvaras av invändning i avhandlingen. Andra benämningar är invändande påstående (*counterstatement*; Gruber 1998) eller invändande hävdande (*counterassertion*; Coulter 1990:185). I samtliga fall innehåller den andra delen en invändning. Ju mer strikt definitionen av den första delen är, desto större är begränsningarna för den andra delen. Min generösa definition av den första delen leder alltså till en större variation för hur den andra delen kan utformas; den kan exempelvis röra en detalj eller invändning mot sådant som tas för givet i T1.

Det finns således fler och något annorlunda aspekter på T2 som är viktiga att ta upp i jämförelse med vad som är aktuellt för T1. Till exempel förhåller sig alltid alla T2 till en eller flera tidigare yttrade åsikter – flera om de kommer i en senare basenhet än den första. T2 är alltid en respons på något som föregått i basenhetens första del, medan en första T1 inte blir en del av oenigheten förrän T2 yttrats.

Vad som varierar i T2:s konstruktion är för det första komplexitetsgrad och riktning och för det andra användningen av responspartiklar (se nedan) och modifiering (se avsnitt 2.1.3.1).

4.2.2.1. T2:s komplexitet och riktning

Det går att uttrycka T2 genom ett enda ord, en minimal respons (se avsnitt 2.1.1). En sådan används i exempel 4.1 ovan: "joho"¹ (nr 2), där MM2 invänder mot en åsikt. Den minimala responsen kan också vara något utökad som i exempel 4.2 ovan, HM4: "joodå de e (de) allt" (T2:2, nr 9).

Ett annat sätt att uttrycka T2 är genom en mer utbyggd respons. Då bidrar deltagaren med mer än enbart en markering av att han eller hon inte håller med. I exempel 4.6 finns en invändning som är något mer substantiell, men som egentligen inte uttrycker mycket mer än T2 i exempel 4.1 och 4.2

Grupp 17 diskuterar här dansbandsmusik och det uppstår oenighet kring värderingen av musiken.

Exempel 4.6. Värdering av dansband

1	T1	LM5:	de e skitdåligt (.) dansband
2	T2	LM4:	jaag tycker inte de
3	UT	LM3:	jo men de tycker jag
4		LM4:	när man e ute å dansar (.) Rondo typ (.) gamla
kärningar (.) förti femtiåringar som e ute åå eh har
kul (1.8) typ x x

(Grupp 17, arg. 6)

LM5 värderar musikexemplet i T1 (nr 1) och LM4 invänder i T2 (nr 2). Ett försvar av invändningen kommer inte förrän senare, efter det att LM3 utvecklat oenigheten och markerat vilken sida han står på (nr 3). Intressant är att LM4 börjar T2 med ett förlängt *jaag* och framhäver därmed en kontrast mellan sig och LM5. En mer frekvent konstruktion är *det tycker inte jag*, där *jag* inte får emfas.

Såväl när en minimal respons som en kortfattad invändning används, positionerar sig deltagarna åsiktsmässigt först – innan något försvar eller någon förklaring läggs till (se även Wiksten Folkeryd & Liberg 1998:70 angående elaborering delar av argumentationers delar). Att inte genast utveckla sin invändning och åsikt i T2 kan vara ett sätt för

¹ *Jo* (och *joho*) är responser på negerade påstående; se *Svenska Akademiens grammatik* (SAG), del 2, kapitel 12, "Interjektioner" §6 (Teleman, Hellberg & Andersson 1999:751).

deltagarna att lämna utrymme för den som yttrade T1 att förklara sig eller att göra ett medgivande. I så fall liknar utbytet *other-repair*, med andra ord korrekationer som initieras av någon annan än talaren själv (se t.ex. Schegloff, Jefferson & Sacks 1977; Levinson 1989 [1983]: 304ff. och M. Goodwin 1990:146).

Möjligheten att redan i T2 förklara sig och bestyrka sin åsikt utnyttjas dock i allra högsta grad också. I exempel 4.7 innehåller T2 ett långt resonemang. Samtalsledaren uppmanar TM7 att beskriva musiken i technoexemplet. Han har tidigare uttryckt starka antipatier och samtalsledaren ber honom därför att förklara sig närmare. Det visar sig i T2 att det inte råder konsensus kring den åsikt som TM7 företräder.

Exempel 4.7. Beskrivning och värdering av techno

- 0 S: mm aa vi tar nästa då får du börja beskriva den
eftersom du tycker [X X X
- 1 T1 TM7: [+enformig skitmusik+
- 2 S: °enformig skitmusik° mm SKRAT(TAR
- 3 T2 TM6: [nä jag tycker de ee
faktiskt väldigt bra fast de e- (.) de sämsta e att
man (.) **kan** tröttna ganska snabbt på eh (.) låtarna
[men eh (.)eftersom de hela tiden kommer nya bra»
- 4 S: [m
- 3 T2 TM6: »låtar så att de (.) så [(.) e de bra
- 5 UT TM5: [de e ju inte konstigt att
man tröttnar på dom
- 6 TM7: *näeh* SKRATTAR
(argumentationen fortsätter)
- Grupp 23, arg. 15

Efter TM7:s beskrivning i T1 (nr 1) invänder TM6 i T2 ("nä", yttrande nr 3). Därefter ger han en positiv värdering som står i skarp kontrast mot åsikten i T1: "jag tycker de ee faktiskt väldigt bra" (nr 3). TM6 fortsätter därefter sin T2 genom att instämma med TM7:s åsikt – han medger att det finns negativa aspekter av techno ("fast de e- (.) de sämsta e att man (.) **kan** tröttna ganska snabbt på eh (.) låtarna"). TM6 visar sedan hur problemet, eller det dåliga med techno, kan övervinnas och därmed förlorar TM7:s åsikt sin giltighet för TM6 ("men eh (.) eftersom de hela tiden kommer nya bra låtar så att de (.) så (.) e de bra", slutet på yttrande nr 3). Oenigheten fortsätter dock; TM7 är inte övertygad.

Längden och komplexitetsgraden på yttrandet i T2 varierar alltså. I de fall då T2 är lång och innehåller förklaring och försvar, kan resonemangen vara riktade åt två håll: antingen emot åsikten i T1 eller för

en åsikt som kommer till uttryck i T2.¹ I exempel 4.7 använder sig TM6 av två olika riktningar i T2. Hans yttrande (nr 3) inleds med en turkonstruktionsenhet där techno värderas positivt, vilket är en invändning mot T1. Sedan riktar TM6 i den andra turkonstruktionsenheten (i nr 3) ett försvar för T1 (den åsikt som TM7 ger uttryck för i nr 1). I den tredje turkonstruktionsenheten (i nr 3) försvarar TM6 däremot den åsikt som han själv uttryckte i den första turkonstruktionsenheten. Efter det att TM6 värderat techno positivt yttrar han sig alltså först till förmån för T1 och sedan till förmån för sin egen åsikt.

4.2.2.2. Responspartiklar och modifiering i T2

T2 i exempel 4.3 inleds med *nä*, vilket utgör en minimal respons när det står självständigt (som i T2 i exempel 3). När en minimal respons inleder en längre tur fungerar den i stället som responspartikel (angående responspartiklar på svenska se J. Lindström 2002; Londen 2002) Först i turen signalerar då talaren sitt förhållande till det som just yttrats. *Nä* signalerar således att det är en invändning som man kan vänta sig av yttrandet (såvida det föregående yttrandet inte är negerat, då blir *nä* ett medhåll). Responspartikeln signalerar emellertid inte alltid deltagarens åsikt, utan ibland uppstår en kontrast mellan en bekräftande responspartikel och en följande invändning. Responspartikeln är då vad Pomerantz (1984) kallar ett *svagt* medhåll, eftersom en invändning följer (se även Green-Vänttinen 2001:218:ff.). *Ja men* är exempelvis mycket vanlig som inledning (se avsnitt 2.1.3.1).

Det faktum att en deltagare först ger sken av att hålla med kan ha flera orsaker. Är oenighet disprefererat i den lokala samtalskontexten förstärker det tendensen att inleda med ett skenbart medhåll om en invändning följer. Om oenigheten i stället är prefererad ger preferensstrukturen inte något skäl till att inleda en invändning med medhåll (se även Gruber 1998:475f.). Det kan dock hur som helst vara lättare att få ordet om en deltagare ger intryck av att hålla med. Dessutom är förmodligen inledningar som *nä men* och *ja men* starkt lexikaliserade och kanske varken används eller uppfattas som medhåll som följs av invändning (se avsnitt 2.1.3.1). Exempel 4.7 visar hur ett instämmande

¹ På en abstrakt nivå sammanfaller konsekvensen av de båda riktningarna; om man argumenterar emot åsikten i T1 gör man det till förmån för åsikten i T2, likaså går man samtidigt emot åsikten i T1 om man argumenterar för åsikten i T2. Här handlar det dock om vilken av riktningarna som en deltagare uttryckligen yttrar.

föregår en invändning. Här spekulerar gruppen kring musik i relation till aktiviteter:

Exempel 4.8. När man lyssnar på klassiskt

- 1 T1 SK2: men jag tycker de e jättemysigt för de hör till om
man äter så här fin midda tillsammans me
(föräldrarna) då hör de till tycker jag att lyssna på
klassisk musik [(.) men nu på iåförsej innan- de va»
- 2 X: [a mm
- 1 T1 SK2: »jättelängesen jag gjorde de (.) men faktiskt dom
senaste gångerna just när jag har pluggat har jag
satt på en skiva [(.) me klassisk musik
- 3 SK1: [mm PÅ INANDNING
- 4 T2 SK3: mm fast jag gillar mer att lyssna på så här (.) lite
hårdare musik när man [pluggar för då får jag så här»
- 5 UT SK2: [de kan inte jag göra
- 6 T2 SK3: »energi [x x
- 7 SK1: [a a exakt (.) man får ju liksom av hårdare
så här lite rock å [så får man ju mer va ska man»
- 8 SK3: [a
- 7 SK1: »säga energi [av x
- 9 SK2: [men då sitter jag å lyssnar på musiken
i stället för att plugga de gör jag inte om jag
sätter på klassisk musik
- 10 SK1: nå
- 11 SK1/3: de e ju de

(Grupp 21, arg. 7)

SK2:s T1 är lång och berör först en värdering av klassisk musik och sedan lämplig aktivitet för att lyssna (nr 1). Det är dock inget av detta som den följande invändningen kommer att beröra utan i stället är det den sista delen av T1. SK2 gör där en reflektion kring att det var längesedan den föreslagna aktiviteten ägde rum. Därefter ger hon ett mer aktuellt exempel på en kombination av lyssnande på klassisk musik och aktivitet: "men faktiskt dom senaste gångerna just när jag har pluggat har jag satt på en skiva (.) me klassisk musik" (nr 1).

T2 inleds med att SK3 medhållande svarar "mm" (nr 4). Yttrandet visar sig med en gång efter *mm* vara en invändning eftersom ett kontrasterande *fast* följer: "mm fast jag gillar mer att lyssna på så här (.) lite hårdare musik när man pluggar" (nr 3). Hon accepterar inte den sista musiklyssnaraktiviteten som SK2 nämnt, utan invänder och föreslår en lämpligare musiktyp för samma aktivitet: "lite hårdare musik" (nr 4). SK3 anger även ett praktiskt skäl till varför det passar bättre med annan musik än klassisk: "för då får jag så här energi X X" (nr 4).

Men längre T2 behöver inte inledas med en responspartikel, utan de kan också yttras direkt. Ett sådant fall finns i exempel 4.5 där HM5

invänder mot ett antagande i T1: "jag har faktiskt en skiva me dom [Beatles]" (T2, nr 4).

Om en T2 uttrycks utan tvekan eller med en responspartikel som antyder invändning, är det tecken på att den argumentativa och oeniga diskursen har en prefererad struktur. Inleds en T2 med ett skenbart medhåll, antyder detta i stället att yttrandet är ett disprefererat drag (Pomerantz 1984).

Oenigheten blir också mindre stark i T2 när invändningen är modifierad. T2 kan modifieras på samma sätt som T1 (se avsnitt 4.2.1.1 ovan). Modifieringen i T2 sker dock främst med förklaringar och försvar, och inte i lika stor utsträckning med modifierande ord och uttryck (*väl, rätt, ganska, tycker jag* osv.). I exempel 4.7 verkar TM6 föregripa en invändning som skulle kunna tänkas komma från någon i gruppen. Detta är ett sätt att dämpa den eventuella oenigheten: "de sämsta e att man (.) **kan** tröttna ganska snabbt på eh (.) låtarna" (ett botemedel mot detta anges därefter av samma deltagare).

I avsnitt 4.2.2–4.2.2.1 har huvuddragen av T2 tagits upp. Vad som kan följa i utvecklingen, den tredje obligatoriska delen i basenheten, kommer att diskuteras närmast.

4.2.3. *Argumentationens basenhet fullbordas, UT*

Som jag redan påpekat flera gånger räcker det inte enbart med att T1 och T2 uttrycks för att definitionens krav på en argumentation ska uppfyllas (se avsnitt 4.1.1 ovan). En utveckling, UT, av det oeniga utbytet måste ske. Samtidigt är UT den interaktionella signal som visar att samtalsdeltagarna uppfattar T1 och T2 som en oenighet.

UT kan innehålla ett försvar för T1 eller T2 eller en invändning mot någon av dessa delar. Också metakommentarer som berör oenigheten kan förekomma i UT¹. Vem som helst i gruppen kan stå för UT, en tidigare inblandad deltagare eller någon annan. Min definition skiljer sig som tidigare nämnts i fråga om den tredje delen. Att oenigheten behandlas som flera deltagares, eller en hel grupps angelägenhet, verkar inte vara aktuellt i tidigare undersökningar. Där tänker man sig att argumentation typiskt är något som pågår mellan två parter. Där emot finns det analyser av hur flera deltagare bildar team och allianser under argumentationer, vilket även förekommer i föreliggande material. I detta material är det emellertid tydligt att också en tredje del-

¹ Se UT i exempel 4.17, nr 10 "ja då e vi helt olika" (med andra ord att deltagarna har helt olika åsikter).

tagare kan bidra med mer självständiga yttranden i den tredje delen (se nedan) och att argumentationerna ofta involverar tre eller fyra aktiva och självständiga deltagare. Om man som exempelvis Coulter (1990) och Gruber (1998) begränsar deltagarkombinationerna¹, minskar också variationen i de typer av responser som kan följa i en tredje del. Coulter (1990:189) identifierar medgivanden (*backdown*), hävdande (*reassertion*) och nästa hävdande (*next assertion*) som möjliga i den tredje delen. Gruber (1998:447) kallar även den tredje delen för *counterstatement* (se avsnitt 4.2.2).

Förutom de aspekter som är relevanta för T1 och T2 finns det ytterligare några som är specifika för UT. Den första aspekten som berörs är frågan om vilken av deltagarna som yttrar UT, och hur han eller hon förhåller sig till oenigheten. Vidare diskuteras skillnader i konstruktionen av UT. Består UT av en minimal respons eller ett längre yttrande? Innehåller UT förklaring eller försvar? Finns det responsartikel eller modifiering i UT? Om UT kommer i en första eller senare basenhet gör ingen större skillnad, eftersom oenigheten i båda fallen redan är uttryckt. Det finns dock en tendens till att UT blir mer komplex om argumentationen är svår och invecklad, men samtidigt kan deltagarna i sådana situationer välja att använda korta och övergripande resonemang för att ta sig vidare. Således finns det inget enkelt samband mellan långa, komplexa UT och långa, komplexa argumentationer.

4.2.3.1. Deltagarkombinationer

Det vanligaste mönstret är att den deltagare som yttrat T1 återkommer i UT, vilket alltså även generellt är det mest undersökta mönstret (se 4.2.3 ovan). Ungefär sextio procent av basenheterna har just denna form. UT kan då innehålla en deltagares hävdande av den åsikt som han eller hon uttryckt i T1, en invändning mot åsikten i T2, ett medgivande av åsikten i T2 eller en jämkning av T1 och T2.

En tredjedel av basenheterna innehåller det mönster där en deltagare som inte varit inblandad tidigare står för UT. Då är det alltså tre olika personer som står för T1, T2 respektive UT. UT kan i detta fall som tidigare innehålla stöd åt antingen T1 eller T2, invändning mot antingen T1 eller T2, en jämkning mellan T1 och T2 eller en metakommentar till oenigheten.

¹ Coulter (1990:186ff.) använder förvisso ett flerpartssamtal som material, men i hans modell för argumenterande förekommer enbart två deltagare (A och B).

I knappt sex procent av fallen är det samma person som yttrar T2 och UT. De olika förhållningssätten till åsikterna sammanfaller då med dem i de föregående fallen.

De två vanligaste kombinationerna kommer att illustreras nedan. Till att börja med kan deltagarkombinationer iakttas i de tidigare exemplen. I exempel 4.1 är det samma deltagare som står för T1 och UT. Deltagaren försvarar och förklarar i UT den åsikt som han uttryckt i T1¹. I exempel 4.8 visar också hur samma deltagare står för T1 och UT, men i detta fall innehåller UT en invändning mot T2.²

En tredje deltagare invänder i exempel 4.6 i UT mot T2, till förmån för T1.³ Också exempel 4.5 visar hur en tredje deltagare uttalar sig i UT, men i detta fall håller han med om åsikten i T2.⁴ Det följande exemplet visar hur en tredje deltagare som yttrar UT förhåller sig till både T1 och T2. I exempel 4.9 diskuterar deltagarna i grupp 6 huruvida de brukar lyssna på radio.

Exempel 4.9. Om radiolyssnarvanor

- 1 T1 HM4: (de e dehär - eller så) kommer man hem å så sätter
man på radion[å så traskar man runt där=
2 HM6: [m
3 HM6: =exa[kt
4 T2 HM5: [men de tycker inte jag [(.) +för då sätter man»
5 HM3: [naa
6 HM5: »hellre på en skiva som man tycker e bra[(.) tycker»
7 UT HM3: [jo (.) de»
6 HM5: »jag
7 UT HM3: »har de har du rätt i faktiskt Natanael de e- så gör
jag (.) de e ju ibland (.) kan man tänka sej å lyssna
på radio ibland också tänker man nu lyssnar jag på
radio

(argumentationen fortsätter)

(Grupp 6, arg. 41)

Här målar HM4 i T1 upp en positiv bild av hur det går till när han lyssnar på radio (nr 1) och han får uppbackning och medhåll av HM6

¹ MM3 har en föreställning om skivförsäljning, vilken han försvarar efter det att MM2 invänt: "nä inte hela fullängdare (.) de e ju mest singlar å sånt som går åt va?" (exempel 4.1, nr 3).

² SK2 tycker att det passar bra att göra läxorna till klassisk musik, vilket SK3 invänder mot och föreslår en annan musiktyp. SK2 invänder i UT mot detta: "de kan inte jag göra [göra läxorna och lyssna på hårdare musik]" (exempel 4.8, nr 5).

³ LM5 nedvärderar dansbandsmusik i T1, LM4 invänder i T2 varpå LM3 försvarar T1: "jo men de tycker jag [att dansbandsmusik är dåligt]" (exempel 4.6, nr 3).

⁴ HM4 antar att man inte skaffar sig Beatlesskivor, HM5 påstår att han har sådana skivor och HM3 instämmer med detta skivnehav: "+jaja+ iåförsej men (.) föräldrarna har ju de [Beatlesskivor] iåförsej" (exempel 4.5, nr 6).

(nr 2 och nr 3). HM5 invänder i T2 och talar om vad han hellre skulle lyssna på i samma situation: "en skiva som man tycker e bra" (nr 6).

I UT ger HM3 först HM5 rätt. HM3 medger då att också han själv helst lyssnar på en skiva: "jo (.) de har de har du rätt i faktiskt Natanael de e- så gör jag" (nr 7). Därefter får emellertid även HM4 stöd av HM3 då han tillstår att han också lyssnar på radio ibland: "de e ju ibland (.) kan man tänka sej å lyssna på radio ibland också" (nr 7). HM3 talar sedan om hur han tänker om sitt lyssnande i ett pseudocitat: "tänker man nu lyssnar jag på radio" (nr 7).

HM3 förhåller sig alltså till den föregående kontexten, både till T1 och T2, och stöder båda sidorna. Detta verkar vara ett försök att jämka ihop gruppens åsikt och att skapa konsensus, vilket dock inte lyckas här.

4.2.3.2. UT:s uppbyggnad

Komplexitetsgraden i UT kan, precis som T2, växla mellan en minimal respons och ett längre resonemang i flera turkonstruktionsenheter. Här följer ett exempel på en mycket kort argumentation (4.10) där UT består av ett enkelt vidhållande. Det är samma deltagare som står för T1 och UT:

Exempel 4.10. Värdering av dansbandsmusik

1	T1	FM5:	den e värdelös
2		FK2:	ha?
3	T2	FK1:	nå de tycker inte [jag
4	UT	FM5:	[*joho*
5		FK1:	vissa låtar e såhär- grym

(Grupp 14, arg. 4)

FM5:s T1 är en helt omodifierad och tydligt negativ värdering av dansbandsmusik. FK2 uttrycker förvåning eller bestörtning i nr 2 (*ha?*). Det verkar dock som om FM5 varken uppfattar yttrandet som informationssökande eller som en invändning, eftersom han inte ger någon direkt respons. Däremot invänder FK1 i T2 (nr 3) uttryckligen mot FM5:s värdering.

UT består av en enkel invändning mot T2 i form av en minimal respons, "*joho*" (nr 4). Med detta yttrande vidhåller FM5 åsikten han uttryckte i T1. Att kalla denna enkla struktur för argumentation och att betrakta *joho* som en utveckling av oenighet är kanske inte självklart. Jag har dock valt att göra det eftersom det är viktigt att inkludera såväl de minsta som de mest komplexa argumentationerna i

undersökningen för att resultaten ska bli rättvisande (se avsnitt 4.1). Dessutom är det *innan* man gjort omfattande undersökningar svårt att veta vad som skulle kunna vara rimliga och fruktbara begränsningar av definitionen.

En betydligt längre UT finns i exempel 4.11 Här råder det oenighet kring vilka lyssnartillfällen som passar ihop med klassisk musik.

Exempel 4.11. När man skulle kunna lyssna på klassisk musik

1 T1:2 HM4: mat eller nånting så så sätter man ju inte på
 [(.) **klassisk** musik
 2 T2:2HM5?: [jo de gör man-
 3 UT:2 HM3: jamenar de funkar till **allt** de finns klassisk musik
 de finns [(.) **alla** genrer inom klassisk [musik jo»
 4 HM6: [(nää)
 5 HM4: [nää KNARR
 6 HM4: [(inte)
 3 UT:2 HM3: »du förstår [de finns **glad** klassisk musik [(.) de»
 7 HM4: [ja men de-
 8 HM4: [jo
 3UT:2 HM3: »finns **snabb** klassisk musik de finns **lessen** klassisk
 musikde finns **lugn** klassisk musik de finns **allt**
 liksom[(.) X)
 (argumentationen fortsätter)
 (Grupp 6, arg. 9)

HM4 föreslår ett tillfälle då det inte passar med klassisk musik – vid matlagning (nr 1). Förmodligen är det HM5 som i T2 invänder och försäkrar att man kan laga mat och lyssna på klassisk musik samtidigt (nr 2).

Med ett långt resonemang i UT försvarar HM3 åsikten som uttrycktes i T2 (nr 3, detta exempel kommer att diskuteras mer i avsnitt 4.5, exempel 4.26b). Användningen av emfas i UT gör att yttrandet blir rytmiskt. Det har även en innehållslig symmetri som bidrar till att det låter slagkraftigt: det börjar och slutar med att HM3 talar om att klassisk musik alltid passar, däremellan ger han fyra exempel på olika slag av klassisk musik. Resonemanget har dock inte någon större övertygande effekt, trots den komplexa uppbyggnaden. Ytterligare två basenheter följer i argumentationen.

Man kan här konstatera att det inte finns något enkelt samband mellan en komplex UT och att deltagare övertygas (eller att argumentationen avslutas). I exempel 4.10 är UT mycket kort, utan något stöd, försvar eller någon förklaring, men avslutar såväl basenheten som argumentationen och oenigheten. I kapitel 6 diskuteras flera faktorer som påverkar hur oenigheten utvecklas.

Beträffande utformningen av UT finns det också, precis som för T1 och T2, möjlighet att antingen modifiera yttrandet (se exempel 4.6 och andra basenheten i exempel 4.2) eller inte (se exempel 4.1, 4.6, 4.8 och 4.10), och att använda sig av förklaring, försvar och stöd (se exempel 4.2, 4.9, 4.11) eller inte (se exempel 4.3 och 4.10). Både för T2 och UT finns det en möjlighet att inleda yttrandet med en responsartikel (i UT, se exempel 4.1, 4.2, 4.4, 4.7 och 4.9). Då signaleras från början om det är en invändning eller ett medhåll som följer. Det är också i UT möjligt för deltagarna att ge sken av att det är medhåll som följer responspartikeln, trots att yttrandet sedan visar sig vara en invändning.

Diskussionen fortsätter nu med exempel på hur olika typer av flerparts konstruktioner kommer till uttryck i alla basenhetens delar.

4.2.4. Flerparts konstruktioner i T1, T2 och UT

Deltagarna hjälps ibland åt att konstruera basenhetens och argumentationens olika delar (se exempel 4.2). Det uppstår då flerparts konstruktioner som kan vara av flera olika typer. De som ska tas upp kallar jag *samkonstruktion*, *ifyllning*, *sammanfall* och *upprepning* (se Jefferson 1990; Londen, Lehti-Eklund & Green-Väntinen 1991 och Green-Väntinen 1998). Uppbackning diskuteras i mindre utsträckning (se avsnitt 2.1.1). Samtliga typer kan återfinnas i basenhetens alla delar, T1, T2 och UT och även efter UT. Ungefär åtta procent av T1 respektive T2 är flerparts konstruktioner och sju procent av UT är konstruerade av flera deltagare. Den här sortens interaktionella konstruktioner visar ofta på allianser mellan deltagare (se avsnitt 2.1.3.1 och 6.2).

Exempel 4.12 ska till att börja med få illustrera hur en del av basenheten *samkonstrueras*. I dessa fall tar en deltagare initiativet till inledningen till en tur, men en eller flera andra deltagare bidrar med en substantiell del av turen. Samkonstruktionerna är turövertagande.

Exempel 4.12. Om man skulle dansa till 2 Unlimited

- 1 T1 HK4: ja men jag tror att (.) jag skulle nog gå åå (.)
sätta mej eller nånting=
2 T2 HK3: =nä de skulle inte jag
(.)
3 S: SKRA[TTAR
4 HK5: [(nä [jag skrev)- nä[(.) så LJUST na
5 X: [(X X jag)
6 UT HK4: [de beror helt- de beror ju
först å främst på==
7 UT HK6: =vicket humör man e
8 HK4: ja precis
(argumentationen fortsätter)
(Grupp 5, arg. 8)

T1 innehåller ett förslag från HK4 på hur hon skulle agera om *No limit* spelas när hon befinner sig på dansgolvet (nr 1). HK3 ger i T2 uttryck för att hon inte kan identifiera sig med HK5:s reaktion (nr 4).

I UT påbörjar HK4 ett yttrande som har potentialen att innehålla både drag av medgivande av någon annans åsikt och hävdande av den egna (avsnitt 5.3.3.4 angående *det beror på*): "det beror helt- de beror ju först och främst på-" (nr 6). Yttrandet avslutas emellertid av HK6, som här fyller i med en konstruktion som passar in där HK4 avbryter sig: "vicket humör man e" (nr 7). Ingen överlappning sker och nr 7 följer konstruktionsmässigt och prosodiskt som om det vore ett yttrande som uttalats av en och samma person. HK4:s respons i nr 8 ("ja precis") bekräftar att HK6 fyllt i med det tilltänkta, eller något som accepteras som avslutning på yttrandet.

I samkonstruktioner är den senare delen innehållsligt och konstruktionsmässigt lika relevant som den första delen. För att det ska kunna uppstå en situation som denna krävs det såväl att deltagarna känner till varandras interaktionella mönster och åsikter som att de använder frekventa konstruktioner. Om samkonstruktionen är så lyckad som i exempel 4.12 förstärks samtidigt samhörigheten mellan de deltagare som har en gemensam tur.

Nästa exempel (4.13) visar enbart en T1 med ifyllning. Denna del av basenheten är lång och konstrueras huvudsakligen av en deltagare, men två andra blandar sig i utan att ta över ordet. I turen finns ett exempel på *ifyllning*. Ifyllningarna påminner om samkonstruktionen på så sätt att en deltagare lägger till ett ord eller en kortare konstruktion i någon annans yttrande. Ifyllningarna är dock inte turövertagande flerparts-konstruktioner.

Basenheten inleds med att en deltagare förklarar hur en viss typ av ungdomlig stil kommer till uttryck¹.

Exempel 4.13. Hur indiepopare är klädda

- 0 S: va har man då på sej?
 1 T1 GK5: +eh [(.) hon har på sej+- (.) hon e- hon e vå- våran»
 2 T1 GK6: [(röd jacka)
 1 T1 GK5: »kompis då hon e- [(.) hon e såhär typiskt»
 3 GK6: [SKRATTAR
 1 T1 GK5: »musikintresserad gick i musik(tillägg) å såhär (.)
 hon har på sej e (.) lite såhär (.) skejtarskor (.)
 ääm litee (.) såhär- inte såhär just- inte
 stretchjeans men liksom (.) vanliga jeans
 [(.) å sån- (.) *inte Filippa K* SKRATTAR»
 4 → GM5: [Filippa K

¹ De yttranden som pekas ut mellan eller efter basenheter i exemplen är markerade med en pil, → (de delar av basenheten som pekas ut markeras även fortsättningsvis med fetstil, t.ex. T1).

- 1 T1 GK5: »[å såhär nånslags- nån (.) tröja i en såhär- [(.)»
 5 GK6: [SKRATTAR
 6 GM5: [X X
 1 T1 GK5: »å sen så håret (.) de e ofta lite såhär (.) ääm (.)
 ganska kort å sen så (.) framåt [(.) de e en så»
 7 GM5: [(ja men-
 1 T1 GK5: »spec- speciell speciell [stil liksom (.) dom har
 8 GK6: [ja jag vet
 (basenheten fortsätter)
 (Grupp 27, arg. 2)

Det har i diskussionen påståtts att man känner igen en indiepopare på klädseln. Samtalsledaren ber om en förklaring och GK5:s svar, som här blir T1, är tämligen långt. Hon beskriver hur en indiepopare är och vad en sådan har på sig. GM5 fyller i och föreslår ett klädmärke: "Filippa K" (nr 4). Hans förslag kommer under en mikropaus efter det att GK5 försökt att beskriva den sorts jeans som en indiepopare har ("inte stretchjeans men liksom (.) vanliga jeans, nr 1). Ifyllningen tar inte över turen utan infogas enbart som ett förslag i GK5:s tur.

I det här exemplet faller inte GM5:s yttrande inom den tänkta ramen. GK5 förkastar förslaget uttryckligen och skrattar dessutom åt det ("*inte Filippa K* SKRATTAR", nr 1). Eftersom ifyllningen inte accepteras skapas här i stället en distans mellan GK5 och GM5. Om GM5:s förslag däremot hade varit något som GK5 tänkt sig, skulle det funnits samma möjligheter till en förstärkt samhörighet som i exempel 4.12.

Flerpartskonstruktioner kan också bestå av mer självständiga yttranden. Någon av basenhetens delar kan konstrueras genom att deltagare samtidigt yttrar samma tankeinnehåll i olika form. I exempel 4.14 består T1 av två deltagares *sammanfallande* nedvärderande åsikter angående Fugees.

Exempel 4.14. Värdering av Fugees

- 1T1:2 HM3: [[nä jag e inte glad i de
 2T1:2 HM5: [[de e ju inget som ma[n-
 3T2:2 HM6: [nä men [X-
 4T2:2 HM4: [+jo men vissa låtar
 e ju [-+
 5T2:2 HM6: [ja vissa låtar [(.) [vissa låtar (vissa låt-)
 6UT:2 HM3: [nä
 7 HM3: [+nu håller ni tyst [(.) nu»
 8 X: [nä
 7 HM3: »håller ni tyst här+
 9 HM5: alla e[-

(Grupp 6, arg. 28)

Två nedvärderande tveksamma omdömen uttalas på samma gång i T1 (nr 1 och 2). Denna del består av två samtidiga, åsiktsmässigt samstämmiga utsagor. De har dock ingen gemensam konstruktion och inte heller några formella likheter. HM3 uttrycker sin nedvärderande åsikt i negerad form: "nä jag e inte glad i de"(nr 1). Samtidigt antyder HM5 sitt ogillande och verkar vara i färd med att konkretisera sin åsikt i en konkret situation. Emfasen signalerar att yttrandet står i kontrast till något som de diskuterat tidigare: "de e ju inget som man-" (nr 2).

Om samtalsledaren ställer en fråga till hela gruppen kan svaren komma i form av sammanfall. Det händer även att flera i gruppen spontant yttrar sammanfallande åsikter, inte sällan precis i början av en musikdiskussion då de första intrycken ventileras. Också dessa tillfällen förstärker solidariteten och samhörigheten mellan deltagare.

Ytterligare en variant av flerpartskonstruktion sker när en deltagare i en följande tur – utan sammanfall eller samkonstruktion – *upprepar* tankeinnehållet i åsikten som föregått. I exempel 4.15 sker detta vid två tillfällen, både i T2 och i UT:

Exempel 4.15. Om radiolyssning

- 0 S: men ä de såhär att ni antingen har radio eller musik på?
- 1 T1 GK2: m [så e de för mej iallafall
- 2 T2 GK4: [(nä X X de har inte jag)
- 3 T2 GK1: nä (.) absolut [inte
- 4 UT GK2: [så har jag (.) alltid musik ([.] de»
- 5 X: [X
- 4 UT GK2: »som (jag gör) när jag kommer hem liksom tänd lampan eller (.) sätt på radion de e samma sak
- 6 UT GK3: ja exakt så fort man kommer i **närheten** av en radio så sätter man ju på den de e ju [(.) självklart (.)»
- 7 GK2: [m
- 6 UT GK3: »liksom
- 8 GK3: SKRATTAR TILL
- 9 UT GK2: nämen när man kommer innanför dörrn så (.) sätter (jag) på musik först tror jag innan jag tänder lamperna eller nåt (.) de e nog de första jag gör

(argumentationen fortsätter)

(Grupp 26, arg. 8)

Samtalsledaren ställer här en fråga om gruppens lyssnarvanor. GK2 svarar konfirmerande på frågan i T1. När hon yttrat ett *m* som första signal på att hon kommer att svara ja, sammanfaller GK4 i första T2 och invänder: "nä X X de har inte jag" (nr 2). På denna invändning

följer ytterligare en, i vilken GK1 tydligt talar om att hon har samma vanor som GK4¹: "nä (.) absolut inte" (nr 3).

I UT finns ytterligare två innehållsmässigt lika svar i en följd. Först beskriver GK2 hur naturligt radiolyssnandet faller sig för henne: "så har jag (.) alltid musik (.) de som (jag gör) när jag kommer hem liksom tänd lampan eller (.) sätt på radion de e samma sak" (nr 4). Därefter håller GK3 med och beskriver också hon hur hon betar sig när hon närmar sig en radio: "ja exakt så fort man kommer i **närheten** av en radio så sätter man ju på den de e ju (.) självklart (.) liksom" (nr 6). Den deltagare som kommer med en instämmande åsikt visar stark solidaritet med den som yttrar den första åsikten.

Mer eller mindre *bokstavliga* upprepningar signalerar i ännu högre utsträckning medhåll och solidaritet. Man är då inte bara överens om innehållet utan också om formen på ett yttrande. I exempel 4.16 är det tre deltagare som yttrar T2, alla tre på samma sätt.

Exempel 4.16. Värdering av klassisk musik

1	EK6:	[klassiskt
2 T1	EK5:	[klassiskt (.)] tråkigt deprimerande
3	EM1:	[m
4 T2/UTEK6:	näe [(.)]	de beror på- de beror på vilket humör man»
5 T2	EM1:	[näe=
6 T2	EM2:	[=näe
4 UT	EK6:	»e på [(.)] de e ju inget sånt jag lyssnar på när man»
7	EM2:	[m
4	EK6:	»gör läxorna för då då blir man sån öh [*somnar* SKRATTAR

(argumentationen fortsätter)

(Grupp 11, arg. 3)

I T1 benämner EK5 och EK6 musikexemplet (nr 1 och 2), varefter EK5 gör en nedvärderande beskrivning (slutet på nr 2). Här uttrycks oenigheten med emfas först av EK6: "näe" (först i nr 4), varpå EM1 och EM2 lierar sig och följer ordagrant som ekon slag i slag: "näe" (nr 5) och "näe" (nr 6). Det står klart att EK5 är ensam om sin åsikt eftersom de tre övriga fullkomligt rakt, säkert och ogarderat invänder. Den här sortens upprepningar kan vara längre. I vissa fall överlappar de också delvis yttrandet som upprepas.

Det är också vanligt att deltagare blir *uppackade* av övriga under basenheten (se t.ex. yttrande nr 6 i exempel 16, yttrande nr 2 i exempel 9). Oftast betyder uppackandet att den som talar kan vänta sig

¹ Det skulle kunna vara så att båda känner sig manade att svara på samtalsledarens fråga. En av deltagarna svarar dock inte vilket visar att deltagarna inte uppfattar det som obligatoriskt att avge ett svar.

stöd och solidaritet i gruppen, men inte i samtliga fall. Uppbackningar kan enbart ha betydelsen *fortsätt, jag förstår* och en invändning kan följa från den uppbackande (se avsnitt 2.1.1). Eftersom jag inte har räknat uppbackningarna till de substantiella delarna av argumentationerna, har jag heller inte markerat den sorten som egentliga flerpartskonstruktioner.

4.2.5. Sammanfattning

Man kan sammanfattningsvis konstatera att basenheternas delar kan se mycket olika ut – långa eller korta, komplexa eller enkla. Vissa huvuddrag är dock centrala för deras sätt att konstrueras. Här följer huvuddragen i mycket kort sammandrag. För alla tre delarna gäller att de kan vara modifierade eller omodifierade. Alla delarna kan innehålla förklaring eller försvar av en åsikt. I T2 och UT finns det fler åsikter att förhålla sig till, i UT allra flest. I dessa delar förekommer exempelvis invändningar, försvar och förklaringar (se kapitel 5). T2 och UT kan utgöras av minimala responser, men de kan också vara betydligt längre. I vissa fall inleds de längre delarna av en responsartikel som markerar en deltagares åsikt, innan en mer substantiell turkonstruktionsenhet följer.

Vidare förhåller sig alla T1 som finns i en andra basenhet, eller senare, till en redan etablerad oenighet, vilket inte är fallet för den T1 som finns i första basenheten. UT förhåller sig i samtliga fall till en oenighet och T2 enbart till en första åsikt.

T2 yttras alltid av en annan deltagare än den som står för T1. UT däremot kan yttras av vem som helst i gruppen. Deltagarna kan dessutom i alla delarna interagera i olika typer av flerpartskonstruktioner (samkonstruktion, ifyllande, sammanfall eller upprepning). Detta förstärker den åsikt som flera står för och skapar samhörighet och allianser mellan deltagare, under förutsättning att flerpartskonstruktionen accepteras.

Den argumentation som följer efter UT har inte kategoriserats på samma detaljerade sätt som inledningarna. Detta beror för det första på att inledningen är central i definitionen. För det andra är materialet för stort och argumentationerna för olika för att undersökningen ska kunna omfatta en kategorisering av alla argumentationers samtliga delar. Däremot har interaktionen i alla argumentationer naturligtvis analyserats i sin helhet, och de argument som diskuteras i kapitel 5 förekommer både i och efter basenheten. Något som emellertid inte

heller ryms i den föreliggande undersökningen är en särskild analys av argumentationernas avslutning (se exempelvis Vuchinich 1984, 1990) och övergång i andra samtalsaktiviteter. Också detta skulle kräva en separat undersökning.

4.3. Vad argumenteras det om?

Innan vi övergår till analysen av en längre argumentation (avsnitt 4.5) är det på sin plats att redogöra för vad argumentationerna och oenigheterna handlar om. Innehållet i argumentationerna fokuseras inte i så stor utsträckning i exempeldiskussionerna. Argumentationerna berör inte bara inspelningsguidens frågor, utan också sådant som deltagarnas egna associationer för in samtalen på. Det är därför inte möjligt att enbart använda inspelningsguiden för att innehållsbestämma argumentationerna. Eftersom deltagarnas fria associationer skiljer sig mycket åt är det inte möjligt att göra en innehållsmässig indelning på detaljnivå. I föreliggande arbete har detta problem lösts genom att det detaljerade innehållet har betraktats på en mer abstrakt nivå. På denna abstrakta nivå har det visat sig vara möjligt att urskilja fyra typer: *värderingar*, *sakförhållanden*, *spekulationer* och *beskrivningar*. Distinktionen mellan innehållstyperna värdering och sakförhållande görs traditionellt vid analys av argument (se exempelvis Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971 [1969]:512 och Cassirer 1993 [1986], kap. 8.8). Denna indelning har även visat sig vara relevant i argumentationerna. De två övriga kategorierna är dock också tydliga, men kan inte insorteras under vare sig värderingar eller sakförhållanden. Innehållstypen beskrivning har utifrån materialet diskuterats av Norrby (2000) och Holmberg (2002). Norrby (2000) gör en interaktionell analys av hur deltagarna i en av GSM-materialets grupper (grupp 10) ägnar sig åt att beskriva, medan Holmberg (2002:189ff.) särskiljer olika samtalsaktiviteter, bland annat beskrivningar, i en annan grupp (grupp 5). Däremot har, mig veterligt, inte spekulationer diskuterats som någon enhetlig innehållstyp. Inom retoriken betraktar man arguments sannolikhetsvärde (se exempelvis Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971 [1969]) och det är snarast ett sådant perspektiv som finns i argumentationer om spekulationer.

Innehållstyperna har som tidigare antytts ett uppenbart samband med de frågor som ställs i inspelningsguiden¹. Värderingarna kan vara ini-

¹ Inspekningsguidens frågor lyder: Vad kallar du musiken?, Vad tycker du om musiken? Varför?, Vem/vilka lyssnar på den här typen av musik?, När lyssnar man på musiken?, Hur skulle du beskriva musiken för dina kompisar?

tierade av frågan *Vad tycker du om musiken?*, men värderingar av musiken är något som i stor utsträckning också sätter sina spår i flera andra samtalsaktiviteter (se även avsnitt 4.3.5 nedan). Diskussioner kring vad musikexemplen kallas kan ge upphov till oenighet om sakförhållanden, liksom andra mer faktaartade påståenden kring musiken. Beskrivningarna hör snarast ihop med frågan *Hur skulle du beskriva musiken för dina kompisar?*. Svaret på denna fråga kommer dock mer till uttryck i form av associationer och minnen kring musiken, än genom adekvat musikteoretisk terminologi. Spekulationerna är av tre olika slag. Två av dem består av frågorna *Vem/vilka lyssnar på musiken?* respektive *När lyssnar man på musiken?* I dessa fall är det alltså inspelningsguiden som uppmuntrar deltagarna att spekulera kring sin omvärd. Det tredje slaget av spekulationer består av deltagarnas spontana hypoteser om andra företeelser.

Nedan följer en exemplifiering och fortsatt diskussion av respektive innehållstyp.

4.3.1. Värderingar

Schifffrins (1990) beskrivning av *opinions* ringar in vad jag menar med *värderingar*: "opinions are unverifiable, internal, subjective depictions of an external world" (ibid.:248). Det handlar alltså om åsikter som inte har ett sannings- eller sannolikhetsvärde utan som är uttryck för deltagarnas subjektiva upplevelser. Bedömningar av huruvida de olika musikexemplen är bra eller dåliga ger upphov till den mesta oenigheten kring värderingar. När deltagarna når konsensus i argumentationer om värderingar sker det ofta genom att deltagarna förhandlar sig till en lagom nivå av en positiv eller negativ bedömning. I exempel 4.17 uppstår dock ingen uttrycklig enighet, utan i stället framhävs deltagarnas skilda värderingar under argumentationens gång. Värderandet av klassisk musik ger upphov till oenigheten. Det finns två klart avgränsade värderingar där tre deltagare, EM3, EM4 och EM6, står för den ena och en, EM5, för den andra:

Exempel 4.17. Värdering av klassisk musik

1	T1	EM3:	*ja* SKRATTAR de- de- de e bra tycker jag
2	T1	EM6:	ja go [avslappnande
3		EM3:	[de lyssnar må[nga X diverse typ Mozart»
4		X:	[ja
5		EM3:	»[X X å sån ja de tycker jag e väldigt-
6	T2	EM5:	[de tycker [jag e värdelöst
7		EM6:	[de e (jättehärligt) gå [hem å sätta»
8		EM4:	[Klassiska»

- 7 EM6: »sig å bara (.) slappa
 8 EM4: »mästerverk har jag fanimej de på
 9 EM3: väldigt bra faktiskt om jag ska va ärlig
 (.)
 10 UT EM5: ja då e vi helt olika jag tycker de e **värdelöst**
 11 EM4: den cavatina eller va fan den heter (.) jag vetefan
 va den heter den e me på den här Klassiska
 [mäs- mästerverken den e extremgo
 12 EM5: [de kanske e en- en av hun- en av hundra låtar som
 man kan lyssna på men liksom den lyssnar man bara på
 en gång å typ de e den som går på (.) va heter de
 testbilden på ettan eller va fan de e ibland
 13 SKRATT
 14 EM5: de e ungefär den man hör ibland
 (Grupp 12, arg. 6)

Först yttrar EM3 och EM6 positiva åsikter om klassisk musik i T1 (yttrande nr 1 och 2). EM5 uttalar sig negativt i T2, samtidigt som de övrigas upphöjande av musikexemplet fortgår (nr 7, nr 8, nr 9). Efter-som EM6:s uppgradering i nr 7 pågår samtidigt som EM5 ger uttryck för T2 i nr 6, räknas nr 7 inte som UT; när EM6 yttrar sig, finns alltså ännu inte två uttalade åsikter att förhålla sig till.

Jämfört med EM3:s första yttrande är det senare tydligt uppgraderat: "bra" (nr 1) respektive "väldigt bra" (nr 9). Inget i hans yttrande tyder dock på att han riktar sig till EM5 eller att han förhåller sig till att motstridiga åsikter uttryckts. Dessutom lägger han till "om jag ska va ärlig" (nr 9), vilket kan visa att han i början dämpar sin värdering och väntar med att uppgradera den tills han vet om det är fler i gruppen som tycker som han.

I UT konstaterar EM5 att det finns en kontrast mellan hans åsikt och övriga deltagares. Responserna i UT berör alltså oenigheten på en meta-nivå. Senare i argumentationen försvarar och förklarar både EM4 och EM5 sina värderingar (nr 11 respektive 12 och 14). EM5 avslutar diskussionen genom att överdriva sin förklaring, vilket väcker de andras munterhet: "de kanske e en- en av hun- en av hundra låtar som man kan lyssna på men liksom den lyssnar man bara på en gång å typ de e den som går på (.) va heter de testbilden på ettan eller va fan de e ibland" (nr 11).

Trots att varje deltagare har full rätt att uttrycka vilken personlig värdering som helst – i anvisningarna inför inspelningen får deltagarna aldrig uppmaningen att försöka komma överens eller att de ska ge gemensamma svar för hela gruppen – blir de ändå ofta provocerade av varandras värderingar och börjar spontant hävda sin egen åsikt i relation till andras. I en av grupperna använder en deltagare flera gånger en och samma strategi för att ta sig ur argumentationer och oenigheter kring värderingar. Han konstaterar att "alla har olika smak" (TM5 i

grupp 23, arg. 5) och därmed frigör han sig ifrån en situation då han annars skulle behövt försvara sin värdering eller invända mot någon annans.

4.3.2. Sakförhållanden

Det finns en skillnad mellan att argumentera för ett sakförhållande eller ett faktum och att argumentera för en värdering. Sakförhållanden rör reella referenter i verkligheten som det alltså kan råda delade meningar om. Denna beskrivning gäller åtminstone i ett idealfall. Gränserna mellan vad som är en värdering, en spekulering (se nedan) eller ett sakförhållande är inte tydlig (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971 [1969]:512), och det är heller inte denna avhandlings uppgift att diskutera dessa distinktioner. Jag har gjort mina bedömningar utifrån hur deltagarna själva behandlar frågan, t.ex. om de uttrycker sig med konstruktioner som: "jag tycker..." i kontrast till "det är..." eller "jag tror...", och kategoriserat innehållet i argumentationen därefter. I det första fallet anger verbet *tycker* att det rör sig om en värdering, i det andra anger verbet *är* att något påstås förhålla sig på ett visst sätt och *tror* att något skulle kunna vara på ett visst sätt. Detta gäller oavsett om deltagarna uttrycker sig värderande om sakförhållanden eller om de uttrycker sig faktiskt om tycke och smak.

Exempel 4.18, som visar en argumentation kring ett sakförhållande, innehåller dock inget drag av värdering. Här handlar det om vilka instrument som kan urskiljas i musikexemplet.

Exempel 4.18. Vilka instrument hörs i Lisa Ekdahls låt

1	T1	EM1:	de e ganska övertänkt iåme- de e väldigt mycke instrument me i s- de va ju saxofon i den va?
(.)
2	T2	EK5:	trumpet
3	UT	EM1:	va de trumpet? de va ju ingen trumpet
4		EK5:	[[de va de visst de
5		EM2:	[[jo de va de
6		EM1:	ja okej de va trumpet
7		EK6:	FNISSAR

(Grupp 11, arg. 15)

EM1 diskuterar Lisa Ekdahls låt *Vem vet?* och konkretiserar sin beskrivning med ett instrument som han uppfattat. Förslaget att det skulle vara saxofon ges i frågeform ("de va ju saxofon i den va?", nr 1). Det visar sig dock att denna fråga egentligen varken signalerar osäkerhet eller att EM1 behöver information; när EM1 möter en invändning

accepterar han inte den inte (yttrande nr 2 respektive 3). De övriga, EK5 och EM2, hävdar dock T2 genom att samstämmigt och samtidigt vidhålla sin gemensamma åsikt (nr 4 och nr 5). EM1 blir övertygad av detta (nr 6).

I exemplet är det fråga om ett sakförhållande som går att verifiera på objektiva grunder. Man kan exempelvis lyssna på musikexemplet igen och höra efter om det är trumpet eller saxofon. Åsikterna behandlas också som fakta av gruppen (preteritum av *vara* är understruket: ”de va ju saxofon”, ”okej det va trumpet”, nr 1 och nr 6).

4.3.3. Beskrivningar

Beskrivningarna har likheter med både värderingar och sakförhållanden. Inställningen till musiken avspeglar sig tydligt i orden som deltagarna väljer för att beskriva den. Beskrivningar som helt saknar värderande drag är över huvud taget svåra att tänka sig – åtminstone i kontext. Neutrala beskrivningar skulle möjligtvis ske med hjälp av musikteoretiska termer men sådana används inte ofta av deltagarna. Inte heller går det att helt bortse från den sakliga aspekten av beskrivningarna (Norrby 2000); kan man beskriva ett klassiskt stycke som en ”fiolig romans” om instrumentet fiol inte används?

De argumentationer som jag har skiljt ut som beskrivningar är sådana där deltagarna ägnar sig åt att ge en karakteristik av musiken, inte en värdering av den och inte heller någon neutral klassifikation eller exakt referens (t.ex. *Mozarts symfoni nr 40*). Oenighet kan exempelvis uppstå kring ordvalen i beskrivningarna. Ordet *enkel* används ofta och kan då betyda att en musiktyp är tunn och simpel eller att den är okonstlad och rak. Vilken betydelse som avses är inte alltid uppenbart och tvetydigheten kan leda till oenighet.

Ibland använder deltagarna beskrivningar i jämförelser mellan olika sorters musik. När de då beskriver och identifierar musiken utifrån olika perspektiv kan jämförelserna orsaka oenighet. Exempel 4.19 illustrerar detta; det blir oenighet om vad man kan likna klassisk musik vid.

HM6 har just dragit en parallell mellan klassisk musik och techno. Samtalsledaren blir nyfiken och ber honom utveckla resonemanget. HM3 och HM5 tycker mycket om klassisk musik, men är negativa till technomusik. Detta verkar vara anledningen till att de reagerar starkt:

Exempel 4.19. Beskrivning av klassisk musik

- 1 T1 HM6: att de e (.) fridfullt å man kan koppla av för de
gör man [när man lyssnar på-
- 2 T2 HM5?: [a STACCATO
- 3 T2 HM3: techno?
- 4 UT HM6: jaja mer ambient då
- 5 X: va e de?
- 6 HM6: [[de e typ (lu-) **lugnare** technomusik
- 7 HM3: [[så du menar alltså att (.) en kille me en synt å
en dator skulle kunna **jäm[föras** me en **orkester**»
[föra sej me-
- 8 HM5:
- 7 HM3: »[me hundra-
- 9 HM6: [+nä (.) men man kan-+ man kan jämföra
- 10 HM3: en symfoni[orkester me flera hundra medlemmar»
- 11 HM4?: [ja
- 10 HM3: »[jag tycker nästan att eh (.) du e (.) ute på»
- 12 HM6?: [°mm°
- 13 HM3: »[lite djupt vatten där eh (.) herr Östfors
- 14 HM5: [SKRATTAR
- 15 SKRATT
- 16 HM3: °tycker jag°=
- 17 HM6: =nä jag tycker (.) de kan gå å jämföra
(.)
- 18 X: KNACKNING
- 19 HM3: jaha okej

(Grupp 6, arg. 8)

HM6:s metod för att beskriva klassisk musik är alltså att likna denna musik vid annan som han också tycker om. I exemplet har samtalsledaren bett honom vidareutveckla jämförelsen, vilken här utgör T1 (nr 1). I yttrandet "att de e (.) fridfullt å man kan koppla av för de gör man när man lyssnar på-" syftar det första *de* på techno och klassisk musik. Båda typerna av musik beskriver HM6 som fridfull och avkopplande.

I T2 ger HM3 och HM5 uttryck för att de inte håller med HM6 (nr 2 respektive 3). HM5:s korta "a" uttalas på ett sätt som signalerar bestörtning och HM3 verkar höra sig för om det verkligen är techno som avses. Det är troligtvis dessa invändningar som leder till att HM6 i UT avgränsar sin jämförelse till en viss typ av techno: "jaja mer ambient då" (nr 4).

Efter basenheten ifrågasätter HM3 HM6:s jämförelse genom att beskriva techno och klassisk musik ur sitt perspektiv ("så du menar alltså att (.) en kille me en synt å en dator skulle kunna **jämföras** me en **orkester** me hundra-" (nr 7), "en symfoniorkester me flera hundra medlemmar" (nr 10). HM3 verkar därmed försöka visa att HM6:s jämförelse inte kan accepteras. HM6 vidhåller dock sin ursprungliga åsikt eftersom beskrivningen är meningsfull för honom. Argumentationen slutar med att HM3 accepterar HM6:s ståndpunkt.

4.3.4. Spekulationer

Den fjärde typen av innehåll som ger upphov till oenighet är *spekulationer*. I denna typ utmärker sig två av inspelningsguidens frågor tydligt. Alla grupper uppmanas att spekulera kring vilka de tror lyssnar på respektive musikexempel samt när de anser att musiken passar att lyssna på. De spekulerande svaren på dessa frågor kommer att diskuteras i avsnitt 4.3.4.1. Deltagarna spekulerar också kring helt andra saker som de antingen tar upp spontant eller som samtalsledaren ber dem att fundera på.

Spekulationer uttrycks ofta med konstruktioner som *jag tror...* och de handlar om deltagarnas antaganden och gissningar kring företeelser i världen: hur det *skulle kunna vara*. Det är alltså inget uttryck för hur man upplever att musik låter (beskrivning) eller för en värdering. Inte heller finns det någon konkret referens i verkligheten. Även om deltagarna funderar på vad en verklig person har för vanor, är antagandet om vad personen gör inte förankrat i verkligheten. Spekulationerna kan röra alltifrån vad man tror att farmor gör om dagarna till huruvida hårdrockare lyssnar på hiphop i smyg. Oenighet uppstår när deltagarnas föreställningsvärldar inte stämmer överens.

Spekulationsexemplet (4.20) visar en oenighet som uppstår när gruppen, på samtalsledarens uppmaning, spekulerar kring åldern på dem som lyssnar på Refused. Detta är något som man i gruppen inte har några reella kunskaper om, men deras svar ger ändå en glimt av hur de föreställer sig och förhåller sig till omvärlden.

Exempel 4.20. Spekulation kring Refused

- 0 S: mm å dom killarna som lyssnar på de vicken (.) åldersgrupp tror ni de ä (.)
- 1 T1 BK6: ousch (.) de tror jag e väldigt- de tror jag- jag har en känsla av att detta bara e en stil som hänger me [ganska-
- 2 T1 BK10: [ja (.) mm X (uttrycka sej kanske)
- 3 T1 BK6: kanske inte [om man börjar lyssna i tretton fjorton-
- 4 T2 BK8: [+ (om man ändå gillat de+) så tror jag man fortsätter också
- 5 UT BK6: inte om man börjar lyssna på de i trettonfjortonårsåldern kanske meen ifall man börjar lyssna när du e arton så tror jag att de hänger me upp (.) en bra s- iåförsej tror jag inte de handlar så m my- (.) de kan iåförsej också va fördomar men man får en känsla av att de också de handlar ganska mycke om livsstil å de byter man inte lika lätt som (.) musiksmak

(argumentationen fortsätter)

(Grupp 9, arg. 8)

Samtalsledaren efterfrågar en åldersmässig precisering av dem som lyssnar på *Refused*. BK6 är den som först ger en respons på samtalsledarens fråga, men utan att svara på den. Hon verkar i T1 mena att ålder inte är relevant i sammanhanget; det är stilen som är det avgörande: "jag har en känsla av att detta bara e en stil som hänger me" (nr 1). Efter att BK10 hållit med, modifierar sig BK6 och sätter upp som villkor att man måste vara äldre än tretton till fjorton år för att musikstilen ska följa med upp i åldrarna (nr 3). Samtidigt som BK6 modifierar sin åsikt överlappar BK8 och invänder i T2. BK8 menar att om man en gång börjat lyssna på hårdrock fortsätter man med det (nr 4). BK6 ger i UT försvar för de två olika positionerna. Hon spekulerar kring den ålder som hon antar att man bör ha för att man ska ta med sig sin musikpreferens till vuxenlivet. Hon kopplar även ihop musiksmak och livsstil (nr 5).

Här spekulerar alla i gruppen kring något som man inte kan ha säker kunskap om. BK6 säger dessutom själv uttryckligen i exemplet att det är hennes fördomar som kommer till uttryck: "de kan låförej också va fördomar men man får en känsla av att de också de handlar ganska mycke om livsstil å de byter man inte lika lätt som (.) musiksmak" (nr 5).

I de fall då deltagarna inte vet så mycket om det som diskuteras kan det faktiskt vara vagheten i deras kunskaper som utlöser oenighet. Olika föreställningar kolliderar, och eftersom det är fråga om gissningar är det i det här fallet svårt för deltagarna att lägga fram några handfasta förklaringar eller försvar. I argumentationer som kretsar runt spekulationer är det inte ovanligt att deltagarna efterhand övergår till exempel som de vet mer om.

4.3.4.1. Vilka lyssnar på musiken? och När lyssnar man på musiken?

Svaren på inspelningsguidens frågor *Vem/vilka lyssnar på den här typen av musik?* och *När lyssnar man på musiken?* ger alltså upphov till många oenigheter om spekulationer (se tabell 4.3 nedan). Övriga spekulationer tar deltagarna eller samtalsledaren initiativ till själva.

I nästa exempel (4.21) förekommer en spekulation kring lyssnare. Det är en bred lyssnargrupp som föreslås först:

Exempel 4.21. Vilka lyssnar på klassisk musik?

- 1 T1 HM5: de tror jag e [alla
 2 T1 HM3: [alla (.) jag tror [(.)[tillåme»
 3 T2 HM4: [nä [jo
 4 UT HM5: [jo
 2 HM3: »den tyngsta hårdrockare som håller på me döds
 [(.) metall sätter på de ibland
 5 HM4: [a men de e ju liksom (.) a- (.) man kan inte säja
 (.) under femton
 (argumentationen fortsätter)
 (Grupp 6, arg. 11)

HM5 och HM3 är överens om att det är en stor grupp människor som lyssnar på klassisk musik ("alla", nr 1 och 2). För att understryka den klassiska musikens räckvidd nämner HM3 en osannolik lyssnare: "tillåme den tyngsta hårdrockare" (nr 2). Först invänder HM4 i T2 kortfattat mot T1 (nr 3). Det visar sig efter UT att han tycker att HM5:s och HM3:s antagande är alltför generellt: "man kan inte säja (.) under femton" (nr 5).

I argumentationer som dessa kan oenigheten röra sig kring att en föreslagen lyssnargrupp är för allmän eller för precis. Vidare kan spekulationer om karaktärsdrag (ålder, klädsel, eller yrkeskategori exempelvis) hos lyssnarkategorier orsaka oenighet. Det uppstår dock mest oenighet när grupperna, som i exempel 4.21, försöker bestämma rätt omfång.

Oenigheter kring *När lyssnar man på musiken?* förekommer ofta då deltagare målar upp hypotetiska lyssnartillfällen. Här kan det vara såväl det egna lyssnandet som man spekulerar kring¹ som andra personers lyssnarvanor (t.ex. pappor som lyssnar på dansbandsmusik i bilen). Det kan också vara generella antaganden om vad människor i allmänhet skulle kunna göra. I det sista fallet används ofta konstruktioner med *man*. Det är kanske lättare att föreställa sig att de hypotetiska förslagen kring individer *utanför* gruppen orsakar oenighet, än att en deltagare möter invändningar när han eller hon spekulerar kring sitt eget musikbruk. Detta sker emellertid. Vid vissa tillfällen verkar det som om deltagarnas generiska bruk av *man* och i viss mån *du* när de spekulerar kring sitt eget lyssnande kan orsaka oenighet (se Fremer 2000 angående *du*). Det kan då verka som om de även inkluderar andra deltagare i antagandet. I exempel 4.22 diskuterar deltagarna vad ett allmänmänniskt (eller åtminstone ungdomligt) *man* gör.

¹ När någon spekulerar kring i vilka sammanhang som han eller hon själv skulle kunna lyssna på ett musikexempel, vet denna deltagare med relativt stor säkerhet hur det verkligen skulle kunna förhålla sig. Dessa argumentationer kan därför ha drag av diskussion kring sakförhållanden.

Exempel 4.22. När man lyssnar på Kent

1	T1	HK5:	om man sitter å pluggar eller nånting [(.) (eller»
2	T2	HK4:	[jamen då-[då»
3	T2	HK3:	[då»
1	T1	HK5:	»slappar
2	T2	HK4:	»går blir de ju liksom såhär[(.) tralalalala»
3	T2	HK3:	»det inte bra för mej
4	UT	HK5:	[nä (.) jaha SVARAR HK3
2	T2	HK4:	»SKRATTAR man sjunger [SKRATTAR
5		HK6:	[om man rör på sej typ (.)
			°javisst typ°
6		HK5:	[[jaa
7		HK4:	[[man sjunger ju mä [(.) de gör man ju (.) de gör»
8		HK5:	[ja
7		HK4:	»jag i alla fall

(Grupp 5, arg. 4)

Här har samtalsledaren tagit initiativet till diskussionen kring *när man lyssnar*. HK5 ger en respons som kommer att utgöra T1: "om man sitter å pluggar eller nånting" (nr 1), där hon alltså föreslår att man skulle kunna lyssna på Kent när man gör sina läxor. HK4 och HK3 invänder sammanfallande i T2 (nr 2 och 3). HK4 gör en ljudillustration med vilken hon spekulerar kring konsekvensen av att lyssna på Kent och att plugga samtidigt: "då blir de ju liksom såhär *tralalalala*" (nr 2). Lyssnar man på Kent leder det till att man sjunger med, vilket hon förtydligar i nr 7. HK5 ger HK3 rätt redan innan HK4 har avslutat sitt yttrande ("nä", medhållande respons på ett negerat påstående, nr 4). HK6 håller med genom att ge ytterligare ett exempel på vad *man* kan tänkas göra ("om man rör på sig typ", nr 5).

4.3.5. Argumentationer med flera innehållstyper

Allt som deltagarna argumenterar om faller inom ramen för minst en av innehållstyperna. En och samma argumentation kan emellertid röra flera typer av innehåll. Exempelvis innehåller beskrivningar av musiken, som nämnts ovan, värderande inslag, eftersom ordvalet i beskrivningarna signalerar mer eller mindre tydligt hur deltagarna värderar musiken i fråga.

Två exempel ska här få illustrera hur argumentationerna kan inkludera flera innehållstyper. Exempel 4.23 visar hur en av deltagarna försöker beteckna och beskriva Kent stilmässigt. Argumentationen övergår från att huvudsakligen röra en beskrivning till att bli mer värderande.

Exempel 4.23. Benämning på Kents musik och värdering av indiepop

- 1 T1 HK1: jag ty- jag tar de nog lite som (.) **punk** tror
jag eller (.) så här lite [(.) lättare punk
2 HM1: [som-
3 T2 HM1: näe (.) indiepop
4 HK2: mm
5 UT HM2: aah just de e- så hette de jag kom inte på va de
[hette
6 HM1: [smörig [seg indiepop
7 X: [SKRATTAR
8 HK2: mm

(Grupp 4, arg. 1)

I T1 ger HK1 förslag på vad hon tänker sig att Kent är för musik ("lite (.) lättare punk", nr 1). HM1, som invänder i T2, vill beskriva Kent som *indiepop* i stället för *punk* (nr 2). Efter UT fortsätter han sin beskrivning men då använder han de starkt värderande orden *smörig* och *seg*¹. Det går alltså inte att ta miste på vad han tycker om musiken.

I det här exemplet verkar genrebeteckningen i T1 mest användas för att ringa in en ungefärlig musiktyp, och inte för att göra anspråk på en säker och definitiv musikkategorisering. I vissa fall framställs dock genrebeteckningarna på musiken som ovedersägliga fakta – ungefär som i T2 – och då går det även att hitta inslag av sakförhållandena i beskrivningarna.

Argumentationen i exempel 4.24 rör först ett utbyte kring värderingen av Fugees och därefter överförs diskussionen till spekulationer om vilka som lyssnar.

Exempel 4.24. Värdering av Fugees och antaganden om vilka som lyssnar

- 1 T1 TM8: helt okej musik=
2 T2 TM9: a mycke bra=
3 UT TM8: =de tycker jag e helt- (.) jag gillar inte just
Fugees sådär jävla bra men[(.) de den- +den lå+ten e»
4 TM9: [ah dom e ganska bra
3 TM8: »väldigt bra iallafall å (.) de e väll eh- alla
lyssnar väl på de idag tror jag (.) de e väl ganska
många som vet vicka dom e [(.)] men de e nog (.)»
5 S: [m
6 TM9: [m
3 TM8: »**allra** mest dom som går inför sån typ av musik de e
ju nog mest hiphopare då å de e mest sånhär de e ju
typ lite svart musik om man säger så [(.)] tycker jag
7 S: [mm x

(Grupp 24, arg. 7)

¹ Dessa båda ord används aldrig för att värdera något musikexempel positivt i argumentationsmaterialet.

TM8 och TM9 yttrar T1 och T2 i tät följd (nr 1 och 2). TM9 uppgraderar värderingen av Fugees mer än vad TM8 kan acceptera (*helt okej jämfört med mycket bra*). TM8 nedtonar sitt gillande i UT och inskränker det till att enbart gälla det aktuella musikexemplet: "jag gillar inte just Fugees sådär jävla bra (.) men de den- +den låt+en e väldigt bra iallafall" (nr 3). TM9 modifierar och anpassar därefter sin åsikt: "ah dom e ganska bra" (nr 4).

Trots att oenigheten verkar upphöra efter TM9:s UT, driver TM8 argumentationen vidare och tar upp frågan kring vilka som lyssnar: "de e väl ganska många som vet vicka dom e (.) men de e nog (.) **allra** mest dom som går in för sån typ musik" (nr 3). Detta kan syfta till att sätta deltagarnas värdering av Fugees musik i relation till dem som TM8 antar tycker bäst om musiken.

Även om många olika frågor kan samexistera som aspekter i en argumentation är det ändå huvudsakligen *en* innehållstyp som förblir den centrala, medan de övriga verkar användas för att uppnå enighet när detta inte uppstår i den centrala frågan. Perelman & Olbrechts-Tyteca (1971 [1969]:485) diskuterar uppdelning av argumentation i fler frågor, *diversion*, som en teknik för att undvika diskussion och avleda uppmärksamheten kring en huvudsaklig fråga.

4.3.6. Frekvenser över innehållstyperna

Samtliga argumentationer har efter huvudsakligt innehåll placerats i en av de fyra typerna. I de fall där argumentationerna inkluderar mer än en innehållstyp har jag markerat detta som ett tillägg till den huvudsakliga indelningen. Tabell 4.3 visar följande: huvudsaklig kategorisering av argumentationen efter innehåll, hur många av argumentationerna som får tillägg av flera innehållstyper samt hur många gånger de olika innehållstyperna är tillägg. Slutligen visas också sammantaget hur många gånger de olika innehållstyperna diskuteras, både huvudsakligen och som tillägg. Jag har särskilt de spontana spekulationerna från dem som anges i inspelningssguiden, eftersom de tre slagen av spekulationer har så olika frekvenser. Den sammanlagda frekvensen för alla spekulationer återges dock också i tabellen (i kursiv).

Skilda värderingar är det som orsakar mest oenighet i materialet (huvudsakligt innehåll i 178 argumentationer). Argumentationer kring frågan om *Vem/vilka lyssnar på den här typen av musik?* är näst vanligast (89 fall), men förekommer precis hälften så många gånger som värderingsfrågorna. Sedan följer argumentationer om sakförhållanden

och *När lyssnar man på musiken?* med i princip samma frekvens (60 respektive 59). Därefter kommer beskrivningsfrågorna och spekulationerna (36 respektive 32) som också är ungefär lika vanliga.

TABELL 4.3. *Innehållstypernas frekvens.*

	Huvudsaklig innehållstyp	Huvudsaklig innehållstyp som får tillägg	Innehållstyp som är tillägg i argumentation	Totalt, både huvudsaklig och tillägg
Värdering	178	50	30	208
Sakförhållande	60	22	17	77
Beskrivning	36	17	22	58
Spekulation	32	5	30	62
Vilka lyssnar	89	17	8	97
När det lyssnas	59	12	22	81
<i>Alla spekulationer</i>	180	34	60	240
Totalt	454			

Räknar man ihop de tre olika spekulationstyperna blir förhållandena något annorlunda. Det är då spekulationerna är mest frekventa, men mycket lite skiljer mellan frekvensen för värderingar och spekulationer som huvudsakligt innehåll (180 respektive 178).

Om man räknar de förekomster där innehållstyperna är tillägg blir grupperingen nästan densamma, med det undantaget att frågan *När lyssnar man på musiken?* är något frekventare än sakförhållandena och spekulationerna något vanligare än beskrivningsfrågorna. Emellertid förändras återigen ordningen mellan typerna om man räknar ihop alla spekulationer. Då är spekulationstypen i klar majoritet. Värt att lägga märke till är dock att frågan *Vem/vilka lyssnar på den här typen av musik?* förekommer som tillägg i betydligt mindre omfattning än de andra typerna av spekulationer. I stället utgör spekulationer om lyssnarna främst huvudsakligt innehåll.

Man kan också lägga märke till att de spontana spekulationerna ofta förekommer som tillägg i andra typer – nästan lika ofta som de är huvudsaklig typ. Både värderingar och spekulationer kan användas som hjälp under oenighet. Det är svårare för deltagarna i gruppen att förvägra varandra att ha en värdering kring något eller att invända mot gissningar kring hur omvärlden är beskaffad. Därför kan införandet av dessa innehållstyper vara praktiska sätt att ta sig vidare i en argumentation.

4.3.7. *Sammanfattningsvis om innehållstyperna*

Vad man generellt kan säga är att värderingarna i stor utsträckning genomsyrar argumentationerna och ger upphov till mycket oenighet. Likaså är den höga frekvensen av oenighet om deltagarnas spekulationer markant. Här ger kanske deltagarna uttryck åt sådant som man annars antar att det råder enighet om. Infallsvinklarna kan dessutom vara helt nya: även om man känner varandra väl och tycker att man har en god bild av varandras musiksmak är det kanske mindre vanligt att man dagligdags diskuterar vilka som lyssnar på 30-talsschlager eller vad man egentligen tycker om klassisk musik.

Att innehållstyperna ofta överlappar och griper in i varandra är också tydligt. Det är dock sällsynt att deltagarna kritiserar varandra för att de frångår ämnet. I något fall upptäcker man att det är olika saker som diskuteras – t.ex. en genre generellt, eller det specifika musikexemplet – eller att någon tar till förklaringar som inte anses vara relevanta. För övrigt verkar det i princip vara accepterat att vara värderande när det gäller sakförhållanden eller blanda in flera innehållstyper under en argumentation. Slutligen kan man konstatera att det mesta som deltagarna diskuterar verkar kunna leda till argumentation.

4.4. Musikexemplen och argumentationerna

I exemplen anges oftast både vilken innehållstyp och vilket musikexempel som argumentationen rör. Min avsikt med den informationen är att ge ett sammanhang till oenigheten. Att innehållstyperna i argumentationerna spelar en roll för argumentationens utveckling och materialets karaktär har vi sett i avsnitt 4.3. Däremot har jag över huvud taget inte berört musikexemplens betydelse. Det har inte varit möjligt att också ta hänsyn till musiken vid analyserna. I en tidigare undersökning (Norrby & Wirdenäs, kommande) har det dock visat sig av valet av diskursmarkörer i viss mån varieras med musikexemplen. Exempelvis används diskursmarkörer som förknippas med ungdomar i större utsträckning i diskussionerna som rör den samtida musiken. För övrigt har, som tidigare nämnts, Lilliestam (2001) gjort en musikvetenskaplig undersökning av inspelningsguidens fem frågor, vilka han relaterat till vart och ett av musikexemplen. Helt kort redovisar jag dock i tabell 4.4 hur argumentationerna fördelar sig över de nio musikexemplen.

TABELL 4.4. *Argumentationernas fördelning över musikexemplen.*

Musikexempel i diskussionsordning	Antal argument	Musikexempel i fallande frekvens	Antal argument
Kent	51	Refused	64
Beatles	30	Lisa Ekdahl	56
Mozart	53	Sven-Ingvars	54
Refused	64	Mozart	53
Sven-Ingvars	54	Kent	51
Hagberg	31	Fugees	50
Fugees	50	2 Unlimited	38
2 Unlimited	38	Hagberg	31
Lisa Ekdahl	56	Beatles	30
Skivköp	14	Skivköp	14
Radiolyssning	13	Radiolyssning	13
Totalt	454		454

Frekvenserna i tabellen visar att diskussionerna kring musikexemplen Refused, Kent och Fugees ger upphov till en stor del av argumentationerna. Dessa tre exempel tillhör deltagarnas senaste samtida musik-kultur. Att det finns mycket oenighet i diskussionerna av just dem signalerar att det är viktigt för deltagarna att förhålla sig till samtids musik och att ha en personlig åsikt kring dem (se Norrby & Wirdenäs, kommande). Refuseds musik upprör många. Den förknippas med musikgenren hårdrock (eller någon subgenre), vilken deltagarna i olika stor utsträckning kan förlika sig med. Det är frågor kring benämning och om det över huvud taget går att lyssna på genren som tillsammans med värderingar leder till många av oenigheterna om Refused.

Att Kent är det första musikexemplet, verkar inte ha någon större inverkan på deltagarnas diskussions- och argumentationslust. Det samtida musikexemplet med Fugees kommer långt senare i diskussionen men orsakar lika många argumentationer som det första musikexemplet.

Även musikexemplen med Mozart och Sven-Ingvars orsakar en hel del oenighet. I dessa fall verkar det främst bero på att musikexemplen sammankopplas med föräldrarnas musiksmak och att deltagarna förhåller sig på olika sätt till sin föräldrageneration och deras musik. I de flesta grupper är deltagarna dock eniga om att dansbandsmusik inte är bra, men de kan bli oeniga om hur dålig den är och vilka det är som egentligen lyssnar. Samtidigt är många eniga om att klassisk musik är bra, medan oenigheten uppstår kring om man lyssnar och vad man i så fall kan göra samtidigt. Musikexemplet med Beatles' *She loves you*

torde också identifieras med föräldragenerationen. Just detta exempel bedöms emellertid som banbrytande och unik musik av nästan alla (se Lilliestam 2001 och Wirdenäs 1998). Värderingarna kring Beatles är således oftast positiva och gemensamma.

Musikexemplet med 2 Unlimited, som representerar techno, ger deltagarna associationer till musik som var aktuell för dem på mellanstadiet eller högstadiet. I många fall verkar deltagarna både vilja ta avstånd från en yngre ålderskategori och en stil som de förknippar med denna musik.

Att det uppstår många argumentationer när deltagarna diskuterar Lisa Ekdahl beror delvis på att detta är det sista exemplet och att en del andra aspekter kring musik då tas upp. Det är då inte musikexemplet i sig som ger upphov till oenigheter. Dessutom är Lisa Ekdahl en artist som några av deltagarna på olika sätt irriterar sig på.¹ Vidare har de även svårt att benämna genren, vilket också ger upphov till oenighet. Samma problem får man i grupperna när de diskuterar Hagbergs schlager *Kan du vissla Johanna?*. I detta fall är många av gissningarna vaga och någon direkt prestige verkar inte uppstå kring att finna rätt genre.

Det finns således flera skäl till varför de olika musikexemplen orsakar argumentation. Det längre exemplet 3.4 i avsnitt 3.5.2 visar att deltagarna tvekar inför att beskriva Hagbergs schlager, och i stället associerar de till annat (exempelvis far- och morföräldrarnas lyssnarvanor). I det långa exemplet som följer i avsnitt 4.5 finns det en tydlig meningsskiljaktighet kring när man lyssnar på klassisk musik.

4.5. T1, T2, UT och innehåll analyserat i ett längre exempel

För att sätta resonemangen om basenheterens delar i ett konkret sammanhang, där man också kan följa deltagarnas sätt att argumentera om en innehållstyp och ett musikexempel, följer här en analys av ett längre exempel med flera basenheter.

Exemplet är hämtat från den grupp som har flest argumentationer och basenheter i materialet, grupp 6. Den aktuella argumentationen består av fyra basenheter. Jag har emellertid delat upp diskussionen av exemplet i fem delar (4.25a–e), eftersom det vid ett tillfälle finns ett utbyte som aldrig utvecklas till en basenhet.

¹ Några av deltagarna har fäst sig vid hennes röst och tycker att den är för nasal och alltför konstlad. Det händer också att deltagarna har invändningar mot hennes privatliv.

I grupp 6 organiserar sig de fyra deltagarna i två oppositionella allianser (se avsnitt 2.1.3.1) med två deltagare i varje, HM3 och HM5 respektive HM4 och HM6. Denna uppdelning upprätthåller deltagarna genomgående i samtalen, men det händer att det uppstår oenighet även inom allianserna (konsekvenserna av detta tas upp i avsnitt 6.2). I det aktuella exemplet diskuteras klassisk musik, en diskussion som i princip helt och hållet präglas av oenighet. Musikexemplet värderas mycket högt av två av deltagarna och inte riktigt lika högt av de båda andra. De båda senare tycker förvisso också om klassisk musik, men inte lika reservationslöst. Deltagarna delar trots all oenighet ändå vissa grundläggande föreställningar. Det faktum att man lyssnar på musik hemma och att man intresserar sig för musik förutsätts av alla i gruppen.

I exemplet är det spekulationer kring frågan *När lyssnar man på musiken?* som tas upp i relation till värderingen av klassisk musik. Oenighet uppstår både ifråga om värderingar och spekulationer. Argumentationen i 4.25 börjar direkt efter en oenighet som berört beskrivningen av klassisk musik. I T1 förhör sig HM4 om HM3:s lyssnarvanor:

Exempel 4.25a. När man skulle kunna lyssna på klassisk musik

- 1 T1 HM4: men jag menar (.) du sätter ju inte på **klassisk**
musik- om du säger ba ä nu känner jag för å lyssna på
musik då sätter du ju inte på **klassisk** musik
- 2 T2 HM5: jo
- 3 T2 HM3: jo de gör jag [(.) tyvärr e de faktiskt så=
4 T2 HM5: [jo
- 5 UT HM4: =a men ärligt [(.) de tycker inte jag e-[(.) °de e»
6 HM5: [jojo (.) X
7 HM3?: [för då- (.)»
- 5 UT HM4: »inte °vettigt
- 7 HM3?: »om om man- om man känner för å (.) [så att säja-
8 HM4: [de e skönt när
- 9 HM5: man ska koppla av [eller nånting
[nä (.) nä men om man[-

(Grupp 6, arg. 9)

I det som blir den första basenhetens T1 talar HM4 om vad han tänker sig att HM3 *inte* vill ha för musik när han är i situationen: "å nu känner jag för å lyssna på musik" (nr 1). Detta negerande antagande kan emellertid varken HM3 eller HM5 identifiera sig med och båda invänder i det som blir T2. Kanske har HM4 utifrån den oenighet som föregått räknat ut att han inte har rätt i sitt antagande i T1; HM3 (och HM5) kan alltså tänkas göra precis det som HM4 inte tycker är vettigt. Möjligtvis använder han den direkta tilltalsformen för att försäkra sig om att det som verkar konstigt verkligen inte kan vara sant. Hans åsikt

skulle i så fall vara konstruerad som ett vädjande för att få de övriga att hålla med.

HM5 och HM3 konstruerar T2 tillsammans, samstämmigt och uppreparande. De invänder och hävdar att klassisk musik visst hör till deras vardagslyssnande: HM5: "jo", HM3: "jo de gör jag (.) tyvärr är de faktiskt så", HM5 "jo" (nr 2, 3, 4). Användningen av *tyvärr* i nr 3 är intressant. Uppenbarligen är förhållandet inget som HM3 själv beklagar, utan han beklagar så att säga å HM4:s vägnar.

I UT invänder HM4 och vädjar åter till de båda övriga: "amen ärligt" (nr 5), som om det fanns någon annan åsikt som de båda övriga mer genuint (*ärligt*) besatt. UT avslutas med att HM4 uttryckligen understryker att han inte kan förstå de båda övrigas åsikt: "de e inte vettigt" (nr 5).

Efter basenhetens obligatoriska delar påbörjar HM3 något som verkar vara en förklaring ("för då...", nr 7). Han avbryter sig då HM4 överlappar med en exemplifiering av en situation då han ändå anser att den klassiska musiken passar bra: "de e skönt när man ska koppla av eller nånting" (nr 8). Han har alltså ingenting emot klassisk musik i princip, men håller inte med om att den passar som val vid den vardagliga musiklängtan. Under hans förslag verkar det som om HM5 invänder (nr 9), men hans yttrande blir aldrig tillräckligt fullbordat för att man ska kunna sluta sig till hur han tänkt sig sin respons.

Som en kort summering kan man konstatera att i den första basenheten gör HM4 ett medgivande men att de övriga båda enbart hävdar T2.

Det är återigen HM4:s påstående som ger upphov till oenigheten i den andra basenheten:

Exempel 4.25b. När man skulle kunna lyssna på klassisk musik

10T1:2	HM4:	[om man sätter på å typ (.) står å lagar mat eller nånting så så sätter man ju inte på [(.) klassisk musik
11T2:2	HM5?:	[jo de gör man-
12UT:2	HM3:	jamenar de funkar till allt de finns klassisk musik de finns [(.) alla [genrer inom klassisk [musik jo" [(näå)
13	HM6:	
14	HM4:	[näå KNARR
15	HM4:	[(inte)
12UT:2	HM3:	»du förstår [de finns glad klassisk musik [(.) de»
16	HM4:	[ja men de-
17	HM4:	[jo
12UT:2	HM3:	» finnssnabb klassisk musik de finns lessen klassisk musik de finns lugn klassisk musik de finns allt liksom[(.) X)

(Grupp 6, arg. 9)

I HM4:s sista yttrande i 4.25a (nr 8) ger han som medgivande ett exempel på när det passar bra med klassisk musik. Det yttrande som strax därefter blir T1:2 (T1 i andra basenheten), innehåller i stället ett exempel på lyssnartillfälle då HM4 *inte* tycker att klassisk musik passar så bra: "om man sätter på å typ (.) står å lagar mat eller nånting så så sätter man ju inte på (.) **klassisk** musik" (nr 10).

Innehållsmässigt är T1 och T1:2 lika, eftersom båda innehåller situationer som HM4 framställer som uppenbara exempel på när man väljer någon annan musik än klassisk. I det senare fallet (nr 10) är dock oenigheten redan uttryckt; T1:2 förhåller sig både som en första del i följande basenheten och som en respons till hela den föregående oenigheten.

Inte heller denna gång vinner HM4:s åsikt något gehör. I T2:2 invänder och överlappar (förmodligen) HM5. Detta yttrande liknar T2 i den föregående basenheten. Samma sorts T1 har alltså givit upphov till samma sorts T2. Här är det förvisso enbart HM5 som står för T2:2.

Efter T2:2 följer en lång UT:2 där HM3 trefaldigt fastslår att klassisk musik alltid passar, först "de funkar till **allt**" och "de finns **alla** genrer" (nr 10). Klassisk musik framställs alltså som så varierad och omfattande att det inte finns något tillfälle då den skulle kunna komma till korta. Här gör HM3 en rytmisk upprepning av "de finns..." med olika exempel på typer av klassisk musik¹: *glad, snabb, lessen och lugn*. Han varvar motsatserna (*antites*, se Cassirer 1993 [1986]) och låter de två sista typerna börja på samma bokstav och det ger en rytmisk effekt även om de båda orden inte följer direkt på varandra (*alliteration*, se Cassirer 1993 [1986]). När HM3 avslutar yttrandet med den tredje upprepningen av *allt*: "de finns **allt** liksom" (nr 12) kan man konstatera att upprepningarna, rytmen och symmetrin i yttrandet gör det mycket slagkraftigt. Sammantaget ger det intrycket att yttrandet är noggrant planerat, men taltempot är högt och det finns knappast någon tid för planering av stilmässiga elaboreringar.

Även om HM3:s yttrande är skickligt och slagkraftigt, lyckas han ändå inte övertyga de övriga deltagarna:

Exempel 4.25c. När man skulle kunna lyssna på klassisk musik

18	HM5:	[men jag tycker de e ändå ing[et sånt (man]
19	x:	[(bra)
18	HM5:	»har) på i bakgrunden (.) medans man man står å gör nånting annat [(.) [de tycker inte jag
20	HM4:	[nä

¹ HM3 beskriver den klassiska musiken med en vardagsspråklig vokabulär, som möjligtvis kan antyda att hans kunskap om musiken inte är så stor och att hans lyssnande kanske inte är så frekvent som han gärna vill ge sken av.

21 HM3: [de går ju inte å sjunga me
iåförsej *men-* SKRATTAR TILL
(Grupp 6, arg. 9)

Efter UT:2 möter HM3 motstånd från ett oväntat håll. Hans lierade HM5 invänder och verkar också han, precis som HM4, vilja begränsa den klassiska musikens användningsområde: "men jag tycker de e ändå inget sånt (man har) på i **bakgrunden** (.) medans man står å gör nånting annat (.) de tycker inte jag" (nr 18). Varken HM4 eller HM5 tycker att klassisk musik passar att ha i bakgrunden. HM4 håller med (nr 20) och HM3 ger en förklaring som stöder HM5:s invändning (nr 21).

Här utvecklas alltså ingen basenhet efter HM4:s invändning, eftersom enbart medhåll följer. HM3:s långa UT i basenhet två har ännu så länge inte fått HM4 att försvara sin åsikt eller att invända, men däremot kan inte HM5 hålla med om de generella påståenden som HM3 gör kring klassisk musik. I det som blir den tredje basenheten invänder dock HM3 när HM4 försöker konkretisera det som HM4 själv och HM5 verkar vara eniga om:

Exempel 4.25d. När man skulle kunna lyssna på klassisk musik

22T1:3 HM4: [[nä okej om man sätt- eller l- sätter sej i soffan»
23 HM5: [[nä utan de-
22 HM4: »å typ bara [(.) nä nu ska jag slappa
24T2:3 HM5: [[nä
25T2:3 HM3: [[nä (.) jag- jag x x [X
26UT:3 HM5: [om man sätter sej
å bara ska **lyssna** tycker jag man gör [(.) X
27 HM3: : lyssna å kanske om du (.) håller på me nånting så [ja lyss- lite
: vill du ha klassisk musik i bakgrunden [(.) å så
28 HM5: : [ja
27 HM3: »vidare å så vidare å så vidare=
29 HM5: =jao kanske=

(Grupp 6, arg. 9)

HM4 har alltså omväxlande givit exempel på när musiken passar eller inte passar. Han kommer i denna basenhet med ytterligare ett förslag på när det passar bra att lyssna på klassisk musik: T1:3, "om man sätt- eller l- sätter sej i soffan å typ bara (.) nä nu ska jag slappa" (nr 22). Om man inte gör något alls passar det med andra ord bra att ha klassisk musik i bakgrunden. Vad HM5 tänkt sig visar sig emellertid vara något helt annat. Han invänder tillsammans med HM3 i T2:3 mot HM4:s förslag (nr 24 och 25). I UT:3 ger HM5 sedan uttryck för vad han förmodligen avsåg med invändningen ovan (exempel 26c, nr 18). Han slappar inte till klassisk musik, utan vill koncentrera sig och lyssna

aktivt: "om man sätter sej å bara ska **lyssna** tycker jag man gör (.) X" (nr 26).

HM3 håller först med HM5 i yttrandet som följer UT:3 (nr 27), men återkommer därefter till diskussionen kring huruvida man kan ha klassisk musik i bakgrunden. Han har ju tidigare hållit med HM5 om att bakgrundslyssnande inte är bra (exempel 4.25c, nr 21). Här återgår han på ett smygande sätt till sin generösa hållning; han kilar in det mellan ett medhåll och några mycket snabba "å så vidare å så vidare å så vidare" (nr 27). Detta passerar dock inte obemärkt. HM5 håller visserligen med, fast på ett mycket tvekande sätt ("jao kanske", nr 29).

HM3 fortsätter argumentationen:

Exempel 4.26e. När man skulle kunna lyssna på klassisk musik

30T1:4 HM3: =de (blir) väl härligt å ha de när man lagar mat (.)
 (jaag-) [(.) de e inte helt fel [heller
 31T2:4 HM4: [näe
 32T2:4 HM4: [°herregud°
 33T2:4 HM5: nå (.) de vet jag inte
 34 HM4: nå de ska va eh-
 35UT:4 HM3: jodå de håller de står sej i alla väder å i alla
 lägen å i alla- KNACKAR¹

(Grupp 6, arg. 9)

T1:4 innehåller ett resonemang som liknar det som HM4 fört tidigare. HM3 ger nämligen ett förslag på aktivitet som passar när man lyssnar på klassisk musik ("de (blir) väl härligt å ha de när man lagar mat", nr 30). I det här skedet vet HM3 att förslaget inte alls accepteras av hela gruppen, eftersom HM4 och han själv tidigare diskuterat just denna aktivitet (exempel 26b, nr 10). Det *väl* som finns i hans yttrande används troligen för att få innehållet att verka mer självklart än vad det är.

Både HM5 och HM4 invänder i T2:4: "näe" respektive "nä (.) de vet jag inte" (nr 31 och 33). HM5 visar inte ens sin lierade en viss solidarisk tveksamhet som tidigare (exempel 4.25d, nr 29). HM3 vidhåller dock utan att här göra några medgivanden: "jodå de håller de står sej i alla väder", (nr 35). Han anför alltså åter den klassiska musikens totala och allomfattande förträfflighet, samtidigt som han slår hårt med pennan mot bordet liksom för att understryka det han säger.

Av gruppens resonering kring när man skulle kunna lyssna på klassisk musik tycker jag mig kunna utläsa att det finns tre olika grader av positivt förhållningssätt till klassisk musik bland deltagarna. HM3 tycker om all klassisk musik i alla lägen och exkluderar ingenting.

¹ Förmodligen är det HM3 som står för knackandet här.

HM5 tycker också mycket om klassisk musik, men vill lyssna koncentrerat. Kanske är det han som uppskattar klassisk musik mest, eftersom han påstår sig vara aktiv i sin konsumtion. HM4 tycker om klassisk musik, men enbart i situationer där lyssnandet är passivt; han vill lyssna på ett sätt som gör musiken perifer.

Argumentationen fortskrider länge, men åsikterna förändras inte så mycket. HM4 gör en del medgivanden, men varken HM3 eller HM5 ger honom rätt på någon punkt. Samtliga T1 innehåller ett förslag på lyssnaraktivitet som antingen förkastas eller försvaras, medan T2 uttrycks i form av kortfattade invändningar. UT innehåller förklaringar och försvar. Trots att invändningarna, försvaren och förklaringarna inte övertygar någon, används ändå samma sorts resonemang från början till slut (vad detta kan bero på kommer att tas upp i avsnitt 6.2.1.1).

Innan en diskussion om vilka argument som deltagarna främst använder sig av tar vid, ska några ord sägas om olika sorters konsensus i materialet.

4.6. Enighetens plats i oenigheten

Avhandlingens syn på oenighet kommer till uttryck i flera av exempeldiskussionerna. Det ska därför redan här sägas att undersökningen visar att det finns starka drag av konsensusökande under argumenterandet (se avsnitt 5.3 och kapitel 6). Sökandet sker på olika nivåer: deltagarna kan bli eniga i sak om det som diskuteras (innehållsmässig konsensus) eller om att argumentationen är avslutad (interaktionell konsensus). Konsensus kan uppnås på båda nivåerna eller bara på en av dem. Denna distinktion lyfts t.ex. fram av Vuchinich: "Consensus on the speech activity can occur independently of consensus on features of the social world" (1990:119).

Det tydliga konsensusökandet skulle kunna tolkas som att deltagarna behandlar oenigheterna som instabila och problematiska samtalsaktiviteter, vilka man tillsammans hjälps åt att ta sig förbi för att kunna fortsätta interaktionen (se Vuchinich 1990:119). Man får då förutsätta att enighet är den prefererade struktur som eftersträvas (se avsnitt 2.1.2.2). Vad som dock talar emot detta är att det även under argumentationerna går att identifiera prefererade drag, då preferensstrukturen blir inverterad i förhållande till vad man kan förvänta sig

(se Pomerantz 1984:95; Schiffrin 1984:328; Bilmes 1988:175¹; Kott-hoff, 1993:195 och Gruber 1998:473). Invändningar och motargument är då samtalsdrag som yttras rakt, utan tvekan eller modifiering, dvs. utan disprefererad karaktär. Samtalsdeltagarna kan alltså vara oeniga och då ha en interaktionsstil som uppvisar en prefererad struktur, på samma gång som det finns en stark strävan att uppnå konsensus – att avsluta och ta sig förbi argumentationen.² Detta kan verka mycket motsägelsefullt, men behöver inte alls vara det.

Motsägelsen ifrågasätts om man väljer att dra en parallell mellan samtalsaktiviteten argumentation och t.ex. samtalsaktiviteten berättande, i stället för att enbart kontrastera oenigheten i argumenterandet mot enighet. Under en berättande aktivitet tänker man sig typiskt att en deltagare har och får behålla ordet medan han eller hon förmedlar en berättelse (se exempelvis Eriksson 1997:48f. och Norrby 1998:79ff.). Berättelsen har en struktur med en början, då deltagaren får ordet och tillåts börja berättandet, en försättning och en avslutning som typiskt har en poäng. Avslutningen och poängen bekräftas av övriga deltagare, t.ex. genom interjektioner, skratt eller berättelserundor med associerade berättelser. Mig veterligt har berättande aldrig beskrivits som en instabil, problematisk och disprefererad struktur för att den har en poäng och ett slutmål. Att höra en god historia eller berättelse, eller att själv berätta om något, är samtalsaktiviteter som för de flesta torde ge sympatiska associationer och den pågående aktiviteten i sig (när den får fortgå) analyseras inte som problematisk.

En oenig argumentation kan betraktas på samma sätt som en berättelse. Det är en samtalsaktivitet som har en början, ett förlopp och ett slut. I denna avhandling definieras argumentationerna som något som minimalt har en T1, T2 och UT, men de kan i själva verket vara betydligt längre (se avsnitt 4.5). När oenigheten är etablerad följer ett förlopp med utbyte av försvar och förklaringar. Argumentationen avslutas med att man antingen har kommit överens i sak eller att man enbart är överens om att man ska sluta diskutera. På så sätt får argumenterandet sin motsvarighet i det pågående berättandet och argumentationens konsensus, i vilken form den nu är, sin motsvarighet i berättelsens avslutning. Att aktiviteterna har ett slut är nödvändigt – oavsett om ett antal deltagare njutit av en effektiv och rolig berättelse eller om de ägnat sig åt att väga argument mot varandra, vilket också i

¹ "In the context of an argument, the preference for agreement may be reversed" (Bilmes 1988:175).

² Se Vuchinich (1990) som diskuterar flera olika avslutningar. *Stand-off* och *withdrawal* (ibid.:130ff.) är de som mest liknar vad jag kallar interaktionell konsensus.

många fall verkar vara en samtalsaktivitet som upplevs positivt (se Schifffrin 1984). En invändning man skulle kunna göra är att deltagarna i en grupp inte alls behöver vara eniga om att det är samtalsaktiviteten oenig argumentation som man för tillfället bör ägna sig åt. En sådan argumentation gör interaktionen problematisk och leder typiskt till en disprefererad struktur. På samma sätt skulle dock samtalsaktiviteten berättande kunna ge upphov till problem om inte alla deltagare i en grupp accepterar aktiviteten.

Andra tillfällen som också medför en interaktionell instabilitet finner man då en samtalsaktivitet avslutas och det finns en möjlighet att omförhandla samtalsaktiviteten. Detta gäller således såväl argumentationerna som berättelserna.

Ur denna aspekt är det alltså inte konstigare att det finns stark konsensussträvan i en grupp med preferens för oenighet och mycket argumenterande än att det finns en strävan att få avsluta berättelser med den avsedda poängen. Det handlar inte om en vilja att så fort som möjligt ta sig bort eller ur dessa samtalsaktiviteter, utan om att gemensamt finna vägen till avslutningen som oundvikligen kommer.

Oenigheter och argumentationer bör därför inte betraktas som ett sammanbrott, ett misslyckande, en oordning som uppstår i ett annars ordnat samtal utan denna samtalsaktivitet kan i många fall i stället jämföras med sådana som normalt inte betraktas som störningar (berättande, rapporterande, värderande osv.).

5. Argumentationstekniker

Jag kommer fortsättningsvis att kalla de olika sorters responser (tidigare benämnda *bestyrkande*, *försvar* och *förklaringar*) som deltagarna använder under argumentationerna för *argumentationstekniker* (jfr Perelman & Olbrechts-Tyteka 1971 [1969]:187ff.). Med argumentationsteknik menar jag de olika angreppssätt som står till buds för deltagarna under utvecklingen av oenigheter och argumentationer. Här diskuteras tekniker som finns i alla delar av argumentationerna, såväl i den inledande basenheten som i resonemangen som följer. Understrykas bör att teknikerna motsvarar det argumenterande som finns just i GSM-materialet. De utgår således inte från förutsatta argumenttyper som identifierats i andra undersökningar eller situationer.

Detta kapitel inleds med en beskrivning av termen *argumentationsteknik* och fortsätter med en genomgång av de sju tekniker som utmärker sig mest i materialet (avsnitt 5.1–5.1.7). Därefter sammanfattas de huvudsakliga likheterna och skillnaderna mellan teknikerna (avsnitt 5.2). Sist följer en längre och mer detaljerad analys av den mest frekventa tekniken (avsnitt 5.3–5.4).

5.1. De sju argumentationsteknikerna

Var och en av de olika argumentationsteknikerna sammanhålls på ett abstrakt plan av ett huvudsakligt angreppssätt. I bruk kan de realiseras på olika sätt och för olika ändamål. De konkreta enskilda användningarna av teknikerna är vad jag menar med *argument*. Argumentationsteknik och argument har alltså en typ/tecken-relation. Att det finns en variation inom teknikerna, beror på att de realiseras som följer av gruppernas *olika* språkliga samspel. Deltagarnas val av teknik beror på interaktionen som föregått och ger samtidigt förutsättningarna för hur argumentationen fortsättningsvis utvecklas.¹ Analyserna av och diskus-

¹ På samma sätt är varje yttrande en respons på den interaktion som föregått, samtidigt som det utgör en förutsättning för responsen och interaktionen som följer (se Schegloff 1996 och Linell 2002 exempelvis).

sionerna kring argumentationsteknikerna utgår således från hur de används och vilken roll de har i samtalsinteraktionen.

Argumentationsteknikerna som i tur och ordning ska exemplifieras benämner jag *frågeformade invändningar*, *ogiltigförklaringar*, *personangrepp*, *jämförelser*, *auktoritetsargument*, *precisering/generalisering* och *villkorsargument*. Detta är de argumentationstekniker som på grund av frekvens eller effekt utmärker sig mest i materialet. Villkorsargumenten förekommer oftast och präglar materialet och oenigheterna starkast. Denna argumentationsteknik tas därför upp i ett par mer fördjupade avsnitt (5.3–5.4).

Teknikerna har sin verkan på olika nivåer i samtals- och språkstrukturen. För att diskussionen om vilka nivåer som de skilda teknikerna aktualiserar ska få någon substans för en läsare, följer den *efter* genomgången av teknikerna. Först fokuseras således argumentationsteknikerna en i taget.

5.1.1. *Frågeformade invändningar*

En frågeformad invändning har inte en informationssökande funktion, som frågor normalt har. I stället uttrycker den oenighet.¹ Antingen rör oenigheten det som diskuteras och sättet som det diskuteras på, eller också rör den mera direkt deltagaren som uttryckt en åsikt eller ett argument. I de senare fallen är den frågeformade invändningen dessutom ett ogiltigförklarande eller ett personangrepp², vilka diskuteras i avsnitt 5.1.2 respektive 5.1.3.

Den frågeformade invändningen markerar att den som ställer frågan utifrån någon aspekt inte håller med om vad som yttrats, och den deltagare som möter invändningen får en chans att förklara och försvara sig, eller att modifiera sin åsikt. Detta sätt att argumentera används i knappt en femtedel av argumentationerna.

Exempel 5.1 illustrerar hur en frågeformad invändning används i en argumentation. Deltagarna i grupp 23 diskuterar textens betydelse för musik. De använder visserligen flera olika argumentationstekniker, men till att börja med diskuterar jag endast de frågor som ställs i nr 8 och nr 12. Gruppens tre deltagare är alla engagerade i argumentatio-

¹ Jämför med retoriska frågor som snarast syftar till att få något att framstå som självklart (se Ilie 1994; Helling 1995 och Sigrell 1999), medan de frågeformade invändningarna uppmanar någon att försvara sin åsikt. De frågeformade invändningarna identifieras i materialet utifrån att de får just den effekten.

² Det faktum att ett yttrande kan realisera flera tekniker samtidigt har försvårat kvantifieringen av argumenten.

nen. Flera yttranden faller samtidigt under argumentationen, något som orsakar dubbla, samtidigt T2 och dubbla UT.

Deltagarna i gruppen känner varandra väl och de har tydliga föreställningar om varandras favoritmusik – även om antagandena inte alltid är korrekta. Deras inställning till olika sorters musik har också framgått under uppspelningen av musikexemplen. Då märks det tydligt att TM6 och TM7 tycker om techno och att dessa båda föreställer sig att TM5 föredrar Refused (kallas hårdrock av deltagarna).

Exempel 5.1. Är texten viktig?

0 S: e texten (.) viktig tycker ni? [X X
 1 T1 TM6: [näe [(.) de jag tycker»
 2 TM7: [de flyter- de»
 1 T1 TM6: »jag tycker-
 2 TM7: »flyter litegrann såå
 3 T2 TM5: [[a jag tycker text ee (.) jag tycker texten e viktig
 4 T2 TM6: [[för lå de e ju sällan man lyssnar på texten åå
 koncentrerar sej på texten [de tycker inte jag
 5 TM7: [jo
 6 UT TM5: [[men såhär du lyssnar ju på texten
 7 UT TM7: [[men man lys- lyssnar hur musiken [också
 8 → TM6: [ha?
 9 UT TM5: ja tycker texten e vikti inte sån här jävla technoskiten
 [(.) där har dom ju ingen text alls [(.) [de e nån som»
 [FNISSAR
 10 S:
 11 TM7: [näe
 12 → TM6: [amen hör du»
 9 UT TM5: »kommer på en mening eller nånting
 12 → TM6: »nån text da? så ööh dododo ööh¹[hör du? kan du
 13 TM5: [men jag lyssnar inte på
 12 → TM6: »urskilja?
 sån musik [de e bara du som tror jag lyssnar på sån»
 14 S: [[FNISSAR
 15 TM6: [[man kan inte *urskilja nån text i de där*
 12 → TM6: »musik
 16 X: SKRATTAR TILL
 17 TM7: *vi e på den punkten nu da inte- inte på den punkten*
 18 TM6: jag bara gör en liknelse
 19 S: SKRATTAR
 20 TMX?: FNISSAR naja

(Grupp 23, arg. 1)

Frågan om textens betydelse väcks av samtalsledaren. Det är framförallt en av deltagarna, TM5, som tycker att texten är viktig (nr 3, nr 6 och nr 9), medan de två övriga är mera tveksamma. De betonar i stället det instrumentala inslaget i musik (nr 4 och nr 7). Med "ha?" i nr 8 visar TM6 antingen att han inte riktigt uppfattat vad TM5 sagt – TM7 och TM5 sammanfaller (nr 6 och nr 7) – eller att han ställer sig frågande till TM5:s åsikt. Eftersom TM5 inte upprepar sitt resone-

¹ TM6 härmar hårdrock.

mang utan utvecklar det, kan man sluta sig till att han uppfattat "ha?" som en invändning.

TM5 ger ett exempel på musik vars text han antar saknar betydelse: "jag tycker texten e viktig inte sån här jävla technoskiten (.) där har dom ju ingen text alls" (nr 9). Påståendet verkar föranleda TM6 att återigen använda en frågeformad invändning: "amen hör du nån text da? [i hårdrock] så ööh *dododo* ööh hör du? kan du urskilja?" (nr 12). I detta fall syns frågetekniken tydligare än i nr 8, där det bara är intonationen¹ som signalerar att det är en fråga. I tre på varandra följande frågor invänder TM6 mot TM5:s resonemang (nr 12). Han verkar inte vara ute efter några genuina svar – i vilken omfattning TM5 kan urskilja texten i en viss genre – utan svaren på frågorna är givna (nr 15). Frågorna blir i stället en uppmaning till TM5 att argumentera för sin ståndpunkt. Här är dock varken de frågeformade invändningarna eller valen av konkreta exempel på musik oskyldiga och slumpmässiga, vilket diskuteras i samband med ogiltigförklaringar och personangrepp.

De frågeformade invändningarna kan, som vi sett i de båda fallen i exempel 5.1, variera en del. De enklaste består av ett enda ord vilket yttras med bestörtning eller förvåning: *a?*, *va?*, *ha?*. Denna typ kan naturligtvis också användas när en deltagare inte uppfattat vad som sagts, men som vi sett i nr 6, 8 och 9 i exempel 5.1 visar den efterföljande responsen tydligt vilken av användningarna som deltagarna uppfattar. En form som liknar denna består av ett ord, en fras eller ett helt yttrande som upprepas: "+**Kent?**+" (när någon föreslagit detta som sitt favoritexempel, grupp 25, arg. 36), "när man lagar mat?" (när någon ifrågasätter att man kan laga mat till klassisk musik, grupp 11, arg. 16). Ordet eller yttrandet upprepas med emfas och frågande intonation. I vissa fall används även ett frågeord: "vadå tråkmånsar?"² (angående en bedömning av en lyssnarkategori, grupp 19, arg. 17). Andra invändningar av den här typen består av konstruktioner där en eller flera frågor ställs angående någons åsikt, som i exempel 5.1, nr 12.

En deltagare som använder sig av tekniken frågeformad invändning uttalar inte uttryckligen sin egen åsikt utan enbart att han eller hon inte håller med om vad som sagts. Ju kortare frågan är, desto mindre in-

¹ Vad som prosodiskt signalerar frågor på svenska är något som det pågår forskning kring. Förmodligen är det förutom intonation också tempo, taltempo och röstkvalitet som avgör (se Bruce 1998).

² Se SAG, vol. 4, kapitel 39, "Icke satsformade meningar", §45 (Teleman, Hellberg & Andersson 1999:829, not 2).

formation får de övriga i gruppen om vad invändningen mera precis består av. Att motivet för invändningen inte uttrycks skapar en situation då deltagaren som blir ifrågasatt får en möjlighet att visa att han eller hon förstår vad invändningen syftar på. Innehåller den ifrågasatta deltagarens respons något som accepteras av den som ställt frågan, bidrar detta till att solidariteten mellan deltagarna förstärks, trots oenigheten. Man kan också se det som att en deltagare sätts på prov. Förstår han eller hon vad som kan uppfattas som kontroversiellt? Eftersom andra missförstånd¹ i GSM-materialet verkar orsaka tydligt ansiktshotande situationer, har denna argumentationsteknik en extra potential av ansiktshot; om den deltagare som fått sin åsikt ifrågasatt visar att han eller hon inte alls förstår på vilka grunder, blir ansiktshotet större.

5.1.2. *Ogiltigförklaringar*

Argumentationstekniken *ogiltigförklaringar* visar sig då en deltagare finner brister i någon annans sätt att resonera.² Ogiltigförklaringarna kan exempelvis gälla åsikter som uppfattas som orimliga eller ogrundade: ”*de vet du inte du har inte hört alla*” (angående en värdering av Kents låtar, grupp 21, arg. 1). Detta är alltså inte en invändning mot deltagarens negativa värdering, utan mot att deltagaren uttalat sig om sådant som hon inte har hört.

Tekniken kan också riktas mot uttryck som används på ett oklart sätt, som i exempel 5.2 nedan, eller mot att yttranden egentligen inte har så mycket mening alls (exempelvis stereotypa fraser som: ”alla låtarna låter ungefär likadant”, grupp 16, arg 8). Vissa ogiltigförklaringar är invändningar mot att resonemang baseras på vad som anses vara felaktiga grunder eller antaganden som alla inte håller med om, som i exempel 5.3 nedan. I andra påpekas att resonemang eller åsikter inte upplevs som relevanta i sammanhanget, även om de kan vara sanna eller sannolika (om att Lisa Ekdahl är söt: ”jaja men de e musiken vi snackar om”, vilket pekar på att värderingen inte alls hör hemma i diskussionen, grupp 11, arg. 17).

¹ Exempelvis uppstår vid ett tillfälle ett missförstånd då en deltagare diskuterar fel musikexempel. Detta upptäcks först efter en stund, och övriga deltagare kritiserar den som misstagit sig på ett ansiktshotande sätt. Han blir efter incidenten mycket tyst under en lång period (grupp 3).

² Muntigl & Turnbull (1998) diskuterar fyra oenighetstyper som visar sig i motsvarande T2. Typen som de kallar *irrelevancy claim* (1998:229) liknar ogiltigförklaringar. Övriga sätt att uttrycka oenighet kallar Muntigl & Turnbull *challenges*, *contradictions* och *counterclaims* (ibid.:229ff.).

Exempel 5.1 innehåller också ett ogiltigförklarande som rör relevans: ”*vi e på den punkten nu da [Kent] inte- **inte** på den punkten [Refused]*” (nr 17). TM5 och TM6 är engagerade i oenigheten kring text, då TM7 ogiltigförklarar båda de övrigas resonemang. Han antyder att TM5 och TM6, under diskussionen som bör röra musikexemplet Kent, föregriper en oenighet som hör till musikexemplet Refused. Med andra ord hör inte deras argument och angrepp på varandra hemma här och är inte relevanta i förhållande till det musikexempel som bör diskuteras. I det ogiltigförklarande argumentet sägs ingenting om textens roll i musiken eller om någon på förhand antagen musiksmak. Invändningen sker på en metanivå och berör yttrandenas och argumentens relevans.

En tydlig ogiltigförklaring finns i exempel 5.2 där användningen av ett ord – *enkel* – ogiltigförklaras. Några av deltagarna i grupp 7 har utifrån flera olika aspekter beskrivit Lisa Ekdahls musik (och hennes person) som *enkel* och då använt ordet i positiv bemärkelse. Samtalsledaren summerar deras resonemang i 0 och BM2 och BM3 bekräftar att samtalsledaren har förstått vad de menar (nr 1–4). Det är denna bekräftelse som blir T1.

Exempel 5.2. Värdering av Lisa Ekdahl

- 0 S: men då ä den här enkla som gör att ni tycker dä ä braa eller?
- 1 T1 BM2: jaa
- 2 (.)
- 3 T1 BM3: mm=
- 4 T1 BM2: =jaa (.) jag tyck[-
- 5 T2 BM4: [men förut va ju de enkla dåligt (.) mä dansbanden?
- 6 UT BMX: ja men [de beror på-
- 7 UT BM1: [+ja men då- ja men då mena jag på att de vaa eehh (.) mycke meer liksom DRAR EFTER ANDAN °(ja)° va man (ska)säja artificiellt konstgjort på nåt sätt (.) de här- de här kommer ur (henne liksom)° [(.) (hon har)]
- 8 BM2: [jaja-
- 7 UT BM1: »suttit me hjälp av daator åh testat in den å se hur-» [(.) X eller tatt) fram den här låten
- 9 BM3: [°m°
- 10 BM3: °m°

(Grupp 7, arg. 14)

BM4:s påpekande i yttrande nr 5 är en invändning mot BM2:s och BM3:s oklara sätt att uttrycka sig. Han konstaterar att de övriga deltagarna använder ordet *enkel* på två olika sätt. När gruppen diskuterar dansbandsmusik beskrivs den med avsmak som *enkel*, medan Lisa Ekdahls musik anses vara bra just för att den är *enkel*. Resonemanget ter sig således motsägelsefullt och BM4 invänder mot det. Hur BM4

förhåller sig till värderingen av Lisa Ekdahl framgår inte, eftersom han invänder mot de övrigas motsägelsefulla sätt att resonera och inte mot att musikexemplet skulle kunna beskrivas som enkelt. Invändningen sker således på ett metaplan. De övriga deltagarna försvarar och förklarar sin användning av *enkel* och talar om vad detta ord kan betyda i musiksammanhang (nr 6 och 7, *enkel* i betydelsen 'ortfig' kontra 'okonstlad').

Ogiltigförklarandet i exempel 5.2 visade hur en deltagare invänder mot samtliga övrigas sätt att resonera. I exempel 5.3, som är hämtat från grupp 5, blir situationen den omvända – tre av deltagarna (HK3, HK4 och HK6) går samstämmigt emot en fjärde (HK5) när de diskuterar Lisa Ekdahl.

Exempel 5.3. Lisa Ekdahls berömmelse

- 1 HK3: ja men den stilen som va just då de e väl typ- (.) den
finns nästan inte nu [(.) [de e ing- de finns verkligen»
2 HK6: [nä
3 HK4: [näå
4 T1 HK3: »inget de va väl därför hon blev så[berömd
4 T2 HK5: [men jag vet inte om
den- jamen (.) blev hon så himla berömd?
5 UT HK4: jo[(.) [de blev hon
6 UT HK6: [jo
7 UT HK3: [jo de blev hon
8 HK4: alla emot dej
9 SKRA[TT
10 HK3: [(men) de kanske inte du märkte Nilla
11 HK5: *hnä*...

(Grupp 5, arg. 31)

HK3 förklarar Lisa Ekdahls berömmelse med den unika stil hon stod för vid genombrottet (nr 1). Den nya åsikt som HK3 för fram är att Lisa Ekdahl prickade in rätt tid. Antagandet ger en förklaring till något som HK3 tar för givet – att Lisa Ekdahl verkligen blev berömd, något som hon verkar tro att alla är överens om. Det är dock det som tas för givet (premissen) som blir T1. HK5 invänder således inte mot det nya förslag som framförs, men ogiltigförklarar förslaget premiss: att Lisa Ekdahl verkligen blev berömd (nr 1 och 4).

Vad som sker i denna argumentation, i kontrast till den i exempel 5.2, är att den deltagare som mött ogiltigförklaringen tillsammans med två andra vidhåller premissen i T1 (nr 5, 6 och 7). Det är således den ogiltigförklarande deltagaren som blir överbevisad genom de övrigas samstämmighet. I yttrande nr 8 konstaterar också HK4 uttryckligen att de är tre mot en i denna fråga: "alla emot dej".

Att ogiltigförklara någons sätt att resonera kan vara känsligt och starkt ansiktshotande, eftersom det är någons förmåga eller sätt att

tänka och resonera som sätts ifråga. I somliga fall kan det dock handla om försök att avsluta en oenighet genom att byta perspektiv på det som diskuteras. Detta verkar vara fallet i exempel 5.1, där en deltagare som varken yttrat sig till förmån för T1 eller T2 ogiltigförklarar ett resonemang i UT (nr 17). Han förmår de båda övriga att avsluta argumentationen åtminstone för tillfället. Ogiltigförklaringen yttras med skratt i rösten och hela gruppen skrattar tillsammans efter det. Även i exempel 5.3 skrattar gruppen gemensamt efter ogiltigförklarandet och argumentationen övergår till enigt spekulerande. I exempel 5.2 uppstår en annan situation; det finns ingen skämtsam stämning i gruppen varken under ogiltigförklaringen eller efter. Argumentationstekniken utgör där ett starkt ansiktshot, och flera deltagare hjälps åt med att förklara och försvara sig. Om ansiktshoten är tydliga verkar en bortförklaring vara en interaktionellt mer komplex väg ut ur argumentationen än ett medgivande.

Vilken effekt en ogiltigförklaring får kan bero på dels huruvida deltagaren som ifrågasätts gör ett medgivande (dvs. inte bortförklarar sig), dels vilken stämning det är i gruppen. Ogiltigförklaringar kan också verka konsensusskapande (som i exempel 5.1). Det är emellertid ett osäkert sätt att skapa enighet på eftersom man då riskerar att överföra oenigheten från en innehållslig nivå till en metanivå som berör hur man argumenterar.

Vissa av ogiltigförklaringarna riktas tydligt mot en person. Det handlar då snarare om personangrepp, vilka diskuteras i nästa avsnitt.

5.1.3. *Personangrepp*

Även argumentationstekniken personangrepp används i exempel 5.1 (se 5.4 nedan) och 5.3 ("(men) de kanske inte du märkte Nilla", nr 10). Denna teknik innebär att man riktar sin invändning mot åsiktsinnehavaren i stället för mot hans eller hennes åsikter. Det kan röra sig om nedvärderingar av smak eller allmänt nedlåtande omdömen som är mer eller mindre allvarligt menande: "ni e ju helt konstiga ju [...] de trodde jag inte om er att ni va såhär" (grupp 6, arg. 29), "e du dum eller?" (grupp 4, arg. 4), "+men du e så jävla knäpp" (grupp 16, arg. 3). Ett personangrepp kan yttras på olika sätt och har ingen uttrycks-mässigt sammanhållande form. Typiskt för tekniken är ändå att den innehåller uttrycklig direkt kritik av en närvarande person (eller flera personer som står för samma åsikt) och att de alltid utgör ett potentiellt ansiktshot. Det är dock vanligt att de inte är så allvarligt menade

och att de åtföljs av skratt och skämt. Vid ett par tillfällen ändrar de stämning i gruppen och får en deltagare att ta åt sig av kritiken. Detta avspeglas i de fall då den angripna deltagaren försvarar sig, angriper i sin tur eller blir tyst.

Som nämnts tidigare (avsnitt 5.1.1) verkar inte de musikgenrer som tas upp i exempel 5.1 (se även exempel 5.4 nedan) vara slumpmässigt valda. På ett plan i samtalet pågår en argumentation där musikgenrer jämförs, medan det på ett annat finns en ömsesidig kritik av de oeniga deltagarnas musiksmak (nr 9 respektive nr 12):

Exempel 5.4. Personangrepp i UT (utsnitt från exempel 5.1)

- 9 UT TM5: ja tycker texten e vikti inte sån här jävla technoskiten
 [(.) där har dom ju ingen text alls [(.) [de e nån som»
 10 S: [FNISSAR
 11 TM7: [näe
 12 TM6: [amen hör du»
 9 UT TM5: »kommer på en mening eller nånting
 12 TM6: »nån text da? så ööh *dododo ööh*¹[hör du? kan du
 13 TM5: [men jag lyssnar inte på
 12 TM6: »urskilja?
 sån musik [de e bara du som tror jag lyssnar på sån»
 14 S: [[FNISSAR
 15 TM6: [[man kan inte *urskilja nån text i de där*
 12 TM6: »musik
 16 X: SKRATTAR TILL
 17 TM7: *vi e på den punkten nu da inte- inte på den punkten*
 18 TM6: jag bara gör en liknelse
 19 S: SKRATTAR
 20 TMX?: FNISSAR naja

(Grupp 23, arg. 1)

TM5 utvecklar och diskuterar sitt förhållande till vikten av text genom att ta upp en sorts musik där texten inte är viktig: "så här jävla technoskiten (.) där har dom ju ingen text alls (.) de e nån som kommer på en mening eller nånting" (nr 9). Han är mycket väl medveten om att TM6 tycker om "technoskiten". Technogenren verkar han alltså välja för att kunna uttrycka sig så negativt som möjligt och på så sätt få ett tillfälle att kritisera TM6:s (och TM7:s) musiksmak. Det är troligt att personangreppet i argumentationen orsakats av att de båda övriga deltagarna tidigare varit så oförstående inför att TM5 tycker att texten är en viktig del av musiken (nr 4 och 7).

TM6 sammanfaller och invänder mot TM5:s kritik och argument: "amen hör du nån text da? [i hårdrock] så *ööh dododo ööh* hör du? kan du urskilja?" (nr 12). Inte heller i den musik som TM6 antar att TM5 tycker om, verkar texten vara meningsfull. TM5:s sätt att resonera

¹ TM6 härmar hårdrock.

ifrågasätts alltså, vilket uttrycks genom en frågeformad invändning. TM5 i sin tur ogiltigförklarar TM6:s invändning genom att påpeka att han misstagit sig på den typ av musik som TM5 tycker om: "men jag lyssnar inte på sån musik de e bara du som tror jag lyssnar på sån [hårdrock] musik" (nr 13). Eftersom TM6 misstagit sig på TM5:s musiksmak lyckas han inte kritisera TM5 på samma sätt som han själv blir angripen. Nedvärderingen av Refused fungerar således bara på ett av de två argumentationsplanen (enbart som frågeformad invändning).

Att argument kan ha flera funktioner och verka på flera plan är inget ovanligt. Det är dock sällsynt att de olika planen ger sig till känna lika tydligt som i exempel 5.4. Argumentationen är mycket raffinerad. Fram till dess att TM7 skrattande byter ämne och ogiltigförklarar platsen för diskussionen (nr 17), är oenigheten seriös och ansiktshotet stort för de båda inblandade. Det som främst skapar ansiktshotet är personangreppen, eller angreppen på musiksmakerna. Oenigheten kring vad som är bra musik är inte avgjord i och med denna argumentation utan den tas upp flera gånger under samtalets fortsättning. Att övergå till en annan fråga för att avsluta en oenighet löser alltså inte meningsskiljaktigheten som sådan utan avbryter den bara.

I exempel 5.5 är personangreppet mindre allvarligt och mer skämtsam. En av deltagarna i grupp 5, HK5, har tidigare i en frågeformad invändning ogiltigförklarat antagandet att Lisa Ekdahl blev berömd, vilket HK3 tagit för givet i T1. Detta vidhåller de övriga i gruppen (nr 5-7):

Exempel 5.5a. Personangrepp efter UT (utsnitt från exempel 5.3)

5 UT HK4: jo[(.) [de blev hon
 6 UT HK6: [jo
 7 UT HK3: [jo de blev hon
 8 HK4: alla emot dej
 9 SKRA[TT
 10 → HK3: [(men) de kanske inte du märkte Nilla
 11 HK5: *hnä*...

(Grupp 5, arg. 31)

Det är alltså HK5 som möter starkast motstånd när hon gjort sin ogiltigförklaring. Ett personangrepp markerar tydligt vem (HK3) det är som har de starkaste argumenten på sin sida: "men de kanske inte du märkte Nilla (nr 10). HK3 antyder i nr 10 att HK5 inte skulle vara tillräckligt uppmärksam eller kanske inte besitta samma kunskaper som de övriga i gruppen gör. HK5 håller skrattande med (nr 11).

Vad som händer direkt efter visar sig i exempel 5b. HK5 ifrågasätter att Lisa Ekdahl var före sin tid. Detta håller HK3 och HK4 (de

som yttrar nr 8 och nr 10) med om redan innan HK5 hunnit avsluta sitt yttrande.

Exempel 5.5b. Efter oenigheten om Lisa Ekdahls berömmelse

- 11 HK5: *hnä* [(.) ja men jag vet inte om hon kom in i rätt eh»
 12 X: [FNISSAR
 11 HK5: tid- [(.) [om man säjer
 13 HK3: [nä iåförsej
 14 HK4: komma in i... [nä de va nog fel tidpunkt å

(Grupp 5, arg. 31)

Personangreppet tillsammans med det faktum att HK5 själv blir ifrågasatt när hon ogiltigförklarat ger upphov till en situation som är ansiktshotande. HK5 driver raskt frågan vidare och såväl HK5 som HK3 och HK4 verkar mycket villiga att återställa situationen och upprätthålla varandras ansikte (Brown & Levinson 1987). Att bli kritiserad – och att kritisera – är kanske inte så skämtsamt och ofarligt som det kan verka.

5.1.3.1. Kort om skämt och skratt

Exempel 5.1–5.5 ger inte bara prov på oenighet utan också på en hel del solidaritetsstrategier, inte minst i form av skratt och skämt. Det skrattas mycket under samtalen i GSM-materialet generellt, även under argumentationerna (se Norrby & Wirdenäs 1999). I synnerhet när oenigheten är stor eller när den uppstår tvärt och överraskande verkar det finnas ett behov av att skratta gemensamt åt det som sker. Adelswärd (1989, 1998) diskuterar flera olika funktioner som skrattande kan fylla, bland annat som metakommentarer, respons, stöd eller som tecken på att något är ansiktshotande. Skrattet kan ha en balanserande effekt i gruppen då deltagarna gemensamt hanterar osäkerhet. När deltagarna skämtar och skrattar gemensamt bekräftar de samtidigt gruppens identitet och solidariteten som finns mellan deltagarna. Naturligtvis kan skratt också vara en respons på att något som yttrats är roligt (se exempelvis Adelswärd 1989).

Ytterligare ett exempel på personangrepp ska visa hur tekniken kan användas på ett skämtsamt sätt. Det faktum att deltagarna kan skämta om argumentationstekniken, visar att både aktiviteten argumentation och tekniken personangrepp är välbekanta samtalsmönster. I skämtet skojar deltagarna såväl med varandra som med sig själva.

Återigen är det Lisa Ekdahl som diskuteras. I denna grupp (grupp 12) uppskattas hon dock inte i lika stor utsträckning som i exemplen ovan (exempel 5.2 och 5.3). I den första skämtsamma oenigheten uttalar sig EM1 negativt om musiken som diskuteras och associerar den med *töntar*, dvs. en negativt värderande benämning på lyssnarna. Samma typ av mönster uppstår i den andra oenigheten där EM4 kommer med ytterligare ett förslag på lyssnare vilka värderas negativt av gruppen ("bögar", nr 6).

Exempel 5.6.¹ Vilka lyssnar på Lisa Ekdahl?

- 1 T1 EM5: nå fy fan (.) de e bara töntar som lyssnar på den
(...)
2 T2 EM3: ursäkta mej men jag tycker inte de e så jävla dåligt
3 UT EM5: nå jag säjer ju att de e töntar
4 EM3: SKRATTAR
5 EM5: nå jag vet inte jag skojar bara
(...)
6T1:2EM4: bögar
7 EM6: näe
(...)
8T2:2EM6: nå jag lyssnar på de ibland
9UT:2EM4: ja jag säjer ju de bögar
10 EM3: tack Nordén tack tack [TILL EM4]
11 EM4: *fan då har vi fått fram att vi har en tönt å en bög
här*
12 SKRATT
(Grupp 12, arg. 21 och 23)

EM3 och EM6 (nr 2 och nr 8) ogiltigförklarar antagandet om sambandet mellan Lisa Ekdahl och *töntar* respektive *bögar*, eftersom de själva lyssnar på henne och inte anser sig tillhöra de angivna grupperna. För EM5 och EM4 fungerar inte EM3 eller EM6 som bevis mot T1 och T1:2 (nr 1 respektive nr 6). I UT och UT:2 (nr 3 respektive nr 9) konstaterar EM5 respektive EM4 att sambandet i stället stärks och bekräftas av det erkända lyssnandet. Det är just i denna vändning som personangreppet används (jfr exempelvis *ritual insult* i Labov 1972a: 297ff. och *teasing* i Tholander & Aronsson 2002:141ff.). I den första argumentationen säger EM5 uttryckligen att det rör sig om ett skämt (nr 5), kanske för att försäkra sig om att ingen tagit skämtet på allvar.

Formen på skojobandet verkar vara välbekant i gruppen, och man kan anta att EM3 medvetet initierar just denna typ av skämt. Han yttrar T2 med något annorlunda röst än vanligt. Även den skämtsamt högstämda

¹ Vid (...) är några yttranden utelämnade. Först hör samtalsledaren fel och förhör sig om vad som sagts. Vid andra tillfället följer en kort oenighet och 14 yttranden är utelämnade. I det tredje fallet är två yttranden borta där deltagarna skämtar om skolan. Dessa två yttranden är utelämnade för att inte avslöja deltagarnas identiteter.

inledningen "ursäkta mej" (nr 2) signalerar att det inte är ett seriöst argumenterande som EM3 inbjuder de övriga till att vara med och skoja om. EM5 accepterar inbjudan och försätter den anslagna skämtsekvansen: "nä jag säger ju att de e töntar" (UT, nr 3,) och EM3 skrattar åt skämtet (nr 4).

De skämtsamt anklagade försvarar sig inte och angriper inte de andra i något av fallen, vilket visar att alla är med på skämten. Det skrattas samtidigt i gruppen och det sista sammanfattande yttrandet sägs med skratt i rösten och ger upphov till ytterligare skratt: "fan då har vi fått fram att vi har en tönt å en bög här" (nr 11).

Skämten innehåller visserligen personangrepp, men inga allvarligt menade. Någon risk för att utsätta sig för ansiktshot ur den aspekten föreligger således egentligen inte. Om det över huvud taget föreligger någon sådan risk här, uppstår den snarare i den situation då EM3 inbjuder till ett skämt och det finns en osäkerhet kring huruvida de andra deltagarna kommer att anta inbjudan eller inte. Hade de övriga inte accepterat leken med argumentationerna, skulle förmodligen interaktionen blivit problematisk och krävt en del ansiktsskyddande drag för att rädda den skämtandes ansikte (så sker exempelvis i grupp 16, se avsnitt 6.2.1.2).

5.1.4. Jämförelser

Den jämförande argumentationstekniken sätter två enheter, vanligtvis musikgrupper, artister eller musikgenrer, i relation till varandra. Jämförelserna görs antingen i form av kontraster eller paralleller, och de pekar på skillnader eller likheter. De tre huvudsakliga sätten att uttrycka jämförande relationer är för det första med verbet *jämföra* i finit form (se exempel 5.7), för det andra med komparativa konstruktioner med *som* ("de e ju som morsans radiokanal (.) uuu", grupp 12, arg. 8) och för det tredje med komparerade adjektiv tillsammans med *än*, t.ex. *bättre än* (se även jämförelser hos Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971:242ff.).

När jämförelserna består av en kontrastering är det enheters olikheter och motsatser som ger argumentet dess styrka. I de fall där jämförelserna är paralleller aktualiseras likartade enheter, som på grund av likheten stärker en deltagares egna resonemang eller försvagar någon annans. Det finns en tendens till att parallellerna huvudsakligen används för att stärka en deltagares egen åsikt och egna

argument, medan kontrasterna fungerar som invändningar mot andras åsikter eller argument.

I exempel 5.1 används exempelvis en parallell mellan två olika sorters musik i vilka texten av olika skäl saknar betydelse. Att det är en jämförelse som används konstateras dock senare. I nr 18 säger TM8: "jag bara gör en liknelse". Genom att understryka likheter visar argumentet att det är svårt att ta till sig texten i flera sorters musikgenrer.

En kontrasterande jämförelse illustreras i exempel 5.7. I grupp 6 råder delade meningar kring värderingen av Beatles musik. En deltagare, HM4, tycker inte om Beatles, till skillnad från de andra tre (HM3, HM5 och HM6).

Exempel 5.7. Värdering av Beatles

- 1 T1 HM6: jag tycker de e [helt okej
 2 S: [X X
 3 T1 HM5: +ja [ja+
 4 T1 HM3: [de e helt okej ja
 5 T1 HM5: jo de e de faktiskt
 6 (.)
 7 T2 HM4: nä[e
 8 UT HM5: [jo
 9 UT HM3: jo de e faktiskt helt okej de [e
 10UT HM5: [ja (.) de- även om
 [de bara e-
 11 HM4: [vissa låtar isåfall
 12 HM3: aja men de e (.) sätt ja- [(.) (X X lägger sig) på»
 13 → HM6: [ja ja men [(.) om man ska»
 12 HM3: »minnet liksom trevligt (.) såhär å lyssna på såhär
 13 → HM6: »(.) jämföra med eh (.) me eh såhär Boy
 Zone å så [(.) e de här grymt bra [°(om man nu ska dra»
 14 HM3: [*exakt*
 15 HM5: [ja de e en höjdare»
 13 → HM6: »den parallellen»
 15 HM5: »(.) isåfall
 (Grupp 6, arg. 4)

HM6, HM3 och HM5 menar alla att Beatles är bra (nr 1, 3 och 4), men HM4 invänder med en minimal respons (nr 7). De övriga vidhåller i UT och vidareutvecklar den positiva värderingen (nr 5, 8 och 9). Det kan vara de övrigas samstämmighet som gör att HM4 efterhand modifierar sin ursprungliga inställning (nr 11).

Den deltagare som först uttrycker sig positivt, HM6, gör i slutet av argumentationen en jämförelse där Beatles kontrasteras mot gruppen BoyZone: "ja ja men (.) om man ska (.) jämföra med eh (.) me eh såhär BoyZone å så (.) e de här grymt bra °(om man nu ska dra den

parallellen¹)” (nr 13). Jämförelsen syftar till att lyfta fram Beatles musik som bra i kontrast till annan musik som de alla tycker är dålig (BoyZone har diskuterats tidigare i samtalet). I detta fall används ordet *jämföra* för att påkalla kontrasten.

I jämförelserna hämtar deltagarna främst kunskap om musik och musikerfarenheter utanför inspelningsguiden, men jämförelser mellan de nio musikexemplen förekommer också. För att den här argumentationstekniken ska få någon verkan krävs det både att de övriga deltagarna känner till de refererade företeelserna och att de dessutom håller med om värderingen av dem. I annat fall kan de likheter eller skillnader som åberopas ge upphov till ytterligare oenighet.

Jämförelserna kan i vissa fall få en gruppbekräftande och solidaritetsskapande funktion, även om de används inom ramen för en oenighet. Det finns ett bekräftande av gruppidentitet dels i det faktum att referensen hämtas från det som antas vara den gemensamma kunskapsbasen om musik, dels i det att man förutsätter att det råder samstämmighet kring värderingen av referenserna. Uppstår oenighet kring jämförelsen hotas i stället gruppidentiteten, eftersom sådant som deltagarna tagit för självklara kunskaper och värderingar sätts ifråga. Jämförelser kan därför även användas för andra syften. Att avsiktligt använda sig av referenser som någon eller några i gruppen inte känner till kan få effekten att det uppstår en distans mellan den som gör jämförelsen och deltagarna som inte känner till det refererade. En enskild deltagare kan isoleras på detta sätt. Samtidigt kan två deltagare skapa en gemensam identitet inom gruppen genom att använda referenter som bara de känner till. På detta vis skapas eller förstärks såväl allianser som distans och hierarkier inom grupperna. Detta diskuteras mer ingående i kapitel 6.

Även när deltagarna är eniga i grupperna används jämförelser. Teknikens verkan blir då att den understryker den gemensamma gruppidentiteten samt de normer och värderingar som råder för tillfället.

5.1.5. Auktoritetsargument

Argumentationstekniken auktoritetsargument² är nära besläktad med jämförelserna. Med ett auktoritetsargument utnyttjar man dock inte

¹ Här kallar HM6 själv jämförelsen för en parallell, men enligt min analys är det en kontrast.

² Auktoritetsargument är en typ av resonering som kritiserats kraftigt och som genom tiderna bedömts som ogiltigt och svagt (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971

relationen mellan referenter (likheter och skillnader) utan den övertygande kraft och auktoritet som olika konkreta exempel medför. Schiffrin (1990:256) beskriver berättelsers funktion i argumentationer som att "stories create what the speaker believes to be adequate evidence", vilket liknar den funktion som de konkreta exemplen kan ha. Vad jag avser mer specifikt är sådana fall då deltagarna hämtar verkliga – konkreta och detaljerade – händelser, företeelser eller upplevelser från sin egen omvärld och erfarenhet för att använda dem som exempel i en argumentation. De fall som diskuteras här rör främst vad en person – en familjemedlem, en gemensam bekant eller en känd person – har sagt och gjort eller vad denna person har för smak. För att tekniken ska fungera som argument är det viktigt att alla i gruppen accepterar den angivna källan som auktoritet eller erfarenheten som relevant. Det krävs också att deltagaren som använder tekniken har tillräcklig status i gruppen för att hans eller hennes upplevelser ska tas i beaktande (se exempel 5.8 nedan). Reella erfarenheter är svåra att invända mot i sak, eftersom de gör anspråk på att vara sanna och verkliga. Vill man argumentera emot en sådan teknik är det huvudsakligen ogiltigförklaringar av resonemangets relevans eller personangrepp som står till buds – såvida det inte går att bevisa att exemplet är påhittat eller rent av lögn.

Formen på auktoritetsargument kan variera. Ett typiskt mönster är när en deltagare exemplifierar med en person, eller sin relation till personen. Exempelen föregås av ett possessivt pronomen: *min mamma...*; eller ett personligt pronomen som efterföljs av *har: jag har en kille i min klass....*

En argumentation där en deltagares kusiner utgör auktoriteter finns i exempel 5.8. I grupp 19 råder mellan två av deltagarna oenighet om vilka som lyssnar på Lisa Ekdahl. AM1 anser att det bara är svenskar som lyssnar på Lisa Ekdahl, medan AM2 vill inkludera fler som potentiella lyssnare.

Exempel 5.8. Vilka lyssnar på Lisa Ekdahl?

- 0 S: hm (.) vilka e de som lyssnar på sånhär musik annars då?
 1 T1 AM1: svenskar
 2 T2 AM2: nå måste inte va svenskar kan va också utlänningar
 [ibland
 3 UT AM1: [okej
 okej skicka en sån skiva till Japan eller USA eller
 England å eller Tyskland [(.) så åsså å sen å sen tror»
 4 AM2: [ja ja skicka en-
 3 UT AM1: »du att den ska göra succé där

[1969]:305ff.). Ändå används auktoritetsargument ofta, även av sådana som kritiserar dem (ibid.:307).

- 5T1:2AM2: nej inte succé men jag gi- jag jag tog med mej en sån
låt (.) till Tyskland mina kusiner säger den e bra
SKRATTAR
- 6T2:2AM1: ja ja men tror du tror du dom fattar nåt eller? (.)
såvida dom inte kommer från Sverige
- 7UT:2AM2: jo dom förstår lite de inte så mycket [(.) dom tycker»
8 AM1: [nä men-
- 7UT:2AM2: »om den [(.) gitarren
9 AM1: [nä men de e mest-
- 10 AM1: ja Micke
(oenigheten fortsätter med en nedvärdering av kusinernas smak)
(Grupp 19, arg. 17)

Oenigheten uppstår när AM2 invänder mot AM1:s antagande i T1 (nr 1, T1 respektive nr 2, T2). I UT verkar AM1 med hjälp av en hypotetisk situation bevisa att det är svenskar som tycker om Lisa Ekdahl. En pseudouppmaning visar hur fel AM2 torde ha: "okej skicka en sån skiva till Japan eller USA eller England å eller Tyskland (.) så åsså å sen å sen tror du att den ska göra succé där" (nr 3). Vad AM1 förmodligen inte är riktigt beredd på när han resonerar på detta hypotetiska sätt är att AM2 faktiskt har personlig och verklig erfarenhet av den situation som AM1 föreställer sig. AM2 har spelat den aktuella musikgenren för sina kusiner i Tyskland: "jag tog med mej en sån låt (.) till Tyskland mina kusiner säger den e bra" (nr 5). Detta auktoritetsargument stärker alltså AM2:s åsikt i T2; det är bevisligen inte bara svenskar som lyssnar på och som kan tycka om Lisa Ekdahls musik. I och för sig accepterar inte AM1 kusinerna som auktoriteter: "ja ja men tror du tror du dom fattar nåt eller?" (nr 6), utan ifrågasätter deras förståelse av musiken. På så sätt ogiltigförklarar AM1 AM2:s auktoritetsargument (nr 7).

I exemplet upplöses inte oenigheten av auktoritetsargumentet, utan konflikten fördjupas i och med att AM1 ogiltigförklarar resonemanget. Det råder oenighet kring vad som kan accepteras som relevant exempel i situationen; AM1 godkänner inte AM2:s kusiner som auktoriteter. Ingen av deltagarna börjar skratta eller skämta, vilket också visar att oenigheten är stark.

Auktoritetsargumenten kan dock också innehålla negativa fall; människor, grupper eller företeelser med låg status fungerar omvänt som anti-auktoriteter. Så sker i exempel 5.8 i avsnitt 5.1.3.1, där exemplen avser grupper av människor som deltagarna i gruppen inte värderar särskilt högt (*töntar* och *bögar*), och exemplen används då som argument för att musiken inte är bra.

Att dra in sin omvärld och människorna som befolkar den är vanligt i hela GSM-materialet. Faktum är dock att det är något mindre vanligt under argumenterandet än under andra samtalsaktiviteter. Framst är

det exempel från familjen och släkten som används i mindre utsträckning under argumentationerna (25 % av orden för familjemedlemmar finns i de 29 % av GSM-materialet som utgörs av argumentation).¹ Resonerandet om människor, gemensamma vänner eller familjen, är förmodligen en viktig del i konstruerandet av gruppdeltagarnas gemensamma identitet (se Norrby & Winter 2001 och Norrby 2000). Att det förekommer proportionellt i något mindre utsträckning under argumenterande kan förslagsvis bero på att då diskuteras huvudsakligen deltagarnas egna åsikter och inte medmänniskors. Dessutom verkar auktoritetsargumenten inte användas främst för att visa på något som är välkänt för hela gruppen, utan mer för att på ett överraskande sätt förstärka den egna åsikten och därmed försvaga någon annans resonemang.

5.1.6. *Precisering/generalisering*

Argumentationstekniken *precisering* innebär att en deltagare invänder mot ett alltför generellt eller svepande antagande och i stället överför diskussionen till en mer detaljerad nivå. Mindre vanligt är att tekniken används omvänt som *generalisering*. I dessa fall invänder någon mot en alltför detaljerad nivå, till förmån för en mer generell. Generaliseringarna förekommer exempelvis då någon avslutar en oenighet om en detalj och i stället överför diskussionen till en mer generell nivå, som det kan råda enighet om (se vidare i avsnitt 5.3.3.5 om detaljerade och generella villkorsargument). Både precisering och generalisering innebär emellertid förskjutningar av detaljnivån. Tekniken är relativt vanlig och förekommer i drygt en femtedel av argumentationerna, främst i frågor som rör identifieringen av lyssnare.

När en deltagare överför diskussionen från ett generellt plan till ett mer preciserat finns det likheter med den argumentationsteknik där auktoritetsargument används (se avsnitt 5.2.2). Det kan i båda fallen vara personliga erfarenheter som används i argumentet, men i det ena fallet utgörs dessa av ett nytt konkret exempel och i det andra av en precisering av något redan föreslaget. I det förra fallet används argumentet som en auktoritet, inte som en invändning mot ett generellt antagande. Ett auktoritetsargument kan visserligen ha en motsvarighet i ett tidigare argument eller en tidigare åsikt, men åsikten kan då ha uttryckts på vilken detaljnivå som helst. Dessutom rör argumenta-

¹ Ord för kompisar är dock nästan lika frekventa under argumentationerna som generellt i materialet.

tionstekniken precisering/generalisering sällan deltagarnas kompisar och familj. Vanligtvis preciseras i stället lyssnargrupper och spekulationer kring när man kan tänka sig att lyssna på en viss sorts musik.

Exempel 5.9 visar hur en av deltagarna, HK3, i grupp 5 gör ett mycket generellt antagande angående vilka som lyssnar på Fugees, ett antagande som HK4 invänder emot.

Exempel 5.9. Vilka lyssnar på Fugees?

- 1 T1 HK3: men de lyssnar ju **alla** på (.) sänthär lyssnar
 j[u +**alla kan+** ju lyssna på detta
 2 T2 HK4: [näå (.) typ- inte typ skejtare å sånt dom lys[snar ju»
 3 HK5: [näå [näå
 2 T2 HK4: »[(inte) +dom hatar ju+ de[här de e de värsta som finns
 4 UT HK3: [nä iåförsej
 5 HK6: [ärligt talat (.) jag tror att
 dom lyssnar på de i smyg [(.) m de tror jag SKRATTAR
 6 [SKRATT
 7 HK3: nä men iåförsej jag tror [(.) de e **många**»
 8 HK5: [nämen jag tror såhär-
 7 HK3: »som lyssnar på de iallafall=
 9 HK4: =ja många e de för att dom- [(.) **alla** vet ju
 10 HK3: [väldigt många
 9 HK4: »typ vicka dom e å alla har hört låtarna sen om man[-
 11 HK3: [m=
 12 HK5: =men de har väl änna blitt rätt populärt nu också (.)
 13 tycker jag [me soul liksom soul å sånt
 14 X: [mm
 15 HK4: [[m
 16 HK3: [[m (.) men dom e ju grymma (.) SNÖRVEL

(Grupp 9, arg. 25)

HK3:s förslag i T1 inkluderar undantagslöst varje tänkbar individ som potentiell lyssnare (nr 1). Ordet *alla* används dock sällan i realiteten som ett totalitetspronomen. Det finns tydliga exempel på att den sortens absoluta uttryck inte bör tolkas bokstavligt och inte heller uppfattas så (se exempelvis *aldrig* i exempel 5.27 i avsnitt 5.3.3.3). Det kan därför verka förvånande att någon av deltagarna här invänder mot att lyssnarna benämns i så generella ordalag. Vad som emellertid kan tänkas avses med *alla* i detta fall är möjligtvis *alla i deltagarnas egen ålder* – ungdomar – eftersom Fugees är en grupp som förknippas med ungdomlig stil. Detta antagande stöds av att HK4 vill exkludera just en typ av lyssnargrupp som återfinns bland ungdomar: *skejtare*. Om *alla* verkligen innefattade varenda människa, skulle förmodligen lyssnargrupper som *föräldrar*, *mor-* och *farföräldrar* eller *barn* diskvalificeras i första hand. *Alla* verkar alltså inte avse alla tänkbara människor utan ungdomar, musikkonsumenter i deras omgivning som är tongivande och som spelar en stor roll för dem.

Även om *alla* endast avser *alla ungdomar* uppfattas lyssnargruppen ändå som alltför generell. HM4 vill precisera lyssnarna genom att utsluta ungdomar med en speciell stil, vilka absolut inte kan antas lyssna på Fugees¹: "nää (.) typ- inte typ skejtare å sånt dom lyssnar ju (inte) +dom hatar ju+ de här de e de värsta som finns" (nr 2). Invändningen kommer alltså från en mer preciserad nivå som snabbt accepteras av HK3 (UT, nr 4). HK6 skämtar (nr 5) och därefter omformulerar HK3 sitt generella antagande och föreslår i stället *många*. Även *många* är ett tämligen generellt antagande, men inte lika totalt som *alla*. Hon beger sig från den mycket generella nivån och begränsar sitt förslag något, men fortsätter alltså inte på den detaljerade nivå som HK4 föreslår i sin invändning.

En preciserande invändning mot ett alltför generellt eller svepande antagande kan visa att det även råder oenighet på en mer detaljerad nivå. Tekniken kan också visa på att kunskaperna som ett antagande utgår från är tämligen grunda eller att antagandet bara är en ungefärlig gissning som låter rimlig. Yttranden som: "alla möjliga tror jag" (de som lyssnar på klassisk musik, grupp 14, arg. 2), "jag tycker de låter likadant **allting** nu" (om Kent och Jumper, grupp 8, arg. 1) eller "jag kan lyssna på sån jämt" (om när man lyssnar på 2 Unlimited, grupp 15, arg. 9) är en typ av tämligen stereotypa uttalanden, som används om flera av musikexemplen² i flera grupper. När någon invänder mot uttrycken kan det vara formuleringen i sig eller de oprecisa antagandena som ger upphov till oenigheten.

5.1.7. Villkorsargument

En argumentationsteknik som används mycket frekvent i argumentationerna är den som jag kallar *villkorsargument* (benämns även som *villkor*). 205 argument av denna sort används i materialet, och de förekommer i alla 27 grupperna – även i den som bara argumenterar en enda gång. På grund av den höga frekvensen präglar villkorsargumenten argumentationerna på ett sätt som ingen av de övriga enskilda teknikerna gör. De kommer därför att diskuteras mera ingående (se avsnitt 5.3), men introduceras helt kort här.

¹ Skejtarstilen antas alla deltagarna i gruppen känna till. Den ingår i den gemensamma kunskapen om musik, musikstilar och samtida ungdomskultur.

² Inte lika ofta om Refused, Sven-Ingvars, Hagberg eller 2 Unlimited, som antingen vänder sig till specifika målgrupper eller målgrupper som sällan inkluderar alla deltagarna i en grupp.

Denna teknik innebär att en deltagare i ett och samma yttrande dels hävdar en egen åsikt, dels medger att en annan åsikt är möjlig. Det finns alltså en dubbelhet i argumentationstekniken i vilken två motstridiga åsikter accepteras; ingen av dem förkastas helt, under vissa omständigheter kan båda åsikterna gälla samtidigt. Deltagarna anger de förutsättningar som ska råda för att dubbelheten ska gälla. Dessa tekniker kan vara enkla yttranden som bara består av ett par ord, men de kan också bestå av långa komplexa resonemang. Villkoren används mest i oenighet kring värderingar där spekulationer ofta markerar gränserna för en värderande åsikt (se 4.3.6). Spekulationerna berör ofta lyssnare, tillfällen för lyssnande och omfånget på lyssnande.

I exempel 5.7 används ett enkelt villkorsargument då en deltagare medger att de övriga har rätt när de värderar Beatles positivt, men utan att för den skull överge sin egen ståndpunkt: "vissa låtar i så fall" (nr 11). Han tillstår att det finns några låtar som är bra, men medger ändå inte att alla Beatles låtar skulle kunna vara det. I detta fall är det ordet *vissa* som medger dubbelheten. Denna typ av argumentationsteknik har alltid en konsensuspotential då den kan ge båda parter rätt i en oenighet. Användningen av villkorsargument leder dock inte alltid till konsensus; ibland kan argumenten till och med ge upphov till ytterligare oenighet.

Det finns både argumentationsteoretiska och samtalsanalytiska beskrivningar av argument som liknar villkorsargumenten. Perelman & Olbrechts-Tyteca (1971 [1969]:488) diskuterar *concessions* (medgivanden eller eftergifter), med vilka det är möjligt att ge en motståndare rätt på någon punkt. Eftergifterna bör företrädesvis inte gälla den huvudsakliga poängen i ett resonemang, utan smärre frågor som inte är lika viktiga att vidhålla. Någon dubbelhet framhålls emellertid inte. Deras argumenttyp beskrivs mer generellt och omfattar mer än villkorsargumenten.

Även Vuchinich (1990) tar upp medgivanden, *concessions*, som en typ av möjlig lösning på oenighet: "A concession proposes a compromise between the two opposing positions" (ibid.:126). I detta fall rör det sig om att samtalsdeltagare löser ett problem genom att så att säga gå halva vägen var, att de kompromissar. När ett kompromissförslag accepteras resulterar det dock i att inte någon av de oeniga parterna behåller sin ursprungliga position, utan att alla ändrar sig för att man ska kunna komma överens om ett förslag som ligger mittemellan. Ett villkorsargument pekar i stället på en position där det finns utrymme för båda de oppositionella åsikterna, även om någon av dem framhålls.

Några exempel i Vuchinichs (ibid.:130) beskrivning sammanfaller med villkorsargumenten, men min aspekt skiljer sig alltså från hans.

Kotthoff (1993) i sin tur skiljer mellan *partial agreements*, delvisa överenskommelser, och *concessions*, medgivanden. Den första typen avser att enighet uppnås på en punkt, men att oenighet som rör huvudpoängen kan kvarstå (dessa liknar alltså Perelmans & Olbrechts-Tytekas *concession*). Den andra sorten inkluderar argument som leder till enighet om huvudpoängen. Är man enig om huvudpoängen förlorar frågan om konsensus i mindre centrala avseenden sin betydelse, enligt Kotthoff (1993:210). Villkorsargumenten kan förvisso beröra delpoängar, men ändå avsluta huvudsaklig oenighet. Dessutom är det fullt möjligt att ett villkorsargument kring en bisak kan ge upphov till en huvudpoäng i en ny basenhet.

En fördjupad analys av villkorsargumenten finns i avsnitt 5.3. Först följer emellertid en sammanfattande översikt av de sju argumentationsteknikerna.

5.2. Sammanfattningsvis om argumentationsteknikerna

Som nämnts tidigare, och som också framgått av genomgången av respektive argumentationsteknik, är det olika språk- och samtalsnivåer som aktualiseras genom respektive teknik. Här följer en jämförelse som samtidigt sammanfattar teknikernas verkan. Jämförelserna utgår från form, funktion, innehåll och angreppspunkt.

FORM: Den argumentationsteknik som i störst utsträckning sammanhålls av en konkret form är de frågeformade invändningarna. Dessa yttras alltid som en fråga. Övriga argumentationstekniker har ett formmässigt spektrum av olika tänkbara varianter. Villkorsargumenten kan indelas i tre olika typer, vilka kommer att diskuteras i avsnitt 5.3.3 nedan. De övriga teknikernas former bestäms på en mer abstrakt nivå.

FUNKTION: Några av teknikerna har en mer bestämd funktion än de övriga. Personangreppen har alltid samma funktion – de kritiserar en person; ogiltigförklaringarna fungerar alltid som angrepp på någons sätt att resonera; preciseringar begränsar omfattningen av en åsikt, medan generaliseringarna ökar omfattningen; villkorsargumenten har alltid en konsensuspotential. Däremot bestäms jämförelsernas och auktoritetsargumentens funktion snarast av kontexten, men på ett mer abstrakt plan har de, liksom de övriga teknikerna, en förklarande eller försvarande funktion.

INNEHÅLL: I vilken grad argumentationsteknikernas innehåll är fastlagt varierar också. Jämförelserna innehåller alltid olika enheter som antingen liknar varandra eller som skiljer sig från varandra; auktoritetsargumenten innehåller alltid konkreta exempel som är relaterade till personer och situationer; villkorsargumenten innehåller alltid en dubbelhet. Innehållet i de frågeformade invändningarna, personangreppen, ogiltigförklaringarna och preciseringarna/generaliseringarna varierar med kontexten.

ANGREPPSPUNKT: Vad man med hjälp av argumentationstekniken använder mot växlar också. Argumenten kan antingen huvudsakligen riktas mot en åsikt eller mot en deltagare som står för en åsikt. Samtidigt är det viktigt att understryka att båda perspektiven alltid är aktuella i argumentationerna, eftersom deltagarna hela tiden står i relation till varandra och till det som diskuteras.

Det är personangreppen som först och främst riktas mot deltagare. Ogiltigförklaringarna angriper någons sätt att resonera och rör alltså argumentationen på en metanivå. Jämförelserna, auktoritetsargumenten, preciseringar/generaliseringar och villkorsargumenten vänder sig i stället främst mot en innehållslig nivå. De frågeformade invändningarna kan antingen vara orienterade mot deltagarna eller mot innehållet. Angreppspunkten avgörs i detta fall av vad det är som sätts i fråga (deltagare eller innehåll). De argumentationstekniker som huvudsakligen inriktas på innehållet är i klar majoritet i materialet.

Eftersom det är personangreppen och ogiltigförklaringarna som huvudsakligen riktas mot deltagarna är det också dessa tekniker som skapar de största ansiktshoten. Ansiktshotens tydliga effekt på interaktionen gör att de utmärker sig i materialet, även om de inte är lika vanliga som innehållsorienterade argument. Emellertid åtföljs ofta denna sortens argumenterande av skratt och skämt. Om argumenten skapar starka ansiktshot kan skratt antas ha en modifierande och nedtonande effekt (Adelswärd 1998:19).

*

Även om argumentationsteknikerna används vid oenighet kan de i vissa fall understryka den gemensamma gruppidentiteten, t.ex. genom att deltagarna visar gemensam förståelse för något uttalat eller genom att någon använder en argumentationsteknik som konsensuskapande (se ogiltigförklaringen i exempel 5.1).

Något som också skiljer sig åt mellan olika argumentationstekniker är huruvida de berör en detaljerad eller en generell nivå. Med hjälp av

jämförelser, auktoritetsargument, preciseringar och vissa av villkorsargumenten (se avsnitt 5.3.3.5 nedan) kan deltagarna specificera omsändigheterna kring åsikterna. I sådana argument finns det möjlighet för deltagarna att återge komplexa resonemang och kedjor av orsaker och samband. Däremot håller generaliseringar och enkla villkorsargument argumentationerna på en mer allmän diskussionsnivå.

Vad som avgör huruvida ett argument är bra, starkt eller verkningsfullt avgörs emellertid av den lokala kontexten och har inget generellt samband med vilken sorts argumentationsteknik som används.

5.3. Villkor som argument

Argumentationerna i materialet har ofta tydliga drag av en prefererad samtalsstruktur, och således kan även oenighet vara ett accepterat tillstånd under interaktion; det råder samförstånd kring att deltagarna får invända mot varandras åsikter (Schiffrin 1984; Gruber 1998). Undersökningen av villkorsargumenten visar dock på en annan sida av oenigheterna. I deltagarnas användning av villkorsargument har jag kunnat iakta starka drag av konsensusökande, som vid en första anblick inte är uppenbara ur andra perspektiv. Det faktum att det finns såväl tydliga konsensusstärkande drag som prefererad oenighet, illustrerar förhållandet mellan enighet och oenighet i materialet (se avsnitt 4.6).

I avsnitten som följer förklarar jag hur villkoren fungerar beroende på var i argumentationen de finns (5.3.2) och hur de är konstruerade (5.3.3).

5.3.1. Beskrivning av villkorsargument

En primär karakteristik av denna teknik är, som tidigare nämnts, att den tillåter en samtalsdeltagare att i ett och samma yttrande ta ställning för båda de oppositionella åsikterna i en oenighet; det skapas så att säga utrymme för dubbla åsikter. Exempel 5.10 visar ett långt villkorsargument, som följer efter en inledande basenhet. Villkoret kommer i en T1, men är en vidareutveckling av den föregående basenheten (hela argumentationen kommer att diskuteras i detalj senare i detta avsnitt).

Exempel 5.10. När Fugees skulle kunna vara bra (utsnitt från exempel 5.11)

BK4: om man säger att den skulle komma på NRJ
 skulle man ju bli glad (.)
 eftersom de skulle va bättre än allt annat (.)
 å då så- på (.) **de** sättet skulle de ju- på
då skulle de va okej å höra den (.)
 men de e ju de att- (.) jag skulle aldrig sätta på den hemma
 (yttrandet är uppdelat i tankeled)
 (Grupp 8, arg. 17)

Här ger BK4 förutsättningarna för att hon ska kunna uppskatta Fugees musik. I argumentet tillstår hon för det första att det finns tillfällen då hon skulle tycka om att lyssna på hiphop: "om man säger att den skulle komma på NRJ skulle man ju bli glad eftersom de skulle va bättre än allt annat å då så- på **de** sättet skulle de ju- på **då** skulle de va okej å höra den". För det andra vidhåller hon att det finns situationer då hon inte alls kan tänka sig att lyssna: "men de e ju de att jag skulle aldrig sätta på den hemma". Med hjälp av detta resonerande medger hon att Fugees musik kan vara bra, samtidigt som hon vidhåller en negativ värdering. I hennes argument finns den typiska dubbelheten: under de förutsättningar hon anger tillåts *två motstridiga åsikter råda på en gång*. Villkorsargumenten gör således att en samtalsdeltagare så att säga kan sitta på två stolar samtidigt – en position som kan användas för att försvara en egen åsikt eller för att jämka ihop andras. I båda fallen har tekniken en konsensuspotential.

Villkorsargumentens effekt och verkan beror på hur de används i interaktionen. En beskrivning av deras funktion kan i princip inte fångas i ett dekontextualiserat yttrande som i exempel 5.10, eftersom det är sättet som tekniken används på som gör den till ett villkorsargument och som förklarar dess verkan. Här följer därför en detaljerad genomgång av ett längre exempel som ska illustrera hur villkorsargument fungerar i kontext.

I den långa och innehållsrika argumentationen i exempel 5.11 används två villkorsargument. Strax innan exemplet börjar har deltagarna gemensamt identifierat det aktuella musikexemplet som hiphop och Fugees. Därefter frågar samtalsledaren gruppen om de tycker om musiken (nr 0). Det visar sig i diskussionen att deltagarna har olika värderingar. Argumentationen innehåller två basenheter (yttrande nr 1–6 respektive yttrande nr 12–20). Den senare kan ses som en utveckling eller fördjupning av den första.

Exempel 5.11. Värdering av Fugees och hiphop

0 S: ä de bra?
 1T1:1 BK3: ja jag tycker de
 2 BKX: mmm
 (.)
 3T2:1 BK2: ja jag gillar inte sån musik (.) direkt men (.) vissa
 låtar e bra (.) å den e en av dom [(.) Fugees e bra»
 4 BK3: [m
 3T2:1 BK2: »överhuvetaget [(.) för dom- dom låter inte riktigt»
 5 BK3: [ja de tycker jag ju också
 3T2:1 BK2: »som(.) domhär (.)andra
 6UT:1 BK3: dom e inte så- de e inte enformigt så på samma sätt
 [(.)»de kan väldigt lätt bli lite enformigt (.) me»
 7 BK2: [nä
 6UT:1 BK3: »rap å hip-hop
 8 BK1: men dom använder sej väldigt mycke av andras låtar
 också [(.) så de kanske
 9 BK2: [[men jag menar dom gör de rätt bra också[(.)»
 10 X: [[X X X
 11 X: [ja ja
 9 BK2: »men dom gör ju dom rätt bra
 12T1:2 BK4: om man säger att den skulle komma på NRJ skulle man
 ju bli glad (.) eftersom de skulle va bättre än allt
 annat[(.) å då så- på de sättet skulle de ju- på»
 13 [SKR]ATT
 14 BK2: [ja precis
 12T1:2 BK4: »(.) då skulle de va okej å höra den[(.) men»
 15 BK3: [m (.) jag»
 12T1:2 BK4: »de e ju de att- (.) [[jag skulle aldrig sätta på»
 16 BKX: [m
 17 BKX: [m
 15 BK3: »tycker hon sjunger bra också
 12T1:2 BK4: »den hemma
 18T2:2 BK3: de skulle jag göra [(.) jag har funderat på [å köpa»
 19T2:2 BK2: [de skulle jag också
 20UT:2 BK4: [jag»
 18T2:2 BK3: »skivan
 20UT:2 BK4: »skulle aldrig ha köpt skivan nämligen
 21 BK3: jo de funderade jag på å göra [X
 22 BK4: [fast jag skulle andra
 sidan också se dom om dom kom till Roskilde skulle
 jag ändå gå å se dom °typ°

(Grupp 8, arg. 17)

T1 i den första basenheten består av att BK3 svarar på samtalsledarens fråga och av att någon tydligt backar upp (nr 1 och 2). BK3:s yttrande följer på samtalsledarens fråga utan paus, tvekan eller modifiering. Invändningen i T2 (nr 3) föregås av en paus, och i det följande yttrandet förekommer flera pauser. Dessa pauser verkar signalera att oenighet är en disprefererad respons på yttrandet i nr 1.

Det är i T2:1 som första villkoret används. Efter att ha inlett sitt yttrande med en medhållande responspartikel talar BK2 om att hon inte tycker om den aktuella musiken: "ja jag gillar inte sån musik (.) direkt men (.) vissa låtar e bra (.) å den e en av dom (.) Fugees e bra över-

huvetaget (.) för dom- dom låter inte riktigt som (.) domhär (.) andra” (nr 3). Ett svagt inledande medhåll följs i T2:1 av en invändning, vilket är ett tecken på dispreferens (Pomerantz 1984). Sedan avslutar BK2 yttrandet med ett undantag från invändningen. Villkorsargumentet i yttrandet fungerar på så sätt att hela genren hiphop nedvärderas först. Med hjälp av en adversativ konjunktion (*men*) kontrasteras den nedvärderande första delen mot en positivt värderande: ”vissa låtar e bra”. Användningen av ”vissa” visar att BK2, som generellt inte tycker om genren, ändå kan urskilja låtar som hon värderar positivt. Det är här som villkorets dubbelhet visar sig. Hiphopgenren är således ur två skilda aspekter både bra och dålig samtidigt.

Det aktuella musikexemplet identifieras sedan som en låt vilken ingår i *vissa*, och alltså de hiphoplåtar som värderas positivt av BK2: ”å de e en av dom”. Med hjälp av detta kan hon vidhålla sin egen åsikt och samtidigt hålla med BK3, utan att behöva göra några fullständiga medgivanden. Därefter konstaterar hon dessutom att Fugees, som gjort låten, på det hela taget representerar den delen av hiphopmusiken som hon tycker om, och hon utvidgar på så sätt sitt gillande något. Skälet till att Fugees kan värderas positivt anges vara: ”för dom- dom låter inte riktigt som domhär andra” (nr 3). Att göra sitt villkor konkret på det här sättet kan leda till att övriga deltagare lättare kan hålla med och man skapar tillsammans en gemensam värdehierarki med hjälp av de exemplen. Konkretiseringen av villkorsargumentet kan även leda till att ytterligare oenighet uppstår (se 5.3.3.5).

BK2 får under sin tur medhåll av BK3: ”ja de tycker jag ju också” (nr 5). Hennes åsikt verkar alltså ligga närmare BK2:s än vad man från början kan uppfatta det som. Villkorsargumentet tycks här verka för konsensus. De två deltagarna som först stod för oförenliga åsikter kan enas om att det aktuella exemplet och Fugees är bra, oavsett om de tycker att annan hiphop är bra eller dålig.

BK3 återkommer i UT:1 och utvecklar där ett resonemang kring vad det är som gör att Fugees är bättre än annan hiphop (nr 6)¹. Hon förklarar vad det är som separerar Fugees från annan, dålig, hiphop. BK2 verkar uppfatta BK1:s yttrande som ett kritiskt påpekande, eftersom hon först i sin respons uttrycker en kontrast och därefter för-svarar Fugees (nr 8).

¹ Detta resonemang liknar en slutledning (Allwood, Andersson & Dahl 1977), men ordningen mellan turkonstruktionsenheterna i exemplet beror på hur argumentet förs in i kontexten och har mycket lite med ordningen på en formell logisk slutledning att göra (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971 [1969]:193ff.).

Därefter följer nästa basenhet som ytterligare utvecklar den tidigare värdediskussionen kring hiphop och Fugees. BK4, som tidigare inte yttrat sig, använder ett villkorsargument i T1:2. Hon ger förslag på när det skulle kunna vara bra att lyssna på Fugees (nr 12). Yttrandet är långt och BK4 släpper inte ifrån sig ordet, trots att det pågår sammanfallande tal under hennes tur: "om man säger att den skulle komma på NRJ skulle man ju bli glad (.) eftersom de skulle va bättre än allt annat (.) å då så- på **de** sättet skulle de ju- på (.) **då** skulle de va okej å höra den (.) men de e ju de att- (.) jag skulle aldrig sätta på den hemma" (nr 12). I BK4:s villkor finns en annan sorts resonemang än det som används i T2:1. Här resonerar BK4 i flera led, och ledens semantiska relationer indikeras med konjunktioner eller subjunktioner. Ibland uttrycks dock inte sambanden mellan leden. Hennes skämtsamma sätt att framställa konsekvensen av lyssnandet får de andra deltagarna att skratta.

I T1:2 gör BK4 ett medgivande, trots att hon inte verkar tycka om musiken som diskuteras. Hon föreslår minst en situation som passar bra för lyssnande men också en då hon inte skulle lyssna; därmed kan hon argumentera för två åsikter i en och samma tur. Eftersom hon både ger med sig och invänder använder hon sig alltså av ett villkorsargument. Det är just denna dubbelhet som gör villkorsargumenten potentiellt effektiva och i exemplet har det i och med villkoret nu uppstått en möjlighet för deltagarna att enas kring ett speciellt tillfälle då Fugees kan vara bra – även om de i normala fall inte skulle lyssna på den musikgruppen. Det visar sig dock att BK3 och BK2 tycker bättre om Fugees än vad BK4 gör (nr 18 och 19). De invänder mot att BK4 begränsar de lämpliga lyssnarsituationerna, nämligen att hon inte skulle lyssna på Fugees hemma: "de skulle jag göra", "de skulle jag också".

Invändningarna har prefererad form i den andra basenheten och yttrandena i denna sista basenhet har få drag av modifiering, gardering eller sådant som kan tolkas som ansiktsräddande strategier. Här verkar det alltså finnas en preferens för att åsikter – såväl eniga som oeniga – framläggs (se även Schiffrin 1984).

I slutet av argumentationen gör BK4 ytterligare medgivanden. Samtidigt som BK3 ger ett exempel på hur hennes gillande kommit till uttryck: "jag har funderat på å köpa skivan" (nr 18), konstaterar BK4 att motsatt förhållande råder för hennes del: "jag skulle aldrig ha köpt skivan nämligen" (nr 20). Det är osäkert om BK4 uppfattat hela BK3:s uppgradering innan hon yttrar sig. Jag tolkar det som att hon snarare förklarar varför hon inte skulle lyssna hemma än att hon yttrar en

sorts pendang till BK3:s tur. Det faktum att BK4 avslutar sitt yttrande med *nämligen* talar för det och att BK3 upprepar och vidhåller samma åsikt i nr 21. BK3 kan både sympatisera med att man köper skivan och att man lyssnar aktivt på Fugees musik.

BK4 är mot slutet av argumentationen ensam om att nedvärdera Fugees. Argumentationen avslutas dock med att hon gör ytterligare ett medgivande, då hon föreslår en acceptabel lyssnarkontext för just Fugees: "fast jag skulle andra sidan också se dom om dom kom till Roskilde skulle jag ändå gå å se dom °typ°" (nr 22). Hennes yttrande inleds med *fast*, vilket gör att det kommer att stå i kontrast till hennes tidigare argument i nr 12 och nr 20. Att hon använder *också* i nr 22 är ett tydligt tecken på att detta förslag är ett tillägg till hennes lista av möjliga lyssnartillfällen. Även *ändå* i nr 22 verkar syfta tillbaka på hennes tidigare förnekande av att hon skulle lyssna.¹

Genom villkorsargumenten klargör deltagarna i denna argumentation sina ståndpunkter. De gör medgivanden och ger möjligheter för andra att hålla med och enas med dem, samtidigt som de vidhåller sina ursprungliga åsikter. BK2 och BK3 uppnår konsensus genom att de tydliggör sina åsikter, medan BK4 med sitt villkor ger uttryck för en åsikt som är svår att förena med de andras. Hon närmar sig dock själv de övriga med hjälp av ett tillägg till villkoret.

Det har också visat sig under argumentationens gång att BK2 inte vidhåller den tveksamhet till det aktuella musikexemplet som hon först ger uttryck åt i T2:1. Denna växling kan bero på att hon modifierar sin åsikt för att gruppen ska kunna närma sig konsensus; hon kan dessutom ha blivit övertygad av de övrigas argumenterande, eller också uttrycker hon sig oprecis i början och får tillfälle att i detalj utveckla sin åsikt under argumentationen.

Villkorsargumenten kan användas i basenhetens och argumentationens alla delar, men positionen påverkar naturligtvis hur argumentet används och vilken funktion det får. Det finns dessutom villkorsargument på olika språkliga nivåer: *ordvillkor* och *resonemangsvillkor*. Ett ordvillkor förekommer t.ex. i "vissa låtar i så fall" (första villkoret i exempel 5.7, nr 11) och ett resonemangsvillkor finns i det långa yttrandet i exempel 5.11.² Även kombinationer av dessa båda kategorier

¹ I yttrandet finns således flera referenser till den tidigare argumentationskontexten, och det blir därmed tydligt hur ofruktbart det vore för mina syften att analysera isolerade argument.

² Något förenklat yttrande: "om man säger att den skulle komma på NRJ skulle man ju bli glad eftersom de skulle va bättre än allt annat å då så- på **de** sättet skulle de ju på **då** skulle de va okej å höra den men de e ju de att jag skulle aldrig sätta på den hemma", nr 12 i exempel 5.11.

förekommer och dessa faller under en kategori som fått benämningen *blandvillkor*. Innan dessa konstruktionstyper diskuteras mera ingående följer en genomgång av positionens betydelse för villkoren.

5.3.2. Villkorsargumentens position

En faktor som påverkar hur ett villkorsargument utvecklas och får sin funktion är dess position i argumentationen eller basenheten (se Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971 [1969]:504). Vem eller vilka av deltagarna som står för villkorsargumentet är dessutom något som också påverkar. I detta avsnitt kommer visas och diskuteras olika sätt som villkoren fungerar på beroende på om de finns i T1, T2, UT eller efter UT (EUT). Jag kommer också att ta upp några förhållanden mellan position och deltagarstruktur. Först kommer några kvantitativa översikter och allmänna iakttagelser, därefter följer tre avsnitt som i turordning diskuterar villkor i T1, T2 och UT (och efter UT).

5.3.2.1. Kvantitativ översikt

I tre tabeller visas relationer mellan frekvens och position. Dessa syftar till att ge en överblick snarare än att fastslå exakta mått.

Den första tabellen visar förekomsten av villkor i basenhetens olika delar och i den andra tabellen finns en uppställning över antal villkor i argumentationerna. Slutligen illustrerar den tredje tabellen deltagarstrukturer i argumentationer med flera villkor.

I tabell 5.1 har jag satt vissa förekomster av villkor i T1 inom parentes. Dessa är de fall då villkoret finns i den T1 som inleder argumentationen. Vad gäller villkoren i senare T1, T2, UT och efter UT har jag inte skilt på om de finns i en första eller senare basenhet, eftersom de alla förhåller sig till en redan etablerad oenighet.

Jag har i tabellen slagit ihop de villkorsargument som förekommer i UT respektive efter UT, dvs. i den interaktion som följer efter basenheten. I de båda kategorierna används villkoren efter det att oenigheten i form av två motstridiga åsikter uttryckligen har yttrats. De utgör alltså ingen del av de yttrandena där åsikterna ursprungligen uttrycks, vilket är fallet för villkoren i T1 och T2. Siffrorna inom parentes anger antalet villkor som förekommer i en första T1.

TABELL 5.1. *Fördelning av villkoren i basenhetens delar.*

	T1	T2	UT/EUT	Totalt
Antal	31 (22)	54	119	204
Procent	15 (11)	26	58	

Uppställningen visar att mer än hälften av villkoren finns i de senare delarna av argumentationerna. Relativt många finns också i T2. Där-
emot är det få som inleder en basenhet och ännu färre som inleder den första basenheten. Villkorsargumenten är uppenbarligen en teknik som främst används efter etablerandet av oenighet. Om villkorsargumentet kommer i T2 kan det i stället vara ett medel för att föregripa fortsatt oenighet.

Tabell 5.2 visar frekvenser för förekomster av ett eller flera villkor i argumentationerna. Det är allra vanligast att det finns ett villkor i argumentationerna (det finns 1 villkor i 85 av argumentationerna). Men 119 av villkoren finns i argumentationer med två, tre eller fyra villkor. Det är dock betydligt vanligare med två villkor än med tre eller fyra. Att det finns mer än ett villkor kan antingen betyda att oenigheten är stark och ger upphov till många förhandlande villkor, eller att det råder tämligen stor enighet och att deltagarna då tillsammans reder ut oenigheten med villkorsargument.

TABELL 5.2. *Fördelning av enkla, dubbla, tredubbla och fyrdubbla villkor i argumentationerna.*

	1 villkor	2 villkor	3 villkor	4 villkor
Antal villkor	85	56	39	24
Antal argumentationer	85	28	13	6

Tabell 5.3 innehåller information om huruvida det är samma eller olika sorts villkor som används i argumentationer med flera villkorsargument. Dessutom finns det en uppställning över om det är samma eller olika deltagare som står för villkorsargumenten om den finns flera villkor.

Det är ungefär lika vanligt att samma villkor¹ upprepas som att olika villkor används i argumentationerna med två villkorsargument. I de argumentationer där det finns tre villkor är det dock betydligt van-

¹ Med samma villkor menar jag här lika lexikala enheter – *vissa, olika* – som upprepas och i något fall mycket lika resonemang.

ligare att samma sorts villkor upprepas än att de varierar – samma förhållande gäller för argumentationerna med fyra villkorsargument, även om skillnaderna inte är lika stora och argumenten är färre.

Vad gäller deltagarstrukturerna finns det också en del skillnader. Det är exempelvis vanligast i argumentationer med dubbla och tredubbla argumentationer att det är olika deltagare som använder villkorsargumenten. I argumentationerna med fyra villkor är förhållandet det omvända och det är där oftare samma deltagare som använder villkoren.

TABELL 5.3. *Upprepning eller variation av villkor, samma eller olika deltagare.*

	1 villkor	2 villkor	3 villkor	4 villkor
Antal villkor	85	56	39	24
Argumentationer	85	28	13	6
Samma villkor	–	13	11	4
Olika villkor	–	15	2	2
Samma deltagare	–	11	3	5
Olika deltagare	–	17	10	1

Undersökningarna visar emellertid att upprepningarna förekommer i olika situationer. För det första kan en deltagare upprepa samma sorts villkor flera gånger under en och samma argumentation (som sker i den långa argumentationen i kapitel 4, exempel 4.25). I dessa fall får villkoren förvisso ibland tillägg, eller förenklas andra gången de används. Sådana upprepningar är snarast ett tecken på att överbyggnaden mellan de oppositionella åsikterna är problematisk och att övriga deltagare i gruppen inte accepterar villkoren så lätt.

För det andra kan samma sorts villkor upprepas av olika deltagare. Deltagarna har då möjlighet att markera att de inte bara är beredda att acceptera villkoren kring en åsikt, de kan också visa solidaritet genom att använda samma eller delvis samma ordalydelse. Det kan också vara på det sättet att även om deltagarna inte är beredda att acceptera varandras villkor i detalj, kan de ändå acceptera den typ av villkor och resonemang som används.¹

Ytterligare en aspekt av upprepningarna är talplaneringsperspektivet. I livliga och snabba argumentationer där deltagare har svårt att få eller behålla ordet kan det vara en tidsvinst att upprepa delar av före-

¹ Se Schiffrin (1984:323ff.) angående samarbete under oenighet.

gående villkor. Det kan också vara lättare att få ordet då det råder konkurrens, eftersom det låter som om deltagaren som upprepar tidigare uttryck kommer att hålla med. Deltagaren kan då bli nominerad som turövertagare av föregående talare (se exempel 5.16 nedan).

För att göra diskussion av villkorsargumentens position mer konkret följer här tre avsnitt med exempel på villkor i de olika delarna av basenheten och efter basenheten.

5.3.2.2. Villkor i T1

Det är inte särskilt vanligt att villkoren finns i första delen av en argumentations inledande basenhet (ungefär 11 procent). I de fall där de förekommer har villkoren en annorlunda funktion än i de fall då de kommer senare, i T2, UT, efter UT eller i en T1 som inleder en andra eller tredje basenhet (det finns inget fall då en T1 i en fjärde basenhet innehåller ett villkorsargument). Det är lika vanligt att villkor i T1 följs av flera villkor senare i basenheten, som att de inte gör det.

Strukturellt och innehållsmässigt ser villkoren i T1 ut som de som förekommer i andra positioner; de uppvisar en dubbelhet (se avsnitt 5.3.2). Den tydliga skillnaden ligger i funktionen och hur villkorsargumenten förhåller sig till den föregående samtalskontexten. Deltagaren som yttrar detta villkor förhåller sig inte till någon explicit etablerad oenighet, inga tidigare uttryckta oförenliga åsikter sammanförs i villkoret. Möjligtvis kan deltagaren på grund av förkunskaper om de övriga i gruppen eller på grund av tidigare diskussioner under inspelningen ana att hans eller hennes åsikt kommer att mötas av invändningar. Deltagaren föregriper då snarast en potentiell oenighet, vilken mycket riktigt etableras senare.¹ Ingen av villkorsteknikerna i T1 leder till konsensus, de blir tvärtom incitament till den oenighet som följer.

I exempel 5.12 används ett villkorsargument i T1. Grupp 16 diskuterar hiphop². Av gruppens tre deltagare har två av dem, LK5 och LK4, strax innan exemplet börjar benämnt den aktuella musiktypen som hiphop.

¹ När någon använder ett villkor utan att någon oenighet uppstår räknas det ju inte som argumentation och dessa förekommer därför följaktligen inte med i min argumentationskorpus.

² Jämför med exempel 5.11 i avsnitt 5.3.1 – i båda grupperna diskuteras värderingar av hiphop och Fugees, och i båda används liknande argumentationstekniker.

Exempel 5.12. Värdering av hiphop och Fugees

- 1T1 LK5: långträki men ganska bra danslåt (.) °har jag skrivit°
 2T2 LK4: men jag tycker dom e bra
 3UT LK5: a **dom** just ja men själva all[a hiphopmuisk
 4 LK4: [amen all hiphopmusik-
 [de mesta e ju bra
 5 LK3: [Tupac å sånt e ju inte bra
 6 LK4: jo de mesta e bra eller jag har la blitt oppvuxen me de
 kanske man kan säja
 7 LK3: coolio å dom e bra
 8 LK5: +äm[en de e+
 9 LK4: [eller oppvuxen men när man tänker på alla- eftersom
 alla kompisar lyssnar på de så har de ju blitt så då
 tycker man ju att de e rätt bra [(.) °sån musik°
 10 LK3: [men jag tyck-
 11 LK3: den e ju inriktad åt al- alla kan ju lyssna på den musiken
 12 LK4: mm
 13 LK5: mm
- (Grupp 16, arg. 11)

Det som orsakar oenigheten här är det villkorsargument som LK5 använder när hon värderar Fugees låt. Hon tycker att den är *långträki*, men finner ändå en positiv aspekt: "...men ganska bra danslåt..." (nr 1). Villkorets dubbelhet ligger alltså i att om man betraktar Fugees från två olika håll går det att finna både nackdelar och fördelar med musiken och den kan således värderas både positivt och negativt.

Den negativa värderingen i villkoret verkar dock vara alltför stark för LK4. Hon invänder genast utan paus, tvekan eller modifiering: "men jag tycker dom e bra" (nr 2). Eftersom invändningen yttras så rakt verkar preferenstrukturen inbjuda till åsikter som är både invändningar och medhåll.

I UT håller LK5 med LK4 om att just Fugees är bra (nr 3). Hon refererar till gruppen på samma sätt som LK4 gjort, fast med emfas (rad 2). Detta gör att "**dom**", dvs. Fugees, blir utpekade till skillnad från all annan hiphopmusik, vilket hon också uttryckligen säger senare i samma argumentation (nr 8).

Argumentationen fortsätter sedan. Deltagarna diskuterar sig inte fram till innehållslig konsensus utan oenigheten avslutas av att deltagarna tar upp en ny infallsvinkel (nr 11).

I detta exempel leder villkorsargumentet i T1 in samtalet i oenigheten. Om en T1 som innehåller villkor finns i en senare basenhet i en komplex argumentation är förutsättningarna annorlunda. Villkorsargumentet förhåller sig då till den tidigare oenigheten och påminner i sin position och funktion mer om de villkor som finns i T2 eller UT. Hur villkoren fungerar i dessa senare delar diskuteras i de två följande avsnitten.

5.3.2.3. Villkor i T2

Det är vanligare att villkor används i T2 än i T1; drygt en fjärdedel av villkorsargumenten finns i T2. I dessa fall har en (eller flera) av deltagarna reagerat på den åsikt som uttryckts i T1 och invänder i T2. Invändningen kan komma i form av ett villkor direkt, eller också kan deltagarna först ge uttryck för sin åsikt och senare i samma yttrande använda ett villkor. När villkoret finns i T2 är det bara två parter inblandade, såvida inte T1 och T2 består av flerparskonstruktioner.

T2 kan innehålla villkor som modifierar T1 eller en ny åsikt som uttrycks i villkorsform. Om deltagaren som yttrade T1 inte är beredd att inskränka sin åsikt eller inte accepterar de konkreta villkor som ställs upp, leder detta typiskt till ytterligare basenheter och en komplex argumentation.

I de argumentationer som har mer än ett villkorsargument är det vanligt att det första villkoret kommer i T2. Visserligen finns det även en hel del villkor i UT eller efter UT, men proportionellt är det dock vanligare att det första villkoret kommer i T2 än senare. Ett skäl till detta kan vara att en villkorad invändning i T2 inte räcker för att man ska komma överens. Ytterligare ett eller flera villkor används då därefter. Det händer att strukturen eller innehållet i princip är det samma i det efterföljande villkoret som i en första villkorad T2, men lika ofta är det olika villkorskategorier med olika innehåll som används. Också fördelningen mellan olika typer av villkor är jämn (se avsnitt 5.3.3).

Här ges tre exempel (exempel 5.13, 5.14 och 5.15) på villkorsargument som används i T2. I det första exemplet finns det ett villkor, medan det i de båda andra exemplen finns flera.

I exempel 5.13 finns ett villkor i T2. Deltagarna diskuterar vilka som kan tänkas lyssna på Beatles. Åsikten i T1 delas inledningsvis av alla, men en av dem (TM8) fortsätter sitt yttrande med ett långt villkorsresonemang. Hans yttrande innehåller även en förklaring till villkoret, i vilket han tar hjälp av ett konkret personligt exempel.

Exempel 5.13. Vilka lyssnar på Beatles?

0 S: ja eh (.) vicka ä de som lyssnar på sånhär musik (.)
nu idag?
1 TM9: mmmmm [(.) lite- a (.) a (.) aa °(typ)° FNISSAR
2 TM8: [beatles [de-
3 T1TM10: [(°(typ äldre)°
4 T2 TM8: de e äldre ja [(.) men de finns ju en- en del (.) som»
5 T1 TM9: [a lite äldre
4 T2 TM8: »lyssnar på de som e yngre också (.) menn de e klart dom
flesta (.) [som e äldre för do- dom hänger ju me va»
6 UT TM9: [de e nog lite äldre

- 4 T2 TM8: »tillexempel om man gillar om vi gillar nån artist mycke
då va [(.) tillexempel E-type då [(.) [som jag»
- 7 TM10: [m
- 8 TM10: [mm
- 9 TM9: [m han e ju-
- 4 T2 TM8: »tycker e grym så jag kommer lyssna på han när jag blir
äldre också ioförsej [(.) å då kommer ju han kanske»
- 10 S: [m
- 4 T2 TM8: »inte va så populär men jag kommer ju fortfarande typ
tycka han e bra (.) å de blir samma me Beatles att såna
tycker han e bra nu [(.) som lyssnar ja på honom då
- 11 S: [mm
- 12 S: m
- 13 TM9: °de (.) a°
- 14 TM8: tror jag (.) de kan nog stämma°
- (Grupp 24, arg. 3)

TM8 verkar anse att lyssnargruppen som identifieras i T1 är för snäv. Med hjälp av villkoret gör han det möjligt att inkludera andra lyssnare.

Villkoret består i detta exempel av att TM8 i T2 gör ett tillägg till en utpekad mängd. Visserligen håller han med om att det är "äldre" som lyssnar på Beatles, men de är inte de enda lyssnarna. Således föreslår han i villkoret att det finns yngre lyssnare också och villkorets dubbelhet är därmed tydlig: "de e äldre ja (.) men de finns ju en- en del (.) som lyssnar på de som e yngre också". Kontrasten mellan villkorets två delar markeras med *men* (nr 4).

TM8 understryker dock att det ändå främst är äldre som lyssnar: "menn de e klart dom flestaaa (.) som e äldre", trots att ingen sagt emot hans villkor. Det visar sig dock att TM8 faktiskt föregriper en invändning som följer strax därefter då TM9 i nr 6 betonar åsikten som först uttrycktes i T1: "de e nog **lite** äldre". Denna invändning kommer samtidigt som TM8 fortsätter sitt långa förklarande resonemang:

"som e äldre för do- dom hänger ju me va till exempel om man gillar om vi gillar nån artist mycke då va (.) tillexempel E-type då (.) som jag tycker e grym så jag kommer lyssna på han när jag blir äldre också ioförsej (.) å då kommer ju han kanske inte va så populär men jag kommer ju fortfarande typ tycka han e **bra** (.) å de blir samma me Beatles att såna tycker han e bra nu (.) som lyssnar ja på honom då" (nr 4)

I resonemanget som följer förklarar han sin ståndpunkt. I början inkluderar han även andra i sin åsikt när han använder *man* och *vi*, men övergår sedan till att tala om sig själv (se Fremer 1999, 2000, angående personlig referens). Yttrandet (nr 4) innehåller båda de inledningsvis nämnda huvudsakliga typerna av villkor (se avsnitt 5.3.3).

Behovet av att använda och utveckla villkorsargumentet i exempel 4 uppstår i den lokala samtalskontexten. Två av deltagarna visar att de är

tyvsamma till den första delen av yttrande 4 och TM8 verkar på grund av detta ge en grundlig förklaring. Hans långa yttrande visar tydligt hur skickliga deltagarna kan vara på att snabbt konstruera långa och komplexa resonemang, trots att de inte alls har någon tid på sig att planera och formulera sina yttranden och argumentationstekniker.

Det faktum att villkor i T2 ofta följs av fler villkor och att villkoren följer direkt efter varandra kan vara ett tecken på att oenigheten är stark och upplevs som problematisk. Villkor som följer efter villkor i T2 kan användas för att mildra oenigheten och för att uppnå konsensus. Ett annat skäl till att ytterligare villkor följer efter villkor i T2 kan vara att en deltagare konstaterar att man nästan är överens och att enbart någon mindre inskränkning eller justering behöver göras¹.

I exempel 5.14 har gruppen haft en längre diskussion kring beskrivningen av Beatles. Två basenheter har föregått och GM2 har här hamnat i en försvarsposition. GM1 använder villkorsargument i T2:3 och GM2 i UT:3. Observera att GM3:s yttrande nr 6 ser ut som ett villkor, men det är inte seriöst menat.

Exempel 5.14. Bedömning av Beatles texter

(Oenigheten har pågått under tre basenheter och avslutas här. Inget villkor har förekommit tidigare.)

- 1T1:3 GM2: jämför eh Beatles å jazz jag tycker inte Beatles e
dåliga (.) men de de e ju inriktat på att sälja å eh
schlagerlåtar (.) som alla går å sjunger på senn (.)
efteråt som inte e svåra å följa me i så e de
- 2T2:3 GM1: men de beror på de e ju vissa låtar dom Beatles du
har hört kanske=
3 GM2: =ha +amen [eh+-
- 4T2:3 GM1: [alla låtar e ju inte de
- 5UT:3 GM2: nej inte [alla men de e ju många lå- (.) men»
- 6 GM3: [nä vissa låtar kan man inte följa me i
- 5UT:3 GM2: »de e ju många låtar de e-
- 7 GM4: FNISSAR TILL +*de går inte**
- 8 GM3: *de e omöjligt*
- 9 GM2: amen ni förstår va jag menar
- 10 S: mm
- 11 GM1: aa
- 12 GM4: a °jag förstår°

(Grupp 25, arg. 6-7)

T1:3 är lång och innehåller ett jämförande resonemang, där GM2 nedvärderar Beatles på grund av att deras musik är enkel och kommersiell. Han lyfter i stället fram jazzmusik.

GM1 går inte med på GM2:s beskrivning av Beatles och argumenterar med hjälp av ett villkor i T2 (nr 2). Villkoret börjar med uttrycket

¹ Sådana tillägg behöver dock inte uppfattas som mindre av alla, utan kan i sin tur ge upphov till ytterligare oenighet.

det beror på (nr 2, se avsnitt 5.3.3.4 apropå *det beror på*) och därefter identifierar GM1 en delmängd: "vissa låtar" (nr 2). Delmängden preciseras sedan och visar sig vara de Beatleshits som GM2 har hört och GM1 verkar antyda att han själv hört fler och annorlunda låtar. En respons följer snabbt i vilken GM2 yttrar något som på grund av den höjda rösten och "amen!..." låter som början på en invändning (nr 3). GM1 återtar dock samtalsgolvet och avslutar sitt villkorsargument med ännu ett antagande om delmängder av Beatleslåtar: "alla låtar e ju inte de" (nr 4). I sitt villkor uttrycker han alltså att det finns låtar i Beatles repertoar som inte passar in på GM2:s karakteristik, men utan att hävda att det skulle gälla alla. Villkorsargumentet lämnar mycket outtalat och var och en av deltagarna kan därför fylla i vad de själva anser passa in; det torde alltså finnas goda förutsättningar för att kunna komma överens.

Att bara hålla med verkar dock inte vara ett alternativ för GM2, utan han använder ett villkorsargument i nr 5: "nej inte alla men de e ju många [låtar]". GM2 avbryter sig då han blir överlappad av GM3 som börjar skoja.

GM3 och GM4 verkar göra sig lustiga över diskussionen och kanske främst GM1:s hävdande att det skulle finnas Beatlesmusik som inte är lättillgänglig. Trots att det innehållsmässigt verkar vara GM1 som GM3 och GM4 skämtar med och skrattar åt, är det ändå GM2 som vädjar till gruppen för att få bekräftelse på att de övriga har förstått vad han menar: "amen ni förstår va jag menar", nr 9. GM1 och GM4 ger GM2 bekräftelse på att de förstår vad han menar (nr 11 och 12). Ingen invänder efter det.

Här har alltså villkoret kommit sent i en argumentation med mycket oenighet. Villkoret i T2:3 följs snabbt av villkoret i UT:3. Båda är odetaljerade och öppna för tolkning. Efter andra villkoret verkar deltagarna vara överens.

När åsikten i T1 bara modifieras en smula av villkoret i T2 kan detta också leda till en serie av villkorsargument från flera i gruppen. Man är då i princip överens, men utreder tillsammans i detalj vilka villkor som föreligger (se även avsnitt 6.1.2 om argumentationsstilar).

I exempel 5.15 svarar TM1 först mycket kort på en fråga som samtalsledaren ställer angående textens betydelse för musik (nr 0 respektive 1). Samtalsledaren signalerar därefter att hon vill ha en förklaring och är därmed mer aktiv än i exemplen ovan (nr 2). De övriga tre i gruppen är inte överens med TM1 utan turas om att ge detaljerade

¹ Dvs. assimilering av *ja men*.

villkor. Mot slutet har de på så sätt inte bara kommit överens, utan de har därtill tillsammans givit ett utförligt svar på samtalsledarens fråga.

Exempel 5.15. Är texten viktig?

0 S: hjaä ä- ä texter viktigt annars när ni lyssnar på musik?
 1 T1 TM1: näeh
 2 S: nä?
 3 T2 TM4: eh de beror påå [(.) om de ee (.) PUSTAR & HARKLAR SIG»
 4 TM2: [ja hm
 3 T2 TM4: »ja om själva musiken inte e så bra så eh blir ju texten
 mer viktigare
 5 S: hm
 6 X: °hm°
 7 UT TM3: men de beror ju på när man lyssnar på den när man [(.)»
 8 X: [°jo°
 7 UT TM3: »sitter å arbetar så e de mest eh musiiken [(.) sen å»
 9 X: [°hm°
 7 UT TM3: »eh när man sitter mer å lyssnar riktigt då e texterna-»
 TM3: »[(.)då tänker man mer på dom
 10 X: [m
 11 S: h[mm
 12 TM2: [kommer väl också an på sällskapet (.) °till viss del°
 13 X: °hm°

(Grupp 22, arg. 2)

TM1 uttrycker alltså T1 i en enda stavelse, utan vidare förklaringar och är ett enkelt nekande svar på samtalsledarens fråga (nr 1). Efter detta deltar TM1 inte i argumentationen som följer.

I T2 invänder TM4 mot T1 och därmed mot förnekandet av att texten är viktig: "eh de beror påå (.) om de ee (.) PUSTAR & HARKLAR SIG ja om själva musiken inte e så bra så eh blir ju texten mer viktigare" (nr 3). Med hjälp av uttrycket *det beror på* identifierar han de omständigheter som förklarar varför texten är viktig ibland. Det som TM4 här kallar "själva musiken" torde avse den instrumentala delen av musiken. Är denna del av musiken mindre bra följer det att texten spelar en större roll. I villkoret uttrycker alltså TM4 att det både finns situationer då texten inte är viktig och sådana då den faktiskt har betydelse.

TM4:s villkor följs av villkor både i UT och efter UT (nr 7 och nr 12). TM3:s villkor i UT är mycket likt det i T2, medan TM2:s efter UT förvisso är av samma typ, men mindre detaljerat, och innehåller uttrycket *komma an på* i stället för *det beror på*.

I detta exempel har alltså åsikten i T1 utlöst en rad villkor. Oenigheten är inte så stark, utan deltagarna verkar mer hjälpas åt att utreda förutsättningarna än att argumentera mot varandra. Något medgivande från TM1 kommer dock aldrig. Man kan också tydligt se hur formen på det första villkoret upprepas i de följande argumenten. Likheterna

kan bero på att de visar solidaritet med varandra genom att använda delvis samma uttrycksätt: även om deltagarna inte är helt överens i sak kan de ändå vara eniga om formen på argumentaten.

5.3.2.4. Villkor i UT och efter UT

De flesta av villkorsargumenten finns alltså i eller efter UT (119 av 204). Villkoren i UT är, precis som yttrandena i UT generellt, av mer skilda slag. Det finns fler möjligheter att förhålla sig till oenigheten i UT och fler olika deltagarstrukturer är också möjliga (se avsnitt 4.2).

I avsnittet analyseras tre exempel som ska visa villkorsargument i UT (exempel 5.16, 5.17 och 5.18). Det första exemplet visar hur UT kan villkoras (dvs. förbindas med villkor) när en deltagare försvarar sin angripna åsikt från T1 (se även exempel 5.5), därefter kommer ett exempel på när en deltagare, som varken yttrat T1 eller T2, invänder mot T1. Det sista exemplet visar hur en tredje part kommer in efter UT och medlar mellan de två åsikter som kommit till uttryck i T1 och T2. I dessa exempel förekommer enbart ett villkor och de visar främst på relationer mellan deltagarstrukturer och villkor i UT. Hur villkor i UT relateras till tidigare villkor diskuteras kortfattat sist i detta avsnitt.

Deltagarstrukturerna kan på olika sätt påverka användningen av villkorsargument. Om den deltagare som använder villkorsargument i UT inte förespråkade någon av de motstridiga åsikterna, är det troligare att han eller hon låter tidigare åsikter väga lika tungt i villkoret. Villkor som inte förespråkar någon av de båda delarna i dubbelheten förekommer i princip bara när villkoret finns i UT eller senare. Om den deltagare som villkorar däremot står för någon av åsikterna i T1 eller T2, tenderar hans eller hennes egen åsikt att över väga, medan den andres åsikt accepteras i något mindre utsträckning.

Exempel 16 visar hur samma deltagare yttrar T1 och UT och hur han i UT försvarar sin åsikt med hjälp av ett villkor. Deltagarna argumenterar om vad man gör när man lyssnar på klassisk musik. Oenighetens början kan vara svår att upptäcka eftersom den inleds på ett finurligt sätt.

Exempel 5.16. Vad man gör när man lyssnar på klassisk musik

- 1T1 EM4: ja men dee- de e gött å lyssna på sånt när man- eh (.)
när man vart stressad eller nånting å sätter man sej i
soffan å så==
- 2T2 EM5: =ja så slänger man på detta å hi hi hi hi HÄRMAR LJUDET
AV KLASSISK MUSIK X å så X [e +fan pulsen här uppe ju+
- 3UT EM4: [ja men de fin- (.) e du duh-

- SKRATTAR TILL [vissa e ju så [(.) men de finns»
 4 EM3: [du du di du HÄRMAR ÖDESSYMPONIN
 5 EM5: [aja jo
 3UT EM4: »jävligt bra me
 6 EM4: de tycker jag e avslappnande

(Grupp 12, arg 9)

EM4 uttalar sig i T1 positivt värderande om tillfällena då man lyssnar på klassisk musik. Yttrandet är konstruerat på ett sätt som liknar ett villkor. Här finns emellertid ingen dubbelhet utan bara ett konkret exempel på när man kan lyssna: "ja men dee- de e gött å lyssna på sånt när man- eh (.) när man vart stressad eller nånting å sätter man sej i soffan å så-" (nr 1). Inget motexempel som ger den nödvändiga dubbelheten följer.

När EM5 tar ordet i T2 verkar det först som om han håller med EM4, eftersom han inleder affirmerande. Därefter fortsätter EM5 med samma sorts konstruktion som EM4 just avbrutit: "ja så slänger man på detta å *hi hi hi hi HÄRMAR LJUDET AV KLASSISK MUSIK X* å så X e +fan pulsen här uppe ju+" (nr 2). Innehållet visar dock tydligt att EM5 inte håller med. I exempel 5.16 kan man se hur några av deltagarna använder samma konstruktioner på ett sätt som skapar solidaritet. Här verkar EM5 snarare anpassa sin konstruktion efter EM4 för att kunna ta över turen på ett smidigt sätt och kanske också för att skapa en överraskningseffekt som lockar till skratt.

EM4 överlappar slutet av EM5:s tur med två avbrutna konstruktioner (nr 3). Inledningen verkar vara konstruktionen *ja men det finns...*, och fortsättningen skulle kunna antyda uttrycket *är du dum*, som används vid flera tillfällen i denna grupp. EM4 skrattar till, börjar om och inleder därefter villkoret: "vissa e ju så (.) men de finns jävligt bra me" (nr 3). Han tillstår först att EM5 delvis har rätt. Här identifieras två skilda värderingar av olika sorters klassisk musik: "vissa e ju så" (som EM5 beskriver det), "de finns jävligt bra me" (nr 3). Deltagarna kan själva fylla i och tänka sig vad det skulle kunna vara för klassiska stycken som EM4 avser, eller bara hålla med om att resonemanget verkar rimligt. Ingen invänder och EM4 gör ett tillägg som står i kontrast till T2: "de tycker jag e avslappande" (nr 6). EM4 kommenterar över huvud taget inte sammanfallen i nr 4 och 5, utan fortsätter med andra delen av sitt villkor där han vidhåller sin egen åsikt.

Utän att innehållet i T2 förnekas helt har villkoret i UT fungerat som ett argument för T1. Detta visar sig vara effektivt eftersom inte några fler invändningar följer. Deltagarna har åtminstone kommit överens om att de ska sluta argumentera.

Strukturen i exempel 5.17 liknar den som illustreras i exempel 5.16. I båda fallen förekommer ett villkor i UT, men i exempel 5.17 är det en tredje part som står för villkoret. Gruppen är i färd med att värdera Lisa Ekdahls musik. HM4 gör sitt ogillande konkret genom att påstå sig handla på ett visst sätt i en speciell situation. Ingen av de övriga håller med och invändningar följer således.

Exempel 5.17. Om man stänger av Lisa Ekdahl på radion

1T1 HM4: de e såndär musik som jag stänger av
 2 HM3: de e typ-[de e typ- de e typ-
 3T2 HM5: [jasså (.) nå jag tycker de e bra
 4T2 HM6: nänä [(.) de gör man ju inte
 5UT HM3: [har du tungt matteprov imorgon så ee juu- [(.)»
 6 HM4: [eller»
 5UT HM3: »stänger du ju inte av de
 6 HM4: »ja (.) jag stänger ju inte av radion men jag tycker
 inte om de asså de e ju-

(Grupp 6, arg. 37)

I T1 tar HM4 upp frågan om hur han reagerar när Lisa Ekdahl spelas på radio: "de e såndär musik som jag stänger av" (nr 1). Frågan om att stänga av radion eller att låta den stå på när en viss sorts musik spelas har diskuterats tidigare. Detta är ett resonemang som i flera grupper används som mått på hur bra eller dålig musik är. I samtalet som exempel 5.17 är hämtat från har det dock tidigare varit HM3 eller HM5 som sagt sig vilja stänga av.

Två av deltagarna, HM5 och HM6, invänder i T2 (nr 3 och 4).¹ HM5 yttrar sig positivt om samma musikexempel. Redan under HM6:s T2 börjar HM3 att i UT villkora avstängningsvanorna (nr 5): "har du tungt matteprov imorgon så ee juu- (.) stänger du ju inte av de". Här finner HM3 en situation då avstängning inte är aktuellt. Beroende på tillfället går det alltså både att lyssna på och att stänga av Lisa Ekdahls musik. Villkoret är här strukturerat som en frågeformad konditional konstruktion och anger ett hypotetiskt antagande.

HM4 gör sedan ett medgivande: "jag stänger ju inte av radion men jag tycker inte om de" (nr 6). Således verkar han ha blivit övertygad, åtminstone tillräckligt för att nedgradera sitt ogillande. Kanske får HM3:s konkreta situation HM4 att medge att avstängandet inte är en så generell reaktion på Lisa Ekdahls musik som han först låter antyda. Det faktum att både HM5 och HM6 invänder kan också påverka HM4:s val att modifiera sig.

¹ Det som HM3 yttrar i nr 2 är en kommentar till den föregående diskussionen.

I detta exempel rycker alltså en tredje part ut för att villkora i UT. HM3 vänder sig enbart till innehavaren av den ena åsikten. Detta sätt att villkora verkar fungera effektivt för att skapa konsensus i argumentationen.

Exempel 5.18 ska visa ett villkorsargument som används efter UT. Det är en deltagare som inte yttrat sig tidigare i argumentationen som villkorar. I gruppen är man visserligen enig om att dansbandsmusik är dålig, men oenighet uppstår kring hur man ska beskriva musiken. I T1, T2 och UT föreslås och försvaras två negativt laddade benämningar. Efter UT medlar en tredje deltagare med hjälp av ett villkor som får de övriga att instämma.

Exempel 5.18. Värderande beskrivning av dansband (samtalsledaren ej närvarande)

- 1 MK2: dåligt °de e de [faktiskt tycker jag° ganska dåligt (.)»
 2T1 MK1: [smörigt
 1T2 MK2: klämkäckt e de däremot [°de e såhär(.) s[mörigt e»
 3 X: [X X
 4 MK1: [jag hatar de
 1T2 MK2: »de inte de e [klämkäckt
 5UT MK1: [jo [(.) smörigt
 6 → MK3: [om man- (.) om man lyssnar på tex
 terna så- så e- då e de (.) smörigt å så de e liksom
 klämkäckt också eller hur? [.] [för de e alltid en»
 7 MK2: [ja
 8 X: [a
 6 → MK3: »massa såhär goa rim
 9 MK2: [[°al- (allX e de)°
 10 MK4: [[+käckta lösningar på alla problem+
 11 MK3: ja verkligen SKRATTAR

(Grupp 2, arg. 5)

MK1 uttalar det som blir T1 samtidigt som MK2 värderar dansbandsmusik som något dåligt (nr 2 respektive 1). T1 består av ett enda ord *smörigt* (nr 2). Denna benämning innebär i de allra flesta sammanhang något negativt, men MK2 verkar inte tycka att detta är den rätta sortens nedvärderande beskrivning av dansbandsmusik. Efter avslutad turkonstruktionsenhet invänder hon mot beskrivningen genom att föreslå en annan negativ beskrivning som kontrast: "klämkäckt e de däremot" (T2, nr 1). Både emfasen på *klämkäckt* och *däremot* ligger till grund för kontrasten. Efter detta invänder hon dessutom uttryckligen mot MK1:s beskrivning och upprepar därefter sin egen åsikt: "smörigt e de inte de e klämkäckt".

I UT vidhåller MK1 sitt förslag. Åsikterna uttalas rakt, utan tvekan eller modifiering och står i skarp kontrast. Varken MK1 eller MK2 ger minsta antydning att vilja ge med sig, kompromissa eller villkora.

Efter basenheten ger sig en tredje deltagare in i argumentationen. MK3 överlappar slutet av UT med sitt villkorsargument: "om man- (.) om man lyssnar på texterna så- så e- då e de (.) smörigt å så de e lik-som klämkäckt också eller hur? (.) för de e alltid en massa såhär goa rim" (nr 6). MK3:s sätt att villkora skiljer sig från HM3:s villkor i exempel 5.17 (nr 5). I detta fall är det inte en av åsikterna som förespråkas, utan MK3 förhåller sig neutral och ger båda sidor rätt: texterna är smöriga och rimmen gör att det blir klämkäckt (se nr 6). Dansbandsmusik kan enligt MK3 alltså sägas vara både *smörig* och *klämkäckt*. Kanske för att försäkra sig om att hon får de andra deltagarna med sig efterfrågar MK3 medhåll: "eller hur?" (nr 6), vilket hon också får (nr 7 och 8). Den identifierade talaren är MK2 som här alltså håller med om att dansbandsmusik utifrån en aspekt faktiskt är *smörig*.

Villkoret verkar vara effektivt och ingen vidare oenighet i frågan visar sig. En av styrkorna i detta villkor ligger i att det balanserar de båda motstridiga åsikterna. Både MK1 och MK2 har rätt. Åtminstone verkar MK2 vara nöjd och konstaterar att beskrivningen gäller alla dansbandslåtar (nr 9).

I några tidigare exempel förekommer också villkor i UT (exempel 5.12, 5.14 och 5.15). I samtliga dessa fall föregås villkoren i UT av villkor i T2 eller i T1. Här upprepas villkoren helt kort. I exempel 5.19 finns två villkor, ett i T2 och ett i UT.

Exempel 5.19. Villkor i T2:3 och UT:3 (utsnitt från exempel 5.14)

1T1:3 GM2: jämför eh Beatles å jazz jag tycker inte Beatles e
dåliga (.) men de de e ju inriktat på att sälja å eh
schlagerlåtar (.) som alla går å sjunger på senn (.)
efteråt som inte e svåra å följa me i så e de
2T2:3 GM1: men de beror på de e ju vissa låtar dom Beatles du
m
3 GM2: =ha +amen [eh+-
4T2:3 GM1: [alla låtar e ju inte de
5UT:3 GM2: nej inte alla men de e ju många lå- (.) men»
(...)
5UT:3 GM2: »de e ju många låtar de e-
(Grupp 25, arg. 6-7)

Med villkorsargumentet i T2:3 angriper GM1 uttryckligen GM2; de få Beatleslåtar som GM2 har hört skulle kunna passa in på beskrivningen i T1:3. Personangreppet får knappast GM2 att hålla med, utan han villkorar i sin tur i UT:3. Hans villkor sätter de redan uttryckta åsikterna i relation till varandra, men åsikten i T1:3 förespråkas. Villkoret är odetaljerat och lämnar det öppet för alla att själva fylla *många*

med lämplig mening. I UT:3 verkar villkoret avsluta oenigheten, medan villkoret i T2:3 snarast stegrar den.

Villkorsargument som följer på varandra i T2 och UT eller efter UT behöver inte stå i kontrast på samma sätt som i exempel 5.19. I exempel 5.20 kontrasteras visserligen villkoret i UT mot villkoret i T2, men det är inget försvar för T1 utan ett annat förslag på villkor (flera uppbackningar och en minimal respons är utelämnade, för en mer fullständig analys se exempel 5.15).

Exempel 5.20. Villkor i T2, UT och efter UT (utsnitt från exempel 5.15)

- 1 T1 TM1: näeh
 2 S: nä?
 3 T2 TM4: eh de beror påå [(.) om de ee (.) PUSTAR & HARKLAR SIG»
 4 TM2: [ja hm
 3 T2 TM4: »ja om själva musiken inte e så bra så eh blir ju texten
 mer viktigare
 5 S: hm
 6 X: °hm°
 7 UT TM3: men de beror ju på när man lyssnar på den när man [(.)»
 8 X: [°jo°
 7 UT TM3: »sitter å arbetar så e de mest eh musiiken [(.) sen å»
 9 X: [°hm°
 7 UT TM3: »eh när man sitter mer å lyssnar riktigt då e texterna-»
 TM3: »[(.)då tänker man mer på dom
 10 X: [m
 11 S: h[mm
 12 TM2: [kommer väl också an på sällskapet (.) °till viss del°
 (Grupp 22, arg. 2)

Argumentationen innehåller i detta fall närmast en lista med villkor i T2, UT och efter UT, där deltagarna undersöker omständigheter som inte stämmer med åsikten i T1. Villkoren har stora yttre likheter och oenigheten är mer dämpad än i exempel 5.19.

I exempel 5.19 är det ett generellt villkor som leder till konsensus, medan det i 5.20 är detaljerade villkor som skapar enighet (se avsnitt 5.3.3.5).

Vad gäller villkorens position kan man sammanfattningsvis konstatera att *vem* som villkorar har en betydelse. I de fall då villkoret kommer från en deltagare som inte tidigare varit inblandad i oenigheten, är chansen stor att villkoret ska leda till konsensus – i synnerhet om han eller hon inte framhäver en av åsikterna. Är det i stället någon av de tidigare engagerade deltagarna som villkorar kompliceras förutsättningarna för medgivanden; trots att villkoret alltid har en konsensuspotential förblir oftast ändå en av de båda åsikterna dominerande. Det är då svårare att få någon annan att fullständigt gå med på villkoret.

Vidare finns det en tendens som visar att om flera villkor används i en argumentation är det andra villkoret oftast mer komplext än det första. Samtidigt finns det också argumentationer där villkoren blir enklare och mindre detaljerade mot slutet, om det är tre eller fler villkor i samma argumentation. Det kan då bero på att deltagarna redan har försökt med detaljerade villkor i argumentationen och sedan prövar en annan strategi, nämligen att vara så oprecis som möjligt.

Det finns fler faktorer som är viktiga för analysen av villkorsargumenten än deras position i argumentationen. I de följande avsnitten diskuteras olika typer av villkorsargument, vilket också är en central aspekt av denna argumentationsteknik.

5.3.3. Villkorsargumentens konstruktion

Som nämnts i avsnitt 5.3.1 finns det två huvudsakliga grupper av villkor: dels *ordvillkor*¹ i vilka kortare konstruktioner och ords betydelser utgör kärnan i villkoret, dels *resonemangsvillkor*² i vilka längre resonemang förklarar villkoret. Det finns också en grupp av villkor som innehåller båda sätten att resonera, *blandvillkor*. En typ av villkor har jag dessutom behandlat som ett specialfall. Det är sådana som innehåller konstruktionen *det beror på* och här kallas *DBP-villkor*. I denna sista kategori finns det både mycket enkla villkor och långa elaborerade.

TABELL 5.4. De fyra villkorskategoriernas frekvenser.

	Ordvillkor	Resonemangsvillkor	Blandvillkor	DBP-villkor	Totalt
Antal	62	57	49	36	204
Procent	30	28	24	18	
Antal ord	699	1701	1452	867	4719
Procent av ord	15	36	31	18	
Ord/villkor	11	30	30	24	(i snitt) 23

¹ Se exempelvis första villkoret i exempel 5.7: "vissa låtar i så fall" (nr 11).

² Se exempelvis 5.11, nr 12: "om man säger att den skulle komma på NRJ skulle man ju bli glad (.) eftersom de skulle va bättre än allt annat (.) å då så- på de sättet skulle de ju- på (.) då skulle de va okej (.) å höra den (.) men de e ju de att jag skulle aldrig sätta på den hemma" (Grupp 8, arg. 17).

Man hade kunnat tänka sig att de kortaste och enklaste villkoren, ordvillkoren, skulle vara mycket vanligare än de längre och mer komplexa resonemangsvillkoren som kräver mer talplanering (eller konstrueras under en kontinuerlig talplanering). Så är dock inte fallet, då det finns nästan lika många resonemangsvillkor som ordvillkor. De allra mest komplexa – blandvillkoren – är dock något färre än ord- och resonemangsvillkoren. Kategorin med villkor som innehåller konstruktionen *det beror på* är något mindre än de övriga kategorierna. De olika kategoriernas karaktär ger emellertid ett förväntat resultat; i de villkor som är mest komplexa används flest ord.

Jag kommer här att diskutera kategorierna i den ordning som de introducerats.

5.3.3.1. Ordvillkor

Kategorin ordvillkor består av enkla yttranden, ofta bara en turkonstruktionsenhet, där ett ord eller en konstruktion (*villkorsord*) har den huvudsakliga villkorsfunktionen och utgör villkorskärnan. Yttrandet kontrasterar ofta mot föregående yttrande (yttranden), men delar inte sällan underförstått innehåll eller grammatisk struktur med det (eller dem). Det rör sig om uttryck – adverb, pronomen, adjektiv och nominalfraser – som med olika skalor avgränsar, utökar eller utpekar något:

- (1) mängd (*vissa, inte alla, mesta*) i 31 villkorsargument;
- (2) frekvens (*ibland, nästan aldrig*) i 13 villkorsargument;
- (3) tid (*innan, då, det var*) i 3 villkorsargument.

Ytterligare två sätt att kvalificera ordvillkoren är att antingen identifiera:

- (4) möjlighet (*möjligtvis, i så fall, just den*) i 10 villkorsargument;
- (5) befintlighet (*det finns*) i 5 villkorsargument.

Det som avgränsas, utökas eller utpekas mest med hjälp av villkoren är mängder. Frekvens och möjlighet används något mindre och befintlighet och tid används allra minst. Att det är mängd som är vanligast kan bero på att det är ett konkret sätt att tala om musikkonsumtion.

För alla typer, utom tid, gäller att det är ett specifikt villkorsord som står för merparten av villkorskärnorna. Detta är synnerligen tyd-

ligt i frekvenstypen där 12 av 13 argument innehåller ordet *ibland* (nästan aldrig är det trettonde). I mängdtypen förekommer *vissa* som villkorsord i 20 av 31 argument. *I så fall* utgör kärnan i 6 av 10 villkor av möjlighetstypen. I befintlighetstypen är *det finns* kärna i 4 av 5 villkorsargument (*inte det värsta man kunde hitta* är det femte uttrycket). *Vissa* av orden skulle kunna falla inom ramen för flera sätt att avgränsa, utöka eller utpeka. Exempelvis utpekar *just den* en mängd genom att identifiera ett av många fall. Samtidigt visar uttrycket på befintlighet eftersom det åtminstone gäller i det exempel som refereras. Jag har i min fördelning på de fem typerna gjort en bedömning av vad deltagarna kvalificerar med villkorsordet i första hand.

Oavsett vilken typ av ord som utgör kärnan i villkoret fungerar ytttrandet argumentativt på samma vis. Villkorets dubbelhet preciseras i form av någon av skalorna (t.ex. *vissa låtar är bra, man kan lyssna ibland*) eller också identifieras relationen som något över huvud taget existerande eller som möjligt. Vad som spelar stor roll för argumentationen är ordvillkorets grad av precisering, om det är generellt (*ibland, vissa*) eller mer konkret (*inte de värsta man kunde hitta*) (se även avsnitt 5.3.3.5 nedan).

Jag kommer nedan att visa två argumentationer där de två vanligaste villkorsorden används, *viss/vissa* och *ibland*.

Ordet *vissa* är det enskilda ord som oftast används som kärna i ett ordvillkor. Det används i 20 av 62 fall. Dessutom finns det i fjorton blandvillkor och i fem DBP-villkor. Det betyder att detta ord används i nästan två femtedelar av alla villkorsargument, vilket ger en tydlig indikation om att det är mycket användbart under argumenterande. Vad det är som gör just *vissa* så användbart kan vara att det i sig anger att det råder ett dubbelt villkorsförhållande – att det både finns exempel som inkluderas i *vissa* och sådana som exkluderas. Kanske antyder det också att en talare avser något särskilt eller några särskilda exempel – även om han eller hon inte har något särskilt i åtanke. Andra uttryck som *någon/några* eller *en del* antyder förmodligen mer att man kan tänka sig att det går att urskilja några exempel ur en grupp, men deltagarna behöver inte ha några speciella exempel i åtanke.

I exempel 5.21 används *vissa* i ett villkor. En intensiv diskussion utbryter så fort grupp 6 börjar diskutera hiphop. HM3 och HM5 tycker inte om den aktuella musikstilen, medan HM6 och HM4 tycker att det finns en del av den som är bra.

Exempel 5.21. Värdering av Fugees

1T1:2 HM3: [[nä jag e inte glad i de
 2T1:2 HM5: [[de e ju inget som ma[n-
 3T2:2 HM6: [nä men [X-
 4T2:2 HM4: [+jo men vissa låtar
 e ju [-+
 5T2:2 HM6: [ja **vissa** låtar [(.) [vissa låtar (vissa låt-)
 6UT:2 HM3: [nä
 7 HM3: [+nu håller ni tyst [(.) nu»
 8 X: [nä
 7 HM3: »håller ni tyst här+
 9 HM5: alla e[-
 (Grupp 6, arg. 28)

I T1 sammanfaller HM3 och HM5 när de båda uttrycker sig negativt om Fugees (eller hiphop). HM3:s T1 består av en värdering: "jag e inte glad i de" (nr 1). HM5 avbryter sitt yttrande, men hinner innan dess uttrycka en total negering: *inget* (nr 2).

Även T2 utgörs av två deltagares bidrag. I detta fall är det dock HM6 och HM4 som avlöser varandras yttranden: "nä men X-" (nr 3) "+jo men vissa låtar e ju-+" (nr 4), "+ja **vissa** låtar (.) vissa låtar (vissa låt-)" (nr 5). Genom användningen av *vissa* föreslår de en begränsning av HM3:s och HM5:s ogillande och de argumenterar för att det både finns bra och dålig hiphop. Varken HM4 eller HM6 ger några konkreta exempel på vilka låtar som de avser, men *vissa* antyder att de skulle kunna namnge konkreta exempel på hiphoplåtar.

Samtidigt påbörjar HM3 det som blir UT, och det visar sig att villkoren inte har någon effekt vad gäller att uppnå konsensus. Möjligtvis verkar HM6:s och HM4:s ivriga¹ samstämmighet provocerande på de båda övriga. Fortsättningen på HM3:s UT innebär att han försöker förneka de andras rätt att tala: "+nu håller ni tyst (.) nu håller ni tyst här+" (nr 7). Han vill alltså inte ens höra de andras argument. HM5 avbryter sig, men hinner yttra ett totalitetsadverb, *alla*, som står i kontrast till *vissa* (nr 9). Han utesluter därmed möjligheten att det skulle kunna finnas ett enda exempel som är bra (eller som inte är dåligt).

Är oenigheten för stark, eller om villkoren hävdas med stor frenesi, kan den typ av villkorsargument som används i exempel 5.21 tydligen snarast ge upphov till en uppgradering av oenigheten. Både HM4 och HM6 hävdar med bestämdhet att HM3 och HM5 inte har rätt i sina värderingar av hiphop. Att göra medgivanden (dvs. acceptera villkoret) i en sådan situation tycks vara alltför ansiktshotande. Exemplet är hämtat från en av de två grupper där de flesta av användningarna av

¹ *Ivrig* på grund av att de talar samtidigt, att de faller in i varandras yttrande och att de flera gånger invänder med samma sorts villkorsargument.

vissa finns. I denna grupp är det en av deltagarna, HM4, som står för alla, förutom de som HM6 använder i detta exempel. I den andra gruppen är fördelningen spridd på flera deltagare. Användningen av villkoren i grupp 6 är tydligt relaterad till deltagarmönstret i gruppen och på deltagarnas argumentationsstilar. Detta kommer att diskuteras i avsnitt 6.2.1.1.

Det näst vanligaste ordet som används för att villkora är *ibland*. Detta ord finns i tolv ordvillkor, fem blandvillkor och tre DBP-villkor. *Ibland* anger frekvens, men preciserar inte några förekomster. Ordet fungerar smidigt som villkor om en deltagare inte vill (eller inte kan) tala om mer exakt hur tät frekvens som avses. I stället konstaterar man att ett förhållande råder vid upprepade tillfällen, någonstans mellan *sällan* och *ofta*. Fördelningen av både *ibland* och *vissa* är ojämn, men båda orden är mest frekventa i grupperna 6 och 12.

Exempel 5.22 visar hur *ibland* används i ett villkorsargument. I grupp 12 har deltagarna just börjat diskutera musikexemplet *Refused*, när de blir oeniga. Två basenheter utvecklas under oenigheten och i båda används samma sorts villkor av en och samma deltagare. Det är EM4 och EM5 som deltar i båda basenheterna. EM4:s bidrag är dock mycket kortfattade. En dyadisering (se 2.1.2.2) uppstår; EM7:s yttrande i nr 7 och möjligtvis EM3:s yttrande i nr 10 behandlar benämningen av musikgenren och rör inte argumentationen om värderingar. EM5 är ensam om att tycka musikexemplet är bra.

Exempel 5.22. Början på *Refused*-diskussionen

1	T1	EM4:	skitdåligt
2	T2	EM5:	de e bra
3			SKRATT
4	UT	EM5:	de e co[olt (.) de e bra ibland
5		X:	[X X X
6		EM4:	näe
7		EM7:	hårdrock eller nånting typ [(.) dödsmetallica
8		EM4:	[jävla X
9	T1:2	EM5:	jo men de kan va gött å lyssna på ibland
10		EM3:	nä[hehee (.) de e-
11	T2:2	EM4:	[ja men de va ju typ-
12	UT:2	EM5:	men de- jag skulle inte köpa den skivan min brorsa lyssnar på sån musik å då X-
13		EM3:	+för skrikigt+
14		EM6:	sån här störd musik

(Grupp 12, arg. 10)

Basenheten inleds av EM4:s korta, men mycket negativa nedvärdering av *Refused*: "skitdåligt" (nr 1). Eftersom yttrandet bara består av ett enda ord är det således fullständigt ogarderat och direkt. Utan paus eller tvekan följer EM5:s invändning i form av en positiv värdering:

"de e bra" (nr 2). Gruppen skrattar, kanske för att oenigheten blir så tydlig.

Det är EM5 som efter skrattet även står för UT: "de e coolt (.) de e bra ibland" (nr 4). I detta yttrande ändrar han först sin värdering till *coolt*¹ och i den andra delen kommer det första villkoret. Samma sorts turkonstruktion som i T2 upprepas, fast här avgränsas det av *ibland*, vilket gör yttrandet till ett villkor. De båda yttrandena i T2 och UT skiljer sig dock åt vad gäller användning. Invändningen i T2 yttras helt ogärdat och rakt, medan UT är villkorat och förhåller sig till de båda åsikterna i en etablerad oenighet.

EM4:s reaktion på villkoret är en tydlig men kort invändning: "näe" (nr 6). Det är här som dyadiseringen inträffar. EM7 inflikar en beskrivning av musiken. Han ägnar sig alltså åt en annan talaktivitet än de andra och vänder sig möjligtvis mot samtalsledaren.

Oenigheten fortsätter med ytterligare en basenhet. EM5:s står även för det andra villkorsargumentet. Han använder samma sorts villkor som tidigare: "jo men de e kan va gött å lyssna på ibland" (nr 9). Här vidhåller EM5 att det finns positiva sidor av Refused, men han medger genom *ibland* att det både finns tillfällen då musiken passar och sådana då den inte gör det. Både EM3 och EM4 invänder mot detta² (nr 10 och 11). Efter det fortsatta motståndet förklarar sig EM5 ytterligare: "men de- jag skulle inte köpa den skivan" (nr 12). Han verkar alltså inte tycka om musiken tillräckligt för att köpa en skiva med den själv, men i sitt yttrande drar han in ett konkret exempel som förmodligen ska illustrera någon som gör det ("min brorsa lyssnar på sån musik å då X-", nr 12). Yttrandet avbryts dock.

EM5 blir allt mer specifik och allt mindre positiv i sina villkor och sitt argumenterande. Trots att han gör sin åsikt mindre skarp och på så sätt underlättar för de andra i gruppen att hålla med, kommer ingen konsensusrespons från någon annan. Oenigheten avslutas i stället med ytterligare nedvärdering av musikgenren: "+för skrikigt+" (nr 13), "sån här **störd** musik" (nr 14).

I de båda argumentationerna som diskuteras i 5.21 och 5.22 används två olika ord, *vissa* och *ibland*, som kärna i villkorandet. *Vissa* sätter

¹ *Coolt* används både i positiv och negativ bemärkelse i materialet. Som negativt värderande benämning används *coolt* då det beskriver musik som är pretentiös och människor som tror att det är coola (förment *cool*). I positiv bemärkelse används *cool* om musik som är tuff, skojig eller speciell på ett opretentiöst sätt. Inte sällan används *coolt* i kontrasterande sammanhang där yttranden med former som "men rätt coolt ändå". Här verkar *coolt* användas på ett sätt som liknar det sista positiva sättet.

² Möjligtvis är det enbart EM4 som invänder. EM3:s yttrande kan vara en respons på EM7:s antagande om genre.

gränser för en mängd, medan *ibland* avgränsar en frekvens. Användningen av villkoren är annars lika: argumenten är korta och generella. De övertygar emellertid inte i någon av argumentationerna, trots att det rent innehållsmässigt inte borde vara svårt att hålla med. I följande exempel ska vi dock se en användning av ett ordvillkor som är mer framgångsrikt vad gäller att uppnå konsensus.

Exempel 5.23 visar hur en annan vanlig typ av ordvillkor används, nämligen det som anger möjlighet. Villkoret särskiljer enbart ett möjligt fall. Medgivandet i sådana villkor är minimalt, men kan ändå visa på en stark vilja att uppnå konsensus när oenigheten är tydlig. I exempel 5.23 används *i så fall*, vilket förekommer i ordvillkor vid sex tillfällen och i blandvillkor vid två.

I exemplet diskuteras vilka som lyssnar på dansbandsmusik. Frågan om det finns lyssnare i deras egen ålder har deltagarna själva introducerat tidigare och den diskuteras här på nytt. Oenigheten är kort och slutar i konsensus.

Exempel 5.23. Om gymnasieelever lyssnar på dansband

- 1 T1GK4: ja de finns väl säkert såna i vår ålder som (.) dom e
snygga som sjunger å sådär
2 T2GK2: ja de e mer [Arvingarna
3 T2GK3: [*Arvingarna i så fall* [SKRATTAR
4 UTGK4: [jaja
5 SKRATT

(Grupp 26, arg. 7)

GK4 antar att det finns gymnasieungdomar som lyssnar på dansbandsmusik (nr 1). GK2 och GK3 är mer tveksamma; GK2 håller med GK4, men associerar lyssnare i deras egen ålder med en viss sorts dansbandsmusik: "ja de e mer Arvingarna" (nr 2).

GK3 tillstår med villkoret att det finns lyssnare i deras egen ålder, men under förutsättning att dessa lyssnar på just Arvingarna: "*Arvingarna i så fall*" (nr 3). Endast i detta fall anser alltså GK3 att GK4:s åsikt gäller, i andra fall inte. GK3 yttrar sitt villkorande med skratt i rösten och skrattar därefter. Detta skratt tycks här ha en modifierande effekt, åtminstone tycks det inte öka oenigheten eftersom meningsskiljaktigheten avslutas.

I denna argumentation följs villkoret av en kort medgivande UT: "jaja" (nr 4). GK4 ger således GK3 rätt snabbt, utan vidare villkor eller andra begränsningar (nr 4).

Ett annat sätt att utpeka enstaka fall eller företeelser är att använda ett fokuserande *just* och ett pronomen eller ett substantiv i bestämd form (*just den*) som då fungerar på samma sätt som *i så fall*. *Just* med

bestämning används även i fem villkor i blandkategorin och tre gånger i DBP-kategorin, fast då i kombination med ytterligare resonemang.

Påpekas bör också att villkorsargumenten har olika utgångspunkter: i vissa fall fungerar de huvudsakligen hävdande och i andra huvudsakligen medgivande. Distinktionen är naturligtvis svår att göra, eftersom villkorsargumenten per definition alltid medför både hävdande och medgivande. I många fall går det emellertid att avgöra om det finns en betoning av det ena eller det andra. Om en deltagare huvudsakligen betonar sin egen åsikt är villkoret mer hävdande. Hävdande användningar av *vissa* och *ibland* finns i exempel 5.19 och 5.20, där deltagarna som använder villkor argumenterar för att det visst finns *vissa* låtar som är bra eller att det går bra att lyssna *ibland*.

Om medgivandet är tydligare än hävdandet uttrycks det genom att den dominerande åsikten begränsas genom ett mindre förbehåll. Inte sällan används de unikt utpekande eller exemplifierande villkorsorden på detta sätt (*i så fall, just det*), men också uttryck som *möjligtvis* och *i och för sig* kan signalera ett medgivande (*i och för sig* används inte som villkor här, men finns i villkorsyttranden). Ett medgivande kan göras efter en god och övertygande argumentering eller som ett begränsande villkor.

Medgivanden och hävdanden blir särskilt synliga i ordvillkoren eftersom villkorsargumenten i denna kategori är enkla och innehåller inga längre resonemang som gör det svårt att avgöra om någon av utgångspunkterna dominerar. Långa resonemang finns det emellertid gott om i den kategori som ska diskuteras nedan.

5.3.3.2. Resonemangsvillkor

I den andra kategorin av villkorsargument utnyttjas snarare språkets grammatiska och logiska resurser än ords och uttrycks vaga eller precisa betydelse.

Kategorin resonemangsvillkor är mer heterogen än den förra. Inget resonemang är det andra likt – bortsett från att man inte i något fall tar hjälp av några villkorsord. Resonemangsvillkoren är något färre än ordvillkoren, men betydligt mer ordrika. Mer än dubbelt så många ord används här. Detta förhållande är emellertid inte alls förvånande eftersom deltagarna naturligtvis använder fler ord till att uttrycka ett resonemang än till att kortfattat yttra ett ordvillkor.

Med hjälp av mer eller mindre komplexa grammatiska konstruktioner förklarar resonemangsvillkoren omständigheterna för villkoren i

detalj. De vanligaste semantiska relationerna är de adversativa och de konditionala, men det finns också argument som är utbyggda med fler led som kan ange t.ex. kausal och konsekutiv fogning av TKE:n (orsak och följd). Antalet yttranden i kategorin är 57, men i tabell 5.5 anges de 92 relationer som sammantaget används för att villkora i dessa (\emptyset står för utelämnad markering av semantisk relation).

TABELL 5.5. *Semantiska samband i resonemangsvillkoren.*

Ord som anger semantiskt samband	Antal
<i>men, utan fast</i>	36
<i>om/\emptyset</i>	12
<i>om/\emptyset... så</i>	14
<i>om/\emptyset... då</i>	3
<i>när... så</i>	5
<i>när... då</i>	3
<i>när</i>	6
<i>då</i>	4
<i>så</i>	2
<i>för, eftersom</i>	7
Totalt	92

En tredjedel av resonemangsvillkoren innehåller en adversativ konstruktion. Denna markerar kontrasten mellan åsikterna i villkoret. Oftast används *men*. *Fast* och *utan* förekommer i mindre utsträckning (angående konjunktioner i GSM-materialet, se Nilsson 2000, 2001). Vi har sett hur ordvillkor kan inledas med *men*. I dessa fall finns inte kontrasten inom yttrandet (*yttrandeinternt*) utan mellan två yttranden (*yttrandeexternt*). Att villkor som uttrycker kontrast dominerar i resonemangskategorin är knappast förvånande, eftersom deltagarna i sina villkor ställer de båda sidorna i villkoret mot varandra.

Ett annat lika vanligt sätt att konstruera resonemangsvillkor på är med hjälp av en konditional konstruktion. De konditionala konstruktionerna används för att mer detaljerat beskriva de omständigheter – hypotetiska eller verkliga – som råder för ett villkor. Det finns några olika sorters konstruktioner av det här slaget. Yttrandena innehåller oftast *om* eller *ifall*, men ibland är *om* utelämnat (\emptyset) och vid några

tillfällen används *när* i stället för *om*. Oftast följer en konstruktion med *så* eller *då*.

När kan inleda konstruktioner som är temporala, konditionala eller konstruktioner som befinner sig på en skala mittemellan. I några fall följer en konstruktion med *så* eller *då* (fem respektive tre fall). Självständiga *när* används snarast som tidsfästningar. I mer blygsam omfattning används *så* och *då* som anger följd, liksom *för* och *eftersom* vilka anger orsak.

Exempel 5.24 illustrerar ett villkor med resonemang där *men* ingår. Gruppen diskuterar hårdrock och TM6 har givit uttryck för att han inte tycker om den sortens musik. Exemplet börjar med att samtalsledaren ber TM6 vidareutveckla sin ståndpunkt:

Exempel 5.24. Värdering av hårdrock

- 1 S: va e- va e de som gör att du inte-
 2 T1 TM6: jag vet inte jag tycker liksom de e liksom stå å slå på
 en gitarr vröla lite de e ju så-
 3 T2 TM5: men de e ju inte så [(.) inte den musiken»
 4 UT TM6: [deras ballader kan (väl) va bra-
 3 TM5: »jag lyssnar på
 5 UT TM6: balladerna kan ju va bra men inte de där jävla[a brölet
 (argumentationen fortsätter)
 (Grupp 23, arg. 5)

När TM6 ska förklara varför han inte tycker om hårdrock tar han till en beskrivning av musiken som innehåller tydligt nedvärderande ordalag ("stå å slå på en gitarr vröla lite" nr 2). TM5 håller inte med om TM6:s beskrivning. I UT (han inleder yttrandet på rad 4 men börjar om och fortsätter på rad 5) medger TM6 att det ändå finns viss hårdrockmusik som kan vara bra: "balladerna kan ju va bra men inte de där jävla a brölet" (nr 5). Det är i UT som villkoret används. Den inleds först med ett medgivande ("balladerna kan ju va bra") vilket med ett *men* kontrasteras mot vidhållandet ("de där jävla brölet" (nr 5), med andra ord kontrasteras två olika sorters hårdrock. Hävdandet är här till och med uppgraderat ("slå på en gitarr vröla lite" jämfört med "de där jävla brölet") och det gör att konsensuspotentialen dämpas. I den följande argumentationen (här utelämnad) trappas också oenigheten upp.

Också konditionala konstruktioner hör, som nämnts, till de vanligaste i resonemangsvillkoren. I exempel 5.25 används både en konditional och en adversativ konstruktion. Samtalsledaren frågar deltagarna vad de tycker om musikexemplet Kent. Det visar sig att det råder något delade meningar om saken. AK6 och AK3 uttalar sina värderingar och förklarar sedan sina positioner.

Exempel 5.25. Värdering av Kent

- 0 S: tyckte ni om de?
 1 T1AK6: näej
 2 T2AK3: [[den den va okej
 3 AK4: [[SKRATTAR TILL
 4 UTAK6: a alltså- [(.) de e inte min stil- FNISSAR
 5 UTAK3: [men de e inte min typ näe inte min stil men
 man kan lyssna på dom om dom kommer på radio så- [jag»
 6 AK4: [nä de»
 5 UTAK3: »stänger ju inte av eller nånting okej
 6 AK4: »skulle jag göra (.) jag stänger av radion X X X FNISSAR
 (Grupp 20, arg. 1)

I T1 svarar AK6 nekande på samtalsledarens direkta fråga: "näej" (nr 1). AK3 ger uttryck åt en något mer positiv uppfattning i nr 2 och oenigheten är därmed etablerad. Förmodligen lockar det snabba ogarderade svaret till skratt (nr 3, se även exempel 5.22).

I UT sammanfaller AK3 med AK6. Deras förklaringar är till en början innehållsmässigt lika. AK6 förklarar sin negativa värdering genom att stilmässigt ta avstånd från Kents musik: "a alltså- (.) de e inte min stil-" (nr 4). Det förekommer vid flera tillfällen att deltagarna använder den egna stilen eller smaken som argument för att inte kunna acceptera eller tycka om ett musikexempel. Här är det dessutom två av deltagarna som använder sig av samma sorts argument, vilket stärker deras inbördes samhörighet (nr 4 och 5).

AK3 överlappar AK6 med sitt yttrande: "men de e inte min typ näe inte min stil men man kan lyssna på dom om dom kommer på radio så jag stänger ju inte av eller nånting okej" (nr 5). Hon preciserar i villkorsargumentet omständigheterna som skulle göra det aktuellt att lyssna: "om dom kommer på radio så jag stänger ju inte av eller nånting" (nr 5). Hon använder en konditional fogning ("om...") och en fogning som anger följd ("så...").

AK4 invänder dock mot villkoret (nr 6), men argumentationen fortsätter inte utan slutar med att AK4 fnissar.

I argumentationen pendlar AK3 mellan att invända mot nedvärderingen och att visa solidaritet med AK6:s åsikt. AK3 börjar i T2 med att invända, varefter hon i UT gör ett medgivande för att senare i villkoret återgå till åsikten i T2. AK3 och AK6 verkar vara överens, även om AK4 invänder i slutet.

Villkorsargumentet här har något mer komplex uppbyggnad än villkoret i exempel 5.24. I exempel 5.25 används först en kontrasterande konstruktion, vilken ställer de båda sidorna av värderingen mot varandra. AK3 preciserar sedan villkoret ytterligare med hjälp av ett exempel som uttrycks konditionalt och som visar omständigheterna kring ett accepterat lyssnande av dansbandsmusik.

Men det finns resonemangsvillkor som är betydligt mer komplexa än de i exempel 5.24 och 5.25. En argumentation med ett längre villkor följer i exempel 5.26. Gruppen diskuterar samlingsskivor när en oenighet uppstår om huruvida det är mest fördelaktigt att ha en samlingsskiva eller en skiva med en enskild artist. HK3 tar stor plats av talarutrymmet när hon argumenterar mot samlingsskivor. HK4, som opponerar sig, ger med sig i slutet.

Exempel 5.26. Är det bäst med samlingsskivor eller skivor med enskilda artister?

- 1 T1 HK3: [näa men ändå speciella artister de tycker jag e kul
å ha ändå
- 2 T2 HK4: jo [(.) [men då ska man ty[c]ka om hela-»
- 3 HK5: [jo men **nån** men[inte-
- 4 X: [°mm°
- 2 T2 HK4: »att eller liksom då ska de liksom va [så att-
- 5 T2 HK5: [ja hela eh (.)
- artisten om man säger
- 6 HK4: ja[a
- 7 UT HK3: [men om du köper en sån typ Absolute dance-CD
eller nånting [som (man gjorde [när jag var lite»
- 8 X: [FNISS
- 9 HK4: [kan man lyssna på den i en månad»
- 7 UT HK3: »mindre) (.) då lyssnar man på den sen så tröttnar
- 9 HK4: »sen så-
- 7 UT HK3: man så **himla** myck[e på de så lägger man undan de men»
- 8 HK5: [ja dom e-
- 7 UT HM3: »ändå har du **en** artist [(.) den går aldrig ut så»
- 9 HK5: [a jo
- 7 UT HM3: »utan (.) lägger man undan den ett tag så kan man
lyssna på den sen igen
- 10 HK5: a jo
(.)
- 11 T1:2HK4: men de beror ju **helt** på hur mycke man tycker om
artisten liksom (.) e de[-
- 12 T2:2HK3: [jo jo (.) [men du går ju
inte»
- 13 HK5: [sen så om man
har»
- 12 T2:2HK3: »å köper nånting som du inte tycker om=-
- 13 HK5: »pengar-
- 14 UT:2HK4: =nånå

(Grupp 5, arg. 27)

I T1 vidhåller HK3 värdet av att ha skivor med enskilda artister (nr 1). T2 samkonstrueras av HK4 och HK5 (nr 2 och 5). De tycker endast att det är bra att köpa en skiva om de tycker om allt som artisten gör.

Sedan följer HK3:s långa villkorsargument i UT (nr 7), där hon väger skivor med enskilda artister mot samlingsskivor. HK3 inleder med ett *men* som gör att hela hennes yttrande från början ställs i kontrast till T2. Därefter ger hon ett exempel i konditional form, "om du köper en sån typ Absolute dance-CD eller nånting" (nr 7), där hon

använder ett generiskt *du*.¹ Utifrån försättningen sedan, då hon växlar till ett generiskt *man*, tolkar jag det som att hon aldrig enbart riktar sig till HK4. Hon fyller därefter i med en tidsfästning och en konkretisering av vad hon själv gjort: "som (man gjorde när jag var lite mindre)". Intressant är att hon växlar från den generiska referensen *man* till ett *jag*. Förmodligen bör man förstå *jag*-formen som att hon gör exemplet personligt. Det är som om hon för att visa solidaritet med de andra erkänner att även hon har tyckt om samlings-skivor en gång. Frågan är om hennes tidsfästande ändå inte kan göra att distansen ökar mellan henne och vanan att köpa samlings-skivor. HK4, som sammanfaller i yttrande 9, verkar hålla med om vad HK3 säger, men placerar inte in lyssnandet i förfluten tid utan talar i presens om samtiden: "kan man lyssna på den i en månad sen så". HK4 avbryter sig dock och HK3 fortsätter sin UT. Hon refererar till den angivna situationen med ett *då*: "då lyssnar man på den" (nr 7). Därefter ger hon följden av lyssnandet: "sen så tröttnar man så **himla** mycke på de", och konsekvensen: "så lägger man undan den".

I denna första del av argumentet har hon alltså först markerat en kontrast med ett *men*, därefter givit en hypotetisk situation med *om*, som sedan befasts i verkligheten i en relativsats (*som*). Hon refererar till den angivna situationen med *då* och anger följd med *sen så* (temporalt). Åsikten stärks av hänvisningen till hennes personliga erfarenheter.

Sedan följer hennes andra del av det resonerande villkorsargumentet. Den första och andra delen av villkoret relateras till varandra med *men*. Därefter följer ett exempel i form av en konditional konstruktion – i detta fall är den frågeformad, dvs. utan *om*: "har du **en** artist" (jfr *om du har en artist*) (nr 7).² Ytterligare en TKE följer, men sambandet mellan denna och den föregående TKE:n anges inte uttryckligen. Här är det följden av att ha en skiva med en artist som anges: "den [skivan/artisten] går aldrig ut" (nr 7). Slutet på argumentet är till en början parallellt med slutet på den första delen av villkorsargumentet: "utan lägger man undan den". Detta fogas alltså adversativt till yttrandet genom *utan*. Konsekvensen av undanläggningen är dock annorlunda här än i första delen av argumentet där det tydligen innebar att man inte kunde lyssna på skivan igen. Det senare undanläggandet utgör i stället enbart den nödvändiga paus som tydligen

¹ Fremer (2000) pekar på att *du* används generiskt bland annat under engagerade argumentationer.

² I denna andra del av villkoret byter HK3 tilltalsreferens och använder *du*, som i den första konditionala konstruktionen.

behövs för att man ska vilja lyssna på skivan med artisten igen. Det långa resonemanget verkar ge ett rimligt intryck. De symmetriska upprepningarna gör att argumentet får en slagkraftig form som bär likheter av slutledning. Detta gör att dess övertygande effekt stärks (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971 [1969]:193ff.).

Man tappar nästan bort själva villkorsargumentet i HK3:s långa resonering. Hennes villkor kan på ett sammanfattande sätt uttryckas som att man både kan tröttna och stå ut i längden med den musik man köper, villkoret för att kunna stå ut i längden är att man skaffar skivor med enskilda artister och inte samlingssskivor. Med tanke på att deltagarna inte haft någon tid på sig att planera och överväga sina argument har detta villkor onekligen en imponerande konstruktion.

HK5 verkar övertygad av det långa komplexa villkorsargumentet (nr 10), men inte HK4. Hon invänder efter en kort paus med ett villkor som kommer att utgöra T1 i en ny basenhet.

Beträffande resonemangsvillkoren kan man konstatera att när deltagarna fogar samman flera TKE:n uttrycker de komplexa tankegångar och detaljerade omständigheter. Detta sker ofta i slutet av argumentationerna då någon av deltagarna reder ut förhållandena, för att försvara sig, förklara sig eller för att jämka ihop oenigheten. Dessa resonemang bär ibland också drag av formell slutledning, även om de knappast skulle accepteras som logiskt giltiga (se avsnitt 2.3). Det faktum att deltagarna lånar drag av existerande formella mönster kan i sig få argumenten att verka mer vederhäftiga. Perelman & Olbrechts-Tyteca (1971 [1969]) visar detta i samband med diskussionen av argument som de kallar kvasilogiska: "quasi-logical argumentation derive their persuasive strength from their similarity with these [formal reasoning of logic or mathematics] well-established modes of reasoning" (ibid.:193).

Fler komplexa argument finns i den tredje kategorin som ska diskuteras härnäst.

5.3.3.3. Blandvillkor

Villkoren i kategorin *blandvillkor* byggs alltså upp av *både* ordvillkor och resonemangsvillkor: "hårdrocksballader möjligtvis lyssnar man på (.) men inte hårdrock så" (grupp 10, arg. 6). Sådana villkorsargument används vid 49 tillfällen. Även denna kategori är mycket ordrik, vilket inte är så förvånande. Blandvillkoren kan bli mest komplexa av alla kategorierna (se tabell 5.4).

Användningen av villkorsorden i blandkategorin ser i stora drag ut som i kategorin med ordvillkor:

- (1) mängd (*vissa, inte alla, mesta*) i 34 villkorsargument av 49;
- (2) frekvens (*ibland, ofta*) i 10 villkorsargument;
- (3) tid (*innan, då, det var*) i 4 villkorsargument;
- (4) möjlighet (*möjligtvis, i så fall, just den*) i 7 villkorsargument;
- (5) befintlighet (*det finns*) i 8 villkorsargument.

Här förstärks exempelvis övervikten för villkorsord som anger mängd (70 procent jämfört med 50 procent i ordvillkoren). Orden som anger frekvens och tid är proportionellt färre i antal. Det är i princip samma villkorsord som återfinns bland ord- och blandvillkoren, men koncentrationen på enskilda ord är inte riktigt lika hög i den senare kategorin. Ett ord för frekvens – *ofta* – dyker upp två gånger här men aldrig i ordkategorin.

I denna kategori utnyttjas möjligheten att ställa olika typer av villkorsord i kontrast till varandra (villkorsorden är understrukna):

EM5: "de kanske e en- en av hundra låtar [mängd] som man kan lyssna på men liksom den lyssnar man bara på en gång å typ de e den som går på (.) va heter de testbilden på ettan eller va fan de e ibland de e ungefär de man hör ibland [frekvens]"
(Grupp 12, arg 6; se exempel 4.17)

I samtliga tolv argument med kombinerade villkorsord ingår typen *mängd*:

- mängd *och* frekvens, 5;
- mängd *och* befintlighet, 4;
- mängd *och* frekvens *och* tid, 1;
- mängd *och* möjlighet *och* befintlighet, 1;
- mängd *och* tid, 1.

Ett skäl till att orden som anger mängd ökar i denna kategori kan vara att den här sortens villkorsargument innehåller fler förslag på konkreta lyssnarsituationer, vilka typiskt kontrasteras med ett villkorsord från mängdtypen.

Bland resonemangen i kategorin blandvillkor återfinns i stora drag samma mönster som i kategori 2. En av typerna är vanligare även här och det är också den som varit mest frekvent tidigare nämligen den adversativa.

TABELL 5.6. *Semantiska samband i blandvillkoren.*

Ord som anger semantiskt samband	Antal
<i>men, utan fast</i>	39
<i>om/Ø</i>	2
<i>om/Ø... så</i>	3
<i>om/Ø... då</i>	2
<i>när... så</i>	2
<i>när... då</i>	1
<i>när</i>	2
<i>då</i>	1
<i>så</i>	3
<i>för, eftersom</i>	7
Totalt	62

De argumentationer som innehåller en eller flera konstruktioner med *men*, *fast* eller *utan* är i klar majoritet. De konditionala konstruktionerna är dock inte alls lika vanliga i denna kategori som bland resonemangsvillkoren. Orsaken till detta förhållande är förmodligen att deltagarna i större utsträckning gör blandvillkoren konkreta med villkorsord, än med konditionala konstruktioner (vilka ofta används för att specificera resonemangsvillkoren). Konstruktionerna som anger följd är dock lika många i de båda kategorierna och således utgör de en proportionellt större andel av blandvillkoren.

Man kan konstatera att blandvillkoren främst är uppbyggda på två sätt. Knappt hälften, dvs. 23 av 49 villkorsargument, är konstruerade med en turkonstruktionsenhet som innehåller ett villkorsord. Denna del av yttrandet relateras semantiskt till annan turkonstruktionsenhet ("hårdrocksballader möjligtvis lyssnar man på (.) men inte hårdrock så", grupp 10, arg. 6). Den andra något dryga hälften av blandvillkoren består huvudsakligen av resonemang, men i minst en av turkonstruktionsenheterna används ett villkorsord. I dessa fall blir ofta de generella villkorsorden preciserade (se T2 i exempel 5.13¹).

¹ TM8: "de e äldre ja (.) men de finns ju en- en del (.) som lyssnar på de som e yngre också (.) menn de e klart dom flesta (.) som e äldre för do- dom hänger ju me va till exempel om man gillar om vi gillar nån artist mycke då va (.) tillexempel E-type då (.) som jag tycker e grym så jag kommer lyssna på han när jag blir äldre också ioförsej (.) å då kommer ju han kanske inte va så populär men jag kommer ju fort-

Det är den här sortens villkorsresonemang som kan bli mest detaljerade och som på det mest grundliga sättet kan utreda förutsättningarna kring ett villkor (se exempel 5.13 ovan och 5.27 nedan t.ex.).

Den mest frekventa typen av kombination av villkorsord och resonemang är den där villkorsord som anger mängd och ett kontrasterande *men* ingår: "nä vissa- de- domhär va junte så bra men de finns andra grupper som e bättre" (grupp 14, arg. 3). Det är möjligt att denna form av villkorskonstruktion har en fastare form än övriga konstruktioner. Det skulle i så fall vara en förklaring till att både ord för mängd och resonemang med *men* ökar i denna kategori.

Exempel 5.27 får illustrera villkorsargumenten i blandkategorin. I grupp 4 preciseras ett villkorsord och ytterligare ett annat används i ett långt resonemang som följer. Diskussionen i exemplet rör deltagarnas radiolyssnarvanor och oenighet uppstår om vilka kanaler som är bäst. När oenigheten blivit tydlig resonerar HM1 länge för att försvara sin åsikt.

Exempel 5.27. Radiolyssning

- 1 T1 HM1: jag brukar lyssna på NRJ *ibland* såhär typ (.) bara
[sätta på(.) de jag kän-
- 2 T2 HK1: [nä dom tycker +inte+ jag e bra SKRATT[AR
- 3 UT HM2: [de mesta utom
[NRJ
- 4 → HM1: [jag känner för de *nån* gång[*ibland*
- 5 S?: [°*de mesta utom NRJ*°
- 6 → HM1: nå men de e typ ja- jag lyssnar aldrig på radio men
när jag lyssnar på radion så brukar jag lyssna på NRJ
för att de e ju ändå- [(.) jag tycker ändå att dom»
- 7 S: [m
- 6 → HM1: »har ju-(.) iåme att jag inte (.) lyssnar på radio
ofta så blir de inte tjötigt för mej [(.)så mycke
- 8 S: [hnä

(Grupp 4, arg. 14)

I T1 ger HM1 exempel på vilka radiokanaler han brukar lyssna på.¹ Han avbryter sig dock när HK1 sammanfaller. HK1 invänder utan att modifiera sig i T2. Invändningen består av en negativ värdering av radiokanalen NRJ (nr 2). Möjligtvis fungerar HK1:s skratt något

farande typ tycker han ä **bra** (.) å de blir samma me Beatles att såna tycker han e bra nu (.) som lyssnar ja på honom då" (grupp 24, arg. 3).

¹ Här använder HM1 *ibland* för att ange att NRJ är den första kanalen i en lista över möjliga radiokanaler; det används alltså inte här som ett villkor utan som en del i en uppräkningslista och det finns ingen dubbelhet med både lyssnande och inte lyssnande, trots att det vid en första anblick kan uppfattas så.

modifierande. Under skrattandet börjar HM2 yttra det som blir UT¹ (nr 3). Detta yttrande är en stark uppgradering av åsikten i T2 och räknas därmed som en respons på oenigheten. HM2 visar inte bara att han håller med HK1, utan även att han har ännu starkare åsikter om radiokanalen. Samtalsledaren överlappar och upprepar skrattande HM2:s UT (nr 5). Oenigheten blir rolig för att den är så tvär och direkt (jämför HK1:s skratt, nr 2).

HM1 har här mött en åsiktsmässig skarp kontrast och överlappar HM2:s yttrande när han påbörjar sin förklaring och sitt villkor. I yttrande 4 har HM1 en annan emfas än i nr 1: "jag känner för de **nån** gång ibland". Emfasen understryker hur sällan det är han lyssnar. Redan detta första yttrande i hans försvar utgör därför ett villkor. I yttrande nr 6 fortsätter HM1 att försvara det faktum att han ibland väljer att lyssna på NRJ med hjälp av ett villkorsargument i blandkategorin. Villkoret har onekligen formen av ett försvar, nästan som en bortförklaring, vilken skyddar honom mot fler invändningar. HM1 börjar med ett nekande och ett *men*: "nä men...", vilket kontrasterar hans eget tidigare yttrande och möjligtvis de båda övrigas. Därefter fransäger han sig fullständigt allt radiolyssnande, något som det senare visar sig att man inte ska tolka alltför bokstavligt: "jag lyssnar aldrig på radio" (nr 6). På detta totala negerande följer ytterligare en kontrast och ett yttrandeinternt *men*. Den följande konditionala delen som inleds av *när*, kontrasterar ett reellt lyssnande mot det lyssnande som *aldrig* sker: "när jag lyssnar på radion". *Aldrig* verkar här snarare betyda *sällan* vilket torde vara en vanlig och vardaglig användning av absoluta uttryck. Försättningen på den konditionala delen innehåller ett konstaterande av att han väljer den kritiserade radiokanalen: "så brukar jag lyssna på NRJ".

När HM1 ska ange orsaken till att han i den angivna situationen kan lyssna på NRJ verkar han få problem eftersom han då avbryter och omformulerar sig: "för att de e ju ändå- (.) jag tycker ändå att dom har ju-" (nr 6). Detta kan vara ett tecken på att hans planering av yttrandet inte är klar. Troligtvis tvekar han inför att uttryckligen värdera NRJ positivt. HM1 skulle då kunna utsätta sig för risken att orsaka ytterligare invändningar. Han avbryter två turkonstruktionsenheter. En av dem innehåller *ändå*, vilket skulle kunnat signalera hävdande gentemot HK1:s och HM2:s ståndpunkt. Avbrotten och omformuleringarna talar för tolkningen att HM1 väljer sina ord omsorgsfullt.

¹ Även nr 3 kan vid en första anblick se ut som ett villkor, men dubbelheten saknas och HM2 utesluter i stället enbart allt tänkbart lyssnande på NRJ.

HM1 börjar om med en ny förklarande del där han anför sitt lågfrekventa lyssnande ("iåme att jag inte lyssnar på radio så ofta") som ett skäl till att han kan stå ut med NRJ: "så blir de inte tjötigt för mej" (nr 6). Den positiva värderingen av NRJ är mycket försiktig. HM1 tillmötesgår alltså åsikterna i T2 och UT genom att resonera sig fram till att om man lyssnar sällan så undviker man kanalen NRJ:s "tjötighet"¹. HM1 värderar alltså inte NRJ på något annat sätt än att han negerar dess *tjötighet* i det angivna fallet. Något som ytterligare tonar ner detta blygsamma uttryck för en positiv upplevelse av NRJ, är att HM1 lägger till *så mycket* i slutet av yttrande nr 6. Detta tolkar jag modifierande, eftersom det innehållsmässigt ändå tillstår att NRJ i alla fall i liten utsträckning är *tjötigt*.

Villkoret som HM1 uttrycker är alltså att om man lyssnar på NRJ sällan upplevs kanalen som mindre dålig än om man lyssnar ofta. Kombinationen av de båda typerna av villkors kategorier består av att han från ordkategorin använder ord för frekvens, *inte ofta* och från resonemangskategorin ett komplext resonemang där han anger samband mellan villkor, följd och orsak. De olika typerna av villkor är här tätt sammanflätade och har båda stor betydelse för utvecklingen av argumentet. HM1 formulerar också sitt resonerande villkorsargument mycket omsorgsfullt, och han använder sig av modifiering. Några invändningar från de övriga deltagarna följer inte.

I den fortsatta diskussionen ber samtalsledaren HM2 att vidareutveckla sin nedvärdering av NRJ, varpå HM2 medger att han faktiskt lyssnar på denna kanal. Detta visar att HM1:s resonemang kan ha neutraliserat oenigheten och till och med fått HM2 att medge att ett lågtfrekvent lyssnande är möjligt, även om han inte tycker om allt som spelas på radiokanalen.

Det finns en tendens att dessa kompositionsmässigt komplexa argument används i sammanhang där oenigheten är stor, som i exemplet ovan, och en detaljerad utredning av olika omständigheter behövs för att gruppen ska närma sig konsensus. Detta är dock inte alltid fallet utan ibland råder snarare en stor enighet då gruppen gemensamt utreder en mindre oenighet. Villkorsargumenten förstärker då identiteten och samhörigheten i gruppen (detta diskuteras mer i avsnitt 5.3.3.5 nedan).

¹ *Tjötigt* torde vara en negativ egenskap hos en radiokanal.

5.3.3.4. Det beror på-villkor

Ett specialfall av villkor som både kan vara ordvillkor och blandvillkor är de argument där uttrycket *det beror på* (DBP) används. I 36 argumentationer används frasen en eller flera gånger för att villkor. I ett fall används *komma an på* i stället (se exempel 5.15). Totalt används uttrycket 41 gånger i villkorsargumenten, vilket innebär att 34 procent av hela GSM-materialets *det beror på* används i 2,3 procent av ordmängden (2,3 procent av hela materialet utgörs av villkorsargument). Det finns alltså en överrepresentation av *det beror på* bland villkoren, även om sådana konstruktioner också används under enigt resonerandet.

Det är en lexikaliserad användning av *det beror på* som avses – inte en användning där alla delarna har normal ordbetoning och som följs av en narrativ konstruktion (*det beror på att jag är så glad*). DBP-villkoren i den lexikaliserade användningen kan för det första vara svagbetonade och står i så fall självständigt i förhållande till andra delar av yttranden eller andra turer, både i fråga om prosodi och konstruktion. För det andra kan de ha en något starkare betoning på *på*. Då är *det beror på* en integrerad del av ett mer eller mindre detaljerat yttrande som anger omständigheterna kring vad som *beror på*. I de självständiga förekomsterna av *det beror på* är det enbart betydelsen hos uttrycket som anger att det föreligger villkor. Den vanligaste användningen är dock den där *det beror på* är en integrerad del av yttrandet (26 fall av 41). De integreras dock på olika sätt (Tabell 5.7).

TABELL 5.7. Semantiska samband i DBP-villkoren.

Integrerade DBP			Självständiga DBP			Totalt
Interrog.	NP	Kond.	TKE	Avslutar yttrande	Avbrott efter DBP	
21	6	4	4	1	5	41

Vanligast är att interrogativa uttryck följer *det beror på*: "en de beror ju **helt på hur mycke man tycker om artisten liksom**" (exempel 5.26, avsnitt 5.3.3.2). Hälften av DBP-villkoren är konstruerade på liknande sätt och de kombineras med olika frågeord enligt tabell 5.8.

TABELL 5.8. *Frågeord i DBP-villkoren.*

Frågeord:	Antal:
Vad	8
Vilken, vilka	7
Hur	3
När	2
Vem	1
Totalt	21

En nominalfras följer *det beror på* i sex villkorsargument: "kommer väl också an på sällskapet" (exempel 5.15). I fyra argument följs *det beror på* av en konditional konstruktion: "eh de beror påå (.) om de ää (.) ja om själva musiken inte e så bra så blir ju texterna mer viktigare" (exempel 5.15).

I de andra fallen är DBP-villkoret självständigt. Antingen följer en ny turkonstruktionsenhet eller också avslutas yttrandet med DBP-villkor (4 respektive 1 fall, se exempel 5.14, avsnitt 5.3.2.3: "de beror på [ny turkonstruktionsenhet] de e ju vissa låtar dom Beatles du har hört kanske", "alla låtar e ju inte de", nr 2 och 4). Fem argument avslutas med avbruten intonation. I dessa yttranden hinner deltagaren med ett DBP-villkor ange att villkor föreligger men inte någon precisering (5 fall) av villkoret.

I två fall använder en deltagare frasen två gånger i samma yttrande och i sex argumentationer används två eller tre DBP-villkor. Det verkar alltså som om det finns en tendens till att samma sorts resonemang ger upphov till fler användningar, antingen hos flera deltagare eller hos en och samma. I de argumentationer där det är olika individer som använder DBP-villkor kan det vara fråga om ett sätt att visa solidaritet genom sättet att argumentera (Coates 1996:79ff.).

Eftersom uttrycket *det beror på* i sig självt anger att det föreligger villkor är det naturligtvis inte oväntat att det dyker upp med tät frekvens. Den här sortens villkorande används dock på lite olika sätt. I avsnitt 5.3.2.3 diskuteras den argumentation som här blir exempel 5.28. Tre av deltagarna använder villkorsargument i tre på varandra följande yttranden (se exempel 5.15, avsnitt 5.3.2.3 för grundligare diskussion av argumentationen). I alla tre argumenten finns ett DBP-villkor.

Exempel 5.28. Är texten viktig?

0 S: hjaa ä- ä texter viktigt annars när ni lyssnar på musik?
1 T1 TM1: näeh

- 2 S: nä?
- 3 T2 TM4: eh de beror påå [(.) om de ee (.) PUSTAR & HARKLAR SIG»
- 4 TM2: [ja hm
- 3 T2 TM4: »ja om själva musiken inte e så bra så eh blir ju texten mer viktigare
- 5 S: hm
- 6 X: °hm°
- 7 UT TM3: men de beror ju på när man lyssnar på den när man [(.)»
- 8 X: [°jo°
- 7 UT TM3: »sitter å arbetar så e de mest eh musiiken [(.) sen å»
- 9 X: [°hm°
- 7 UT TM3: »eh när man sitter mer å lyssnar riktigt då e texterna-»
- TM3: »[(.)då tänker man mer på dom
- 10 X: [m
- 11 S: h[mm
- 12 → TM2: [kommer väl också an på sällskapet (.) °till viss del°
- 13 X: °hm°

(Grupp 22, arg. 2)

Det första *det beror på* (nr 3) är integrerat i ett längre resonemang som inleds konditionalt ("eh de beror påå (.) om de ee...", nr 3). Härefter omformulerar TM4 sig och inleder en ny konditional konstruktion, vilken inte på samma självklara sätt integrerar *det beror på* som i den föregående: "ja om själva musiken inte e så bra" (nr 3). Därefter kommer följderna av den konditionala delen: "så eh blir ju texten mer viktigare" (nr 3). I detta argument talar alltså TM4 först om att det föreligger villkor för textens betydelse och detta gör han med hjälp av *det beror på*. Därefter anger han att det är ett konditionalt förhållande som råder och att detta medför konsekvenser för hans uppfattning av hur viktig texten är. DBP-villkoret fylls alltså på med flera förklarande led som anger vad det är som *beror på* och vad det får för konsekvens.

Det andra DBP-villkoret är också integrerat i yttrandets syntax men här följs det av en bestämning: "när man lyssnar på den" (nr 7). TM3 menar alltså att tidpunkten eller situationen för lyssnandet är avgörande för vilken betydelse texten har. Det finns flera DBP-villkor som inte är mer utbyggda än första delen av detta yttrande, men här fortsätter TM3 att specificera omständigheterna med ett komplext resonemang: "när man (.) sitter å arbetar så e de mest eh musiiken (.) sen å eh när man sitter mer å lyssnar riktigt då e texterna- (.) då tänker man mer på dom" (nr 7). Specificeringen inleder han med en konditional konstruktion (med *när*): "när man sitter och arbetar". Han talar alltså om sådant som han verkligen gör och inte bara om något som han skulle kunna tänka sig att göra. Föreligger den angivna situationen får det följderna att det instrumentala i musiken har störst betydelse: "så e de mest eh musiken" (nr 7). Denna situation, då texten inte spelar

någon roll, sätts i kontrast¹ till en annan till en annan situation då texten i stället är viktig: "sen å när eh man sitter mer å lyssnar riktigt då e texterna- (.) då tänker man mer på dom" (nr 7). TM3 anger mycket detaljerade förhållanden kring vilka förutsättningar som gäller för att han ska tycka att texten är viktig (och att den inte är det). Han anger först att det är lyssnartillfället som avgör, och ger sedan exempel på situationer då texten inte spelar någon roll samt situationer då den är viktig. Lägg märke till att han i det första fallet inte utesluter att texten kan ha en viss betydelse då han betonar att det är *mest* musiken. Inte heller ger han texten någon fullständigt överordnad betydelse i det andra fallet då han *tänker mer* på texten utan att säga att han uteslutande tänker på den.

Det tredje DBP-villkoret är enklare än de föregående. TM2 använder ett annat uttryck för samma typ av villkor som *det beror på*; "kommer väl också an på sällskapet (.) °till viss del°" (nr 12). *Komma an på* verkar inte kunna stå självständigt på samma sätt som *det beror på* kan, utan det kräver alltid en förklaring. Detta är dock det enda tillfälle i hela materialet som uttrycket *komma an på* används. Här specificeras DBP-villkoret endast av en nominalfras *sällskapet* (nr 12). DBP-villkoret lämnas öppet och odetaljerat och anger bara något mer än att det föreligger villkor. Det faktum att TM2 använder *också* i sitt yttrande förstärker intrycket av att villkoret kan analyseras som ett tillägg till de övriga båda villkorsargumenten. Han modifierar dessutom sitt yttrande med *väl* och *till viss del*, vilket gör att det får en vädjande karaktär.

Oenigheten är inte stark och i denna argumentation verkar villkoren med *det beror på* till stor del användas för en gemensam grundlig utredning av vad texterna har för betydelse. Deltagaren som yttrar T1 säger visserligen inget mer under argumentationen och det går således inte att avgöra om han är övertygad eller om han tyst behåller sin ursprungliga åsikt. Som tidigare nämnts (slutet av avsnitt 5.3.3.3, se även 5.3.3.5 nedan) verkar det som om också bruket av samma typ av resonemang kan bidra till att skapa solidaritet i gruppen – åtminstone mellan TM4, TM3 och TM2 som villkorar.

I ett annat exempel ska vi se vad det kan få för konsekvens om en deltagare använder ett opreciserat *det beror på* i sitt villkorsargument. I exempel 5.29 diskuterar grupp 6 techno. I den första basenheten, som förgått den som diskuteras här, har gruppen blivit oeniga kring värderingen kring techno. HM3 och HM5 är mycket negativa till

¹ Här används en additiv bindning i stället för en adversativ, vilket man kunde vänta sig när två motsatta exempel sätts i relation till varandra.

techno och hävdar bestämt att de skulle stänga av radion om det spelades en technolåt. HM6 ställer sig däremot på HM4:s sida i frågan. HM4:s första yttrande nedan (nr 1) är en bekräftelse på HM6:s medhåll.

I den aktuella basenheten vänder sig HM4 mot HM3:s och HM5:s musiksmak, men möter invändningar från alla i gruppen. I UT börjar HM3 modifiera sitt ställningstagande med villkorsargument som innehåller DBP-villkor.

Exempel 5.29. Musik som man kan tänka sig att lyssna på (i diskussionen om techno)

- 1 T1:2HM4: ja du lyssnar ju på de[(.) du går ju inte å sätter»
 2 [PENNKKNACK
 1 T1:2HM4: »på klassik musik (.) de e ju- jag skulle aldrig
 [(.)»kunna tänka mej å [göra de
 3 T2:2HM5: [de händer men-
 4 T2:2HM3: [jag gör de faktiskt
 5 T2:2HM6: jo de händer- [de händer också
 6 T2:2HM5: [oftast sätter jag nog påå[-
 7 T2:2HM3: [klassisk
 UT:2 musikexakt äh de gör jag fast (.) äh de beror på va
 jag gör (.) de beror helt på va jag håller på me
 iåförsej
 8 HM5: ja eh (.) hur då?
 9 → HM3: ja jag vet inte de beror på va de e för läxa
 [(.) litegrann också ibland e de så jag lyssnar
 10 HM5: [SKRATTARaldrig på sånhär
 9 → HM3: musik iåförsej [(.) men de e City 107 om man sätter»
 11 HM5: [nåå nej
 9 → HM3: »på radion radion då just [(.) så de e»
 12 HM5: [nä jag lyssnar inte på radio
 9 → HM3: »juuuuuu City 107 som gäller då för där spelar dom
 inte så mycke sån musik men dom gör de ibla[nd
 13 HM4: [men dom
 spelar ju
 14 HM3: de händer att dom gör de å [de- (.) å då stänger»
 15 HM4: [ja
 14 HM3: »jag av [(.)°självlkart° då byter jag ju kanal (.)»
 16 [PENNKKNACK FORTS.
 17 HM3: »sätter på kanske P1 eller nånting *nä he* SKRATTAR
 (.) nä [finns ju- eeeh (.) nä inte P1 just men eh»
 18 S: [°nä°
 17 HM3: »(.) nä jag-

(Grupp 6, arg. 34)

I HM3 och HM5 har tidigare förnekat att de skulle kunna lyssna på sådan musik som HM4 tycker om. I gengäld förnekar HM4 här att han skulle kunna lyssna på klassisk musik som han vet att de båda andra uppskattar (nr 1). HM4 verkar här vända sig till HM3 med ett direkt *du*, då han förnekar lyssnandet av klassisk musik – trots att han efter tidigare diskussioner borde veta att det motsatta fallet råder; HM3 lyssnar på klassisk musik. Sättet att redovisa någon annans vanor på

detta sätt skapar en stark oenighet, i synnerhet om den som blir tilltalad inte är benägen att hålla med. HM5 börjar invända sammanfallande ("de händer men-", nr 3), vilket är ett tecken på att *du* snarare bör analyseras som generiskt än personligt. Det är också möjligt att HM5 kan svara i HM3:s ställe på grund av deras allians (se avsnitt 6.2).

Yttrandet i T2:2 är komplext såtillvida att tre personer är inblandade. Alla andra i gruppen vidhåller att de kan tänka sig att lyssna på klassisk musik (nr 3–7). HM5:s invändning överlappar T1 men avbryts. HM3 i sin tur hävdar att han lyssnar, vilket understryks av *faktiskt* (nr 4). Även HM6 tillstår, dock något försiktigare, att han någon gång kan tänka sig att lyssna på klassisk musik (nr 5). I slutet av T2:2 uppgraderar HM5 och HM3 gemensamt sin uppskattning av klassisk musik (nr 6 och 7). Med samkonstruktionen bekräftas solidariteten mellan HM3 och HM5, inte bara genom att de kan konstruera ett gemensamt yttrande utan också därför att de åsiktsmässigt står varandra så nära att de kan argumentera gemensamt.

Samkonstruktionen inleds med att HM3 fyller i HM5:s yttrande. Eftersom HM5 inte invänder verkar han acceptera HM3:s ifyllning. HM3 fortsätter därefter turen och inleder det som blir UT:2. Han använder ett villkorsargument som modifierar åsikten han själv och HM5 givit uttryck åt tidigare. Två DBP-villkor används. I det första talar HM3 om att aktiviteten avgör om man kan lyssna: "äh de gör jag fast (.) äh de beror på va jag gör". I det andra upprepar han i princip samma villkor, bortsett från att han förstärker sambandet mellan lyssnande och aktivitet: "det beror helt på va jag håller på me iåförsej" (nr 7). DBP-villkoren är inte preciserade.

Man kan fråga sig vad detta dubbla ospecificerade villkorande har för funktion. Det faktum att HM3 både anger att det föreligger villkor och utifrån vilken aspekt han är beredd att villkora på, tyder på en ansats till att dämpa oenigheten. Han skapar med andra ord ett förhandlingsutrymme. När han gör detta visar han alltså solidaritet även med HM4. Eftersom yttrandet inleds med att han lierar sig med HM5 och slutar med att han visar solidaritet med HM4 intar han en medlande position. Kanske är det främst denna medlande funktion som är central i hans yttrande. Intrycket av att HM3 inte har något direkt konkret förslag i åtanke förstärks av den tvekan som HM3 först visar inför att utveckla sitt resonemang när HM5 ber om det i nr 8: "ja eh (.) hur då" och får svaret: "ja jag vet inte" (nr 9) Förmodligen är detta vanligt då DBP-villkoren eller ordvillkoren är enkla; de används i större utsträckning för att skapa enighet än för att tillföra ny information (se avsnitt 5.3.3.5 nedan).

HM3 svarar inte särskilt uttömmande på HM5:s fråga utan säger endast att ämnet för läxläsningen är avgörande: "de beror på va de e för läxa (.) lite grann också ibland e de så" (nr 9). HM3 använder sig av ytterligare ett DBP-villkor som är mer konkret än de tidigare, men han modifierar det och tonar ned både utsträckning (*lite grann*) och frekvens (*ibland e de så*) för lyssnande.

Härefter återvänder HM3 i sitt yttrande (nr 9) till diskussionen om det aktuella exemplet och tar upp frågan om i vilka situationer han skulle kunna stöta på technomusik. HM3 förnekar att han lyssnar på techno och närmar sig därmed åsiktsmässigt åter HM5, samtidigt som han fjärrar sig från HM4 (nr 9).

Uttrycket *det beror på* kan alltså både vara en inledning till en lång gemensam utredning (exempel 5.28), men också en del av detaljerade villkor då stor oenighet råder – precis som andra villkor med komplexa resonemang. Man kan också på ett enkelt och odetaljerat sätt söka konsensus med DBP-villkor som inte specificerats (se exempel 5.29). Det är praktiskt att använda just *det beror på* för detta syfte eftersom själva uttrycket i sig anger att det föreligger villkor. Betydelsen av att använda detaljerade eller odetaljerade villkor har tagits upp vid flera tillfällen. En mer sammanhållen diskussion kring detta ska nu avsluta de avsnitt som behandlar villkorens konstruktion.

5.3.3.5. Detaljrika och odetaljerade villkorsargument

Vad har då kategorierna för olika användning? Är deltagarna som använder de enkla och ofta ospecifika ordvillkoren oförmögna att resonera med komplexa argument? Är deltagarna som använder de mest komplexa argumenten de som är skickligast på att argumentera och övertyga? Nej, det är knappast så att deltagare som argumenterar med enkla villkor därmed kan antas resonera enkelt. Inte heller gör de komplexa och långa resonemangens konstruktion att dessa är de mest effektiva eller övertygande argumenten.

Såväl valet av argumentationsteknik som valet av villkorsargument är naturligtvis anhängigt vad det är en deltagare vill övertyga om. En deltagare kan välja att försöka övertyga antingen i detalj eller mer generellt och principiellt. I det förra fallet utvecklas argumentet till ett resonemangs- eller blandvillkor, medan det senare innebär ett kort och enkelt ordvillkor. I vissa fall kan det faktum att deltagarna inte har tillräckliga sakkunskaper om det som diskuteras göra att argumenten blir korta och vaga, och snarast är gissningar om hur det förhåller sig.

En annan viktig aspekt av argumentens utformning har att göra med vilket sätt att argumentera som är mest gynnsamt för konsensus. Vi har sett att i vissa fall kan långa resonemang där flera deltar skapa solidaritet och konsensus i gruppen. På samma sätt kan korta och odetaljerade resonemang överskylla oenighet som skulle bli explicit om deltagarna i detalj redogör för vad de menar. Användningen av dessa kan leda till att oenighet undviks och konsensus uppstår. Detta illustreras i det följande exemplet (5.30a).

I exempel 5.30a diskuterar grupp 12 för- och nackdelar med CD och radio. Samtalsledaren ber dem vidareutveckla resonemanget och det är deltagarnas olika värderingar av radioutbudet som ger upphov till oenigheten. Argumentationen verkar sluta i konsensus medelst ett DBP-villkor som EM5 använder.

Exempel 5.30a. Värdering av CD- respektive radiolyssning

0 S: e de bättre å lyssna på radio än på CD?
 1 T1 EM4: ja jag tycker de [(.) eller de e bara för»
 2 T1 EM5: [[jaa
 3 T1 EM3: [[så länge de e musik så länge de e»
 1 T1 EM4: »min CD-spelare e paj
 3 T1 EM3: »musik (massa annat som e dåligt)
 4 T2 EM6: de e fan bara samma musik hela jävla tiden ju
 5UT/T1:2 EM4: inte på radio
 6 T2:2 EM6: jo
 7 UT:2 EM4: e du dum eller?
 8 → EM5: ja de beror på vicken radiokanal du lyssnar på
 (Grupp 12, arg. 7)

I T1 yttrar tre av deltagarna samstämmiga, parallella och delvis överlappande svar på samtalsledarens fråga (nr 1, 2 och 3). Enbart EM5 svarar jakande utan att göra några reservationer. EM4, som är den deltagare som svarar först, yttrar sig ogarderat jakande på samtalsledarens fråga. Han lägger emellertid till en skämtsam, möjligtvis modifierande, kommentar: "ja jag tycker de (.) eller de e bara för min CD-spelare e paj" (nr 1). Slutet på EM3:s yttrande hörs dåligt på grund av sammanfallet, men det verkar som om han tycker att det är bättre att lyssna på radio under förutsättning att det inte är något annat än musik som sänds (nr 3).

EM6 nedvärderar i T2 urvalet av musiken som spelas och håller alltså inte med om att radio är bättre än CD-skivor. Två svordomar förekommer i EM6:s yttrande: "fan" och "jävla" (nr 4)¹. EM4 invider i UT och det uppstår en ordväxling mellan honom och EM6.

¹ Att det svärs är dock vanligt i denna grupp och svordomarna kan antingen användas positivt eller negativt förstärkande. Här är det naturligtvis det senare fallet.

Invändningen är kort: "inte på radio" (nr 5). Yttrandet som utgör UT i den första basenheten är samtidigt incitament för en andra basenhet där yttrandet är en T1. EM6:s hävdande i T2 är ännu kortare och innehåller inte heller något uttryckligt argument: "jo" (nr 6). EM4 svarar på hävdandet genom att angripa EM6 personligen i UT:2: "e du dum eller?" (nr 7). Denna typ av argumentationsteknik används flera gånger i grupp 12 (se exempel 5.16) och är inte så konflikthöjande som det kan verka.

EM5, som var den ende som inte hade några förbehåll när han svarade i T1 (nr 2), är alltså den som villkorar, efter de båda basenheterna: "de beror på vicken radiokanal du¹ lyssnar på" (nr 8). Villkoret är inte detaljerat utan antyder endast att beroende på vilken radiokanal man väljer kan man både få en sådan kanal där det spelas samma musik hela tiden och en sådan kanal där variationen är större. Hans argumenterade kan verka tomt, men faktum är att hans villkor verkar leda till att oenigheten upphör. Både EM4 och EM6 accepterar villkoret utan att någon av dem gör några invändningar. De är alla överens om att utbudet är olika i olika radiokanaler; konsensus är uppnådd.

I jämförelse med de långa villkor som diskuterats tidigare kan argumentet med DBP-villkoret här te sig torftigt. Studerar man den följande kontexten ser man dock att EM5:s odetaljerade villkor inte är ett banalt val, utan ett klokt. Oenigheten i argumentationen är stark, invändningarna har yttrats rakt, utan modifiering, med svordomar och med ett personangrepp – vilket förmodligen ökat graden av konflikt. Om EM5 vill avsluta argumentationen med konsensus som ger båda sidorna rätt – och därmed undvika en ansiktshotande situation i den starkt uttalade oenigheten – är det här bäst att inkludera så få konkreta exempel som möjligt i villkoret. Ju mer abstrakt och ospecificerat han håller sitt villkorande, desto lättare är det för de andra att hålla med och desto mindre finns det att invända mot. EM5:s villkor förblir oemotsagt, även om det kan finnas mycket outtalat i denna fråga som deltagarna inte skulle hålla med varandra om. Grunden för konsensus kan således vara osäker.

Om man följer vad som sker strax därefter visar det sig att argumentationen ovan är ett typiskt exempel på att en generell, men bräcklig enighet har uppnåtts. När deltagarna går in i detalj på vad det egentligen är för radiokanaler som avses med *det beror på*, märker de att det finns stora åsiktsskillnader mellan dem.

¹ Det är utifrån interaktionen svårt att avgöra om EM5:s *du* har generiskt utpekande referens eller om det är en personlig referens som riktas antingen till EM6 eller EM4. Ingen av deltagarna svarar, men båda verkar tyst ge sitt medgivande till EM5:s villkor.

Exempel 5.30b. Värdering av P3 (sammanfallande tal är utelämnat)

- 1 T1 EM7: [P3 e också gan[ska bra X (.) X mycke blandat där
(...)]
2 EM3: vicken då?
3 T1 EM7: P3
4 T2 EM3: °P3° FNYSANDE
5 T2 EM5: P3 de e ju för fan[-
6 UT EM7: de e ju mest blandat [av alla
7 EM3: [de e ju som morsans X radiokanal
[(.) uuu-
8 EM4: [dum eller? TILL EM7
9 EM5: sitter dom bara å snackar en massa ju [å så tävlingar»
10 EM4: [X jävla X
9 EM5: »såhär [(.) mormor ringer in å *tävlar å vinner*
11 EM3: [ja de e för mycke snack på såna kanaler [X X X»
12 EM7: [de e-»
11 EM3: »samma som de va på klassiskt eh-
12 EM7: »de e de ju också men de e mest eh (.) skillnad på
musiken
13 EM3: ja de e möjligt iåförsej (.) ja
- (Grupp 12, arg. 8)

När EM7 här föreslår och argumenterar för att P3 är en bra radiokanal (nr 1, nr 6, och 12) möter han starkt motstånd från EM3, EM4 och EM5 (nr 4, 5, 7–11). Bland invändningarna finns här såväl mer konkreta argument (nr 7 och 11) som personangrepp (nr 8), men EM7 försvarar sig och en av hans antagonister ger honom faktiskt rätt till slut (nr 13).

En deltagare som vågar blotta strupen i den här situationen och avslöjar vilken radiokanal han föredrar, råkar alltså ut för starka invändningar och rent av hån (att EM7 hamnar i samma radiolyssnarkategori som *morsan* och *mormor* är knappast avsett som smicker).

Det är naturligtvis omöjligt att veta hur medveten EM5 är när han väljer villkor i exempel 5.30a ovan. Med tanke på vad som sker i 5.30b kan man ändå sluta sig till att han lyckas undvika att förlänga oenigheten ytterligare. Han beträder inte det minerade området kring frågan om vilken radiokanal som föredras, medan en annan mindre försiktig deltagare möter starka invändningar då han ger sig in i denna fråga.

I exempel 5.29 användes ju också ett odetaljerat villkor i en tämligen stark oenighet. Där nöjer sig dock inte en av deltagarna med ett enkelt DBP-villkor. Han ber om en vidareutveckling av tankegången, men denna får han emellertid inte omedelbart. Kanske är det på samma sätt i exempel 5.30a – att det inte finns någon konkret substans i villkorsargumentet. Syftet med villkoret är troligtvis snarare att avsluta oenigheten med ett generellt argument och att visa solidaritet, än att göra en detaljerad utredning av frågan.

Vaga enkla villkor kan alltså vara den väg som snabbast leder till konsensus, även om det inte är en väg som främjar att i grunden utreda oenigheter. I vissa argumentationer används som nämnts snarast den andra vägen då deltagarna utreder argument så långt det är möjligt för att på så sätt komma till rätta med oenigheten. Deltagarna klargör, antingen gemensamt eller enskilt, olika möjligheter och kan då finna aspekter som det går att komma överens om. Det kan också handla om att ge en så uttömmande förklaring av en åsikt att grunden för den blir klar för övriga deltagare. I dessa fall utgör i synnerhet resonemangs- och blandvillkoren de som bäst tillgodoser syftet.

I exempel 5.31 finns ett exempel som illustrerar hur en deltagare förklarar sig och försvarar sig med ett långt och komplext villkorsargument efter UT (se exempel 5.27 för en längre analys):

Exempel 5.31. Komplext villkor efter UT (utsnitt från exempel 5.27)

- 4 → HM1: [jag känner för de **nån** gång[ibland
 5 S?: [°de mesta utom NRJ°
 6 → HM1: nå men de e typ ja- jag lyssnar aldrig på radio men
 när jag lyssnar på radion så brukar jag lyssna på NRJ
 för att de e ju ändå- [(.) jag tycker ändå att dom»
 7 S: [m
 6 → HM1: »har ju-(.) iåme att jag inte (.) lyssnar på radio
 ofta så blir de inte tjötigt för mej [(.)så mycket
 8 S: [hnå

(Grupp 4, arg. 14)

I en ansiktshotande situation försvarar HM1 sin åsikt mot den övriga gruppens invändningar med hjälp av ett långt och komplext resonemang.

Men det är inte bara deltagare som vill försvara sig själva eller sin egen åsikt som använder komplexa argument, utan även deltagare som medlar mellan två andra deltagare, som i exempel 5.32 (se exempel 5.18 för en längre analys).

Exempel 5.32. En tredje deltagare villkorar efter UT (utsnitt från exempel 5.18)

- 6 → MK3: [om man- (.) om man lyssnar på tex
 terna så- så e- då e de (.) smörigt å så de e liksom
 klämkäckt också eller hur? [(.) [för de e alltid en»
 7 MK2: [ja
 8 X: [a
 6 → MK3: »massa såhär goa rim

(Grupp 2, arg. 5)

Här ger HM3 med sitt jämförande resonemang två deltagare lika mycket rätt i oenigheten.

Exempel 5.33 är hämtat från en argumentation som diskuterats flera gånger (se även exempel 5.15). Här illustrerar det hur större delen av gruppen hjälps åt med att ge detaljerade argument.

Exempel 5.33. Villkorsargument från flera deltagare (utsnitt från exempel 5.15)

- 3 T2 TM4: eh de beror påå [(.) om de ee (.) PUSTAR & HARKLAR SIG»
 4 TM2: [ja hm
 3 T2 TM4: »ja om själva musiken inte e så bra så eh blir ju texten
 mer viktigare
 5 S: hm
 6 X: °hm°
 7 UT TM3: men de beror ju på när man lyssnar på den när man [(.)»
 8 X: [°jo°
 7 UT TM3: »sitter å arbetar så e de mest eh musiiken [(.) sen å»
 9 X: [°hm°
 7 UT TM3: »eh när man sitter mer å lyssnar riktigt då e texterna-»
 TM3: »[(.)då tänker man mer på dom
 10 X: [m
 11 S: h[mm
 12 → TM2: [kommer väl också an på sällskapet (.) °till viss del°
 13 X: °hm°

(Grupp 22, arg. 2)

I princip råder enighet mellan de tre deltagare som redogör för vad som kan göra att texten i musiken är viktig eller inte (nr 3, 6 och 11).

Om man antar att strävan efter konsensus är ett viktigt mål under argumentationerna, kan man alltså konstatera att det finns olika vägar att uppnå detta. Går man vägen via en grundlig utredning där så många aspekter som möjligt kommer i dagen passar resonemangs- och blandvillkoren bäst. Om man däremot snabbt vill ta sig eller gruppen ur en oenighet och därmed undvika att riskera att utöka oenigheten genom att ge sig in på detaljer, passar de kortfattade generella villkorsargumenten bäst. Vad som är ett klokt och effektivt argument kan alltså endast avgöras utifrån interaktionen och kontexten och inte utifrån formen på ett löstryckt yttrande.

5.4. Argumentationer och argumentationstekniker – vart leder spåren?

Efter dessa detaljerade analyser av argumentationerna är det dags att stanna upp, höja blicken och fråga sig vart undersökningen hittills fört oss. Till att börja med har den inledande presentationen i kapitel 4 givit en översikt över argumenterande i materialet. Där diskuteras vad som avses med argumentation, på vilka sätt basenhetsens delar karakteriseras, hur flera basenheter kan följa varandra i en argumentation,

hur många argumentationerna är och vad de handlar om. I kapitel 5 har sedan en synnerligen viktig del av argumentationerna fokuserats, nämligen de argument som deltagarna använder. Sju argumentationstekniker har presenterats, och den mest frekventa har fått en särskilt detaljerad belysning. Sammantaget ger genomgången av dessa huvudsakliga tekniker ett generellt intryck av hur argumenterande går till i materialet. Därmed har den första delen av avhandlingens syfte behandlats.¹

De följande delarna av avhandlingen utgår från ett annat perspektiv. Från att främst ha besvarat den första delen av syftet övergår avhandlingen till att diskutera det andra: Finns det mönster i bruket av argument? Hur påverkar dessa mönster argumentationernas utveckling? Finns det samband mellan deltagarnas relationer och argumentationernas utveckling? Spelar yttre sociala variabler någon roll? (se avsnitt 1.1). Resultaten och analyserna som presenterats i kapitel 4 och 5 innehåller spår som pekar mot svar på dessa frågor. Fortsättningsvis eftersträvas emellertid ett mer abstrakt synsätt än det konkreta detaljerade som använts hittills. Kapitel 6 visar på mönster och regelbundenheter i deltagarnas och gruppernas bruk av argumentationsteknikerna, medan diskussionen om argumentationerna i kapitel 7 utgår från de sociala variabler som finns representerade i grupperna.

¹ Första delsyftet: Hur konstruerar samtalsdeltagarna argumentation? Vilka argument (argumentationstekniker) används? (avsnitt 1.1). På vilka sätt används argumenten? Dessa frågor upphör emellertid inte att vara relevanta.

6. Argumentationsstilar och deltagarrelationer

De tidigare kapitlen har syftat till att besvara de mest grundläggande frågorna om hur argumentation går till. Diskussionerna har förts kring generella iakttagelser som exemplifierats med enskilda detaljerade exempel. Först när man har denna övergripande kunskap är det möjligt att urskilja de mönster som visar sig i bruket av argument och som är betydelsefulla för argumentationernas utveckling. I detta kapitel diskuteras två olika typer av mönster. För det första de mönster som visar sig i deltagarnas kombinerande av argumentationstekniker (avsnitt 6.1) och för det andra mönster som utgår från deltagarnas interaktionella och sociala samspel inom grupperna (avsnitt 6.2).

6.1. Argumentationsstilar

Deltagarnas bruk och kombinationer av olika argumentationstekniker leder tillsammans med andra interaktionella drag till att såväl de enskilda diskussionsdeltagarna som hela gruppen får en speciell argumentationsstil. I vissa fall kan man se hur interaktionsmönster ger sig till känna i form av stilar. Två utpräglade och tämligen olika stilar har blivit särskilt tydliga under analyserna. Den ena stilen har fått benämningen *punktstilen* och den andra *inventeringsstilen*. Stilarna visar sig i olika grad under argumentationerna och i större eller mindre utsträckning i grupperna. Ingen av grupperna uppvisar enbart en stil, men vissa samtal domineras tydligt av en stil.

I de grupper där deltagarna argumenterar lite kan man knappast tala om att det finns någon speciell stil vad gäller argumenterandet. Andra interaktionsmönster sätter då i större utsträckning sin prägel på samtalen.

6.1.1. *Punktstilen och inventeringsstilen*

De båda stilarna är på många sätt varandras motsatser. *Punktstilen* karakteriseras av att argumentationerna är korta, koncentrerade och di-

rekta samt att argumenten rör en generell nivå. De argumentationstekniker som typiskt används är kategorin ordvillkor eller odetaljerade DBP-villkor. Generella frågeformade invändningar är vanliga, liksom opreciserade ogiltigförklaringar. Det är således snarare generaliseringar än preciseringar som förekommer.

Argumenten är kortfattade och turerna innehåller ofta inte mer än ett eller ett par ord. Upprepningar av enstaka ord eller uttryck är det sätt som oftast används för att uttrycka frågeformade invändningar. De åsikter som uttrycks innehåller ofta starkt värderande uttryck eller kategoriska antaganden. Dessutom är argumenten inte modifierade i någon större utsträckning, vilket tillsammans med ordknappheten gör att oenigheten blir direkt och får en hög potential av ansiktshot. Personangrepp är dessutom vanliga.

Typiskt för punktstilen är också att deltagarna har en hög talhastighet och att argumentationerna sällan blir långa. Således övergår oenighet på kort tid till enighet, vilket kan te sig märkligt med tanke på den direkta oenighet som gör sig gällande. Detta är dock mindre motsägelsefullt än vad det kan verka: ytterligare ett karaktärsdrag är nämligen att deltagarna snabbt accepterar varandras argument. Konsensus uppnår man med denna stil genom att hålla sig till en generell och principiell nivå och genom att snabbt acceptera de generella argumenten. I vissa fall kan det samtidigt finnas en medvetenhet om att stora åsiktsskillnader skulle visa sig på en detaljerad nivå om denna kom till uttryck. Stilens karaktär visar att deltagarna varken verkar ha ett behov av att utreda oenigheterna eller att envist hävda de enskilda åsikterna. Eftersom fördjudad oenighet undviks, riskeras inte den gemensamma gruppidentiteten.

Det typiska för *inventeringsstilen* är däremot att argumentationen sker på en detaljerad nivå. Den argumentationsteknik som innebär att man övertygar varandra med konkreta auktoritetsargument är vanlig. Likaså ger resonemangsvillkor, blandvillkor och mer komplexa DBP-villkor karaktär åt inventeringsstilen. Frågeformade invändningar och ogiltigförklaringar som rör detaljer i argumentationen används. Dessutom är sannolikheten för att detaljerade jämförelser och preciseringar ska göras betydligt högre här än i punktstilen.

Turerna under argumentationen är långa och komplexa. De innehåller typiskt såväl en hel del modifiering som försiktiga formuleringar av åsikter. Argumentationerna blir typiskt långa och detaljerade.

I inventeringsstilen uppnår deltagarna konsensus genom att utreda omständigheterna kring oenigheterna gemensamt. När deltagarna undersöker oenigheten och varandras åsikter finner de en eller flera detaljer som de kan vara eniga om. Oenigheten inplaceras därmed i ett enigt

sammanhang. Dessutom kan resonerandet i sig tydligt ändra fokus på argumentationen så att oenigheten därigenom minskar eller upphör. Det faktum att deltagarna inventerar oenigheterna tillsammans bekräftar gruppidentiteten och förstärker deras gemensamma referensram.

Som en jämförelse av stilarna kan det konstateras att om man genom punktstilen söker konsensus på en generell nivå, söker man genom inventeringsstilen enighet i grunden. Det verkar också som om de deltagare som använder punktstilen i högre grad håller sig till inspelningsguiden, medan de deltagare som använder inventeringsstilen tillåter sig att gå långt utanför de frågor som ställts initialt, inte minst då de använder auktoritetsargument. Det är emellertid viktigt att understryka att stilarna representerar ändpunkterna på en skala och att gruppernas och deltagarnas användning av stilarna i realiteten visar sig i gradskillnader och inte artskillnader.

Denna övergripande beskrivning av stilarna ska illustreras med hjälp av två samtal där argumenterandet domineras av respektive stil.

6.1.2. Stilarna i grupp 12 och grupp 26

Två grupper – 12 och 26 – ska få illustrera de båda argumentationsstilarna. Grupperna är redan representerade i flera exempel som jag här hämtar utsnitt ifrån. Grupp 26 diskuteras dessutom i den inledande materialpresentationen (avsnitt 3.5.2). I grupp 12 är punktstilen framträdande medan inventeringsstilen präglar argumenterandet i grupp 26.

Båda grupperna är alltså i viss mån redan presenterade. Den följande kvantitativa jämförelsen indikerar vissa skillnader mellan grupperna som direkt kan sammankopplas med argumentationsstilarna.

TABELL 6.1. Övergripande frekvenser för grupp 12 och 26.

	Antal ord totalt	Antal ord under argumen- tationerna	Andel ord under argumen- tationerna	Antal argu- mentationer	Antal basen- heter	Ord/ argu- mentation
Grupp 12	6 793	2 367	35 %	25	29	95
Grupp 26	10 515	2 838	27 %	20	28	142

I grupp 12 används betydligt färre ord under samtalet än i grupp 26, men i båda grupperna används sammanlagt ungefär lika mycket ord under argumentationerna. I grupp 12 ägnar man alltså en större del av samtalet åt att argumentera än vad man gör i grupp 26. Argumentationerna i

grupp 26 är något färre, vilket leder till att gruppen i snitt har fler ord per argumentation i snitt. Grupp 26 har också fler komplexa argumentationer än grupp 12, dvs. fler basenheter per argumentation. Grupp 12 har således fler men kortare argumentationer, medan grupp 26 har längre och färre, vilket korresponderar med argumentationsstilarnas konsekvenser.

Till att börja med ska ett par exempel från grupp 12 få belysa hur punktstilen kommer till uttryck. Gruppen består av 5 deltagare, EM3, EM4, EM5, EM6 och EM7, men två av dem deltar återhållsamt i samtalet (EM6 och EM7).

I det första exemplet äger en kort argumentation rum, i vilken det råder oenighet om hur man ska värdera hårdrocksbandet Iron Maidens musik. En av deltagarna värderar bandet positivt (EM3), medan andra vill göra inskränkningar av gillandet (EM4 och EM5):

Exempel 6.1. Värdering av Iron Maiden

- 1 T1EM3: [[men dom e bra (.) Iron [Maiden e ju bra [(.) dom e»
 2 EM5: [[(nu e dom) värdelösa
 3 EM4: [ja SKRATTAR
 4 T2EM4: [dom va bra
 1 T1EM3: »grymma
 5 UTEM5: ja vissa låtar [X
 6 EM3: [ja vissa låtar (e) okej

(Grupp 12, arg. 12)

Det är stor skillnad på de värderingar som kommer till uttryck i gruppen: "men dom e bra" (nr 1) respektive "nu e dom värdelösa" (nr 2). EM3 och EM5 uttrycker sina värderingar samtidigt.¹ Den senare får medhåll av EM4 (nr 3). EM3 upprepar sin värdering (fortsättningen på nr 1): "Iron Maiden e ju bra", vilket verkar föranleda EM4 att yttra det som blir T2 (samtidigt som EM3 uppgraderar sin värdering i slutet av nr 1). EM4 invänder med ett ordvillkor i T2: "dom va bra" (nr 4). Således anser han att Iron Maiden varit bra tidigare, men att de inte är det nu. EM5 villkorar också i UT, där en delmängd av bandets låtar identifieras som bra: "ja vissa låtar" (nr 5). Detta håller EM3 med om och när han i nr 6 bekräftas villkoret. Vägen mot enighet är kort och erbjuds av deltagaren som till en början invänder (EM5 i UT, nr 5). Erbjudandet accepteras snabbt av den som mött motstånd från de båda andra (EM3, nr 6).

¹ Det kan verka märkligt att yttrande nr 2 här inte betraktas som T2. Yttrandet fällt samtidigt som den positiva värderingen i T1. Inget av yttrandena är en reaktion på en tidigare oenighet och därför har de båda endast potential till att bli T1. Ingen i gruppen invänder mot EM5:s yttrande nr 2, utan det är kring EM3:s yttrande i nr 1 som oenigheten uppstår. EM4 invänder mot EM3:s åsikt samtidigt som den senare fortsätter sitt yttrande.

I argumentationen finns de för punktstilen typiska omodifierade värderingarna, korta turerna och kortfattade argumenten. Tre ordvillkor används (nr 4, 5 och 6). Oenigheten är med hjälp av ett par yttranden snabbt överstånden och samtalet fortsätter. Deltagarna ger sig inte in i några detaljerade diskussioner kring vilka Iron Maiden-låtar som de avser med *vissa*, inte heller tar de upp mer exakt när Iron Maiden upphört att vara bra eller varför de blivit dåliga. Detta hade varit fallet i en argumentation där inventeringsstilen gör sig gällande.

Trots att åsikterna här uttrycks omodifierat och ivrigt innebär det alltså inte att oenigheten fördjupas. Det kan förklaras med att deltagarna normalt uttrycker sig så under argumentationerna och därför ger direktheten inte upphov till någon upptrappning av oenigheten. Sådan direkthet finns i flera argumentationer i grupp 12. Utsnitten i exempel 6.2 och 6.3 visar några andra sådana tillfällen, där meningsskiljaktigheter uttrycks rakt under argumentationerna (för en mer fullständig analys av argumentationerna som utsnitten är hämtade från).

Exempel 6.2. Om Refused (utsnitt från exempel 5.22)

1 T1 EM4: skitdåligt
2 T2 EM5: e e bra

(Grupp 12, arg. 10)

Exempel 6.3. Värdering av CD- och radiolyssning (utsnitt från exempel 5.30a)

4 T2 EM6: de e fan bara samma musik hela jävla tiden ju
5UT/T1:2 EM4: inte på radio
6 T2:2 EM6: jo
7 UT:2 EM4: e du dum eller?

(Grupp 12, arg. 7)

Båda utsnitten visar prov på korta turer utan modifiering vilka uttrycker åsikter och invändningar. I exempel 6.3 används också ett personangrepp i frågeform: "e du dum eller?" (nr 7). Personangreppet är förvisso inte särskilt allvarligt menat utan används mera som ett slags ritualiserat skämt (Labov 1972a, se även exempel 5.30a, avsnitt 5.3.3.5). Svordomarna som finns i exempel 6.2 och 6.3 är dock inte typiska för stilen utan snarare för grupp 12.

Ytterligare ett exempel ska få förtydliga bilden av punktstilen. I argumentationen som utspelar sig i exempel 6.4 är en av deltagarna (EM4) något mer personlig och spekulerar kring ett bra sätt att lyssna på klassisk musik (se även exempel 5.16). Han för spontant in denna nya aspekt efter det att gruppen tidigare diskuterat vilka som lyssnar på klassisk musik. I EM5:s invändning verkar det inledningsvis som om han håller med.

Exempel 6.4. Vad man gör när man lyssnar på klassisk musik (utsnitt från exempel 5.16)

- 1T1 EM4: ja men dee- de e gött å lyssna på sånt när man- eh (.) när
man vart stressad eller nånting å sätter man sej i soffan
å så=-
- 2T2 EM5: =ja så slänger man på detta å hi hi hi hi HÄRMAR LJUDET AV
KLASSISK MUSIK X å så X [e +fan pulsen här uppe ju+
- 3UT EM4: [ja men de fin- (.) e du duh-
SKRATTAR TILL [vissa e ju så [(.) men de finns jävligt»
- 4 EM3: [du du di du HÄRMAR ÖDESSYMFONIN
- 5 EM5: [aja jo
- 3UT EM4: »bra me
- (Grupp 12, arg. 9)

I ett hypotetiskt resonemang föreslår EM4 när det skulle kunna passa bra med klassisk musik (T1, nr 1). EM5 fyller i EM4:s yttrande: "sätter man sej i soffan å så-" (slutet på nr 1), "ja så slänger man på detta" (början på nr 2). Det är svårt att avgöra när deltagarna uppfattar att EM5:s yttrande är en invändning. Möjligtvis kan redan ordvalet *slänger... på* signalera att yttrandet inte kommer att innehålla den åsikt som EM4 står för. Ljudhärmandet i EM5:s yttrande (nr 2) återger ingen angenäm musik, så därefter torde det stå helt klart att det rör sig om en invändning. Det är också då EM4 börjar försvara sin åsikt: "ja men de fin- (.) e du duh- SKRATTAR TILL vissa e ju så (.) men de finns jävligt bra me" (nr 3). Två konstruktioner avbryts. Tack vare att de liknar argumentationstekniker som använts tidigare i samtalet kan man dock ana vad det är som inte fullföljs. Den första konstruktionen antyder ett ordvillkor som anger befintlighet ("ja men det finns...") och den andra låter exakt som det frågeformade personangrepp som används tidigare ("e du dum eller?", se exempel 6.3). Det är alltså förmodligen för deltagarna välkända formuleringar som påbörjas, och även det argument som fullföljs tillhör en teknik som används flera gånger i gruppen: "vissa e ju så men de finns ju jävligt bra me" (slutet på nr 3). Här använder EM4 ett ordvillkor. EM5 håller med om det som uttrycks med villkorsargumentet redan innan EM3 hunnit avsluta sitt yttrande: "aja jo" (nr 5), vilket också kan tyda på att argumentationsteknikerna som används är bekanta.

Även om oenigheten i gruppen är tvär och kärv, verkar viljan att uppnå enighet sällan vara långt borta. Deltagarna uppvisar här varken prestige eller envishet i någon större utsträckning. I stället accepterar de varandras rimliga och generella argumenten. Det faktum att deltagarna visar en gemensam konsensussträvan bidrar till att gruppidentiteten bekräftas – mitt bland alla snabba, starkt motstridiga, åsikter som fallts.

Grupp 12 har här alltså fått representera punktstilen i ett par exempel. I kontrast till detta ska nu argumentationen i grupp 26 få representera

inventeringsstilen. Denna grupp består av fyra deltagare: GK1, GK2, GK3 och GK4. GK1 och GK3 pratar något mer än de övriga.

De kollektiva inventeringarna i grupp 26 gör att det ibland till och med kan vara svårt att upptäcka att det är en oenig argumentation som pågår. I exempel 6.5 råder det delade meningar om huruvida man kan lyssna på *Kan du vissla Johanna?* och under vilka förutsättningar man möjligtvis skulle kunna lyssna. En av deltagarna, GK4, säger att hon skulle kunna lyssna. Yttrandet kommer att utgöra T1 i en argumentation där deltagarna gemensamt konstruerar villkoren för lyssnandet (se även exempel 3.4b).

Exempel 6.5. När man skulle kunna lyssna på 30-talsschlager

- 1 T1 GK4: kan jag tänka mej å lyssna på
 2 T2 GK2: ja men de e isåfall på sommaren jag vet inte jag sk-
 jag-
 3 T2 GK1: fast inte sådär jättelång tid [om man hade en sånhär»
 4 T2 GK2: [nej jag tänkte säga de»
 3 T2 GK1: »trippel-CD me såna [så skulle man ju bli (.) konstig»
 4 T2 GK2: »(.) +två tre låtar+
 5 UT GK4: [nä (.) man får va sugen på just»
 3 T2 GK1: »skulle ma[n ju döo efter ett tag (.) va sa du?
 5 UT GK4: »den musiken
 6 GK3: [ja
 7 GK4: °man får va [sugen på just den musiken°
 8 GK3: [de e när man e lite glad å sånhär lite-
 [SKR[ATTAR
 9 GK2: [ja
 10 GK1: [men i lagom dos tycker jag
 11 GK2: ja
 12 GK3: [[ja
 13 GK4: [[ja

(Grupp 26, arg. 7)

GK4 konstaterar: "kan jag tänka mej å lyssna på" i T1 (nr 1). Yttrandet innehåller ingen skarp och direkt åsikt, som åsikterna i grupp 12 ofta gör. Egentligen skulle väl ingen behöva ha någon invändning mot vad GK4 skulle kunna tänka sig att göra. Här blir det dock hela gruppens sak att utreda omständigheterna, så att alla deltagarna kan komma överens om när de skulle kunna lyssna. GK2 invänder och inleder ett av flera villkorsargument, som visserligen är ett ordvillkor: "ja men de e isåfall på sommaren jag vet inte jag sk- jag-" (nr 2). Argumentet avbryts men ingår i en följd av villkor som deltagarna yttrar (nr 3, 5 och 10). Även GK1 villkorar, men använder i detta fall ett längre blandvillkor: "fast inte sådär jättelång tid om man hade en sånhär trippel-CD me såna så skulle man ju bli (.) konstig skulle man ju döo efter ett tag" (nr 3). GK2 sammanfaller. Troligtvis fyller hon i med vad hon hade tänkt att avsluta sitt tidigare yttrande med: "nej jag tänkte säga de (.) +två tre låtar+" (nr

4). Samtidigt som GK1 fortsätter sitt yttrande håller GK4 med och medger att det föreligger villkor för att kunna lyssna: "nä (.) man får va sugen på just den musiken" (nr 5). GK3 håller med (nr 6).

GK1 uppfattar inte GK4:s yttrande, och ber henne därför att upprepa sig ("va sa du?", sist i yttrande nr 3). Trots att GK4 håller på att göra ett förtydligande (nr 7), sammanfaller GK3 med henne och ger ytterligare ett förslag och skrattar: "de e när man e lite **glad** å så här lite- SKRATTAR" (nr 8). Ett sista villkor yttras av GK1 under GK3:s skratt ("men i lagom **dos** tycker jag", nr 10). De tre övriga håller med (nr 11, 12 och 13).

I argumentationen är graden av oenighet liten. Både längre och kortare villkorsargument används och bildar tillsammans en komplex gemensam konstruktion. Alla deltagarna ger förslag som ringar in i vilken utsträckning lyssnandet skulle kunna accepteras: rätt årstid, lagom lång tid, rätt låtar, rätt humör och rätt mängd. De har tillsammans begränsat lyssnandet på ett sätt som gör att alla kan hålla med. Den gemensamma strukturen bekräftar gruppidentiteten och deltagarnas referensram. Argumentationen slutar uttryckligen i konsensus. Jämför man med argumentationen från grupp 12 i exempel 6.4, blir det tydligt hur olika oenigheterna behandlas i grupperna. EM4 orsakar där oenighet med sin spekulation kring lyssnande, men möts inte av några detaljerade nya förslag.

Det finns i grupp 26 också många exempel på när deltagarna använder sig av reella och detaljerade auktoritetsargument. Exempel 6.6 visar ett argument som innehåller exempel på en familjemedlem och en faktisk situation. Samtalsledaren frågar gruppen om de kan tänka sig att lyssna på 2 Unlimited och en av deltagarna, GK1, svarar enkelt nekadde. Ofta svarar deltagarna enigt, mer eller mindre i korus, när samtalsledaren ställer frågor på detta sätt, men i detta fall finns det alltså till en början inget samförstånd i frågan. De övriga deltagarna invänder, fast modifierat, och GK1 ger med sig.

Exempel 6.6. När man lyssnar på techno

- 0 S: m (.) men de ingenting som ni skulle sätta på nu idag
(.) hemma?
- 1 T1GK1: nä
- 2 T2GK2: de tror jag [(.) de skulle nog hända
- 3 UTGK3: [men ibland kan man ta fram sånahär gamla
SKRATTAR TILL [skiver å (.) de e jättetekul
- 4 GK1: [fast iåförsej de kan va nån sånhär som
man verkligen har **jättestarka** minnen [(.) då händer de»
- 5 GK2: [m precis
- 4 GK1: å jag går in på min lillebrors rum å så eeh knäpper på
SKRATTAR *de e ganska [roligt* (.) men de e ju liksom-
[SKRATT
- 6 GK2: [å så kommer han hem ba hh *stäng

- av*
- 7 X: SKRATTAR
- 8 GK2: rätt pinsamt å lyssna på sån musik [(.) °näddå°
- 9 GK1: [men då e de av
nostalgiskäl (.) inte för att man njuter av de
- 10 GK4: nää
- 11 GK3: de e bara för de e roligt å [höra den låten igen liksom
- 12 GK2: [ja precis
- 13 GK2: de e [roligt ja (.) å höra på de
- 14 S: [°m°
- 15 S: [[°m°
- 16 GK3: [[jaa

(Grupp 26, arg. 17)

Samtalsledarens fråga kan verka onödigt ledande, men hennes yttrande innehåller en sammanfattning av vad hon uppfattat som gruppens inställning (nr 0). GK1 bekräftar sammanfattningen: "nä" (nr 1), medan GK2 inte kan hålla med: "de tror jag (.) de skulle nog hända" (nr 2). Hennes invändning är dock försiktig och säger inget om att technolyssnande verkligen förekommer; hon *tror* att det *skulle* nog hända. Som stöd för T2 ger GK3 ett mer reellt exempel: "men ibland kan man ta fram sånahär gamla SKRATTAR TILL skiver (.) å de e jättekul" (nr 3). Hon är inte lika spekulerande utan säger i stället *man kan*.

GK1 sammanfaller och använder ett blandvillkor, i vilket hon tänker sig en situation då hon faktiskt skulle kunna tänka sig att lyssna på 2 Unlimited: "fast iåförsej de kan va nån sånhär som man verkligen har **jättestarka** minnen (.)" (nr 4). Dessutom medger GK1 att hon verkligen lyssnar: "då händer de å jag går in på min lillebrors rum å så eeh knäpper på SKRATTAR *de e ganska roligt* (.) men de e ju liksom-" (nr 4). Medgivandet är mycket detaljerat. Det innehåller först ett övergripande villkor och därefter anger GK1 hur villkoret realiseras, dvs. i vilket rum hon brukar lyssna. GK2 börjar spekulera och skämta om vad som skulle kunna hända, nämligen att brodern kommer hem och vad han säger: "å så kommer han hem ba hh *stäng av*" (nr 6). Hon föreslår dessutom hur GK1 skulle kunna reagera på broderns hemkomst: "rätt pinsamt å lyssna på sån musik (.) °näddå°" (nr 7).

Det kan vara skämtet som föranleder GK1 att förklara sig ytterligare: "men då e de av nostalgiskäl (.) inte för att man njuter av de" (nr 9). GK4 håller med (nr 10) och så även GK2 som ger en förklaring till varför man egentligen lyssnar på gamla låtar: "de e bara för de e roligt å **höra** den låten igen liksom" (nr 11). Detta håller GK2 med om (nr 12 och 13).

I argumentationen diskuteras alltså omständigheterna kring lyssnande på technomusik. Här används ett detaljerat blandvillkor¹ som efterföljs av en gemensam enig inventering av förutsättningarna för lyssnandet på den här typen av musik. Deltagarna konstruerar tillsammans återigen en bild av hur en lyssnarsituation ser ut, och förstärker på så sätt gruppidentiteten. Enighet uppnås tidigt under argumentationen, men genom inventeringen försätter man att bekräfta konsensus.

Ett kortare utsnitt (exempel 6.7) ska få visa hur deltagarna använder sig själva som exempel i en argumentation om hur mycket de lyssnar på radio. Strax innan utsnittet börjar har GK2 sagt att hon lyssnar mycket på radio, medan GK1 och GK4 har sagt att de inte gör det (T1 och T2). Sedan följer UT där både GK2 och GK3 berättar om sina lyssnarvanor:

Exempel 6.7. Om radiolyssning (utsnitt från exempel 4.15)

- 1 UTGK2: så har jag (.) alltid musik (.) de² som (jag gör) när jag kommer hem liksom tänd lampan eller (.) sätt på radion de e samma sak
 2 UTGK3: ja exakt så fort man kommer i närheten av en radio så sätter man ju på den de e ju [(.) självklart (.) liksom [m
 3 GK2:
 2 GK3: SKRATTAR TILL
 4 UTGK2: nämen när man kommer innanför dörren så (.) sätter (jag) på musik först tror jag innan jag tänder lamperna eller nåt (.) de e nog de första jag gör
 (argumentationen fortsätter sedan med fler och detaljerade aspekter på radiolyssning och musiklyssning)
 (Grupp 26, arg. 8)

Här talar GK2 om musik generellt: "så har jag (.) alltid musik (.) de som (jag gör) när jag kommer hem liksom tänd lampan eller (.) sätt på radion de e samma sak" (nr 1). För henne verkar alltså radiolyssnande och musiklyssnande vara en och samma aktivitet. Både GK2 och GK3 beskriver i detalj hur de betar sig när det är möjligt att sätta på musik (nr 1 och nr 2). GK2 uppgraderar prioriteringen av musiklyssnandet när hon i nr 4 konstaterar att musiken till och med kommer före ljuset. De konkreta exemplen blir i argumentationen tecken på hur mycket GK2 och GK3 tycker om att lyssna på musik och ger genom de detaljerade beskrivningarna en gemensam konstruktion av lusten att lyssna. Här är det alltså en mindre del av gruppen som skapar en gemensam identitet.³ De

¹ Argumentet kan också sägas vara ett auktoritetsargument, eftersom ett konkret exempel och en person (GK1 själv i detta fall) används.

² Här sammanfaller en oidentifierad talare med ett kort ohörbart yttrande, möjligtvis bara ett ord.

³ Möjligtvis uppfattar GK2 här att GK3:s åsikt till och med är för lik hennes egen, eftersom hon sedan förstärker bilden av sin radiolyssnarlust i nr 4. Det verkar ibland

båda övriga kommer dock strax efteråt att förhålla sig till denna identitet. Exempelvis får man veta att GK1:s radio är sönder, men att hon har lyssnat mycket förut.

Exempel 6.1–6.7 visar också att deltagarna i grupp 26 modifierar sina yttranden och är mer försiktiga när de uttalar sig än deltagarna i grupp 12. Graden av försiktighet är något som skiljer de båda stilarna åt generellt. För att ytterligare understryka detta följer ett utdrag från en oenighet kring vad hiphoptexter handlar om. Yttrandet kommer, trots försiktigheten, att utgöra T1:

Exempel 6.8. Hur är hiphoptexter? (utsnitt med T1)

- 1 T1GK1: men om man säger- eller jag jag vet inte alls mycke om
dom här texterna men om- om jag skaa ee (.) tala om min
lilla lilla uppfattning [(.) så e de väl liksom att»
- 2 GK2: |m
- 1 T1GK1: »domhär texterna handlar ju liksom- handlar litegrann om
eeh- (.) eller dom e- dom e lite sådär- (.) dom e lite
råa

(Grupp 26, arg 13)

I utsnittet är det i princip bara den sista turkonstruktionsenheten som inte enbart är modifiering. Denna del modifieras dessutom av *lite*: "dom e lite råa", (slutet på nr 1). GK2 är expert på hiphopmusik, och eftersom GK1 inte besitter samma kunskaper kan hon varken uttrycka sig precist eller säkert. Möjligtvis är försiktigheten i hennes yttrande en ansiktskyddande strategi. Få yttranden i materialet är lika inlindade som detta.

Exemplen ovan har konkretiserat bilden av de två olika stilarna tydligare, dvs. hur det i grupp 12 resoneras och argumenteras på ett mer generellt plan. Vidare att deltagarna där är beredda på att snabbt hålla med om övergripande argument. Åsikterna och argumenten uttrycks direkt och ogarderat. Däremot är deltagarna i grupp 26 mer omständliga och går in på detaljer i spekulationer och konkreta exempel. Argumentationerna blir långa på grund av de utvecklade argumentationsteknikerna. Dessa avslutar ofta oenigheten. Deltagarna är mer försiktiga när de uttalar sig och modifierar sig mycket.

Det kan kanske verka som om grupperna uppvisar samma mönster som Tannen (1984:54ff.) funnit i interaktion under middagsamtal. Några enkla paralleller mellan denna avhandlings stilar och hennes närhets- och engagemangsstil respektive avstånds- och hänsynsstil¹ finns emellertid inte. Närhets- och engagemangsstilens drag återfinns exem-

som att det är vanskligt att hitta en balans mellan gruppbekräftandet och individhävande.

¹ Adelswärd (1992) har introducerat de svenska termerna.

pelvis såväl i punktstilens snabba och direkta samtal, som i de personliga detaljerna i inventeringsstilen. Dessutom är de två stilarna som identifierats i avhandlingen engagerade och sammanfall förekommer ofta i båda. Det finns också en gemensam strävan efter konsensus hos deltagarna i båda stilarna, även om vägarna dit skiljer sig från varandra.

Stilen under argumentationerna i de båda samtalen korresponderar däremot väl med vad som pågår i samtalen för övrigt. I grupp 12 cirklar samtalet oftast kring uppgiften de ställts inför. Deltagarna rapporterar sina svar och diskuterar i hög grad värderingar. Längre resonemang är oftast initierade av samtalsledaren, som exempelvis ber någon av deltagarna om en vidareutveckling. Viss självrapportering sker och personliga detaljer framkommer om deltagarna. Gruppidentiteten skapas och upprätthålls också genom exempelvis korta skämt och genom att deltagarna upprepar varandras ord och uttryck (angående upprepningar, se avsnitt 2.1.3.1 och Coates 1996). Samtalet är ibland okoncentrerat och uppdelat i dyader.

I grupp 26 ägnas den större delen av samtalet åt annat än oenighet, såsom berättelser, associationer och gemensamma eller individuella minnen. De enskilda deltagarnas upplevelser av musik, deras undran över andras upplevelser samt spekulationer kring omvärlden ges stort utrymme. Även i grupp 12 talas det i viss mån om upplevelser och associationer, men inte på samma utbroderade sätt. Som man kan förvänta sig av stilen, ägnar sig grupp 12 i större utsträckning åt att direkt svara på de frågor som ställs, medan grupp 26 oftare gör utvecklingar som ibland blir mycket perifera i förhållande till inspelningsguiden. I båda grupperna verkar man dock uppskatta inspelningsituationen. Deltagarna i grupp 26 konstaterar när det är dags att avsluta att de har haft roligt, vilket visar att de har en tämligen avslappnad inställning till uppgiften. En av deltagarna i grupp 12 säger mitt under inspelningen "jävligt go svenskalektion det här egentligen"¹, och signalerar därigenom att han upplever inspelningen som lättsam.

I resonemanget kring argumentationsstilarna, och om grupp 12 och grupp 26 generellt, kan det låta som att deltagarna uppvisar homogena samtalsmönster inom respektive grupp. Så är inte fallet, även om just dessa båda uppvisar en större likformighet än många andra grupper. Hur argumentationstekniker och argumentationsstilar kommer till uttryck beror dock också på hur deltagarna förhåller sig till varandra. Vid de tillfällen i grupp 26 då ogiltigförklarande används som teknik i argumentationerna är det t.ex. i princip alltid samma två deltagare, som är

¹ Gruppen har av läraren fått lov att gå ifrån sin lektion för att vara med om inspelningen.

inblandade (GK2 och GK3). GK2 invänder mot vad GK3 har sagt. Att detta mönster uppstår beror troligtvis på deltagarnas inbördes relationer. GK2 och GK3 verkar känna varandra som kompisar, vilket framgår av vad som sägs under samtalet. Invändningarna handlar mer eller mindre om tillrättavisningar, då GK2 verkar anse att GK3 yttrar sig alltför spekulerande. Sådant samspel mellan deltagarna är ytterligare en nyckel till utvecklingen av argumentationerna, vilket diskuteras i nästa avsnitt.

6.2. Deltagarrelationer

I vissa av samtalen finns det tydliga tecken på hur väl deltagarna känner varandra. Vanligare är dock den indirekta information som deltagarna ger, när de t.ex. talar om fritidsaktiviteter som de deltagit i tillsammans, eller när de uppvisar kunskap om varandras liv som bara är tillgänglig om man känner varandra väl. Samtidigt som denna typ av extern information förmedlas, kommer också relationer till uttryck genom interaktionen i samtalen. Det uppstår nämligen tydliga allianser (se avsnitt 2.1.3.1) mellan några av deltagarna, vanligtvis mellan två. Allianserna visar sig i deltagares samkonstruktioner, ifyllning av varandras yttranden, liknande formuleringar (se Coates angående *mirroring* 1996:79ff.), samma argumentationsstil och inte minst genom försvar av samma åsikter (för en närstudie av allianser, se Kangasharju 1998:110ff.). Dessa allianser är tecken på solidaritet som konstrueras och upprätthålls under samtalen deltagare emellan. Det är dock svårt att avgöra om allianserna är permanenta – och då även bekräftas under inspelningen – eller om det handlar om mera tillfälliga grupperingar som uppstår under samtalets gång.

Men det är inte bara solidaritet deltagare emellan som kommer till uttryck i grupperna, utan även motstånd och avstånd. Om några deltagare visar solidaritet med varandra uttrycker de oundvikligen samtidigt, i någon mån, en distans till dem som inte inkluderas i samhörigheten. I några fall kan också alliansskapande mellan deltagare vara ett sätt att tydligt visa avstånd mot andra i gruppen.

Diskussionen kring deltagarrelationer fortsätter nu med exempel från samtal där relationer inom gruppen framstår tydligt.

6.2.1. Solidaritet och motstånd inom grupperna

Det är naturligtvis så att alla deltagare inom en och samma grupp hela tiden står i relation till varandra under samtalet. I några samtal blir dock

de inbördes relationerna särskilt påtagliga, vilket tydligt påverkar interaktionen. Är relationerna problematiska ger sig detta gärna till känna under argumentationerna som då blir länge, mer komplexa och innehåller mer angrepp på deltagarna. I det här avsnittet ska några exempel från grupper där deltagarnas relationer i allra högsta grad inverkar på oenigheterna få illustrera detta. Det är mest klagande hade kanske varit att först visa på samhörighet och solidaritet, och därefter på motstånd och distans i gruppernas argumentationer. Eftersom de båda relationerna skapas samtidigt – och så att säga är två sidor av samma mynt – är det emellertid svårt att separera analyserna. Presentationen av relationerna sker därför parallellt.

Det vanligaste bland grupperna är att relationerna mellan deltagarna omförhandlas, att det finns en variation i vilka som visar solidaritet med varandra och vilka som möter motstånd. Grupperna som jag använder exempel från visar mer låsta deltagarrelationer än de som förekommer i de flesta andra grupper. Orsaken till att jag ändå använder dem som exempel beror på att samhörigheten och motståndet kommer allra tydligast till uttryck där. I den första gruppen som diskuteras, grupp 6, uppstår en tudelning som består av två antagonistiska par (allianser). Inom paren visas tydlig solidaritet (i synnerhet i det ena), vilket gör att det skapas en distans paren emellan. Min diskussion kring grupp 6 är den mest detaljerade, eftersom just deras samtal synnerligen väl illustrerar hur motstånd och samförstånd konstrueras simultant. Vidare ska grupp 25 diskuteras. I denna grupp markerar en av deltagarna ett tydligt motstånd mot en annan deltagare. Relationen mellan deltagarna i grupp 16, som också ska diskuteras, illustrerar hur en deltagare möts av motstånd från de övriga i gruppen. En sista grupp kontrasteras helt kort mot de övriga i slutet av avsnittet (grupp 11).

Även argumentationsteknikerna och argumentationsstilarna diskuteras i samband med analyserna av deltagarrelationer.

6.2.1.1. Deltagarrelationer i grupp 6

Grupp 6 utmärker sig på flera sätt i materialet. Det är den grupp där det uppstår flest argumentationer och basenheter (42 respektive 64). Dessutom använder gruppen en större ordmängd av samtalet under argumentationerna (nästan 80 %) än vad någon annan grupp gör. Argumenterande präglar således samtalet i mycket stor utsträckning. Flera exempel i tidigare avsnitt är hämtade från denna grupp och en längre argumentation är analyserad i avsnitt 4.5. Här kommer därför främst

kortare utsnitt att diskuteras. Gruppen består av fyra deltagare: HM3, HM4, HM5 och HM6. Dessa fyra fördelar sig alltså på två allianser: HM3 och HM5 respektive HM4 och HM6. HM3:s och HM5:s allians är den som tydligast kommer till uttryck. Alliansen visar sig i form av samkonstruerade och sammanfallande yttranden, ifyllda yttranden, upprepningar och tydlig uppbackning. HM4:s och HM6:s allians är inte lika utpräglad, men den ger sig till känna på samma sätt. HM6 intar för övrigt en tillbakadragen roll i gruppen och samspelen, men när han yttrar sig i argumentationerna är det oftast till stöd för HM4.

Här följer ett par korta exempel som alla uppvisar tecken på alliansbekräftande. I det första diskuterar gruppen klassisk musik och HM3 och HM5 invänder mot HM6:s jämförelse mellan techno och klassisk musik. HM3 är den som argumenterar här, men han får tydligt stöd av HM5. Det finns ett samförstånd dem emellan som ökar avståndet till HM6 (se exempel 4.19).

Exempel 6.9. Beskrivning av klassisk musik (utsnitt från exempel 4.19)

- 7 HM3: [[så du menar alltså att (.) en kille me en synt å
en dator skulle kunna jäm[föras me en orkester»
- 8 HM5: [föra sej me-
- 7 HM3: »[me hundra-
- 9 HM6: [+nä (.) men man kan-+ man kan jämföra
- 10 HM3: en symfoni[orkester me flera hundra medlemmar»
- 11 HM4?: [ja
- 10 HM3: »[jag tycker nästan att eh (.) du e (.) ute på»
- 12 HM6?: [°mm°
- 13 HM3: »[lite djupt vatten där eh (.) herr Östfors
- 14 HM5: [SKRATTAR
- 15 SKRATT

(Grupp 6, arg. 8)

I yttrande nr 8 fyller HM5 i och sammanfaller med HM3:s tur. Det som gör att sammanfallet här på ett tydligt sätt bär drag av solidaritetsskapande är att det inte bara är ett uttryck för en gemensam åsikt. Förutom instämmande används dessutom delvis samma ordalydelse: "jämföras me" och "föra sej med" (nr 7 respektive nr 8). I nr 14 skrattar HM5 med i HM3:s invändning mot HM6. Det faktum att HM3 använder HM6:s efternamn tillsammans med ett formellt tilltalsord (*herr*) förstärker intrycket av distansen¹ (nr 13).

Utsnittet i exempel 6.10 (se även exempel 4.3 och 4.21) visar hur HM5 och HM3 svarar när samtalsledaren har frågat om vilka som lyssnar på klassisk musik:

¹ Det finns dock grupper där deltagarna normalt tilltalar varandra med efternamn, men grupp 6 tillhör inte dem.

Exempel 6.10. Vilka lyssnar på klassisk musik? (utsnitt från exempel 4.3 och 4.21)

- 1 T1 HM5: de tror jag e [alla
 2 T1 HM3: [alla (.) jag tror [(.)[tillåme»
 3 T2 HM4: [nä
 4 UT HM5: [jo
 2 HM3: »den tyngsta hårdrockare som håller på me döds
 (.) metall sätter på de ibland

(Grupp 6, arg. 11)

HM3 överlappar slutet av HM5:s yttrande och påbörjar sitt med samma ord som HM5 avslutar med (nr 1 och 2). *Alla* uttalas samtidigt, varför ingen av dem kan påverkas av att de hunnit höra något av vad den andre säger. Detta tyder på att det finns en stark åsiktsmässig samstämmighet. De uttrycker sig lika, med emfas, och står även för samma åsikt.

Upprepningar och användning av samma uttryck understryker alliansen i nästa exempel (6.11), där samtalsledaren före utsnittet har frågat om deltagarna tycker om Beatles musik.

Exempel 6.11. Värdering av Beatles (utsnitt från exempel 5.7)

- 4 T1 HM3: [de e helt okej ja
 5 T1 HM5: jo de e de faktiskt
 6 (.)
 7 T2 HM4: nä[e
 8 UT HM5: [jo
 9 UT HM3: jo de e faktiskt helt okej de [e

(Grupp 6, arg. 4)

Här håller HM3 med om något som HM6 yttrat strax före utsnittet: "de e helt okej ja" (nr 4). HM5 håller också med (nr 5), men HM4 invänder (nr 7). I nr 9 upprepar HM3 det sammantagna innehållet av det som han själv och HM5 sagt tidigare: "jo de e faktiskt helt okej de e".

Utsnittet i exempel 6.9–6.11 visar alla tydligt hur HM3 och HM5 konstruerar och förstärker sin samhörighet och allians, och de bekräftar varandras åsikter och uttrycksmedel. De skapar därigenom en gemensam uppfattning om världen och hur man uttrycker sig om den. Samtidigt som alliansen mellan HM3 och HM5 betonas, ökar också motståndet och avståndet gentemot HM4 och HM6.

Om antingen HM3 eller HM5 ger HM4 och HM6 rätt under argumentationerna, blir allianserna problematiska och försvagade. Så länge varken HM3 eller HM5 gör minsta medgivande, upprätthålls dock solidariteten dem emellan. Konsekvensen för gruppen blir upptrappad konflikt och långa argumentationer när HM4 och HM6 blir irriterade över att HM3 och HM5 vägrar att göra några medgivanden.

Både spänningar *mellan* och *inom* allianserna visar sig dock under samtalet. Exempel 6.12 visar prov på alliansbekräftande inom båda grupperingarna (se även exempel 4.14).

Exempel 6.12. Värdering av Fugees

1T1:2 HM3: [[nä jag e inte glad i de
 2T1:2 HM5: [[de e ju inget som ma[n-
 3T2:2 HM6: [nä men [X-
 4T2:2 HM4: [+jo men vissa låtar
 e ju [-+
 5T2:2 HM6: [ja **vissa** låtar [(.) [vissa låtar (vissa låt-)
 6UT:2 HM3: [nä
 7 HM3: [+nu håller ni tyst [(.) nu
 8 X:
 7 HM3: »håller ni tyst här+
 9 HM5: alla e[-

(Grupp 6, arg. 28)

HM3 och HM5 sammanfaller här i T1 när de nedvärderar Fugees (nr 1 och 2), vilket får både HM4 och HM6 att invända. De samstämmiga invändningarna är här formade som korta ordvillkor: ("jo men vissa låtar e ju-+" och "ja **vissa** låtar (.) vissa låtar (vissa låt-)" (nr 5 och 6). Konflikten trappas upp när HM3 identifierar de båda övriga gruppering och tilltalar HM4 och HM6 gemensamt med "ni" (nr 7) och invänder mot deras åsikt med höjd röst och en uppmaning om att de ska "hålla tyst" (nr 7).

Det bildas alltså en antagonism mellan dessa båda allianspar inom gruppen. Åsiktsmässigt tycks de båda allianserna stå synnerligen långt ifrån varandra. Det är möjligt att tudelningen i gruppen i sig förstärker skillnaderna, som under andra omständigheter inte skulle ta sig lika starka uttryck. HM4:s stil kommer nära den typiska beskrivningen av punktstilen. Han lyckas emellertid sällan övertyga med sina generella argumentationstekniker.¹ Argumenten får snarare den effekten att oenigheten fördjupas och att argumentationerna förlängs. I exempel 6.12 förstärker argumenten samhörigheten mellan HM4 och HM6, samtidigt som de ökar avståndet till HM3:s och HM5:s åsikter. Den ökade samhörigheten och distansen försämrar förutsättningarna för att konsensus ska kunna uppnås.

Inom allianserna är deltagarna för det mesta lojala mot varandra, i synnerhet gäller det HM3 och HM5. Om någon uppvisar sympatier med motståndarsidan, komplicerar detta argumentationerna. Alliansen mellan HM3 och HM5 bryts när gruppen diskuterar *Refused* i exempel

¹ Samma sorts argumentationsteknik används framgångsrikt i grupp 12 (se exempel 6.1 och 6.4, avsnitt 6.1.2).

6.13. HM3 är mer positiv till musikgenren än vad HM5 är, och han tillstår att han som yngre lyssnade på hårdrock (vilken är gruppens klassificering av Refused). HM5 vidhåller genomgående sin tveksamhet till genren. Strax före exemplet har samtalsledaren frågat vad som är bra med musikgenren ifråga och HM3 svarar:

Exempel 6.13. Varför är hårdrock bra?

- 1 T1 HM3: va som e bra me den de e väl att den e- (.) den e ganska
tung såhär nå men [de e väl just de att[-
 2 HM4: [ja
 3 T2 HM5: [ja men
 [(.) vill man ha tungt då lyssnar man på klassisk musik»
 4 HM4: [instrumenten e-
 3 T2 HM5: »tycker jag
 5 UT HM3: ja ja men nu förstår du [har jag ju insett de men innan»
 6 HM4: [nå men asså-
 5 UT HM3: gjorde jag inte de
 7 HM5: ja nå nå okej nå
 8 HM3: ja jag menar man drogs ju- ja till att tuffa killar
 lyssna ju på[de (.) de va ju **de** också de va ju lite **de**»
 9 [SKRATT
 8 HM3: [»som tog liksom
 10 HM4: [all- alla lyssna ju på de [när man va lite så (.) lite»
 11 HM3: [ja sådär (.) alla hårda»
 10 HM4: »mindre
 11 HM3: »liksom de va ju (.) nå

(Grupp 6, arg. 16)

Här är det HM4 som backar upp HM3 (nr 2). Sedan sammanfaller HM4 med HM5:s invändning och verkar också börja svara på samtalsledarens fråga (yttrande nr 4, "instrumenten e-"). Han avbryter sig dock och HM5 fortsätter sitt yttrande: "ja men (.) vill man ha tungt då lyssnar man på klassisk musik tycker jag" (nr 3). I invändningen använder HM5 en jämförelse mellan klassisk musik och hårdrock (nr 3). Mellan HM3 och HM5 råder det en tydligt gemensam värdering av klassisk musik (se avsnitt 4.5). I yttrande nr 8 börjar HM3 förklara för HM5 utifrån vilka villkor han håller med om att hårdrock kan vara bra: "ja ja men nu förstår du har jag ju insett de men innan gjorde jag ju inte de" (nr 5). HM3 kommer här i en position där han har dubbla lojaliteter: dels verkar han faktiskt hålla med HM4 om att det kan vara bra med hårdrock, vilket han ger uttryck för trots att det försvagar samhörigheten med HM5, dels verkar han mån om att upprätthålla alliansen med HM5 (nr 5). Hans lösning är alltså att placera sitt gillande av hårdrock i det förflytna och att försäkra HM5 om att det dem emellan råder enighet om vilken musik som de föredrar i nuet.

HM4 sammanfaller med vad som verkar vara en inledning på en invändning, men han avbryter sig ("nå men asså-", nr 6). HM3 fortsätter att förklara sig och argumentationen slutar med att HM4 och HM3 ge-

mensamt konstaterar att det är normalt att ha en begränsad ungdomlig hårdrockperiod. Argumentationens fokus har flyttats från den känsliga punkt där HM3 började tala om hårdrock i positiva ordalag till ett identifierande av ett normalt beteende för unga. Avslutningen på denna argumentation har drag av inventeringsstil, i stället för den punktstil som annars ofta slår igenom när HM4 argumenterar.

I ett tidigare diskuterat exempel finns ytterligare två tillfällen, då allianserna bryts och ger upphov till dubbla lojaliteter. Exempel 6.14 visar ett utsnitt av argumentationen (se exempel 5.29). Här är det en värdering av klassisk musik som ger upphov till oenighet. HM6 medger att han kan lyssna på klassisk musik – vilket bryter alliansen med HM4 – och HM3 ställer upp villkor för sitt gillande av klassisk musik – vilket i sin tur bryter alliansen med HM5.

Exempel 6.14. HM3 och HM5 om vilken musik man oftast lyssnar på

- 1 T1:2 HM4 ja du lyssnar ju på de[(.) du går ju inte å sätter på»
 2 [PENKNACK
 1 T1:2 HM4 »klassisk musik (.) de e ju- jag skulle aldrig
 [(.)»kunna tänka mej å göra de
 3 T2:2 HM5 [de händer men-
 4 T2:2 HM3 [jag gör de faktiskt
 5 T2:2 HM6 jo de händer- [de händer också
 6 T2:2 HM5 [oftast sätter jag nog påå[-
 7T2/UT2HM3 [klassisk musik
 exakt äh de gör jag fast (.) äh de beror på va jag gör
 (.) de beror helt på va jag håller på me iåförsej
 8 HM5 ja eh (.) hur då?
 9 HM3 ja jag vet inte de beror på va de e för läxa [(.) lite»
 10 HM5 [SKRATTAR
 9 HM3 »grann också ibland e de så jag lyssnar aldrig på sån här
 musik iåförsej [(.) men de e City 107 om man sätter på»
 11 HM5 [nänä nej
 9 HM3 »radion
 (ytterligare några yttranden följer)
 (Grupp 6, arg. 34)

Oenigheten i basenheten börjar med att HM4 verkar vilja förvissa sig om att den klassiska musiken inte tillhör HM3:s och HM5:s vardagliga musikval: "ja du lyssnar ju på de (.) du går ju inte å sätter på klassisk musik (.) de e ju- jag skulle aldrig (.) kunna tänka mej å göra de" (nr 1). Någon sådan försäkran ges dock inte, utan i stället får han veta att samtliga övriga deltagare lyssnar på klassisk musik (nr 3, 4 och 5), även HM6 som annars brukar hålla med honom. Deras allians är inte lika uttalad och situationen blir därför inte lika problematisk som när HM3 eller HM5 är illojala mot varandra. HM3 avslutar HM5:s T2, vilket bekräftar deras samhörighet: "oftast sätter jag nog påå-" (nr 6),

"klassisk musik exakt äh de gör jag" (början på nr 7). De värderar klassisk musik på samma sätt och har samma musikvanor.

I samma yttrande gör dock HM3 ett medgivande, då han villkorar sitt lyssnande, ett medgivande till HM4:s fördel ("fast (.) äh de beror på va jag gör (.) de beror helt på va jag håller på me iåförsej", slutet på nr 7). Trots de båda villkorsargumenten med *det beror på*-villkor, håller HM3 sitt medgivande på en generell nivå. HM5 ifrågasätter hans resonemang med en frågeformad invändning: "ja eh (.) hur då?" (nr 8) som verkar förmå HM3 att precisera sig, förtydliga vad han menar och inte minst visa vem han är solidarisk med. Det visar sig att villkorsargumenten inte verkar ha någon direkt tillgänglig substans, eftersom HM3 inte kan svara med en gång. Argumentet tycks mer användas som konsensusstrategi än som ett innehållsmässigt inlägg i argumentationen. I nr 7 verkar HM3 alltså försöka jämka ihop motstridiga åsikter och visa solidaritet med både HM5 och HM4 på samma gång. Balansakten mellan åsikter och allianser är sannerligen ingen lätt manöver. Även här slutar argumentationen med att alliansen mellan HM3 och HM5 bekräftas: "jag lyssnar aldrig på **sånhär** musik" (nr 9). Försöket att uppnå konsensus i den fråga som utlöste argumentationen lyckas inte.

Deltagarrelationerna, allianserna, solidariteten och motståndet driver förmodligen deltagarna djupare in i oenighet än vad de kanske var beredda på före inspelningen. Det förefaller som om de är mer oeniga än vad de hade väntat sig och att de är medvetna om att åsikter och argument drivs långt. Här är några yttranden som vittnar om detta: "nää (.) men vafan skärp dej nu", (HM4 till HM3 som vägrar låta sig övertygas, grupp 6, arg.11), "ni e ju helt konstiga ju [...] de trodde jag inte om er att ni va såhär" (HM3 till HM4 och HM6 som tycker om hiphop, grupp 6, arg. 29).

I gruppen verkar också två olika argumentationsstilar mötas på ett sätt som inte gynnar konsensus. Vi har sett hur HM4 i sina argument verkar vara mest benägen att använda punktstilen, vilket inte alls får samma resultat här som i en grupp där alla mer eller mindre använder denna stil och accepterar den (grupp 12). HM3 å sin sida verkar, trots att han själv ofta är delaktig i att öka och fördjupa oenigheten, använda sig av de enighetssökande drag som finns i inventeringsstilen. Att det också sker en krock mellan stilar, och inte bara allianser och åsikter, ökar här oenigheten och ger näring åt de långa argumentationerna.

Grupp 6 är som tidigare nämnts extrem på flera sätt och det gäller även den höga graden av lojalitet inom grupperingarna. Det är vanligt att allianser uppstår i samtalen, men inte att de påverkar argumentationernas utveckling i riktigt lika stor utsträckning som i denna grupp.

6.2.1.2. Deltagarrelationer i grupp 25 och grupp 16

En annan typ av deltagarrelation visar sig när en enskild deltagare utmärker sig i förhållande till de övriga. Här ska två fall diskuteras. I det första förekommer motstridigheter mellan två deltagare där den ene är starkt kritisk mot den andre (grupp 25). I det andra fallet är det två deltagare som är kritiskt inställda mot en tredje (grupp 16, med tre deltagare).

Grupp 25 består av de fyra deltagarna GM1, GM2, GM3 och GM4. Under samtalet äger 30 argumentationer rum, och i dessa finns 55 basenheter; nästan hälften av argumentationerna är komplexa (14 av 30). Ungefär halva ordmängden i samtalet ägnas åt argumenterande (48 %). Relativt få villkorsargument används, men däremot en hel del frågeformade invändningar, auktoritetsargument och personangrepp.

En av deltagarna, GM1, verkar göra anspråk på att besitta de relevanta musikkunskaperna och sätter utifrån dessa upp gränserna för vad som borde vara den gemensamma referensramen. I synnerhet GM3:s musikkunskaper och värderingar möter GM1:s frågeformade invändningar, ogiltigförklaringar och personangrepp. GM3 uttalar sig mer i generella drag, mer översiktligt och inte på något sätt som musikexpert. Hans svar har mer karaktären av spekulationer än fakta. Detta är tydligen något som irriterar GM1, eftersom han sällan missar ett tillfälle att korrigera eller invända mot det som GM3 säger.

Däremot backar GM2 för det mesta upp GM1 och bekräftar den uppställda referensramen. GM3 backas ibland upp av GM4, men inte lika lojalt och tydligt.

Relationerna mellan deltagarna påminner om dem som finns i grupp 6, även om alliansparen konstrueras och upprätthålls inte på samma kontinuerliga sätt. I de fall där allianser ger sig till känna verkar de i större utsträckning användas för att befästa distans än för att skapa samhörighet. Vad som inte finns i grupp 6 är den sortens tydliga antagonism som GM1 visar direkt mot GM3 och som skapar och fördjupar oenigheten i grupp 25.

Exempel 6.15 illustrerar deltagarrelationerna i gruppen. Det visar hur GM1 ifrågasätter GM3 på ett närmast förhörande sätt. Argumentationen börjar med oenighet om vilka som lyssnar på Beatles nuförtiden och fortsätter i en andra basenhet med oenighet om vilka musikstilar som influerats av Beatles. GM3 gör ett generellt antagande om vilka som lyssnar och det utlöser oenigheten.

Exempel 6.15. Om Beatles inflytande på annan musik

- 1 T1GM3: nämen de va ju alla möjliga men nu e de typ eh (.) a nu
e de typ såna som bara gillar **rock** som gör de
- 2 T2GM2: nähä
- 3 UTGM3: j[o
- 4 GM4?: [FNISS
- 5 GM2: de e ju dom [som-
- 6T1:2GM3: [men technogubbarna kommer ju inte å sätter
på Beatlesskivor
- 7T2:2GM1: **joho** [(.) s- hur mycke sätter du?
- 8T2:2GM2: [jo
- 9 X: [[SKRATTFNYSER
- 10UT2GM2: [[mixar- mixar techno å Beatles [ska du se hur mycke»
- 11 GM3: [näe¹
- 10UT2GM2: »dom gör
- 12 GM1: Chemical Brothers brukar ju spela eh (.) Tomorrow never
knows (.) [men du visst- visste du inte de?
- 13 GM3: [aha
- 14 GM2: °m°
- 15 GM3: j- nää
- 16 GM1: eller [att- eller att dom byggde Selling sounds pååå»
- 17 GM2: [(sätter in de på) X också
- 16 GM1: »(.) på den låten
- 18 GM3: ame **enn** grupp ja
- 19 GM1: aa [meen-
- 20 GM4: [SKRATT[AR
- 21 GM2: [en grupp många gör de
- 22 GM2: ja
- 23 GM3: +ja[ha (.) 2 Unlimited- (.) som vi»
- 24 GM2: [jag har vart på- jag har vart på klubbar där dom »
- 23 GM3: »hörde då+
- 24 GM2: »gör de
- 26 FNYSANDE SKRATT
- 27 GM2: jag har vart på klubbar [där dom gör de
- 28 GM3: [+ha? va säger du nu+?
- (.)
- 29 S: mm SKRATTAR
- 30 GM4: m nej vi får bråka om de här (.) de e de enda
°vi kan göra°

(GM1 ger härefter ett svar riktat direkt till S vad gäller lyssnande på Beatles.)

(Grupp 25, arg. 4)

GM2 invänder kortfattat mot GM3:s yttrande, varpå GM3 i UT vidhåller med samma ordknapphet (GM2: "nähä", GM3: "jo", nr 2 och 3). GM3 överlappar GM2 och fortsätter sitt yttrande (nr 5 respektive 6). Han verkar dra till med den mest otroliga kombinationen av Beatles och samtida musik som han bara kan: "men technogubbarna kommer ju inte å sätter på Beatlesskivor" (nr 6). Först nu blandar sig GM1 i argumentationen. Han invänder med emfas: "**joho**" (nr 7) och antyder att han till och med skulle kunna satsa pengar på att GM3 har fel: "hur mycket sätter du?" (vilket naturligtvis bara är ett uttryckssätt och inte någon

¹ Svarar på GM1:s vadslagningsyttranden i nr 7.

riktig vadslagning, nr 7). I nr 12 och 16 använder GM1 konkreta detaljerade exempel för att övertyga och förhör sig uttryckligen om huruvida GM3 känner till hans exempel: "Chemical Brothers brukar ju spela eh (.) Tomorrow never knows (.) med du visst- visste du inte de?" (nr 12), "eller att- eller att dom byggde Selling sounds pååå (.) på den låten" (nr 16). GM3 medger att han inte känner till de exempel som GM1 angivit. Detta är inte enda gången i samtalet som GM1 använder sig av en förhörande teknik.

Även om GM2 i hög grad deltar i detta exempel är det dock främst mellan GM1 och GM3 som det råder antagonism. GM2:s liering med GM1 visar vem GM2 är solidarisk med och tydliggör en distans mellan honom och GM3.

När GM3 i en ogiltigförklaring invänder mot GM1:s enskilda exempel (nr 18) är det GM2 som försäkrar generaliserbarheten i exemplet: "en grupp många gör de" (nr 21). GM1 inleder ett yttrande som han avbryter. Det ger intryck av att vara en invändning: "aa meen-" (nr 19). Kanske ger han upp och inser att det inte spelar någon roll vad han säger; hans argument kommer ändå inte att övertyga GM3. Denne verkar försöka argumentera på samma sätt som GM1 gör då han ger ett exempel på en technogrupp som inte verkar vara influerad av Beatles, nämligen 2 Unlimited (se nr 23). GM1 tycks inte ens finna exemplet värt att kommentera, trots att GM3 utmanande höjer rösten och säger: "+ha? va säger du nu?+" (nr 28).

GM4 är nästan bara aktiv genom att skratta åt¹ GM3 under argumentationen (nr 4). Intressant är dock att han i det yttrande som markerar slutet på argumentationen inkluderar sig själv i oenigheten: "m nej vi får bråka om de här (.) de e de enda °vi kan göra°" (nr 30). Det är möjligt att "bråk" är en skämtsamt överdriven benämning från GM4:s sida, men att det är en typ av konflikt som han identifierar är ändå tydligt.

GM1 vänder sig efter exemplet till samtalsledaren och svarar för gruppens räkning på frågan om Beatles: "de e nog inte inne å lyssna på Beatles °kan ja säga°".

GM3:s argumentationsstil har mer formen av punktstil än inventeringsstil och hans argument liknar dem som återfinns i grupp 12. Han gör generella antaganden som kanske inte alltid är förankrade i en gedigen kunskap om musik utan mer har formen av spekulationer (vilket generellt är ett mycket vanligt sätt för deltagarna i GSM att förhålla sig till inspelningsguiden, se frekvenser i avsnitt 4.3.6). GM1 å sin sida

¹ *Skattar åt* avser de tillfällen då GM4 skrattar utan att GM3 skämtar eller skrattar själv.

verkar vara mycket noga med detaljer, han uppvisar inventeringsstilen i högre grad. På grund av sitt kunskapsmässiga övertag kan han motbevisa GM3 när han så önskar.

Att GM1 betraktar GM3 som okunnig kommer exempelvis till uttryck under en argumentation då GM3 argumenterar mot GM2 angående framtiden för techno (grupp 25, arg. 15). GM1 säger i överlägsen ton tröstande till GM2 som uttryckt irritation över GM3: "han [GM3] bara snackar på han har ingen aning om nåt".

Sammanfattningsvis verkar ett antagonistiskt mönster tillsammans med användningen av två olika samtalsstilar i detta samtal leda till att argumentationerna blir långa och svårlösta. Oenigheterna rör och påverkar i allra högsta grad relationerna mellan deltagarna. GM1 har som tidigare nämnts snarast en inventerande argumentationsstil, åtminstone när han argumenterar mot GM3. När han uttrycker sina åsikter gör han det emellertid tämligen direkt, vilket gör att han även har drag av punktstilen. Dessutom ökas distansen mellan deltagarna av GM1:s referensram, vilken GM3 inte kan dela, men i vilken GM2 verkar vilja vara delaktig.

Den tredje gruppen som ska illustrera deltagarrelationer består av deltagarna LK3, LK4 och LK5 (grupp 16). I deras samtal finns det 16 argumentationer och 25 basenheter, vilket innebär att många argumentationer är komplexa (7 argumentationer). Drygt en tredjedel av ordmängden i samtalet går åt till att argumentera (35 %). Argumentationstekniken villkorsargument förekommer oftare i grupp 16 än i grupp 25. Auktoritetsargument, precisering/generalisering och jämförelser är också frekventa tekniker. Vissa auktoritetsargument rör personliga upplevelser, men ibland är det svårt att veta hur verkliga de är. Det används dessutom en hel del personangrepp. Deltagarnas användning av argumentationstekniker visar att interaktionen bär drag av både inventeringsstil och punktstil.

I detta fall finns det alltså tre deltagare i gruppen och två av dem, LK4 och LK5, visar tydligt motstånd mot den tredje, LK3. Hon har inte någon att liera sig med, söka solidaritet hos eller skapa någon gemensam referensram med, utan är hänvisad till att försöka övervinna de båda övrigas motstånd. Det är denna deltagare som i hög utsträckning använder argumentationstekniker som gör att hennes interaktion får drag av inventeringsstilen. Såväl hennes förklaringar och försvar som hennes försök att skapa en gemensam referensram ger upphov till de längre detaljerade argumentationerna. Det verkar ibland som om hon genom sina förklaringar och detaljer enbart ökar de båda övrigas motstånd.

I exempel 6.16 diskuterar gruppen vilka som kan tänkas lyssna på Refuseds musik. LK3:s förslag gör yttrandet till en T1. När hon senare försvarar sig med en ogiltigförklaring i form av en frågeformad invändning är hon mycket detaljerad och använder spekulationer samt röstförställning. LK4 och LK5 tar mycket tydligt avstånd från både LK3 och hennes yttrande.

Exempel 6.16. Vilka lyssnar på Refused?

- 1 T1 LK3: *a* de e ju riktiga losers som lyssnar på de kan ja säja
men jag tycker inte alls om låten=
2 T1 LK5: =punkare å sånt ja aa (.) [typ
3 LK3: [m (.) näe=
4 T2 LK4: =nä men de e ju inte alltid de för jag menar domm eh (.)
[*Olsson å Hasse dom lyssnar på såna* dom ser ju inte*
5 LK3: [a men-
4 LK4: »ut som såna
6 UT LK3: nä men du kan väl inte mena att [punkare sätter sej å»
7 LK5: [°då kan du väl-°
6 LK3: »kl- lyssnar på **Backstreet boys** *eller nånting* i den
sizen *vaa*?
8 LK4: °näe°
9 LK3: du skulle ju inte gå ut å ragga på puk- punkare på stan
ba hallå ska du följa me mej hem å lyssna på **Backstreet**
boys eller? (.) han kollar på mej som jag va psykist
störd (.) får slänga fram en ny skiva (.) ta den här
istället *ba* SKRATTAR TILL *näee*
10 LK4: va pratar hon om?
11 LK5: jag vet inte
(.)
12 SKR[ATT
13 LK4: [tyst du skulle inte vart me här ditt bang[e-
14T12LK3: [men jag
snackar om eh (.) att dee punkare lyssnar på sin musik å
vi lyssnar på våran musik
15T22LK4: joo men jag menar alla som lyssnar på sån musik e ju
inte punkare
16UT2LK3: nä men rätt mycke Hasse å dom e inte punkare men dom kan
väl bli punkare
(.)
17 LK4: *amen* SKRATTAR
18 LK5: *du ee-* SKRA[TTAR
19 LK4: [SKRATTAR kan la du me eller?
20 LK3: *jaha vesst (.) sån me tuppkam*
(.)

(Grupp 16, arg. 7)

Till en början verkar LK3 och LK5 vara överens (T1, nr 1 och 2). LK3 ger en allmän beskrivning av lyssnarna ("riktiga losers") och LK5 föreslår en gruppbenämning ("punkare å sånt"). LK3 backar upp och håller med (nr 3). LK4 reagerar dock på den generella karaktär som yttrandet har och invänder preciserande med ett argument där hon ger två exempel på personer som inte passar in på beskrivningen: "nä men de e ju inte alltid de för jag menar domm eh (.) *Olsson å Hasse dom lyssnar

på såna* dom ser ju inte ut som såna” (nr 4). Förmodligen är det personer som alla i gruppen känner till (de kommenteras också senare av LK3 i nr 16). Som antyds före exemplet svarar LK3 på invändningen med en ogiltigförklaring av LK4:s argument och det i form av en frågeformad invändning: ”nä men du kan väl inte mena att punkare sätter sej å kl- lyssnar på **Backstreet boys** *eller nånting* i den sizen *vaa*?” (UT, nr 6). Frågan får ett tillägg med ett hypotetiskt exempel, där LK3 spekulerar kring en situation och vad som skulle kunna hända och sägas i den: ”du skulle ju inte gå ut å ragga på puk- punkare på stan ba *hallå ska du följa me mej hem å lyssna på Backstreet boys eller?* (.) han kollar på mej som jag va psykist störd (.) får slänga fram en ny skiva (.) ta den här istället *ba* SKRATTAR TILL *näee*” (nr 9). Argumentet innehåller ett exempel på ett otänkbart fall, vilket verkar syfta till att hävda värdet av en generell nivå på argumentationen. Exemplifieringen är långt driven och de detaljerade hypotetiska inslagen får LK4 och LK5 att sätta hela yttrandet i fråga.

LK4 vänder sig enbart till LK5 och de ställer sig båda gemensamt frågande till LK3: ”va pratar hon om?” (nr 10), ”jag vet inte” (nr 11). Här skapas mycket tydligt en allians eftersom utbytet inte kan inkludera LK3 och dessutom omtalas LK3 på ett distanserat sätt i tredje person. Situationen är tydligt ansiktshotande och motståndet är påtagligt mellan LK3 och de båda andra. Det blir tyst en kort stund och det skrattas, varpå LK3:s blotta närvaro också sätts i fråga av LK4: ”tyst du skulle inte vart me här ditt bange-” (nr 13). Det är oklart vad det är för benämning på LK3 som LK4 inte avslutar (LK3 överlappar), men med tanke på den starka oenigheten får man förmoda att det snarast rör sig om ett invektiv. LK3 ombeds vara tyst och det sägs explicit att LK4 och LK5 inte planerat att ha henne med i gruppen.¹ Det är nu upp till LK3 att försöka förklara sig och leverera ett argument som accepteras, som minskar distansen och som faller inom ramen för det som LK4 och LK5 accepterar som giltigt.

Tonen i LK3:s följande yttrande är en annan än i nr 6 och 9. Hon låter i dessa yttranden säker och lite fräck, kanske därför att hon tror att LK5 ljerat sig med henne. I nr 14 är LK3 mer försiktig och lite vädjande när hon förklarar sig; hon tvekar och talar långsammare: ”men jag snackar om eh (.) att dee punkare lyssnar på sin musik å vi lyssnar på våran musik” (nr 14). Här inkluderar hon sig själv i ett gemensamt *vi* tillsammans med de båda övriga medan hon i nr 6 och 9 vänder hon sig enbart till LK4 med *du*. Också LK4 förklarar och tydliggör vad hon menat med sitt

¹ Jag har i detta fall inte haft någon kontakt med deltagarna inför inspelningen, utan rekryteringen har gjorts via läraren helt och hållet.

argument ("joo men jag menar alla som lyssnar på sån musik e ju inte punkare", nr 15). LK3 ger henne visserligen rätt, men skämtar om LK4:s konkreta exempel: "nä men rätt mycke Hasse å dom e inte punkare men dom kan väl bli" (nr 16). LK4 och LK5 kan nu inte riktigt hålla sig för skratt. De inleder båda yttranden som signalerar att de inte håller med: "*amen*" (nr 17) och "*du ee-*" (nr 18). De avslutar inte sina yttranden utan skämtar med LK3 ("SKRATTAR kan la du me eller?", nr 19), som genast är med på noterna: "*jaha vesst (.) sån me tuppkam*" (nr 20).

Här har LK3 åtminstone delvis lyckats minska motståndet: för det första har hon inkluderat sig själv i ett *vi*, vilket de andra inte invänt mot, och för det andra har hon skämtat och fått de andra att skoja med. LK4:s skämtande rör visserligen LK3 personligen vilket kan vara ett sätt att ändå upprätthålla avståndet. LK3 fortsätter skämtandet och driver med sig själv (nr 20). Detta yttrande verkar dock vara ett led i försöken att minska avståndet, minska ansiktshotet och att skapa en gemenskap för hela gruppen.

Ett annat tillfälle när relationerna mellan deltagarna i grupp 16 blir tydliga finns under diskussionen av Lisa Ekdahl. Där svär LK4 åt LK3, hon angriper hennes person och ogiltigförklaringen är mycket tydlig: "du FNISSAR TILL du +men du e så jävla knäpp de e inte just+ den här låten de handlar om de handlar ju om alla" (grupp 16, arg. 13). Det som föregår yttrandet kan kort sammanfattas med att LK3 på ett negativt sätt värderar Lisa Ekdahl och den aktuella låten. LK4 ogiltigförklarar hennes värdering med invändningen att det inte bara är det aktuella exemplet som de ska ta ställning till – hon verkar alltså anse att LK3:s argument rör en alltför detaljerad nivå. Observera att förhållandet är det omvända i 6.16; en precisering används där för att angripa LK3:s resonemang, medan det här i stället är en generalisering. LK3 fortsätter dock sitt resonemang på samma detaljerade nivå, vilket får till följd att LK4 ger responser som citerats ovan.

Det råder alltså även oenighet om nivån på diskussionerna, generell eller preciserad. Detta gör att oenigheterna får starka uttryck och att de blir fördjupade och svåra att avsluta. Att argumentationsstilarna är olika komplicerar argumentationerna ytterligare. LK3:s detaljerade spekulerande och dramatiserande korresponderar inte alls med LK4:s och LK5:s sätt att argumentera och de är uttryckligen intoleranta mot hennes stil.

Det verkar alltså som om skillnader i användandet av argumentationstekniker och skillnader i argumentationsstilar går hand i hand med starkt motstånd mellan deltagare eller allianspar i en grupp.¹

6.2.1.3. Heterogena stilar och relationer

Argumenterandet i grupperna ovan, i synnerhet grupp 25 och grupp 16, ger ett osmidigt intryck och interaktionen verkar problematisk. Är det oundvikligen så att olika argumentationsstilar och olikheter i att använda argument komplicerar argumentationer, eller att skillnader i musiksmak och kunskaper om musik orsakar starka oenigheter? Nej, det finns grupper där olikheterna accepteras, där stora åsiktsskillnader och olika sätt att argumentera kan uppvägas av deltagarna. I grupp 11 är detta särskilt tydligt. Gruppen består av fyra deltagare (EK5, EK6, EM1 och EM2) och en av dem (EK6) tar kontinuerligt på sig en medlande roll under samtalet (Norrby & Wirdenäs 1999).

Samtalet i grupp 11 ger upphov till 17 argumentationer och 19 basenheter. Endast vid två tillfällen finns det mer än en basenhet i en argumentation, vilket tyder på att samtalet innehåller få fall av komplex oenighet. Ungefär en femtedel av ordmängden ägnas i gruppen åt att argumentera. Flera av argumentationerna är således relativt korta.

De enskilda deltagarna i gruppen använder sig av skilda sätt att interagera, både under argumentationerna och i samtalet för övrigt. EM1 kommer med många förslag och idéer, men är oftast villig att modifiera sin åsikt. EM2 verkar betrakta sig själv som expert och han står ofta fast vid sina åsikter, vilka han försvarar med långa och invecklade argument.² Hans sätt att argumentera bär närmast drag av inventeringsstilen. EK5 är för det mesta ensam om sina åsikter. Hon är envis och gör sällan några medgivanden. Inte heller lierar hon sig särskilt ofta med någon annan. Hon har en direkt och kortfattad stil som har många likheter med punktstilen, fränsett att hon för det mesta inte är beredd att ge någon annan rätt. Vid en första anblick kan EK6:s interaktionella mönster verka antyda att hon lättvindigt byter åsikt, att hon initierar få egna åsikter och i stället nästan uteslutande lierar sig med andra, och det dessutom på ett sätt som tycks illojalt. Vid en närmare undersökning visar det sig dock att EK6:s medhållande och stöd till de båda sidorna i en oenighet fungerar som motvikt under argumentationerna. Detta leder

¹ Denna iakttagelse överensstämmer med Giles' (1973) ackommodationsteori.

² Detta är den deltagare som för de mest monologiska resonemangen i GSM-materialet.

till att oenigheten blir lättare att lösa. Hennes sätt att delta i argumentationerna leder inte nödvändigtvis till att oenigheterna slutar i konsensus, men väl till att meningsskiljaktigheterna dämpas.

I det följande exemplet (6.17) illustreras ett typiskt mönster för grupp 11. Gruppen ska just börja diskutera klassisk musik, efter att EK6 och EK5 har benämnt musikexemplet på samma sätt samtidigt. EK5 fortsätter sitt yttrande med en värdering av klassisk musik och det är denna som ger upphov till argumentationen (T1).¹

Exempel 6.17. Värdering av klassisk musik

- 1 EK6: [klassiskt
 2 T1EK5: [klassiskt (.)[tråkigt deprimerande
 3 EM1: [m
 4T2/UTEK6: näe [(.)[de beror på- de beror på vicket humör man e»
 5 EM1: [näe=
 6 EM2: [=näe
 4 UTEK6: »på [(.) de e ju inget sånt jag lyssnar på när man gör»
 7 EM2: [m
 4 EK6: »läxorna för då då blir man sån öh [*somnar* SKRATTAR
 8 EM1: [man-
 9 EM1: sitter man å läser en bok [så e de jättegött [å ha såhär
 10 EK6: [ja
 11 EK6: [ja de kan-
 ja precis om man inte- om man absolut måste-[(.) man»
 12 EM1: [eller avsl-
 11 EK6: »får inte tänka på nåt
 13 EM1: eller avslappning [e ju också sånt ja
 14 EK6: [ja
 15 EK6: ja (.) [bara om man vill inte att de ska va tyst så e-»
 16 EM1: [men de e ju fint e de
 15 EK6: »så kan ju de va [(.) °lugnt såhär°
 17 EK5: [de e deprimerande

(Grupp 11, arg. 3)

I T2 invänder EK6 med tydlig emfas mot EK5:s värdering: "näe" (nr 4). EM1 och EM2 följer tätt efter med likadan respons (nr 5 och 6). EK5 är här helt tydligt ensam i gruppen om sin negativa värdering av klassisk musik. Man skulle kanske kunna tänka sig att en deltagare i EK5:s situation väljer att modifiera sin åsikt, som exempelvis HM4 i exempel 6.11, när han modifierar sin åsikt då alla andra i gruppen visar sig tycka om att lyssna på klassisk musik. Det är dock inte alls vad som sker. I stället är det EK6 som börjar modifiera sin åsikt. I slutet av samma yttrande² som hon med emfas invänt i, inleder hon ett modifierande medgivande med ett *det beror på*-villkor: "de beror på- de beror på vicket

¹ Detta exempel har analyserats tidigare, se Norrby & Wirdenäs 1999.

² T2 och UT finns här alltså i ett och samma yttrande. EK6 lämnar aldrig ifrån sig ordet, men den första turkonstruktionsenheten förhåller sig på ett helt annat sätt till EK5:s värdering än vad senare delar gör.

humör man e på (.) det e ju inget sånt jag lyssnar på när man gör läxorna för då blir man sån *öh *somnar* SKRATTAR*" (nr 4). Hon medger här att det finns tillfällen då klassisk musik har en negativ effekt. Argumentet går alltså inte ut på att försöka övertyga EK5 om den klassiska musikens förträfflighet, utan EK6 pekar i stället medgivande på något negativt med klassisk musik. EM1 gör tvärtom i den fortsatta argumentationen; han identifierar en situation då klassisk musik passar bra: "sitter man å läser en bok så e de jättegött å ha såhär" (nr 9). EK6 är dock inte sen att bekräfta och hålla med EM1 om att det finns aktiviteter som passar bra till klassisk musik. Hon överlappar ivrigt slutet på EM1:s tur: "ja de kan- ja precis om man inte- om man absolut måste- (.) man får inte tänka på nåt" (nr 11). De turas därefter om att ge ytterligare förslag på vad som passar till klassisk musik (nr 13 och nr 15).

I argumentationen har EK5 först fått medhåll av EK6, och därefter har EM1 och EK6 givit flera skilda förslag på olika tillfällen då klassisk musik går bra att lyssna på. Inget av dessa argument har emellertid någon övertygande effekt på EK5 som i nr 17 vidhåller sin ursprungliga åsikt: "de e deprimerande". Även om gruppen inte kommer överens, håller man ändå graden av oenighet nere. Ingen irritation kommer till uttryck i form av ogiltigförklarande av resonemang eller personangrepp, och ingen tvingande solidaritet inom allianser skapar spänning. EK6 ger i stället stöd åt båda åsikterna i oenigheten.

EK5 tillåts ha sin kärva stil. De övriga i gruppen uppmanar henne oftast inte att förklara och försvara sig, något som sker i de mer konfliktorienterade grupperna i exemplen ovan. I grupperna 6, 16, 25 och 26 finns ingen deltagare som genomgående tar på sig den roll som EK6 har. Det finns visserligen modifierande drag som skratt och skämt, men utanför allianserna är det svårt att se att någon av deltagarna (oberoende av allianserna) ger stöd på samma sätt som EK6 gör. Möjligtvis finns det liknande drag i grupp 26, där samtalsstilen ger upphov till mycket bekräftande. Då hjälps dock alla deltagare åt att visa solidaritet, vilket samtidigt uppväger oenigheten i argumentationerna. HM3 i grupp 6 gör vissa försök. Även om han i början kan uppvisa dubbla lojaliteter slutar argumentationerna ändå med att han bekräftar HM5. Det är dock inte bara EK6:s mer utpräglade solidaritetsskapande stil som dämpar oenigheten. Över huvud taget verkar det finnas en stor acceptans i gruppen för att de argumenterar och interagerar på olika sätt.

I olika grupper kan alltså oenigheter och samma sorts argument få helt olika effekt på interaktionen. Argumentationerna måste analyseras utifrån sin kontext och utifrån det samtal där de äger rum för att man ska förstå användningen och effekten av argumentationsteknikerna. Argu-

mentationsstilarna i gruppen kan i vissa fall komplicera argumentationen och deltagarnas relationer kan fördjupa oenigheten, men inte nödvändigtvis.

De samtal vilka använts som illustrationer i kapitel 6 är dock, som tidigare påpekats, tämligen utpräglade i fråga om argumentationsstilar, deltagarrelationer och deltagarroller. I de flesta andra samtal i GSM-materialet pågår en kontinuerlig växling av solidaritets- och avståndsskapande. Allianser uppstår och försvinner mellan diskussionerna kring de olika musikexemplen och ibland också mellan de olika frågorna kring ett och samma exempel. Stilarna växlar med deltagarnas olika grad av engagemang och skilda kunskaper om musikexemplen. Stilarna är också mer eller mindre utpräglade. Allianserna kräver olika stark lojalitet, mindre om de omförhandlas kontinuerligt. Med andra ord kan lojaliteter brytas utan att oenigheterna fördjupas om allianserna är svaga. I vissa grupper uppstår inte heller särskilt mycket oenighet: solidariteten, värdegemenskapen, den gemensamma gruppidentiteten och referensramen kan vara så tydliga att det varken finns grogrund eller utrymme för någon oenighet. Det finns också grupper där ordknappheten endast tillåter få tecken på solidaritet och motstånd. Deltagarna svarar på samtalsledarens frågor individuellt och ger sig inte in i diskussioner i någon större utsträckning. Oenighet verkar inte uppstå, eftersom deltagarna inte lägger sig i varandras åsikter i någon större utsträckning. Dessa samtal präglas då av andra samtalsaktiviteter, för vilka andra parametrar får betydelse för interaktionen.

6.3. Sammanfattningsvis om stilar och relationer

Diskussionen i detta kapitel ger en mer sammansatt uppfattning om den spännvidd som finns bland argumentationerna än vad kapitel 4 och 5 gjort. Där har olika aspekter fått enskilda beskrivningar. Om man i stället som här väljer att betrakta argumentationer (se kapitel 4) och argumentationstekniker (se kapitel 5) i ett sammanhang, visar det sig att de utgör delar av mer eller mindre tydliga mönster.

Till att börja med har två stilar, punktstilen och inventeringsstilen, identifierats i argumentationerna. Punktstilen innebär att deltagarna främst argumenterar med generella argumentationstekniker, dvs. generaliseringar och ordvillkor. Även personangrepp, ogiltigförklaringar och frågeformade invändningar används. Argumenten är korta, raka och direkta. Stilen ger ett ansiktshotande intryck, men faktum är att deltagarna ändå snabbt ger varandra rätt och uppnår konsensus i ett tidigt

skede. Det leder till att potentiella ansiktshot minskas och att solidariteten i gruppen upprätthålls. I grupper där inventeringsstilen används argumenterar man med långa detaljerade argumentationstekniker. Tillsammans undersöker man oenighetens förutsättningar med hjälp av jämförelser, auktoritetsargument, preciseringar och resonemangs- eller blandvillkor. En hel del modifiering används i argumenten. Konsensus finner man i någon aspekt är relaterad till åsikterna som utlöst oenigheten. Solidariteten i gruppen förstärks under argumentationer genom att man gemensamt kan bekräfta den referensram som omgärdar oenigheten. Båda stilarna utmärks emellertid av en engagerad interaktion. Ingen grupp eller deltagare använder sig enbart av endera stilen, men i vissa samtal dominerar en av dem. Även om deltagarna är oeniga kan de då genom att använda sig av samma sorts stil visa solidaritet med varandra.

Vidare har deltagarnas relationer visat sig ha stor betydelse för hur argumentationerna utvecklas. I grupper där ett par av deltagarna bildar allianser eller där deltagare visar antagonism gentemot varandra kompliceras argumentationerna av relationerna. Om olika deltagare i en grupp dessutom använder sig av skilda argumentationsstilar kan detta ytterligare bidra till stark oenighet. I grupper som omförhandlar allianser och som i hög grad accepterar att olika deltagare argumenterar på skilda sätt finns det förutsättningar för att argumentationerna ska avslutas snabbt och smidigt.

De viktigaste interaktionella faktorerna som är avgörande för argumentationernas utveckling har diskuterats i detta kapitel. Men avhandlingssyftet omfattar också uppgiften att undersöka yttre identiteter (se avsnitt 2.1.2.2), i detta fall de sociala variablerna kön och gymnasieprogram, i förhållande till deltagarna och argumentationerna. Den följande diskussionen placerar argumentationerna i en social kontext som ger kunskap om såväl argumentation i enskilda grupper som i kategorier av grupper. Kapitlet har därför ett mer samhälleligt perspektiv.

7. Sociala variabelers förklaringskraft

I föregående kapitel visade det sig att argumentationstekniker, argumentationsstilar och deltagarrelationer i ett komplext samspel är avgörande för hur en argumentation utvecklas. Här ska frågan om hur sociala variabler förhåller sig till detta argumentationssamspel diskuteras.

De sociala variabelerna bygger på könsfördelningen i grupperna och deltagarnas val av gymnasieprogram (se kapitel 3). Gymnasieeleverna konstruerar inte bara en identitet när de väl valt ett gymnasieprogram och påbörjat det. Valet är naturligtvis påverkat av den identitet som de redan tidigare konstruerat utifrån sin sociala hemvist. Ungdomsstyrelsens statistik visar nämligen att det finns ett samband mellan föräldrarnas sociala position – utbildning och yrke – och barnens val av gymnasieprogram. Det innebär att barn från akademiker- och tjänstemannahem i större utsträckning väljer teoretiska gymnasieprogram, medan elever med arbetarbakgrund söker sig till de praktiska gymnasieprogrammen (Ungdomsstyrelsens utredningar 6, 1996:44). Finns det några samband mellan deltagarnas sociala bakgrund och deras sätt att argumentera eller att ta sig an inspelningssituationen? På vilket sätt visar sig i så fall dessa samband?

Hittills har jag inte alls understrukt betydelsen av några sociala variabler i analysen och diskussionen av exemplen, eller i redovisningen av resultaten. I detta kapitel kommer jag däremot att lyfta fram de tydligaste skillnaderna mellan de olika gruppernas interaktion under argumentationerna. Vissa tydliga tendenser kan skönjas, även om materialet är för litet för att det ska gå att dra generella slutsatser. Det är också viktigt att komma ihåg att det alltid finns grupper och individer som bryter mot alla tendenser – ingen är på grund av yttre variabler förutbestämmd att argumentera på ett visst sätt (se även avsnitt 2.2).

I materialet återfinns, som tidigare nämnts, totalt 454 argumentationer, i vilka det förekommer 605 basenheter sammanlagt (se även avsnitt 4.1). Ser man till ordmängden ägnas drygt en fjärdedel, 29 %, av materialets ordflöde åt att argumentera. Detta är mer än vad jag från början hade väntat mig, eftersom det i inspelningsinstruktionerna

aldrig sägs ett ord om att deltagarnas svar ska vara enstämmiga eller att de bör diskutera och argumentera sig fram till enighet, utifall de inte skulle vara av samma åsikt i gruppen. Det är ändå tydligt att de allra flesta grupperna definierar inspelningssituationen som ett tillfälle för såväl enigt som oenigt åsiktsutbyte. Emellertid finns det också några grupper som avviker på flera olika sätt; den grupp där deltagarna argumenterar flest gånger har 42 argumentationer (grupp 6), medan det i en annan grupp endast argumenteras vid ett tillfälle (grupp 13). Argumentation kan knappast sägas präglad den senare gruppen, medan det i den första inte sker så mycket annat än just argumentation.

I tre korta avsnitt presenterar jag frekvenser för variablerna. Det första tar upp variabeln kön (avsnitt 7.1), det andra variabeln gymnasieprogram (avsnitt 7.2) och det tredje kombinationen av de båda variablerna (avsnitt 7.3). På detta följer flera avsnitt där jag diskuterar de enskilda grupperna och deras grad av aktivitet under samtalen (avsnitt 7.4). Detta sammankopplas med relationer mellan deltagare och argumentationsstilar. En avslutande diskussion finns i avsnitt 7.5.

7.1. Variabeln kön

Variabeln kön ger tre olika kategorier¹ i materialet: en kategori med flickor (tio grupper), en kategori med pojkar (tio grupper) och en kategori med två av varje kön (sju grupper). Jag börjar med att jämföra de båda enkönade grupperna, och diskuterar sedan flickorna och pojkarna i de blandade grupperna.

Parametrarna för aktivitet under samtalen som finns upptagna i tabellerna är följande: antal argumentationer, antal argumentationer per grupp, antal basenheter, antal basenheter per grupp, antal ord per argumentation, andel ord under argumentationerna, antal ord som används under argumentationerna i procent och det totala ordantalet. De mest intressanta resultaten kommenteras i texten.

Vad tabell 7.1 framför allt visar är att likheterna mellan flick- och pojkgrupperna är synnerligen stora; medelvärdena för antal argumentationer och basenheter per grupp är exempelvis identiska. Flickorna använder förvisso något fler ord per argumentation (140 gentemot 133), och pojkarna ägnar en större andel av den totala ordmängden åt att argumentera (34 % gentemot 29 %). Skillnaderna är dock som synes mycket små.

¹ En kategori avser de grupper som har en eller flera sociala variabler gemensamt.

TABELL 7.1. *Frekvenser för flick-, pojk- och blandgrupperna.*

	Flick- grupper (10)	Pojk- grupper (10)	Blandade grupper (7)	Hela materialet (27)
Antal argumentationer	173	170	111	454
Antal argumentationer per grupp	17	17	16	17
Antal basenheter	228	232	145	605
Antal basenheter per grupp	23	23	21	22
Antal ord/argumentation	140	132	115	131
%-andel ord i argumentationerna	29	34	23	29
Antal ord i argumentationerna	24 287	22 517	12 764	59 568
Antal ord totalt	83 644	66 852	54 539	205 035

Även om flickornas och pojkarnas interaktion under argumentationerna sammantaget är mycket lika, finns det olikheter inom kategorierna. Bland pojkgrupperna förekommer stora frekvensmässiga skillnader, medan flickgrupperna är mer homogena (se även avsnitt 7.4).

De blandade grupperna skiljer sig från de enkönade på ett markant sätt, på så sätt att de har genomgående låga värden i tabellen. Generellt samtalar grupperna som ingår i denna kategori mindre ordrikt och ägnar en mindre del av samtalet åt att argumentera. Vad det kan tänkas bero på kommer att diskuteras i avsnitt 7.3. En fråga som dock inställer sig redan här är hur det står till med jämställdheten mellan flickorna och pojkarna i de blandade grupperna. Tabell 7.2 visar flickornas och pojkarnas sammanlagda antal ord och antalet ord under argumentationerna. Skillnaderna mellan flickornas och pojkarnas frekvenser är försumbara. Resultatet visar att det i GSM materialet inte finns något stöd för den vanligt förekommande uppfattningen om pojkars dominans och flickors undanskymdhet (se exempelvis Einarssons & Hultmans undersökning från 1984); i stället förstärks bilden av ett jämställt förhållande mellan könen i materialet ytterligare.

TABELL 7.2. *Flickornas respektive pojkarnas antal ord under argumentationerna och totalt i de blandade grupperna.¹*

	Flickor i de blandade grupper	Pojkar i blandade grupper
Ord under argumentationerna	5 692	5 453
Ord totalt	22 782	22 651

Naturligtvis finns det även i detta fall stora skillnader mellan de blandade grupperna och mellan individuella deltagare (se även tabell 7.6). Det visar sig att i tre av de sju blandade grupperna är det en flicka som har flest ord under argumentationerna, och i fyra av grupperna är det en flicka som har störst andelen ord i gruppen totalt (se tabell 7.3). I fyra grupper är det samma person som har både flest ord totalt och flest ord under argumentationerna. I de tre grupper där olika deltagare har flest ord totalt och flest ord under argumentationerna är skillnaderna små mellan den som har mest respektive näst mest ord (deltagarkoder med pojkar är satta i kursiv).

TABELL 7.3. *Deltagarna som har störst andel ord under argumentationerna respektive totalt i de blandade grupperna.*

	Grupp 3	Grupp 4	Grupp 11	Grupp 14	Grupp 15	Grupp 19	Grupp 27
Störst andel ord under argumentationerna	MK5	<i>HMI</i>	<i>EMI</i>	FK2	<i>LMI</i>	<i>AMI</i>	GK5
Störst andel ord totalt	MK6	<i>HMI</i>	<i>EM2</i>	FK2	LK1	<i>AMI</i>	GK5

Jämförelserna mellan flickornas och pojkarnas argumentation i både de enkönade och i de blandade grupperna domineras således av slående likheter. Det verkar således ur detta perspektiv råda jämställdhet i materialet. I nästa avsnitt undersöks huruvida samma balanserade förhållande råder för grupperna på praktiskt respektive teoretiskt gymnasieprogram.

7.2. Variabeln gymnasieprogram

Av materialets 27 grupper kommer 17 från teoretiska gymnasieprogram (teoretiska grupper) och således 10 från praktiska program

¹ Observera att samtalsledarens deltaganden och de oidentifierade turerna inte är medräkande här.

(praktiska grupper). Snedfördelningen beror på att det helt enkelt var svårare att få elever på praktiska program och deras lärare att rekrytera grupper för inspelning (se kapitel 3). Denna uppdelning av materialet pekar ut iögonenfallande skillnader i stället för att befästa de likheter som var fallet i jämförelsen mellan könen (siffrorna i kursiv anger frekvens i snitt).

TABELL 7.4. *Frekvenser för grupper från teoretiska och praktiska program.*

	Teoret. totalt (17)	Prakt. totalt (10)	Alla grupper (27)
Antal argumentationer	340	114	454
Antal argumentationer per grupp	20	11	17
Antal basenheter	463	142	605
Antal basenheter per grupp	27	14	22
Antal ord/argumentation i snitt	136	117	131
%-andel ord i argumentationerna i snitt	31	25	29
Antal ord i argumentationerna	46 195 2 717	13 373 1 337	59 568 2 206
Antal ord totalt	151 034 8 884	54 001 5 400	205 035 7 594

Det är en tydlig ojämlikhet som kommer till uttryck i tabell 7.4. Vad frekvenserna visar är kort sagt att de teoretiska grupperna genomgående har betydligt högre värden än de praktiska. Parametrarna för antal argumentationer och antal basenheter per grupp visar att de teoretiska grupperna både har dubbelt så många argumentationer och basenheter som de praktiska grupperna. Likaså används fler ord under argumentationerna i de teoretiska grupperna, och dessa har också en högre andel argumentation. Även bakom dessa variabler döljer sig emellertid en stor variation inom kategorierna; i några av de teoretiska grupperna argumenterar deltagarna lite och ett par av de praktiska grupperna engagerar sig i livliga argumentationer.

Medan variabeln kön framför allt framställer likheter, visar variabeln gymnasieprogram tydliga skillnader och ojämlikhet. Nästa steg är att undersöka om dessa tendenser är lika klara när man sammanför de båda variablerna.

7.3. *Kön och gymnasieprogram*

Om man kombinerar variablerna får man sex kategorier: teoretiska flickgrupper, teoretiska pojkggrupper, teoretiska blandgrupper, praktiska flickgrupper, praktiska pojkggrupper och praktiska blandgrupper. Vissa kategorier blir dock mycket små. Det finns exempelvis endast två flickgrupper och två blandade grupper som från praktiska program, vilket gör att interaktionen i de enskilda grupperna ger mycket stort utslag (siffrorna i kursiv anger frekvens i snitt). Jämförelserna blir naturligtvis mer komplexa när antalet kategorier ökar. Jag börjar med att diskutera variabeln kön och övergår sedan till variabeln gymnasieprogram.

TABELL 7.5. *Frekvenser för sammanslagna variabler.*

	Teoret. flickor (8)	Teoret. pojkar (4)	Teoret. bland. (5)	Prakt. flickor (2)	Prakt. pojkar (6)	Prakt. bland. (2)
Antal argumentationer	150	97	93	23	73	18
Antal argumentationer per grupp	19	24	19	12	12	9
Antal basenheter	191	148	124	37	84	21
Antal basenheter per grupp	24	37	25	19	14	11
antal ord/ argumentation	140	144	121	145	117	84
%-andel ord i argumentationerna	29	42	24	27	26	18
Antal ord i argumentationerna	20 941 2 618	13 996 3 499	11 258 2 252	3 346 1 673	8 521 1 420	1 506 753
Antal ord totalt	71 230 8 904	33 470 8 368	46 334 9 267	12 414 6 207	33 382 5 564	8 205 4 103

Bilden av jämställdheten förändras om man jämför de teoretiska pojkarna med de teoretiska flickorna. Här visar det sig att de teoretiska pojkgrupperna generellt har högre frekvenser än de teoretiska flickgrupperna. Däremot finns helt motsatt tendens bland de enkönade praktiska grupperna. Det är de praktiska flickgrupperna som i samtliga fall har högre frekvenser än de praktiska pojkgrupperna. Skillnaderna mellan programmen (och därigenom indirekt de sociala skillnaderna) tycks vara större bland pojkarna än bland flickorna, om man vågar sig på att generalisera utifrån detta resultat.

Jämställdheten och likheterna verkar dock enligt tabell 7.6 i större utsträckning bibehållas för de blandade grupperna.¹ Det är mycket litet som skiljer de teoretiska flickornas och de teoretiska pojkarnas ordantal i de blandade grupperna. Också skillnaderna i frekvens mellan de praktiska flickorna och de praktiska pojkarna är små, även om de praktiska flickorna har något fler ord totalt.

TABELL 7.6. *Kombinerade variabler i de blandade grupperna.*

Blandande grupper	Teoret. flickor (10 delt., 5 grupper)	Teoret. pojkar (10 delt., 5 grupper)	Prakt. flickor (4 delt., 2 grupper)	Prakt. pojkar (4 delt., 2 grupper)
Ord under argumentationerna	5 000	4 856	692	597
Ord totalt	19 157	20 146	3 625	2 505

När man relaterar variabeln kön till gymnasieprogram visar sig alltså det tidigare generellt jämställda resultatet representera mer komplexa förhållanden. Jämställdheten mellan könen i de blandade grupperna minskar, medan jämställdheten mellan flickorna och pojkarna inom de blandade grupperna bibehålls.

Diskussionen återgår nu till att relatera variabeln gymnasieprogram till variabeln kön i tabell 7.5. Jämförelsen mellan de olika kategorierna visar att också den enhetligt ojämlika bilden förändras. Till att börja med kan man se att skillnaden mellan de teoretiska flickgrupperna och de praktiska flickgrupperna inte är särskilt stora. De praktiska flickorna har till och med ett större antal ord per argumentation än vad de teoretiska flickorna har.

¹ Jag har endast räknat fram frekvenser för antal ord totalt och antal ord under argumentationer för flickorna och pojkarna i blandgrupperna. Eftersom grupperna delas för att få fram siffrorna för de olika deltagarna, går det inte att på samma sätt som för de hela grupperna beräkna antal argumentationer och basenheter.

Skillnaderna mellan de teoretiska och de praktiska pojkgrupperna är emellertid ännu större än vad som visat sig tidigare. Exempelvis har de teoretiska pojkgrupperna 37 basenheter per grupp, där de praktiska endast har 14. Vid denna jämförelse förstärks således bilden av ojämlikhet mellan teoretiska och praktiska grupper.

Samma tendens visar sig när man jämför de teoretiska och de praktiska blandgrupperna. Frekvenserna i tabell 7.3 och 7.6 har redan givit tydliga indikationer om att det är stora skillnader mellan blandgrupperna. De teoretiska grupperna har dubbelt så många argumentationer och basenheter per grupp än vad de praktiska blandgrupperna har. Likaså har de teoretiska blandgrupperna betydligt fler ord per argumentation och större andel argumentation. Det är detta resultat som gör att blandgrupperna får låga värden i jämförelse med de enkönade i tabell 7.1. De teoretiska blandgrupperna visar ungefär samma mönster som de övriga teoretiska grupperna, medan de praktiska blandgrupperna har ännu lägre värden än de enkönade praktiska grupperna.

Sammanfattningsvis skulle man kunna säga att ojämlikheten är större bland pojkgrupperna och i inte minst blandgrupperna än bland flickgrupperna.

De tidigare så tydliga tendenserna har i detta avsnitt om vartannat blivit försvagade och förstärkta. För att kunna problematisera och diskutera dessa resultat ordentligt ska jag i nästa avsnitt beröra hur de enskilda grupperna skiljer sig åt.

7.4. Argumentationen i de enskilda grupperna

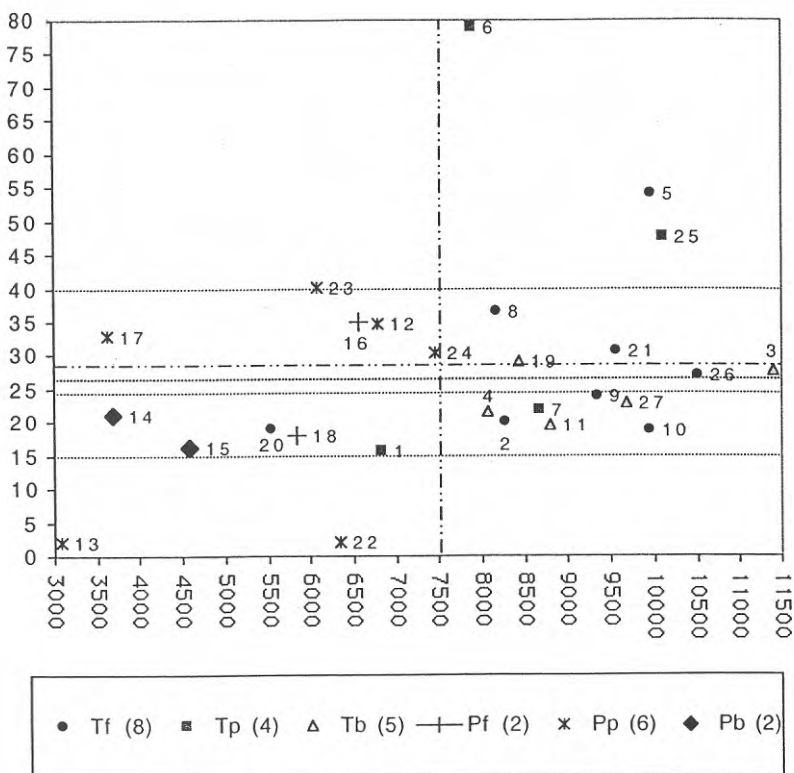
I detta avsnitt diskuteras gruppernas interaktion utifrån ett diagram som visar andel ord som används under argumentationerna i förhållande till antalet ord totalt. Relationer som visar sig i denna uppställning kopplas dels ihop med kön och gymnasieprogram, dels med gruppernas samtalsstilar och deltagarrelationer.

De 27 grupperna har alla olika värden – ett stort eller litet antal ord respektive en stor eller liten andel argumentation. De exakta värdena finns i tabell 7.7 (här är variablerna markerade med T för teoretiskt, P för praktiskt, f för flickor, p för pojkar och b för blandat).

TABELL 7.7. *Gruppernas antal ord, ord under argumentationerna och andel ord i argumentationerna.*

Grupp	Antal ord	Antal ord under argumentationerna	Andel ord i argumentationerna i %
Grupp 1, Tp	6 808	1 074	16
Grupp 2, Tf	8 260	1 645	20
Grupp 3, Tb	11 402	3 158	28
Grupp 4, Tb	8 050	1 735	22
Grupp 5, Tf	9 960	5 386	54
Grupp 6, Tp	7 883	6 229	79
Grupp 7, Tp	8 674	1 889	22
Grupp 8, Tf	8 151	2 987	37
Grupp 9, Tf	9 334	2 234	24
Grupp 10, Tf	9 932	1 872	19
Grupp 11, Tb	8 783	1 710	19
Grupp 12, Pp	6 793	2 367	35
Grupp 13, Pp	3 075	62	2
Grupp 14, Pb	3 657	775	21
Grupp 15, Pb	4 548	731	16
Grupp 16, Pf	6 572	2 302	35
Grupp 17, Pp	3 642	1 197	33
Grupp 18, Pf	5 842	1 044	18
Grupp 19, Tb	8 420	2 451	29
Grupp 20, Tf	5 523	1 047	19
Grupp 21, Tf	9 555	2 932	31
Grupp 22, Pp	6 347	194	3
Grupp 23, Pp	6 081	2 445	40
Grupp 24, Pp	7 444	2 256	30
Grupp 25, Tp	10 105	4 804	48
Grupp 26, Tf	10 515	2 838	27
Grupp 27, Tb	9 679	2 204	23
Totalt	205 035	59 568	29

I diagrammet i figur 7.1 är de enskilda gruppernas totala ordmängd relaterad till andelen ord som används under argumentationerna. X-axeln visar antal ord i samtalen och Y-axeln andel argumentation. Linjerna som är streckade markerar medelvärdet för samtliga grupper, dvs. 7 594 ord respektive en andel med 29 % argumentation. Poängen med de prickade linjerna kommer att diskuteras i avsnitt 7.4.1. Vid en första anblick kan spridningen i diagrammet verka rörig och svår att systematisera: antalet ord varierar mellan 3 075 (grupp 13) och 11 402 (grupp 3), och andelen argumentation mellan 2 (grupp 13) och 79 % (grupp 6). Men det går att göra en hel del intressanta iakttagelser.

FIGUR 7.1. Diagram över andel argumentation i relation till antal ord.

En tydlig tendens är att ingen av de praktiska grupperna har fler ord än medelvärdet. Det finns förvisso en variation mellan 3 075 och 7 444 ord och den praktiska grupp som har flest ord, grupp 24, ligger mycket nära medelvärdet. Förutom i två fall, grupp 1 och 20, har alla teoretiska grupper ett större antal ord än medelvärdet, men även för dem är variationen stor (mellan 5 523 och 11 402 ord).

Diagrammet visar att det finns en stor spridning beträffande antalet ord. Grupperna är däremot mer samlade kring medelvärdet för hur mycket ord som används under argumentationerna. De allra flesta grupperna använder ungefär 15 till 40 procent av orden under argumentationerna. Värt att lägga märke till är att både praktiska och teoretiska grupper ägnar en stor andel av samtalen åt att argumentera.

Fem av grupperna representerar dock ur detta perspektiv extremer: grupp 13 och 22 argumenterar synnerligen lite, medan grupp 5, 6 och 25 argumenterar väldigt mycket. De förra grupperna är praktiska och de senare är teoretiska.

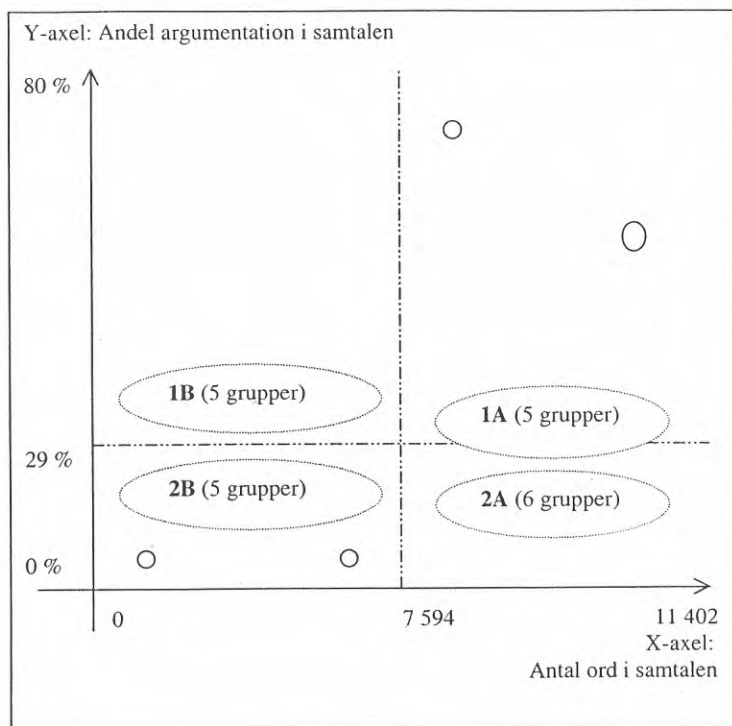
Något som också är tydligt i diagrammet är att grupperna samlar sig kring olika områden i diagrammet och bildar där tätare kluster. Grupperna som befinner sig närmast varandra har ofta liknande interaktionella mönster. I de följande två avsnitten skall de fyra tydligaste klustren diskuteras i relation till sociala variabler samt gruppernas argumentationsstilar och deltagarrelationer.

7.4.1. Kluster och sociala variabler

Fyra kluster visar sig i diagrammet (figur 7.1). De prickade linjerna markerar deras yttre gränser. De olika positionerna på axlarna motsvarar interaktionella egenskaper, och grupperna som samlas nära varandra (i klustren) har således vissa gemensamma karaktärsdrag. Klustren kan beskrivas enligt följande:

- 1A – Stor andel ord under argumentationerna och stort antal ord under samtalet.
- 1B – Stor andel ord under argumentationerna och litet antal ord under samtalet.
- 2A – Liten andel ord under argumentationerna och stort antal ord under samtalet.
- 2B – Liten andel ord under argumentationerna och litet antal ord under samtalet.

Figur 7.2 visar schematiskt relationerna mellan de fyra klustren och deras placering. Vissa av grupperna placerar sig utanför klustren (grupp 6, 5, 13, 22 och 25). Dessa är markerade med ringar. De streckade linjerna visar precis som i figur 7.1 medelvärden på respektive axel.

FIGUR 7.2. Schematisk figur som visar kluster i relation till andel argumentation och antal ord.

Kluster 1A och 1B respektive 2A och 2B sammanhålls för det första av att andelen argumentation är ungefär lika stor eller liten. I 1A och 1B finns det en spridning för andelen argumentation från 27 till 40 %. Andelen argumentation är mindre i 2A och 2B, där det finns en variation mellan 15 och 24%.¹ För det andra finns det i både kluster 1A och 2A ett högt antal ord gemensamma (8 050–11 402 ord), medan det finns ett lågt antal ord i kluster 1B och 2B (3 657–7 444 ord).

¹ Det kan förefalla att den övre gränsen för andel argumentation i kluster 2A och 2B inte ligger särskilt långt ifrån den undre gränsen för andel argumentation i kluster 1A och 1B. Avståndet mellan kluster 1B och 2B är tydlig, medan gränsen för 1A och 2A inte är lika skarp. Den tydliga koncentrationen i kluster 2A motiverar emellertid gränsen.

7.4.1.1. Kluster och gymnasieprogram

Jag har redan framhållit några tendenser som rör sociala variabler i förhållande till deltagarnas positioner i diagrammet (figur 7.1). Här kommer ytterligare några att diskuteras i relation till klustren (figur 7.2).

Eftersom det inte finns några praktiska grupper som har fler ord än medelvärdet betyder det att enbart teoretiska grupper placerar sig i kluster 1A och 2A. Samtidigt är det enbart två av de teoretiska grupperna som har färre ord än 7 594 totalt. Man kan alltså konstatera att det pratas mycket i de teoretiska grupperna, oavsett om de har stor eller liten andel argumentation.

Om man i stället utgår från kluster 1A och 1B, dvs. klustren med hög andel argumentation, visar det sig att lite drygt en fjärdedel av de teoretiska grupperna finns i 1A (grupp 3, 8, 19, 21 och 26), och hälften av de praktiska grupperna placerar sig i kluster 1B (grupp 12, 16, 17, 23 och 24). Efter en detaljerad jämförelse av de båda klustren kan man dessutom konstatera att de praktiska grupperna generellt har en större andel argumentation än de teoretiska. Att antalet ord i ett samtal är lågt behöver alltså inte betyda att andelen argumentation blir låg.

I kluster 2A och 2B däremot argumenteras det i mindre utsträckning. Av de sjutton teoretiska grupperna placerar sig sju i 2A (grupp 2, 4, 7, 9, 10, 11 och 27), och därmed finns det störst ansamling av teoretiska grupper där. Det innebär att en stor andel av de teoretiska grupperna ägnar sig åt mångordigt men relativt enigt åsiktsutbyte (jfr argumentationsform B i avsnitt 4.1). Kluster 2B i sin tur utgörs av tre praktiska grupper (grupp 14, 15 och 18) och två teoretiska grupper (grupp 1 och 20). Detta är alltså det enda klustret där det finns både teoretiska och praktiska grupper. De fem grupperna i 2B använder en mindre andel argumentation och pratar dessutom lite under samtalet.¹ Ju närmare origo grupperna befinner sig, desto mindre oenighet och samtalande sker i grupperna. Grupp 14 och 15 ligger närmast, vilket betyder att deltagarna i dessa grupper inte är speciellt engagerade i samtalen.

¹ Något som skulle kunna vara avgörande här är gruppernas deltagarantal. Två av grupperna har enbart tre deltagare – grupp 1 och grupp 18. Det finns dock även tremannagrupper i 1A och 2A som pratar och argumenterar mycket. Ingen av de grupper som har mycket liten andel argumentation eller relativt få ord under samtalet har färre än fyra deltagare. Således tycks deltagarantalet inte inverka.

Det verkar alltså som om det främst är de teoretiska grupperna som ägnar sig åt ett mångordigt utbyte av åsikter – i högre grad enigt än oenigt – medan de praktiska grupperna är mer fåordiga men argumenterar en hel del ändå.

7.4.1.2. Kluster och kön

Det går också att göra flera intressanta iakttagelser kring klustren i förhållande till variabeln kön. Inom de tre kategorierna – flickor, pojkar och blandat – finns det olika stor variation, och variation på olika nivåer. Detta visar hur viktigt det är att komplettera de sammanräknade frekvenserna med studier av de enskilda grupperna. Jag börjar med att betrakta pojkgrupperna, går vidare med flickgrupperna och avslutar med de blandade grupperna.

Pojkgrupperna placerar sig i alla kluster utom 1A. Det finns dessutom både pojkgrupper som befinner sig mycket långt från origo och sådana som ligger nära. Några gemensamma interaktionella drag för antal ord eller andel argumentation går således inte att finna. Däremot kan man återigen konstatera att det är pojkgrupperna som är de mest extrema och som hamnar långt från medelvärdena. Fyra av grupperna, 13 och 22 samt 6 och 25, hamnar dessutom utanför klustren.

Tre av de praktiska pojkgrupperna, 12, 23 och 24, befinner sig i kluster 1B och i deras samtal finns det alltså en stor andel argumentation. Grupp 24 placerar sig närmare skärningspunkten för medelvärdena än någon annan grupp. Pojkgrupp 17 har liksom grupp 13 ett synnerligen litet antal ord, men ändå en tillräckligt hög andel argumentation för att hamna i kluster 1B. Två av de teoretiska pojkgrupperna, grupp 7 och grupp 1, finns i kluster 2A respektive 2B. I dessa argumenterar man således inte i lika stor utsträckning som i de praktiska pojkgrupperna i kluster 1B.

I flickgrupperna är variationen mindre. Alla grupper, utom flickgrupp 5, placerar sig relativt nära medelvärdet för andel argumentation. På grund av deras olika ordmängder fördelar de sig emellertid i alla fyra klustren. De två praktiska flickgrupperna, 16 och 18, befinner sig i kluster 1B och 2B. Deras respektive ordmängder skiljer inte så mycket, men däremot argumenterar flickorna i grupp 16 betydligt mer. Tre av de teoretiska flickgrupperna, grupp 8, 21 och 26, placerar sig i kluster 1A. I dessa finns alltså ett interaktionellt mönster som ger upphov till utbyte av såväl eniga som oeniga åsikter – grup-

perna har med andra ord en stor andel argumentation. Mängden ord varierar dock mellan 8 151 och 10 515.

Ytterligare tre flickgrupper finns i kluster 2A, nämligen grupp 2, 9 och 10. Dessa grupper argumenterar i mindre utsträckning, men har ändå en stor ordmängd, från 8 260 till 9 932. Även om deltagarna i dessa grupper pratar mycket, är de alltså snarare eniga än oeniga.

Kanske förstärker ändå detta resultat i fråga om variabeln kön tidigare undersökningar. Einarssons & Hultmans undervisning visar exempelvis att flickor är mindre synliga i klassrumssituationer (1984). I den föreliggande undersökningen visar det sig att pojkgруппerna utmärker sig mer och att flickorna i större utsträckning har en interaktion som närmar sig medelvärdet. Den jämna fördelningen av ordet mellan flickor och pojkar i blandgrupperna pekar emellertid i en helt annan riktning.

Slutligen återstår de sju blandgrupperna. Dessa placerar sig generellt ännu närmare medelvärdet för andelen argumentation än flickgrupperna. Det finns dock en tydlig skillnad mellan blandgrupperna. De två blandade grupperna från praktiska program, grupp 14 och 15, har betydligt lägre antal ord än de teoretiska blandgrupperna (grupp 3, 4, 11, 19 och 26). Grupp 4, 11 och 26 finns i kluster 2A och har således en något lägre andel argumentation än grupp 19 och 3 i kluster 1A. Blandgrupp 3 använder dessutom mest ord av alla grupper.

De fyra klustren visar att det finns olika interaktionella och argumentativa mönster i grupperna. För att undersöka detta resultat mer i detalj kommer klustrens egenskaper att kopplas samman med argumentationsstilar och deltagarrelationer i följande avsnitt.

7.4.2. Kluster, argumentationsstilar och deltagarrelationer

Det är hög tid att sammanföra de kvalitativa resultaten från kapitel 6 med de kvantitativa som jag presenterat i detta kapitel. De inledande översikterna av materialet, som i avsnitt 7.1 och 7.2 entydigt pekade på stark jämställdhet mellan könen och tydlig ojämlikhet mellan praktiskt och teoretiskt gymnasieprogram, har hittills i avsnitt 7.4 visat sig representera en mer varierad verklighet. När också argumentationsstilar och relationer mellan deltagarna skall diskuteras i samband med klustren blir förhållandena ännu mer komplexa. Sammankopplingen mellan klustren å ena sidan samt stilarna och relationerna å den andra leder dock till att några av de första entydiga resultaten bekräftas.

De två kontrasterande stilar som visar sig i materialet är dels den inventerande, där långa och detaljerade argument diskuteras gemensamt, dels punktstilen, där korta och generella argument snabbt accepteras av deltagarna. Som jag tidigare nämnt sker det ständiga omförhandlingar och förändringar av stilarna under samtalen och den sammanlagda andelen argumentation i grupperna består av en växling mellan långa och korta, inventerande eller punktartade argumentationer, även om samtalen till övervägande delen utmärks av någon av stilarna.

7.4.2.1. Argumentationsstilar och gymnasieprogram

I klustren används den inventerande stilen främst av de grupper som ägnar en stor andel av ordmängden åt att argumentera och som har ett högt antal ord totalt – kluster 1A. De mer eniga grupperna i kluster 2A kan också ha en inventerande stil, men då inventeras på samma ordrika sätt åsikter som det inte råder oenighet om.

Både i grupper där man har en jämnare fördelning mellan att inventera åsikter enigt och oenigt och i de grupper där man främst inventerar åsikter enigt, visar sig en speciell samtalsaktivitet: ett slags diskutrande där man inbjuder varandra till att utbyta åsikter. Att det uppstår mer oenighet i några av grupperna kan bero på att preferensstrukturen omfattar såväl oeniga som eniga åsikter, eller att man helt enkelt är överens om färre aspekter av inspelningsguidens frågor. Grupperna som i störst utsträckning utbyter åsikter på detta sätt är de teoretiska flick- och blandgrupper som utgör kluster 1A (grupp 3, 8, 19, 21 och 26) och 2A (grupp 2, 4, 9, 10, 11 och 27 samt grupp 7 som är en teoretisk pojkgupp). Det finns således ett tydligt samband mellan inventeringsstil och teoretiska grupper.

Det är dock inte enbart en inventerande stil som ger upphov till mycket argumentation – hög frekvens av korta argumentationer kan också göra det. Denna typ av interaktion visar sig visserligen i alla kluster, men de grupper där de punktartade argumentationerna förekommer i störst utsträckning finns i kluster 1B och 2B. Här finns också de grupper där deltagarna inte ägnar sig åt att inbjuda till åsiktsutbyte eller att ge respons på varandras åsikter i lika stor utsträckning. De ger i stället i högre grad individuella svar på samtalsledarens och inspelningsguidens frågor. Med andra ord verkar det främst vara praktiska grupper som använder sig av punktstilen.

I grupper som placerar sig i kluster 1B (grupp 12, 16, 17, 23 och 24) är andelen argumentation hög. Det betyder att deltagarna ofta invänder mot de åsiktsutbyten som förekommer eller mot varandras individuella svar. Även om de argumenterar mycket präglas deras samtal av en stil som inte är särskilt mångordig. Stilen visar sig i kluster 1A och 2A.

I kluster 2B argumenterar grupperna i så liten utsträckning att det i vissa fall är svårt att över huvud taget tala om en argumentativ stil. Om deltagarna dessutom pratar lite, som i grupp 14 och 15, visar de ett generellt ointresse för och en distans till inspelningssituationen.¹

Understrykas bör dock att hälften av de praktiska grupperna ändå ägnar en stor del av samtalen åt att argumentera. Exempelvis har flickgrupp 16 i kluster 1B ett engagerat och mycket oenigt samtal. Däremot är samtalet i flickgrupp 18 i kluster 2B de av de mer oengagerade samtalen, och har såväl en mindre andel argumentation som ett lägre antal ord än flickgrupp 16. Ytterligare ett tecken på att deltagarna i grupp 18 inte är särdeles intresserade av inspelningen visar sig under minicall-tricket som genomförts där. Under samtalsledarens frånvaro diskuterar de till en början inspelningsguidens frågor, men övergår sedan till att tala om helt andra saker. När hon kommer tillbaka till gruppen säger de att frågorna kring det aktuella musikstycket är färdigbehandlade, vilket inte alls visar sig vara fallet.

Vidare placerar sig både grupp 12, som använder 6 793 ord, och grupp 17, som använder 3 642 ord, i kluster 1B. Den förra gruppen närmar sig alltså medelvärdet, medan det i den senare pratas relativt lite. Ändå har grupp 17 fjorton argumentationer och samtidigt ett lågt antal ord per argumentation, vilket signalerar punktstil. Samma stil är också typisk för grupp 12, men i denna grupp pratar deltagarna mer. Deltagarna i grupp 17 är betydligt mer avvaktande i förhållande till inspelningen. Skämt och skratt förekommer inte lika ofta under deras argumentationer och det verkar som om de svarar så kort och snabbt som möjligt på inspelningsguidens frågor. Denna mer avvaktande attityd är generellt betydligt vanligare bland de praktiska grupperna.

Både de praktiska och de teoretiska grupper som pratar mycket under argumentationerna, och som argumenterar ofta, verkar dock finna sig väl till rätta i intervjusituationen. I avsnitt 6.1.2 diskuteras

¹ Ju närmare medelvärdet för antal ord grupperna i kluster 1B och 2B kommer, desto mer mångordiga är samtalen. Grupp 1, som är en teoretisk pojkggrupp, visar exempelvis en samtalsstil som är uppsluppen och deltagarna finner sig väl till rätta i inspelningssituationen. Deltagarna har dock ofta mycket samstämmiga åsikter och är väl insatta i musikaliska spörsmål. Det gör att de snabbt kan besvara inspelningsguidens frågor.

grupp 12 och grupp 26 i förhållande till varsin argumentationsstil. Trots att det finns tydliga skillnader mellan hur argumenterandet går till i dessa båda grupper, förekommer mycket skratt och skämtande i båda och deltagarna konstaterar att det är roligt att delta i inspelningen. Att man i grupperna uppskattar att samtala om musikexemplen är en faktor som leder till att det pratas mycket, men inte nödvändigtvis till att det argumenteras mycket. Finns det dessutom många eniga digressioner från inspelningsguidens frågor är detta också ett tecken på att deltagarna är avslappnade i situationen och att de associerar på samma sätt som man gör i vardagliga samtal.

Den mångordighet som ett avslappnat samtal leder till kan iakttas hos grupperna nära medelvärdet och till höger på X-axeln. Här finns som tidigare nämnts främst teoretiska grupper, och de verkar prata mycket därför att de helt enkelt tycker att det är roligt att vara med om inspelningen. De visar ingen misstänksamhet, utan tar för givet att deras åsikter verkligen är relevanta och intressanta.

Om man sammanför de olika perspektiven från argumentationsstilarna, klustren och variabeln gymnasieprogram, visar sig nya skillnader mellan de teoretiska och de praktiska grupperna. Det är inte nödvändigtvis ojämlika frekvenser som är den viktigaste skiljelinjen mellan praktiskt och teoretiskt. Ännu mer slående är i stället det faktum att de teoretiska och praktiska grupperna verkar uppfatta och definiera inspelningssituationen på olika sätt och att de i princip använder skilda interaktionella mönster under samtalen.

7.4.2.2. Klustren i förhållande till deltagarrelationer

Jag ska också peka på några iakttagelser kring hur relationer mellan deltagare kan påverka gruppernas placering i, och utanför, klustren.

För de extrema grupperna 6 och 25 är det något annat än argumentationsstilarna som avgörande hur de placerar sig i diagramfältet, dvs. utanför alla kluster. Gemensamt för dem är att oenighet mellan deltagare och allianser ibland gränsar till ett antagonistiskt mönster (se avsnitt 6.2.1.1 och 6.2.1.2). Relationerna och allianserna upprätthålls under respektive samtal och verkar ge upphov till en stor del av argumentationerna.

Som jag tidigare visat har också grupp 16 tydliga deltagarrelationer som leder till oenighet. Likaså finns det en allians i grupp 23, där två av deltagarna delar en värdegemenskap, vilket leder in gruppen i argumentationer, eftersom en tredje deltagare inte delar den. De båda

senare är praktiska grupper och har inte särskilt stor ordmängd. Däremot har de en stor andel argumentation, och de är de två praktiska grupper som har störst andel, 35 respektive 40 %.

Det verkar således som om fasta och starka allianser mellan några av deltagarna i en grupp leder till att andelen argumentation tydligt ökar – både i de praktiska och de teoretiska grupperna. Om deltagarrelationer i form av allianser omförhandlas under samtalen och i sig inte ger upphov till argumentation, dämpar detta i stället oenigheten.

De sex flickgrupperna i 1A och 2A (grupp 2, 8, 9, 10, 21 och 26) har inga fasta allianser, till skillnad från flickgrupp 16 i kluster 1B. En sorts deltagarrelation som framskymtar generellt bland dessa sex grupper är dock att en av deltagarna dominerar samtalet, antingen genom att prata mest (se Norrby & Wirdenäs 1999) eller genom att visa sig ha god kunskap om musik eller en avvikande musiksmak. I vissa fall har den dominerande deltagaren såväl mest ord, störst musikkunskap som en avvikande musiksmak. Detta är exempelvis fallet för BK3 i grupp 8.¹ Alla deltagares åsikter ifrågasätts i ungefär samma proportion i denna grupp. Den som dominerar kvantitativt kan dock möta invändningar oftare, eftersom hon också står för fler åsikter än de övriga. Det verkar samtidigt som om den dominerande deltagaren också i viss mån organiserar samtalet och att de övriga accepterar det. Detta verkar gälla genomgående i de sex flickgruppernas samtal.

Eftersom det enbart är gruppernas argumentation som undersöks i avhandlingen, har deltagarnas generella interaktion inte undersökts systematiskt. Den förtrogenhet med samtalen som jag fått dels som samtalsledare, dels genom transkriptionsarbetet², gör emellertid att jag har tillräckligt stor kunskap om samtalen för att uppfatta denna tendens.

7.4.2.3. Argumentationsstilar, deltagarrelationer och variabeln kön

Slutligen ska jag diskutera några aspekter av variabeln kön i förhållande till stilar, deltagarrelationer och kluster. För denna variabels del bekräftas inte det tidigare så jämlika resultatet. Pojkgrupperna placerar sig över hela diagrammet och det är snarare argumentations-

¹ I grupp 2 dominerar MK3, i grupp 8 BK3, i grupp 9 BK6, i grupp 10 EK3, i grupp 21 SK2 och i grupp 26 pratar både GK1 och GK2 mycket och har båda stora musikkunskaper.

² Jag har transkriberat grupp 2, 8, 9, 10 och 26.

stil, gymnasieprogram och deltagarrelationer än variabeln kön som avgör deras placering.

De teoretiska flickorna i grupp 5 är de som i allra störst utsträckning engagerar sig i mångordigt åsiktsutbyte, lika mycket på ett enigt som ett oenigt sätt. Mindre extrema är de övriga teoretiska flickgrupperna¹ (grupp 2, 8, 9 och 10) vilka, liksom de teoretiska blandgrupperna (grupp 3, 4, 19 och 27), huvudsakligen ägnar interaktionen åt den åsiktsalstrande samtalsaktiviteten. Också de teoretiska pojkgруппerna 1 och 7 har liknande argumentations- och samtalsstilar, även om grupp 1 placerar sig närmare origo (se även fotnot 2 i avsnitt 7.4.2.1).

7.4.3. Några sammanfattande ord

I början av detta kapitel ställdes två frågor: Kan deltagarnas sociala bakgrund ha ett samband med deras sätt att argumentera och deras sätt att ta sig an inspelningssituationen? På vilket sätt visar sig i så fall detta samband? På den första frågan kan man i efterhand konstatera att svaret måste blir jakande.

Diskussionen i detta kapitel har visat att de teoretiska grupperna i högre utsträckning behandlar inspelningssituationen som ett vanligt samtal. De använder generellt en mångordig inventerande argumentationsstil, men blir oeniga i olika hög utsträckning. De tycks också finna sig väl till rätta i inspelningssituationen. Däremot finns det många praktiska grupper som visar distans till och motstånd mot inspelningssituationen. Deras samtal liknar mer en intervjusituation där deltagarna först och främst ägnar sig åt att kortfattat besvara frågorna. I ungefär hälften av de praktiska grupperna finns det emellertid mycket argumentation. Stilen på deras argumenterande är dock punktaktig, vilket gör att samtalen och argumentationerna blir fåordigare.

Det är de teoretiska flick- och blandgrupperna som, tillsammans med ett par av de praktiska grupperna, främst uppvisar den samtalsstil som alstrar mycket åsikter. Dessa åsikter diskuterar deltagarna såväl på ett enigt som oenigt sätt.

¹ En av de teoretiska flickgrupperna, grupp 20, placerar sig i klustret med de grupper som argumenterar minst och som är mest oengagerade. I denna grupp talar två av deltagarna svenska med brytning och en av dem kodväxlar, det vill säga växlar mellan olika språk. Detta kan möjligtvis inverka på stilen för samtalet och deras argumentation. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att en av de teoretiska pojkgруппerna, grupp 1, placerar sig i närheten av grupp 20 och i denna grupp har alla svenska som modersmål.

7.5. Diskussion om samtalsdeltagarna och argumentationerna

I detta avsnitt vidareutvecklas och problematiseras de resultat som framkommit.

Till att börja med kan man fråga sig om de undersökta variablerna är de mest givande – även om de ger tydliga utslag. Eftersom kategorierna med kombinerade variabler blir små, är det i vissa fall svårt att veta om variablerna kön och gymnasieprogram verkligen säger något om uppkomsten av argumentationer. Dessa har förvisso visat sig ha starkast förklaringskraft beträffande musiksmak och identitetsskapande i en annan undersökning (Bjurström 1993:114). Bjurströms undersökning bygger på skriftliga enkätsvar och har ingenting med interaktionella mönster att göra, men man kan dock göra antagandet att sådant som spelar roll för identitetsskapande bland unga ur ett perspektiv (enkätsvar) även torde göra sig gällande för andra, så som interaktion. Något automatiskt samband kan man dock inte förutsätta.

Man kan fråga sig vad det hade blivit för kvantitativa resultat om man delat in deltagarna efter huruvida de spelar något musikinstrument eller inte, vilken favoritmusik de anger, huruvida de lyssnar mycket eller lite på radio, eller efter hur många inköp av CD-skivor per år som de rapporterar (se kapitel 3). Dessa kategorier hade varit betydligt svårare att göra kvantifieringar av, eftersom angivelserna skiljer sig mycket åt inom respektive grupp, och det handlar om gradskillnader och tolkning av ordbetydelser. Betyder exempelvis "köper mycket skivor" att man köper hundra eller tio om året? De undersökta variablerna behandlas som mer stabila och definitiva (se dock avsnitt 2.2.1 angående olika sorters identitet) och de är också sådana som traditionellt antagits vara relevanta.

Frekvenserna och analyserna i detta kapitel pekar dock på att det finns två huvudsakliga sätt att förhålla sig till inspelningssituationen. Antingen engagerar man sig i uppgiften, utan att ifrågasätta, samtidigt som situationen och uppgiften upplevs som rolig och stimulerande, eller tar man sig med motstånd och olust samt en kritisk misstänksamhet an en uppgift som verkar tvingande och krävande. Förhållningssätten beskrivs visserligen något förenklat och hårdraget, men tendensen är ändå tydlig: det är deltagare från teoretiska program som orienterar sig mot det förra förhållningssättet och deltagare från praktiska program som orienterar sig mot det senare.

Vissa grupper med elever från praktiska program, t.ex. grupp 12 och 24, har roligt under inspelningen, men det är fler grupper från praktiska program som svarar mera motvilligt. Det har talats mycket

om denna motvillighet. Här följer två exempel från grupp 13 som illustrerar interaktionen i grupper som inte uppskattar inspelningen (här är de längre pauserna uppmätta):

Exempel 7.1. Om Kent

(Samtalsledaren har just fått veta vad deltagarna i gruppen helst lyssnar på. Hon har efterfrågat denna information för att få i gång samtalet.)

- 1 S: hja (.) å ni som lyssnar på lite blandat då då ä
(händer-) om ni lyssnar på raadio eller sådär eh (.) så e de
okej om de kommer nån sånhär?
(.)
- 2 FM3: hja
(.)
- 3 S: °hm°
- 4 FM4: hja
- 5 S: °mm°
(.)
- 6 S: va ä dä som ä eeh kan ni beskriva de eh som e typiskt för
sån här musiik?
(2.9)
- 7 S: eehhm (1.4) va ä dä som gör att de e pop i själva musiiken?
(2.7)
- 8 FM2: man hör va dom säger å-
(4.7)
- 9 FM4: nå man hör att de e nån (.) melodii eller ja (.) nåt som
låter bra
- 10 S: hmm
(1.9)
- 11 S: texterna kanske ä viktia?
(.)
- 12FM4: hjaa
- 13 S: °mm°
(.)
- 14 S: hja vicka ä vicka ä dä som lyssnar på sån här musik i
allmänhet då?
(.)
- 15FM1: de kan väl vem som helst göra (nästan här)
- (Grupp 13)

Exempel 7.2. Om techno

- 1 S: vicka ä dä annars som lyssnar på sån här musik då?
(.)
- 2 FM3: de ee också mest unga
(.)
- 3 S: mm (.) e de nån särskild **grupp** då?
(4.3)
- 4 FM1: fråga inte *mej hjag-* SKRATTAR [TYST
[TYST SKRATT
- 5 FM3: nå jag vet inte om de e nån speciell eller (1.3) dom som
gillar de
(.)
- 6 S: *dom som gillar de*? [SMÅSKRATTAR (.) *ä mycke möjligt*
- 7 FM3: [*hja*
- (Grupp 13)

Exemplen visar tydligt att det är samtalsledaren som pratar mest. Deltagarna ger i princip enbart mycket korta svar och tar inga egna initiativ. För att få mer information ställer samtalsledaren följdfrågor, men inte heller dessa besvaras särskilt uttömmande. Frågan som samtalsledaren ställer i nr 6 i exempel 7.1 får inget svar alls. I exempel 7.2 kan samtalsledaren inte låta bli att skratta åt den fåordiga interaktionen (nr 6), som pågått under hela inspelningen. Här diskuteras näst sista musikexemplet.

Vad som dock verkar få deltagarna på praktiska program att ge sig hän åt inspelningen är antingen att de blir ordentligt oeniga, eller också att de får förtroende för inspelningssituationen, efter att ett eventuellt motstånd övervunnits.

Men frågan är vad som orsakar ett större motstånd och en högre grad av avvaktan i grupperna med deltagare från praktiska program. Är det dessa deltagares självbilder i förhållande till skolan som ligger till grund för skillnaderna? Blir bilden av egna tillkortakommanden bekräftad av en särskild sorts attityd hos bemötande lärare? Misstänker deltagarna att det är något som krävs av dem, men som de ändå aldrig lyckas prestera? Efter inspelningen i en grupp med elever från ett praktiskt program frågar en av deltagarna: "men lite pratade vi i alla fall?". Frågan visar att det finns en sorts medvetenhet om vad som förväntas av dem.¹

Det verkar onekligen som om Bernsteins undersökningar från 1960- och 1970-talets Storbritannien – med klasskillnader och ojämlikheter, som knappast fanns i samma utsträckning i det sena 1990-talets Sverige – uppvisar tydliga likheter med föreliggande undersökning (se t.ex. Bernstein 1971). Frågan är om skillnaderna här främst har med föräldrarnas utbildningsnivå och yrkesval att göra. Kan det vara ungdomarnas egna konstruktioner av "medkulturer" eller "motkulturer" i skolan som slår igenom starkare (se exempelvis Trondman 1999)? Jämförelsen med Bernstein är dock problematisk av ett annat skäl. I hans fall var det fråga om att ta reda på varför vissa barn och ungdomar klarade sig sämre i skolan. I denna inspelningssituation finns det ju inga på förhand uppställda förväntningar mot vilka deltagarnas prestationer kan vägas eller värderas som bättre eller sämre. Det betonas att svaren inte bedöms som korrekta eller felaktiga. Däremot skapas det förmodligen hos mig som samtalsledare under insamlandets gång en förväntan på hur inspelningarna normalt ska gå till. Efter de

¹ Någon sådan förväntan har inte uttryckts inför inspelningen, men verkar dock ändå ge sig tillkänna i efterhand; inspelningar med pratglada, självsäkra grupper upplevs nog generellt som mer lyckade.

första elva inspelningarna som gjordes med teoretiska grupper verkar jag ta för givet att inspelningssituationen upplevs som något positivt och roligt och är inte lika beredd på att bemöta en mer avvaktande attityd (se Dubois & Horvath 1992 angående intervjuarens påverkan).

Man kan också fråga sig varför vissa deltagare tycks ta det som en självklarhet att just deras åsikter är intressanta. Dessa deltagare uppskattar därtill den situation då de får delge varandra – och projektet – sina synpunkter, medan andra varken verkar tycka om att deras åsikter efterfrågas eller formen för att ta reda på dessa.

Faktorer som hur uppgiften presenterades av den rekryterande läraren och hur det gått till när grupperna rekryterades kan i hög grad också påverka resultatet vid inspelningarna. Detta är dock information som inte är tillgänglig i detalj, förutom i de fall då jag själv talat med deltagarna. De grupper som jag själv skötte kontakten med fick ju tillfälle att ställa frågor till mig direkt från början, vilket det inte fanns möjlighet till i samma utsträckning när en lärare engagerat gruppen. Hur väl deltagarna känner den rekryterande läraren och i vilken mån de litar på henne eller honom verkar också spela in i vissa situationer. I en skola blir eleverna mer eller mindre hämtade till inspelningssituationen av en person från skoladministrationen som de inte verkar känna särskilt väl (grupp 13 och 14). Efter inspelningen väntar dessutom ett prov som de verkar lite spända inför. Grupperna som samlades ihop på detta sätt går på ett praktiskt program och om det skulle finnas någon tendens bland dem till misstänksamhet och främlingskap inför skolan och inspelningssituationen, verkar den blomma ut för fullt i denna situation.

I en annan inspelningssituation med deltagare från praktiska program på ett annat gymnasium krockade inspelningen med en film som skulle visas på skolan och grupperna blev mer improviserade än vad som var tänkt (grupp 15, 16 och 17). Dessa grupper uppvisar en brådska och ett forcerande av diskussionen som får en hämmande effekt på samtalslusten.

Skedde då inga liknande incidenter på de skolor där elever som gick på teoretiska program spelades in? Jo, det hände vid flera tillfällen att de som skulle spelas in inte dök upp eller att läraren glömt bort inspelningen men detta verkar inte påverka inspelningssituationen (när den väl blir av) i samma utsträckning. Ett prov väntar också på några av deltagarna i en av grupperna från teoretiskt program (grupp 21), men i denna grupp pratar och argumenterar man friskt ändå. Det verkar alltså i större utsträckning vara viktigt att grupperna med deltagare från de praktiska programmen litar på eller har förtroende

för läraren som informerar dem om inspelningen och att det uppstår ett konstruktivt samspel mellan deltagarna och samtalsledaren.

Eftersom de praktiska grupper som får förtroende för inspelningssituationen pratar och argumenterar mycket, har jag blivit övertygad om att under rätt sorts betingelser skulle även de övriga uppvisa alla olika mönster. De har förmodligen tillgång till samma register, som de i olika situationer kan välja att realisera eller ej.¹ Det finns exempelvis ingen argumentationsteknik som är förbehållen elever på teoretiskt eller praktiskt program. Detta är också något som stöds av Labovs tidiga undersökningar (1972:202ff.). Där visar det sig att om den som intervjuar anpassar situationen efter deltagarna (t.ex. sitter i samma höjd eller använder ett mindre formellt språk), får han ingående och spontana svar från sådana som tidigare visat misstänksamhet och distans vid intervjuer.

Frågan är emellertid om motstånd och misstänksamhet respektive en självsäker uppskattning av situationen också visar sig vid tillfällen som har en mera seriös karaktär, och om det då är samma sorts individer som uppvisar dessa mönster som vid inspelningstillfället. För att vända ett samtal till sin fördel i situationer där argumenterandet gäller reella problem krävs det lyhördhet för vilken samtalsstil man lämpligast använder sig av. Resonemanget verkar kanske väl pragmatiskt, men i det verkliga livet kan det vara nödvändigt att argumentera på ett sätt som man i situationen har mest fördel av själv.

Om då deltagare i GSM-materialet som i denna undersökning visar störst motstånd och misstänksamhet, bär med sig sin stil och sitt förhållningssätt till framtida frågesituationer – exempelvis vid ansökan om byggnadslov eller i samtal med banken inför en låneansökan – är situationen bekymmersam. Dessa deltagare hamnar då i ett utgångsläge som begränsar deras möjligheter. Det skulle i så fall på ett trist sätt bidra till upprätthållandet och reproducerandet av traditionella klassmönster. Att människors bakgrund kan komma att sätta gränser för deras möjligheter (och rättigheter) kan ju knappast betraktas som eftersträvansvärt.

Det är lätt att resignera inför ett resultat som ur jämlikhetsaspekt är tämligen nedslående. Låt oss i stället fråga: vad kan man då göra åt detta? Undersökningen visar ju att ungdomarna i materialet överlag är

¹ Trondman (1999) har upplevt att det tar längre tid att vinna förtroende hos pojkar på praktiska program men att sedan han väl gjort det finns det inga större skillnader mellan hur dessa och elever på teoretiska program beter sig. Mig veterligt finns det dock inga undersökningar där man försökt att få elever på teoretiska eller praktiska program att bete sig misstänksamt och avvaktande inför en intervju.

mycket skickliga på att argumentera och att använda sig av flera olika sorters argument. Detta resultat pekar på en utgångspunkt där man kan möta ungdomars förmåga att argumentera och där det ges goda möjligheter att uppmuntra den skicklighet som de visar.

Det går förmodligen också att använda resultatet för pedagogiska syften. Ett konkret förslag är att man med gymnasieelever (och kanske även andra) utifrån de två argumentationsstilarna diskuterar hur skilda sätt att argumentera passar olika bra i konkreta situationer. Inventeringsstilen är exempelvis utmärkt om man ska utreda omständigheterna kring oenighet. Vad är det man är oenig om? Finns det relaterade frågor som man är enig om? Vad finns det för försvar och förklaring till de olika åsikterna? Kan man acceptera att det råder oenighet på en punkt och i stället koncentrera sig på den enighet som råder kring andra? Sådana aspekter tas upp spontant i de grupper som argumenterar med en inventerande stil i avhandlingsmaterialet. En inventerande stil är däremot mindre lämplig om man snabbt vill lösa konkreta problem. Måste man komma överens om vem som ska laga middag – för att ta ett trivialt och vardagligt exempel – kommer man knappast fram till en lösning om man endast enas om vad man ska äta till middag, vilka olika rätter som man tycker är goda eller att middagen ska ätas klockan sju. I sådana situationer är snarare punktstilen att föredra.

Genom att diskutera konkreta argumentationssituationer i klassrummet och genom att dessutom låta *alla* elever öva sig på olika argumentationstekniker kan man förhoppningsvis få fler ungdomar att spela ut hela sitt register av argumenterade. De torde då samtidigt bli mer lyhörda för hur man argumenterar på ett konstruktivt sätt i verkligt viktiga sammanhang.

8. Sammanfattning

Argumentation i talat språk är ämnet för denna avhandling. Mer specifikt undersöks den argumentation som uppstår när 27 olika grupper med gymnasieungdomar ägnar sig åt att diskutera musik. Det finns såväl enkönade grupper som grupper med både flickor och pojkar. Dessutom är både praktiska och teoretiska gymnasieprogram representerade. Materialet föreligger i inspelad form och är transkriberat. Det motsvarar ungefär 20 timmars tal och 205 000 ord.

Ett av de mest framträdande intrycken av argumentationerna är att de verkar ingå i ett välbekant och vardagligt mönster där samtalsdeltagare inbjuder varandra till att utbyta åsikter – såväl oeniga som eniga. Oenigheten upplevs ofta som en självklar del av samtalen. Interaktionen har många likheter med de samtal som Schiffrin undersökt, vari hon identifierat argumentation som *sociability* (1984). I sin undersökning gör hon emellertid en tydlig koppling mellan samtalsdeltagarnas etnicitet och deras förtjusning i att argumentera. Även om deltagarna i mina undersökningar inte kommer från samma land som Schiffrins deltagare och inte heller talar samma språk eller uppbär samma etnicitet som dem, visar sig ändå liknande samtalsdrag. Livligt utbyte av åsikter verkar således vara en mycket vanlig kommunikationsform. För att visa hur man kommer fram till en sådan uppfattning om argumentation ska avhandlingens resultat kort sammanfattas här.

Det första kapitlet pekar ut riktning och mål för avhandlingen. Där finner man att det i syftet ställs frågor ur två olika perspektiv: dels omfattar undersökningen en detaljerad interaktionell analys av de enskilda argumentationerna, dels undersöks olika sorters faktorer som är betydelsefulla för argumentationernas utveckling.

I det andra och tredje kapitlet presenteras och diskuteras de medel som används för att nå de utpekade målen. Teoretiskt och metodiskt är undersökningen först och främst samtalsanalytisk, men även interaktionell sociolingvistik och i viss mån argumentationsteori aktualiseras. Kapitel 4 och 5 ägnas sedan åt att besvara avhandlingens första delsyfte. Där redovisas och beskrivs således resultatet av de detaljerade analyserna. Det andra delsyftet behandlas i kapitel 6 och 7. Med andra

ord diskuteras där de faktorer som påverkar argumentationernas utveckling.

8.1. Argumentationerna

Avhandlingens definition av argumentation inleder kapitel 4. Argumentation definieras som sådan interaktion där *åsikter ger upphov till spontan, dialogisk och utvecklad oenighet i form av direkta responser*. Med andra ord omfattar definitionen den interaktion där samtalsdeltagarna uttrycker oeniga åsikter och någon dessutom antingen driver sin åsikt vidare eller på annat sätt kommenterar oenigheten. Det visar sig att så mycket som nästan en tredjedel av materialet ägnas åt sådant argumenterande; sammanlagt rör det sig om 454 argumentationer eller i snitt 17 argumentationer per samtal. Argumentation förekommer dessutom i samtliga grupper, men variationen mellan grupperna är stor. Såväl det faktum att argumentationerna är så frekventa, som att de återfinns i alla samtal bidrar till intrycket att argumentation är en vardaglig och välkänd kommunikationsform.

Kapitel 4 innehåller också en detaljerad genomgång av de delar som är obligatoriska för att kunna identifiera argumentationerna, dvs. de tre inledande samtalsturerna. Dessa kallas *tes 1 (T1)*, *tes 2 (T2)* och *utveckling (UT)*. Dessa delar utgör tillsammans vad som benämns *basenhet*. Alla argumentationer innehåller minst en sådan enhet, men det finns också komplexa argumentationer som har upp till sex basenheter. Tre fjärdedelar av argumentationerna innehåller enbart en basenhet, men vissa av dem är ändå långa.

Vidare konstaterar jag i kapitel 4 att deltagarna oftast blir oeniga om åsikter som rör *värderingar* samt *spekulationer* om hur saker och ting skulle kunna förhålla sig. Man argumenterar också om innehållstyper som *sakförhållanden* och *beskrivningar*. I slutet av kapitlet finns också en diskussion av preferensbegreppet. Där argumenterar jag för att oenigt argumenterande mycket väl kan vara en accepterad och uppskattad samtalsform med en prefererad struktur.

I kapitel 5 övergår diskussionen till de argumentationstekniker som har visat sig vara utmärkande för materialet. Sju olika tekniker har undersökts: *frågeformade invändningar*, *ogiltigförklaringar*, *personangrepp*, *jämförelser*, *auktoritetsargument*, *precisering/generalisering* och *villkorsargument*. Det är villkorsargumenten som är de mest frekventa. Dessa förekommer dessutom i samtliga grupper. Därför är det denna argumentationsteknik som undersökts mest. Med en sådan teknik

kan en deltagare argumentera för två åsikter samtidigt eller åsiktsmässigt "sitta på två stolar". Om deltagarna använder en sådan teknik kan de alltid erbjuda en form av konsensus, men erbjudandet accepteras långt ifrån i alla fall.

Argumentationstekniker som mest direkt berör personer – personangrepp och ogiltigförklaringar – utmärker sig i argumentationerna genom att de alltid utgör ett potentiellt starkt ansiktshot. De övriga teknikerna utmärker sig på grund av relativt hög frekvens.

Vad som är ett bra eller starkt argument kan emellertid endast avgöras av kontexten: en och samma teknik kan ge helt olika effekt beroende på sammanhanget. Något som dock visar sig ha stor betydelse för interaktionen är det faktum att jämförelser, auktoritetsargument, precisering och komplexa villkorsargument leder in argumentationerna i detaljerade diskussioner. I kontrast håller främst generaliseringar och enkla villkorsargument argumentationerna på en allmän nivå.

Undersökningarna visar inte bara att deltagarna argumenterar mycket. Den ger också klara besked om att deltagarna överlag är skickliga på att argumentera och att de använder sig av flera olika sorters argumentationstekniker.

8.2. Argumentationernas utveckling

Tre övergripande faktorer har visat sig ha stor betydelse för hur argumentationerna utvecklas. För det första har deltagarnas och gruppernas *argumentationsstilar* visat sig vara avgörande. För det andra påverkar *deltagarnas relationer* tydligt argumentationerna. För det tredje verkar *sociala variabler* samvariera med hur deltagarna argumenterar.

I kapitel 6 presenteras de distinkta stilarna: *punktstilen* och *inventeringsstilen*. I grupper där punktstilen är dominerande används argumentationstekniker som håller argumentationerna på en generell nivå. Argumenten är korta, direkta och modifieras i mycket liten utsträckning. Deltagarna håller sig dessutom oftast till frågorna som de förväntas diskutera. Personangrepp, frågeformade invändningar och ogiltigförklaringar är vanliga argumentationstekniker, vilket kan ge ett intryck av att oenigheten är stark och ansiktshotande. Emellertid accepterar deltagarna snabbt varandras åsikter, vilket bidrar till att solidariteten mellan deltagarna förstärks samt att konsensus uppnås i ett tidigt skede. Tilläggas bör att kortfattade villkorsargument också är

vanliga. Stilen gör sammantaget att argumentationerna blir intensiva och korta. I några samtal följer många korta argumentationer tätt efter varandra.

Den inventerande stilen är däremot vidlyftig och detaljerad. Grupperna som argumenterar med en inventerande stil, utreder oenigheten gemensamt. Med hjälp av komplexa villkorsargument, jämförelser, precisering och auktoritetsargument förklarar deltagarna förutsättningarna för sina åsikter. Associationer och avvikelser från ämnet förekommer ofta under diskussionerna. Konsensus uppnår man antingen genom att deltagarna finner en detalj i argumentationen som alla kan enas kring, eller också förs diskussionen vidare till ett okontroversiellt perspektiv. Solidariteten och samhörigheten i gruppen förstärks av inventerandet och den gemensamma referensram som blir explicit. Även om oenigheten har upplösts kan utbytet av detaljer fortgå och ibland är argumentationerna så långa och detaljerade att det är svårt att upptäcka att det är en oenighet som man förhåller sig till.

Vanligtvis används en blandning av de båda stilarna under ett samtal, även om någon av stilarna överväger. Något som kan ge upphov till komplexa och långa argumentationer är att båda argumentationsstilarna används i samma argumentation, fast av olika deltagare. Det kan då både råda oenighet om åsikters innehåll och om sättet att argumentera.

Vidare kan deltagarrelationer förstärka en redan etablerad oenighet, men relationerna i sig kan också ge upphov till argumentation. Exempelvis skapas ofta allianser mellan deltagare, företrädesvis två, som står för samma åsikt, använder sig av samma sorts argument och som samkonstruerar yttranden. Samtidigt som deltagarna i en allians visar solidaritet och samhörighet gentemot varandra uppstår det en distans till deltagarna utanför alliansen. Spänningen mellan samhörighet och distans kan göra argumentationerna och oenigheterna mer komplexa, i synnerhet om en allians upprätthålls under långa perioder av ett samtal. Något som också gör argumentationerna långa och konfliktfylla är en uttalad antagonism mellan deltagare. Det handlar då om relationer där en deltagare är negativt inställd till någon annan i gruppen eller att flera deltagare vänder sig mot en enskild deltagare.

Om deltagarna i en grupp har en stor acceptans för varandras åsikter och olika sätt att argumentera och samtidigt omförhandlar allianserna ofta, minskar detta i stället ansiktshoten och konfliktpotentialen under argumentationerna dämpas.

Diskussionerna i kapitel 4, 5 och 6 visar på ett synnerligen flitigt och engagerat argumenterande, som deltagarna på olika sätt och av olika skäl ägnar sig åt. Detta är emellertid inte hela sanningen. Den

sista avgörande faktorn visar att även om merparten av deltagarna uppskattar samtalssituationen och spontant argumenterar på ett vardagligt sätt, finns det stora skillnader mellan grupperna. I kapitel 7 diskuteras de sociala variablerna kön och gymnasieprogram. Gymnasieprogrammen får här representera deltagarnas socioekonomiska bakgrund, eftersom det finns ett tydligt samband mellan att barn till tjänstemän med högre utbildning går på teoretiska gymnasieprogram och att föräldrar med traditionella arbetaryrken har barn som väljer praktiska gymnasieprogram.

Kapitlet inleds med att materialet ställs upp efter de olika variablerna. Grupperna undersöks utifrån vilka kategorier som de representerar, exempelvis grupper med flickor som går på teoretiska gymnasieprogram. Därefter diskuteras de enskilda grupperna utifrån hur mycket deltagarna pratar och argumenterar. Dessa båda genomgångar gör det tydligt att grupper med deltagare som går på teoretiska program sammantaget både argumenterar och pratar mer än deltagarna från praktiska program. Dessutom är det enbart grupper från teoretiska program som argumenterar och pratar extremt mycket. Samtidigt är det enbart grupper med deltagare från praktiska program som interagerar på ett sätt som gör att jag tolkar dem som distanserade och ointresserade av att samtala under inspelningen.

I fråga om könsvariabeln är det svårare att generalisera. Emellertid kan man lätt konstatera att det främst är grupperna med pojkar som står för ytterligheterna – det är i pojkgrupper som det argumenteras såväl mest som minst. Flickgrupperna är med något undantag mer koncentrerade kring medelvärdena för hur mycket det argumenteras och pratas i grupperna. Jämför man pojk- och flickgrupper i stort är det emellertid häpnadsväckande stora likheter mellan dem. Genomsnittssiffrorna är inte sällan i princip identiska.

Även argumentationsstilarna är intressanta i förhållande till de sociala variablerna. Det är t.ex. främst grupper från praktiska program som använder sig av punktstilen under argumentationen, vilket inte hindrar att det argumenteras mycket (dvs. många korta argumentationer i tät följd i detta fall) i några av grupperna. Samtidigt verkar inventeringsstilen vara vanligare i grupperna från teoretiska program – mest vanlig är stilen i grupper med flickor och i könsmässigt blandade grupper.

De grupper vars samtal till stor del ägnas åt inventerande argumentation interagerar på ett sätt som tyder på att de är hemmastadda i samtalsituationen. De visar ett intresse för varandras åsikter och verkar tycka att det är en fullkomlig självklarhet att deras egna åsikter är

viktiga och intressanta. Detta är en tydlig tendens som kan utläsas av i princip alla teoretiska gruppers interaktion. Däremot kan analyserna inte ge stöd för samma attityd i särskilt många av grupperna från praktiska program. Att det finns en variation mellan grupperna på praktiska program visar dock att alla deltagare under rätt betingelser skulle kunna argumentera på ett engagerat sätt.

Svaren på frågorna som rör faktorer för argumentationernas utveckling – i synnerhet de som fokuserar de sociala variablerna – leder till nya frågor. Varför är deltagarna från teoretiska program mer villiga att ge uttryck för sina åsikter än deltagarna på praktiska program? Varför visar deltagarna från praktiska program inte lika öppet ett intresse för varandras åsikter? Varför är det just i grupperna från praktiska program som det uppstår en fåordig interaktion med enkla fråga/svar-sekvenser mellan deltagarna och samtalsledaren? Frågorna speglar en situation som länge varit föremål för diskussion och undersökningar. Trots att det finns ett etablerat intresse för de skillnader som framskymtar i materialet, verkar inte de sociala omständigheter som ger upphov till dem ha förändrats nämnvärt. Denna avhandling kan förhoppningsvis vara ett av många bidrag som fortfarande behövs för att motverka att sociala orättvisor och ojämlikhet upprätthålls.

Summary

The Argumentation of Senior High School Students. On argumentative techniques in group conversations. (Ungdomars argumentation. Om argumentationstekniker i gruppsamtal.)

Argumentation in spoken language is the subject of this thesis. More precisely, the study focusses on the argumentation which arises when 27 different groups of senior high school students discuss music. The discussions take place during group interviews where an adult interviewer is present. The groups have a different gender make-up: ten all-female, ten all-male, and seven mixed groups. Another basic division is between the different study programmes that the students attend. In seventeen of the groups, the students attend theoretical programmes and in ten they attend practical, vocational training programmes. Previous youth research (Bjurström 1993) indicates that the choice of high school study programme and gender are the two most important factors in explaining style hierarchies and style differences among senior high school students. The two kinds of study programmes also represent different socio-economic positions. The parents of the students who attend theoretical programmes might be defined as (upper or) middle class at the same time as the parents of the students who attend practical training programmes more often may be defined as working class (see Ungdomsstyrelsens utredningar 6, 1996).

The data has been recorded and transcribed. It comprises 20 hours of conversation or approximately 205,000 words.

One of the most salient impressions of the argumentations is that they seem to be part of a well-known pattern, where interlocutors invite one another to an exchange of opinions – disagreeing as well as agreeing. Disagreement often seems to be a natural part of the conversations. The interaction in the data has many similarities to the conversations studied by Schiffrin (1984). She identifies argumentation as *sociability*. In her research she makes a connection between the participants' ethnicity and their enthusiasm for arguing. Even if the

participants in my study share neither ethnicity nor nationality or mother tongue with Schiffrin's participants, to some extent they all argue in a similar fashion. Consequently, an animated exchange of opinions seems to be a very widespread way of communicating.

The first chapter of the thesis points out the direction and the aims of the thesis. The overall aim of the thesis is to study argumentation in interaction. This extensive task is limited by two more specific aims. As a first step the study is supposed to give elementary knowledge of the most important language tools which the interlocutors use during argumentation. For this purpose a set of questions is put forward: How do the interlocutors construct argumentation? What arguments (argumentative techniques) are used? In what ways are the arguments used? The answers to these questions constitute a starting point for the latter aims. This aim points out different factors which are important for the progress of an argumentation. Several new questions are asked here: Are there any patterns in the uses of arguments? How do these patterns influence the progression of an argument? Are there any connections between social variables and the argumentations?

The second and third chapters present the methods for finding answers to the questions put forward. Theoretically and methodically the study is primarily conversational analytical (Garfinkel 1967; Sacks, Schegloff & Jefferson 1974), but in a non-orthodox sense. Furthermore an interactional sociolinguistic tradition (Labov & Fanshel 1977; Gumperz 1982a, 1982b; Tannen 1984; Schiffrin 1987) and to some extent argumentation theory (mainly Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971 [1969]) are also utilized.

The answers to the questions in the first aims are discussed in chapters 4 and 5. In these chapters the results of the detailed analyses are presented. The latter aims are treated in chapters 6 and 7.

The Argumentations

My definition of argumentation opens chapter 4. *Argumentation* is defined as interaction where different opinions give rise to spontaneous, dialogical and elaborated disagreement which is expressed in an adjacent relation. In other words, the definition includes interaction where interlocutors express disagreement and someone continues to argue or comments upon the disagreement. As much as almost one third of the words in the data are used during the argumentations. There are 454 argumentations altogether or 17 argumentations per

conversation on average. Furthermore this kind of argumentation can be found in every conversation. Both the high frequency and the fact that every group argues at some point contribute to the impression of argumentation as a well-known everyday form of communication.

Chapter 4 also includes a thorough exposition of the obligatory parts of an argumentation, i.e. the three first turns. These turns are called *thesis 1* (*tes 1, T1*), *thesis 2* (*tes 2, T2*) and *elaboration* (*utveckling, UT*). The first parts constitute what has been labelled a *basic unit* (*basenhet*). Every argumentation contains at least one basic unit but some argumentations develop into as many as six units. Three quarters of the argumentations have only one basic unit. (However, that does not mean that they cannot be extensive).

Furthermore, in chapter 4 I show that the interlocutors mostly disagree on *evaluations* of matters concerning music and *speculations* about music. To some extent the argumentations also concern *facts* about music and *descriptions* of music and listeners. The chapter ends with a discussion of the concept *preference* (see Levinson 1989 [1983]; Pomerantz 1984). There I point out that disagreement in arguing very well might be an accepted and appreciated form of talk with a preferred structure (see also for example Schifffrin 1984; Blimes 1988 and Kotthoff 1993).

In chapter 5 the discussion continues with an analysis of *argumentative techniques*. A technique constitutes a certain way to use arguments (i.e. defence of and support of an opinion). The seven most distinguishable techniques have been studied: *objectional questions* (*frågeformade invändningar*), *annulments* (*ogiltigförklaringar*), *personal attacks* (*personangrepp*), *comparisons* (*jämförelser*), *authority arguments* (*auktoritetsargument*), *specifications/generalisations* (*precisering/generalisering*) and *conditional arguments* (*villkorsargument*). The argumentative techniques which touch upon individuals, i.e. personal attacks and annulments, affect the interaction by causing a strong face-threat. This is principally what distinguishes them from the other techniques during the argumentation. The five other techniques are distinguished by high frequency.

The conditional arguments are the most frequent type and they are used in every conversation. Because of this, they have been studied more thoroughly than any of the other techniques. A conditional argument enables an interlocutor to argue for two positions at the same time. This entails that the technique always offers consensus, though the offer is far from always accepted.

What makes an argument good or strong can only be determined by the context. Although, something which often seems to be of importance is the fact that some of the argumentative techniques – comparisons, authority arguments, specifications and complex conditional arguments – transfer an argumentation to a detailed discussion. In contrast, generalisations and short conditional arguments keep the arguments on a general level.

The study does not only show that the participants argue a lot, it also clearly indicates that they are very skilled at arguing and that they make use of several argumentative techniques to reach their goals.

The Development of the Argumentations

Three factors are of great importance for the progress of an argumentation. Firstly the groups' and interlocutors' argumentative styles have turned out to be crucial, secondly the relationships between the interlocutors influences the argumentations, and thirdly there is a covariation between the social variables (gender and study programme) and the way in which the participants argue.

In chapter 6 the two most distinct styles are presented: *the point style* and *the inventory style*. In groups where the point style dominates, argumentative techniques that keep the argumentation on a general level are typically used. The arguments are short and direct, and they are only modified to a limited extent. The interlocutors rarely diverge from the topics that they are expected to discuss. This style makes the argumentations concise and intense. Short conditional arguments, personal attacks, objectional questions and annulments are frequently-used techniques, which might give the impression that the disagreements are highly face threatening. However, the participants accept each other's arguments and opinions quickly. This strengthens the solidarity between the participants and leads to the fact that consensus is obtained at an early state of the arguing. In some of the conversations many short argumentations of this kind follow closely after each other.

In contrast, the inventory style makes the argumentations protracted and detailed. The interlocutors in the groups who argue using this style, investigate the disagreement jointly. They explain and modify the circumstances for their opinions and use comparisons, specifications, authority arguments and complex conditional arguments. Associations and diversions from the topic are very frequent. Consensus is reached

either when the interlocutors find a detail in the argumentation that they can all agree upon, or when the discussion is transferred to an uncontroversial topic. The solidarity in the group is strengthened both by the joint investigation and the co-constructed frame of references. Even if the disagreement has ended, the exchange of opinions may continue for quite some time. Sometimes the argumentations are so long and detailed that it is difficult to discover the controversy at all.

The most frequent pattern is that both styles are used to a certain degree in the conversations, but one of them might be predominant. Something that causes complex argumentation is the fact that both styles are used but by different interlocutors. In these cases, the disagreement may concern the topic as well as the way in which someone argues.

Moreover, the relationships between the interlocutors may deepen an already established argument. This may also be the only cause of a disagreement. For example alliances are built between interlocutors, usually two. The interlocutors within the alliance share the same opinions, use the same types of argumentative techniques and often co-construct utterances. At the same time as the interlocutors within an alliance show solidarity with each other, a distance is created towards the other interlocutors. The tension between solidarity and distance makes the disagreements and arguments more complex, especially if an alliance is maintained during extensive periods of the conversation. Something that also makes the argumentations complex is an overt antagonism between some of the interlocutors. In such cases two interlocutors may oppose each other, or several interlocutors may oppose one of the participants in the group.

However, if the interlocutors accept one another's opinions and differences in argumentative styles, the face threats are diminished and the potential for serious conflicts is decreased.

Chapters 4, 5 and 6 paint the picture of very industrious and engaged argumentation in the data. This is however not entirely true for every conversation. The last factor shows that, even if most of the interlocutors appreciate the situation, there are great differences between the groups. In chapter 7 the social variables 'gender' and 'study programme' are discussed. As mentioned above, the study programmes represent different socio-economic positions. The students who attend theoretical study programmes have a clear link to middle- or upper class situations while the practical, vocational training programmes are connected to lower middle class or working class situations.

In the beginning of chapter 7 the data is compared to the social variables. The groups are studied in relation to the variables that they represent: for example girls who attend theoretical study programmes. Subsequently the groups are studied separately in relation to how much they argue and talk. These two quantitative analyses clearly suggest that the participants who attend theoretical study programmes both argue and talk more during the recording in general, than the participants who attend practical programmes do. In addition it is only "theoretical" participants who argue and talk to an extreme extent. At the same time it is only "practical" participants who hardly argue (or talk) at all. The interaction of these "practical" participants evokes an interpretation of them as distanced and uninterested in communicating during the recording.

Regarding the variable 'gender', it is much more difficult to generalise. Nevertheless one may easily establish the fact that it is mainly the male groups that interact in an extreme way. The boys argue the most as well as the least. With a few exceptions the female groups are concentrated close to the average numbers of argumentations and words. When compared, the boys and the girls still display striking similarities in their argumentative patterns in general. Their frequencies are at some points practically identical.

The argumentative styles are also interesting to view in relation to the social variables. It is mostly the "practical" groups that use the point style. In some of those groups the interlocutors argue frequently, but their arguments are short. At the same time the inventory style is more frequent in the "theoretical groups", particularly in the female groups and in the mixed groups.

In the groups where the argumentations occupy a great part of the conversation, the interaction indicates that the interlocutors are comfortable with the situation. They show an interest in each other's opinions and seem to think that it goes without saying that their own opinions are important. This is a clear tendency that can be observed in virtually every "theoretical" group but only in a few of the "practical" groups. The fact that there is a difference between the practical groups does indicate that most participants would argue in the same enthusiastic manner if only the conditions of the interview situation were accepted.

The answers to the questions presented in the aims, especially those concerning social variables, give rise to new questions: why are the "theoretical" participants more willing to express their opinions during the recordings? Why do the "practical" participants not show the same

interest toward one another's opinions? Why is it in the "practical" groups that the participants interact with simple question/answer structures? The questions mirror a situation that has been a subject of discussion and research for many years. Despite the fact that there is an established interest in the distinguishable differences, the social circumstances that cause them do not seem to have changed to any appreciable extent. Hopefully, this thesis will be one of many contributions that are still required to counteract social inequity.

Litteraturförteckning

- Abelin, Åsa, Jonas Löfström & Erland Gadelii 1981. *Om modalitet i talspråk*. Rapporter från Språkdata. Göteborg.
- Adelswärd, Viveka 1989. Laughter and Dialogue: The Social Significance of Laughter in Institutional Discourse. I: *Nordic Journal of Linguistics*, 12:2. S. 107–136.
- Adelswärd, Viveka 1992. Kommunikativa stildrag – om tystnad och turtagande, skrattande och frågande. I: Strömqvist, Siv (utg.), *Tal och samtal*. Lund. S. 127–149.
- Adelswärd, Viveka 1998. Skrattets funktion i gruppsamtal – några tankar. I: Lehti-Eklund, Hanna; Merete Mazzarella & Mirja Saari (red.), *Samtalsstudier* B:19. Helsingfors. S. 11–20.
- Aijmer, Karin 1977. Partiklarna *ju* och *väl*. I: *Nysvenska studier* 57. S. 205–215.
- Allwood, Jens, Lars-Gunnar Andersson & Östen Dahl 1977. *Logic in Linguistics*. Cambridge.
- Andersson, Björn 2002. *Öppna rum: om ungdomarna, staden och det offentliga livet*. Göteborg.
- Andersson, Lars-Gunnar 1975. Talaktsadverbial. I: *Nysvenska studier* 55-56. Uppsala. S. 25–46.
- Andersson, Lars-Gunnar 1996. "Gymnasisters språk och musikvärldar", projektansökan insänd till FRN/HSFR 1996.
- Andersson, Lars-Gunnar 2000. *Vi säger så*. Stockholm.
- Androusooulos, Jannis & Arno Scholz 1998. (red.), *Jugendsprache – langue des jeunes – youth language*. Frankfurt am Main.
- Antaki, Charles 1994. *Explaining and Arguing. The Social Organization of Accounts*. London.
- Antaki, Charles & Sue Widdicombe 1998. (eds.), *Identities in Talk*. London.
- Aristoteles. *Första analytikerna = Aristotle in twenty-three volumes. The Categories; On Interpretation*. 1983. Cambridge, Mass., London.
- Aristoteles. *Retorik (Ret.) = On Rhetoric. A Theory of Civic Discourse* 1991. New York.

- Aristoteles. *Topikerna* (Top.) = *Aristotle Topics. Books I and VIII* 1997. Oxford.
- Aronsson, Karin 1991. Pediatriska samtal och social distans. En kritisk diskussion av Brown & Levinsons samtalsmodell. I: *Socialmedicinsk tidskrift* 9/10. S. 438–446.
- Atkinson, Maxwell & John Heritage 1996 [1984]. (eds.), *Structures of Social Action, Studies in Conversation Analysis*. Cambridge.
- Austin, John L. 1997 [1962]. (Urmson, James O. & Marina Sbisa, eds.) *How to do things with words*. Cambridge.
- Back, Les 1991. *Youth, racism and ethnicity in south London*. London.
- Benoit, Pamela J. 1992. The Use of Argument by Preschool Children: the Emergent Production of Rules for Winning Arguments. I: Benoit, William L., Dale Hample & Pamela J. Benoit (eds.), *Readings in argumentation*, PDA 11. S. 711–735.
- Bernstein, Basil 1971. *Class, codes and control* 1. London.
- Bereiter, Carl 1974 [1966]. Tidig kompenserande undervisning på en icke-psykologisk basis. I: Loman, Bengt (red.), *Barnspråk i klass-samhälle*. Lund. S. 179–187.
- Bilmes, Jack 1988. The concept of preference in conversation analysis. I: *Language in society* 17. S. 161–181.
- Bjurström, Erling 1993. *Spelar rocken någon roll? Ungdomsrådets utredningar* 2. Stockholm.
- Bjurström, Erling 1997. *Högt & lågt. Smak och stil i ungdomskulturen*. Umeå.
- Brown, Penelope & Stephen Levinson 1987. *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge.
- Bruce, Gösta 1998. *Allmän och svensk prosodi*. Praktisk lingvistik 16. Lund.
- Cassirer, Peter 1993 [1986]. *Stilistik & stilanalys*. Stockholm.
- Coates, Jennifer 1996. *Women Talk. Conversation between Women Friends*. Oxford.
- Coulter, Jeff 1990. Elementary properties of argument sequences. I: Psathas, George (ed.), *Interaction Competence*. Lanham. S. 181–203.
- Coulthard, Malcolm 1974 [1969]. En diskussion om begränsade och utvecklade koder. I: Loman, Bengt (red.), *Barnspråk i klassamhälle*. Lund. S. 76–87.
- van Dijk, Teun A. 1985. *Handbook of Discourse Analysis*. Amsterdam.

- Drew, Paul 1998. An exercise in the comparative analysis of talk-in-interaction in different (institutional) settings: the case of formulation. I: Lehti-Eklund, Hanna; Merete Mazzarella & Mirja Saari (red.), *Samtalsstudier*. Helsingfors.
- Dubois, Sylvie & Barbara Horvath 1992. Interviewer's linguistic production and its effect on speaker's descriptive style. I: *Language and Variation Change* 4. S. 125–135.
- Eckert, Penelope 1988. Adolescent social structure and the spread of linguistic change. *Language in Society* 17. S. 183–207.
- Eckert, Penelope 1989. *Jocks and Burnouts: Social categories and Identity in the High School*. New York.
- Eckert, Penelope 1997. Why ethnography? I: Kotsinas, Ulla-Britt; Anna-Brita Stenström & Anna-Malin Karlsson (utg.), *Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium*. Stockholm. S. 52–62.
- Eder, Donna 1990. Serious and playful disputes: variation in conflict talk among female adolescents. I: Grimshaw, Allen D. (ed.), *Conflict talk. Sociolinguistic investigations of arguments in conversations*. Cambridge. S. 67–84.
- Edwards, Derek 1998. The Relevant Thing about Her: Social Identity Categories in Use. I: Antaki, Charles & Sue Widdicombe (eds.), *Identities in Talk*. London. S. 15–33.
- van Eemeren, Frans H. 1993. *Reconstructing argumentative discourse*. Studies in rhetoric and communication. Tuscaloosa.
- van Eemeren, Frans H. & Rob Grootendorst 1992. *Argumentation, communication, and fallacies: a pragma-dialectical perspective*. Hillsdale.
- van Eemeren, Frans H.; Rob Grootendorst & Francisca Snoeck Henkemans 1996. *Fundamentals of Argumentation Theory. A Handbook of Historical Backgrounds and Contemporary Developments*. Mahwah.
- Einarsson, Jan & Tor G. Hultman 1984. *Godmorgon pojkar och flickor: om språk och kön i skolan*. Malmö.
- Eriksson, Mats 1992. *Ett fall av grammatikalisering i modern svenska: ba i ungdomars talspråk*. (SoLID nr 1, FUMS Rapport nr 166.) Uppsala.
- Eriksson, Mats. 1995. Berättande och konflikt i ungdomars samtal: en analys. I: *Folkmålsstudier* 36. S. 139–147.
- Eriksson, Mats 1997. *Ungdomars berättande. En studie i struktur och interaktion*. Uppsala.

- Fornäs, Johan et al. 1994a. *Ungdomskultur i Sverige: Modernitet, kön, stil, sfärer. FUS-rapport nr 6*. Stockholm.
- Fornäs, Johan et al. 1994b. *Forskningsprogrammet Ungdomskultur i Sverige*. Slutrapport. Stockholm.
- Frege, Gottlob 1977. *Logical investigations*. Oxford.
- Fremer, Maria 1999. *Du som generisk referens i samtal*. I: *Svenskans beskrivning* 23. Göteborg. S. 116–124.
- Fremer, Maria 2000. The generic use of Swedish 2nd singular DU. *Poster vid 7th International Pragmatics Conference*, 9–14 July 2000.
- Frith, Simon 1984. *The sociology of youth*. Ormskirk.
- Garfinkel, Harold 1967. *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs.
- Garfinkel, Harold 1970. On formal structures of practical actions. I: McKinney John C. & Edward A. Tiryakian (eds.), *Theoretical sociology*. New York.
- Georgakapoulou, Alexandra & Mariana Patrona 2000. Disagreements in television discussions: How small can screen arguments be? I: *Pragmatics* 10:3. S. 323–338.
- Giles, Howard 1973. Accent mobility: a model and some data. *Anthropological Linguistics* 15. S. 87–105.
- Goffman, Erving 1955. On face work. *Psychiatry* 18. S. 213–231.
- Goffman, Erving 1978 [1959]. *The Presentation of Self in Everyday Life*. Harmondsworth.
- Goffman, Erving 1967. *Interactional Ritual. Essays on Face-to-Face Behaviour*. New York.
- Goffman, Erving 1981. *Forms of talk*. Oxford.
- Goodwin, Charles & Marjorie H. Goodwin 1990. Interstitial argument. I: Grimshaw, Allen D. (ed.), *Conflict talk. Sociolinguistic investigations of arguments in conversations*. Cambridge. S. 85–117.
- Goodwin, Marjorie H. 1990. *He-said-she-said: Talk as Social Organization among Black Children*. Bloomington, Indianapolis.
- Green-Vänttinen, Maria 1998. Ifyllnad i samtal. I: Lehti-Eklund, Hanna; Merete Mazzarella & Mirja Saari (red.), *Samtalsstudier* B:19. Helsingfors. S. 71–80.
- Green-Vänttinen, Maria 2001. *Lyssnaren i fokus. En samtalsanalytisk studie i uppbackningar*. Helsingfors.
- Grice, H. Paul 1975. Logic and Conversation. I: Cole, Peter & Jerry L. Morgan (eds.), *Syntax & Semantics* 3. *Speech Acts*. S. 41–58.
- Grimshaw, Allen D. 1990. (ed.). *Conflict talk. Sociolinguistic investigations of arguments in conversations*. Cambridge.

- Gruber, Helmut 1998. Disagreeing: Sequential placement and internal structure of disagreements in conflict episodes. *Text* 18 (4). S. 467–503.
- Guldbæk-Ahvo, Karin 1999. Brug af direkte anførsel i unge danskeres hverdags samtaler. I: Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange (red.), *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*. (Nord 1999:30.). Köpenhamn. S. 123–131.
- Gumperz, John J. 1982a. *Discourse Strategies*. Cambridge.
- Gumperz, John J. 1982b. *Language and social identity*. Cambridge.
- Gunnarsdotter Grönberg, Anna 1999. Språk, identitet och livsstil bland ungdomar i en svensk småstad. I: Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange (red.), *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*. (Nord 1999:30.). Köpenhamn. S. 71–86.
- Gunnarsdotter Grönberg, Anna 2002. Ungdomar + dialekt = sant? I: Drange, Eli-Marie, Ulla-Britt Kotsinas & Anna-Brita Stenström (red.), *Jallaspråk, slanguage og annet ungdomsspråk i Norden*. Kristiansand. S. 73–91.
- Hall, Stuart & Tony Jefferson (eds.) 1982 [1976]. *Resistance through rituals. Youth subcultures in post-war Britain*. London.
- Helga Hilmisdóttir & Camilla Wide 1999. *ska* – en mångfunktionell diskurspartikel i isländskt ungdomsspråk. I: Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange (red.), *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*. (Nord 1999:30.). Köpenhamn. S. 101–120.
- Helling, Erika 1995. Frågan om strategi i argumentativa sekvenser, *Svenskans beskrivning* 21. S. 131–140.
- Heritage, John 1988. Explanations as accounts: a conversation analytic perspective. I: Antaki, Charles (ed.), *Analysing everyday explanation: a casebook of methods*. London. S. 127–144.
- Heritage, John 1989. Remarks on the methodology of conversation analysis. I: Roger, Derek & Peter Bull (eds.), *Conversation: an interdisciplinary perspective*. Clevedon. S. 238–258.
- Hewitt, Roger 1986. *White talk, black talk*. Cambridge.
- Holmberg, Per 2002. *Emotiv betydelse och evaluering i text*. Göteborg.
- Ilie, Cornelia 1994. *What else can I tell you?: A pragmatic study of English rhetorical questions as discursive and argumentative acts*. Stockholm.
- Jefferson, Gail, 1990. List-Construction as a Task and Resource. I: Psathas, George (ed.), *Interaction Competence*. Lanham. S. 63–92.

- Johansson, Thomas; Ove Sernhede & Mats Trondman 1999. (red.). *Samtidskultur. Karaoke, karnevaler och kulturella koder*. Nora.
- Jørgensen Charlotte, Christian Kock & Lone Rørbech 1994. *Retorik der flytter stemmer*. Köpenhamn.
- Kangasharju, Helena 1998. *Alignment in Disagreement: Building Alliances in Multiperson Interaction* (manuskriptversion). Helsingfors.
- Karlsson, Anna-Malin 1998. 'Genre' instead of 'variety'? Suggestions for a different understanding of young (and middle aged) verbal interaction. I: Androutsopoulos, Jannis K. & Arno Scholz (red.), *Jugendsprache – langue des jeunes – youth language*. Frankfurt am Main. S. 259–280.
- Karlsson, Susanna 2000. *Modalitet i ungdomars talspråk. En undersökning av verben kunna, tycka och veta och deras modaliserande funktion*. Opublicerad uppsats, Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. Göteborg.
- Karlsson, Susanna, under arbete. *Modalitet i talspråk*.
- Kerswill, Paul & Anne Williams 1997. Investigating social and linguistic identity in three British schools. I: Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Anna-Malin Karlsson (utg.), *Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium*. Stockholm. S. 159–176.
- Korolija, Natasha 1998. *Episodes in talk: Constructing coherence in multiparty conversation*. Linköping.
- Kotsinas, Ulla-Britt 1996 [1994]. *Ungdomsspråk. (Ord och stil 25.)* Uppsala.
- Kotsinas, Ulla-Britt 2000. Språkkontakt och slangspråk i Stockholm. I: Stenström, Anna-Brita, Ulla-Britt Kotsinas & Eli-Marie Drange (red.), *Ungdommers språkmöter*. Köpenhamn. S. 19–87.
- Kotsinas, Ulla-Britt 2002. Engelska ord i nordisk slang. I: Drange, Eli-Marie, Ulla-Britt Kotsinas & Anna-Brita Stenström (red.), *Jallaspråk, slanguage og annet ungdomsspråk i Norden*. Kristiansand. S. 37–61.
- Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Anna-Malin Karlsson 1997. (utg.). *Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium*. Stockholm.
- Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange 1999. (red.). *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*. (Nord 1999:30.). Köpenhamn.

- Kotthoff, Helga 1993. Disagreement and concession in disputes: On the context sensitivity of preference structures. I: *Language in Society* 22. S. 193–216.
- Kotthoff, Helga 1995. Verbal Duelling in Caucasian Georgia. I: Quasthoff, Uta M. (ed.), *Aspects of Oral Communication*. Berlin, New York.
- Kvale, Steinar 1996. *Interviews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, California.
- Labov, William 1972a. *Language in the inner city: studies in Black English Vernacular*. Philadelphia.
- Labov, William 1972b. *Sociolinguistic patterns*. Oxford.
- Labov, William & David Fanshel 1977. *Therapeutic Discourse: Psycho-therapy as conversation*. New York.
- Landqvist, Håkan 2001. *Råd och ruelle. Moral och samtalsstrategier i Giftinformationscentralens telefonrådgivning*. Uppsala.
- Levinson, Stephen 1989 [1983]. *Pragmatics*, Cambridge.
- Lilliestam, Lars 2001. "En dödsmetall-hardcore-hårdrocksgrej, det är jättesvårt att förklara". *Göteborgska gymnasister tänker och talar om musik*. Göteborg.
- Lindström, Anna 1999. *Language as social action. Grammar, prosody, and interaction in Swedish conversation*. Uppsala.
- Lindström, Jan 2002. *Från satsschema till turschema? Förfäkt i fokus*. <www.nordiska.uu.se/samtal/publikationer.html> Manus 2002-01-31.
- Linell, Per 1998. *Approaching dialogue. Talk, interaction and dialogical perspectives*. Amsterdam.
- Linell, Per 2002. *En dialogisk grammatik? – till frågan om samtalspråkets byggstenar*. <www.nordiska.uu.se/samtal/publikationer.html> Manus 2002-02-26.
- Linell, Per & Lennart Gustavsson 1987. *Initiativ och respons. Om dialogens dynamik, dominans och koherens*. Linköping.
- Loman, Bengt 1974. Basil Bernsteins språketeori i tvärvetenskaplig belysning. I: Loman, Bengt (red.), *Barnspråk i klassamhälle*. Lund. S. 7–25.
- Londen, Anne-Marie 1993. Svenska samtal i Helsingfors. Presentation av ett pågående projekt. I: *Svenskan i Finland* 3. Jyväskylä. S. 133–156.
- Londen, Anne-Marie 1995. Samtalsforskning – en introduktion. I: *Folkmålsstudier* 36. Helsingfors. S. 11–52.

- Londen, Anne-Marie 2002. *Om turinledning och turavslutning: partiklar och konnektorer*.
<www.nordiska.uu.se/samtal/publikationer.html>. Manus 2002-06-01.
- Londen, Anne-Marie; Hanna Lehti-Eklund & Maria Green-Väntinen 1991. De ha nog vimla hit å dit liksom i live. Strukturella drag och individuella röster i ett radiosamtal. I: *Språk och Stil* 1. S. 7–88.
- Lyons, John 1994 [1977]. *Semantics*. 2. Cambridge.
- Myers, Greg 1998. Displaying opinions. Topics and disagreement in focus groups. I: *Language in Society* 27. S. 85–111.
- Maynard, Douglas 1985. How children start arguments. I: *Language in Society* 14. S. 1–29.
- Maynard, Douglas 1986. Offering and soliciting collaboration in multi-party disputes among children (and other humans), *Human studies* 9. S. 261–285.
- McRobbie, Angela 1982 [1976]. Girls and Subcultures. I: Hall, Stuart & Tony Jefferson (eds.), *Resistance through rituals. Youth subcultures in post-war Britain*. London.
- McRobbie, Angela 1991. *Feminism and Youth Culture*. London.
- Muntigl, Peter & William Turnbull 1998. Conversational structure and facework in arguing. I: *Journal of Pragmatics* 29. S. 225–256.
- Nilsson, Jenny 2000. *Interjektioners funktion. En studie av interjektioners funktion i samtal*, Meddelande från Institutionen för Svenska Språket (MISS) nr. 30. Göteborg.
- Nilsson, Jenny 2001. *Det talade språkets konjunktioner*. Meddelande från Institutionen för Svenska Språket (MISS) nr. 34. Göteborg.
- Nilsson, Jenny 2002. t-avledda adjektiv som förstärkande gradadverb. I: Malmgren, Sven-Göran, Kerstin Norén & Mall Ståhlhammar (red.), *Meddelande från Institutionen för Svenska Språket (MISS) nr. 39*. Göteborg.
- Nordberg, Bengt 1985. Om ungdomlig samtalsstil. Några preliminära iakttagelser. I: *Nysvenska studier* 64. S. 5–27.
- Nordenstam, Kerstin 1994. *Korpus Gruppsam: materialpresentation*. Meddelande från Institutionen för Svenska Språket (MISS) 4. Göteborg.
- Nordenstam, Kerstin & Ingrid Wallin 2002. *Osynliga flickor – synliga pojkar. Om ungdomar med svenska som andraspråk*. Lund.
- Norrby, Catrin 1996. *Samtalsanalys. Så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund.

- Norrby, Catrin 1997. Hur länge är man ungdom – språkligt sett? I: Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Karlsson, Anna-Malin (utg.), *Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium*. Stockholm. S. 213–222.
- Norrby, Catrin 1998. *Vardagligt berättande. Form, funktion och förekomst*. Göteborg.
- Norrby, Catrin 2000. Youth speech, youth identities, and music worlds in Sweden: Four high-school girls describe music. I: *Text* 20 (4). S. 569–602.
- Norrby, Catrin & Karolina Wirdenäs 1998. The Language and Music Worlds of High School Students. I: Scheuer, Jann & Inge-Lise Pedersen (red.), *Sprog, køn – og kommunikation*. Rapport fra 3. Nordiske konference om Sprog og Køn. Köpenhamn. S. 155–163.
- Norrby, Catrin & Karolina Wirdenäs 1999. Roller i samtal. I: *Svenskans beskrivning* 23. Lund. S. 293–302.
- Norrby, Catrin & Karolina Wirdenäs (kommande). Swedish youth discourse: on performing relevant selves in interaction. I: Androutsopoulos, Jannis & Alexandra Georgakopoulou (eds.), *Discourse Constructions of Youth Identities*. Amsterdam.
- O'Donnel, Katherine 1990. Difference and dominance: how labor and management talk conflict. I: Grimshaw, Allen D. (ed.), *Conflict talk. Sociolinguistic investigations of arguments in conversations*. Cambridge. S. 210–240.
- Opsahl, Toril 2002. Bare i norsk ungdomsspråk. I: Drange, Eli-Marie, Ulla-Britt Kotsinas & Anna-Brita Stenström (red.), *Jallaspråk, slanguage og annet ungdomsspråk i Norden*. Kristiansand. S. 63–71.
- Perelman, Chaïm & Lucie Olbrechts-Tyteca 1958. *La Nouvelle Rhétorique: Traité de l'Argumentation*. Paris.
- Perelman, Chaïm & Lucie Olbrechts-Tyteca 1971 [1969]. *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. London.
- Pomerantz, Anita 1984. Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/dispreferred turn shapes. I: Atkinson, Maxwell & John Heritage (eds.), *Structures of Social Action, Studies in Conversation Analysis*. Cambridge. S. 57–101.
- Quist, Pia 1999. Unge, identitet og sprog. I: Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange (utg.), *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*. (Nord 1999:30.). Köpenhamn. S. 23–38.
- Rampton, Ben 1995. *Crossing: language and ethnicity among adolescents*. London.

- Rampton, Ben 1997. Sociolinguistics, cultural studies and new ethnicities in interaction. I: Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Anna-Malin Karlsson (utg.), *Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium*. Stockholm. S. 63–81.
- van Rees, Agnes M. 1994. Analysing and evaluationg small-group decision-making discussions. I: van Eemeren, Frans H. & and Rob Grootendorst (eds.), *Studies in Pragma-Dialectics. Sic Sat Series in Argumentation and Communication* 4. Amsterdam. S. 149–160.
- Reimers, Eva 1995. *Dopet som kult och kultur. Bilder av dopet i dopsamtal och föräldraintervjuer*. Linköping.
- Rydstedt, Rudolf 1993. *Retorik*. Lund.
- Saari, Mirja 1984. Några pragmatiska partiklar i svenskt talspråk. I: Huldén, Lars (red.), *Festskrift till Åke Granlund* 28.4. 1984. (*Studier i nordisk filologi* 65.) Helsingfors. S. 213–221.
- Sacks, Harvey 1996 [1984]. Notes om methodology. I: Atkinson, Maxwell & John Heritage (eds.), *Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*. Cambridge. S. 21–27.
- Sacks, Harvey 1992. *Lectures on Conversation. Edited by Gail Jefferson with a foreword by Emanuel A. Schegloff*. Oxford.
- Sacks, Harvey; Emanuel A. Schegloff & Gail Jefferson. 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. I: *Language* 50. S. 696–735.
- Sahlström, Fritjof 1999. *Up the Hill Backwards. On interactional Constraints and Affordances for Equity-Constitution in the Classrooms of Swedish Comprehensive School*. Uppsala.
- Schegloff, Emanuel A. 1996. Turn organization: One intersection of grammar and interaction. I: Ochs, Elinor, Emanuel A. Schegloff & Sandra A. Thompson (eds.), *Interaction and grammar*. New York. S. 52–133.
- Schegloff, Emanuel A. 2002. Overlapping talk and the organization of turntaking for conversation. I: *Language in Society* 29. S. 1–63.
- Schegloff, Emanuel A. & Harvey Sacks 1978. Opening up closings. I: *Semiotica* 8. S. 289–327.
- Schegloff, Emanuel A., Gail Jefferson & Harvey Sacks 1977. The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. *Language* 53. S. 361–382.
- Schiffrin, Deborah 1984. Jewish argument as sociability. *Language in Society* 13. S. 311–335.
- Schiffrin, Deborah 1985. Everyday Argument: The Organization of Diversity in Talk. I: van Dijk, Teun A., *Handbook of Discourse Analysis*, vol 4. Amsterdam. S. 35–46.

- Schiffrin, Deborah 1987. *Discourse markers*. Cambridge.
- Schiffrin, Deborah 1990. The Management of a co-operative self during argument: the role of opinions and stories. I: Grimshaw, Allen D. (ed.), *Conflict talk. Sociolinguistic investigations of arguments in conversations*. Cambridge. S. 241–259.
- Schiffrin, Deborah 1994. *Approaches to Discourse*. Oxford.
- Searle, John. R. 1997 [1969]. *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge.
- Sernhede, Ove 1996. *Ungdomskulturen och de Andra. Sex essäer om ungdom, identitet och modernitet*. Göteborg.
- Sernhede, Ove & Johan Hedenström 2002. *AlienNation is my nation: hiphop och unga mäns utanförskap i Det nya Sverige*. Stockholm.
- Sigrell, Anders 1999. *Att övertyga mellan raderna: en retorisk studie om underförstådda inslag i modern politisk argumentation*. Umeå.
- Svennevig, Jan 1999. *Getting acquainted in conversation: a study of initial interactions*. Amsterdam.
- Tannen, Deborah 1984. *Conversational Style: Analyzing talk among friends*. Norwood.
- Taylor, Talbot J. & Deborah Cameron 1987. *Analysing conversation: rules and units in the structure of talk*. (Language & communication library.) Oxford.
- Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm.
- Thelander, Mats 1979. *Språkliga variationsmodeller tillämpade på nutida Bursträsktal*. Del 1 och 2. Uppsala.
- Tholander, Michael 2002. *Doing morality in school. Teasing, gossip and subteaching as collaborative action*. Linköping.
- Tholander, Michael & Karin Aronsson 2002. Teasing as a serious business: Collaborative staging and response work. I: Tholander, Michael, *Doing morality in school. Teasing, gossip and subteaching as collaborative action*. Linköping.
- Toulmin, Stephen 1969. *The Uses of Argument*. Cambridge.
- Trondman, Mats 1999. *Kultursociologi i praktiken*. Lund.
- Trudgill, Peter 1983. *On Dialect. Social and Geographical perspectives*. Oxford.
- Tsui, Amy B. M. 1989. Beyond the adjacency pair. I: *Language in Society* 18. S. 545–564.
- Ungdomsstyrelsens utredningar 6, del 1 1996. *Krokig väg till vuxen. En kartläggning av ungdomars livsvillkor*. Stockholm.
- Vuchinich, Samuel 1984. Sequencing and Social Structure in Family Conflict. I: *Social Psychology Quarterly*, vol. 47, nr 3. S. 217–234.

- Vuchinich, Samuel 1990. The sequential organisation of closing in verbal family conflict. I: Grimshaw, Allen D. (ed.), *Conflict talk. Sociolinguistic investigations of arguments in conversations*. Cambridge. S. 118–138.
- Wallgren Hemlin, Barbro 1997. *Att övertyga från predikstolen: en retorisk studie av 45 predikningar hållna den 17:e söndagen efter trefaldighet 1990*. Nora.
- Wibeck, Viktoria 2000. *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund.
- Widdicombe, Sue 1998. Identity as an Analysts' and a Participants' Resource. I: Antaki, Charles & Sue Widdicombe (eds.), *Identities in Talk*. London. S. 52–70.
- Wiksten Folkeryd, Jenny 1998. The Acquisition of Genres: Some findings from an investigation of children's argumentation in Swedish families. *RUUL* 33. S. 89–122.
- Wiksten Folkeryd Jenny & Caroline Liberg 1998. Argumentation in early childhood. I: *Proceedings of the seventh nordic child language symposium*. S. 69–73.
- Willis, Paul 1977. *Learning to Labour*. Farnborough.
- Winter, Joanne & Catrin Norrby 2000. Set marking tags 'and stuff'. I: Proceedings of the 1999 Conference of the Australian Linguistic Society. <www.arts.uwa.edu.au/LingWWW/als99/proceedings.html> 2000-06-02.
- Wirdenäs, Karolina 1997. *Gräl och diskussion i vardagssamtal*. Meddelanden från Institutionen för svenska språket (MISS) 20. Göteborg. Göteborgs universitet.
- Wirdenäs, Karolina 1998. Kickers och mormorstanter. Om göteborgsgymnasisters ord för gruppidentiteter. I: *Vad menar dom egentligen? Humanistdag-boken*, nr 10. Göteborg. S. 335–345.
- Wirdenäs, Karolina 1999. *Diskurspartiklar i göteborgsungdomars samtal*. I: Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange (red.), *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverks-møte*. (Nord 1999:30.). Köpenhamn. S. 87–100.
- Wirdenäs, Karolina & Catrin Norrby 2002. En diskursmarkör i vardande? Lite om lite. *Språk och Stil* 11. S. 211–234.
- Zimmerman, Don H. 1998. Identity, Context and Interaction. I: Antaki, Charles & Sue Widdicombe (eds.), *Identities in Talk*. London. S. 87–106.
- Åbrink, Håkan 1998. *Gomorrön, Stockholm: radioprät som stil, genre och samtal med lyssnaren*. Tampere.

Appendix

Appendix 1

Frågeformulär som används vid materialinsamlingen:

Gymnasisters språk- och musikvärldar
Musikhögskolan, avdelningen för musikvetenskap¹
Institutionen för svenska språket

Namn:

Adress:

Tel.nr:

Favoritmusik?

Spelar du eller sjunger själv?

- Vad kallar du musiken?
- Vad tycker du om musiken? Varför?
- Vem/vilka lyssnar på den här typen av musik?
- När lyssnar man på musiken?
- Hur skulle du beskriva musiken för dina kompisar?

1²

2 osv.

¹ Observera att Institutionen för musik- och filmvetenskap vid tiden för inspelandet fortfarande hette Avdelningen för musikvetenskap.

² I detta utrymme finns det plats för deltagarnas kortfattade stödord.

Appendix 2

Grupp 1

Deltagare	Ord	Yttrande
MM1	1 226	124
MM2	3 161	210
MM3	1 513	208
X	32	23
S	822	133
Ljud	54	1
Total	6 808	699

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 2

Deltagare	Ord	Yttrande
MK1	1 146	169
MK2	1 627	201
MK3	2 645	205
MK4	2 076	205
X	81	67
S	604	69
LJUD	81	1
Total	8 260	917

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 3

Deltagare	Ord	Yttrande
MK5	3 247	285
MK6	3 646	327
MM5	1 621	179
MM6	1 778	146
X	61	25
S	930	148
LJUD	119	1
Total	11 402	1 111

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 4

Deltagare	Ord	Yttrande
HK1	1 667	178
HK2	972	129
HM1	3 256	237
HM2	593	113
X	8	7
S	1 447	186
LJUD	107	1
Total	8 050	851

Transkriberat av: Emma Sköldberg

Grupp 5

Deltagare	Ord	Yttrande
HK3	2 969	349
HK4	2 809	311
HK5	2 180	376
HK6	968	184
X	218	111
S	754	116
LJUD	62	1
Total	9 960	1 448

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 6

Deltagare	Ord	Yttrande
S	813	102
HM3	3 461	312
HM4	1 645	166
HM5	1 265	230
HM6	491	97
X	72	44
LJUD	136	1
Total	7 883	952

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 7

Deltagare	Ord	Yttrande
BM1	2 521	181
BM2	2 274	293
BM3	1 713	189
BM4	509	40
X	195	128
S	1 348	215
LJUD	114	4
Total	8 674	1 050

Transkriberat av: Catrin Norrby

Grupp 8

Deltagare	Ord	Yttrande
BK1	560	64
BK2	1 332	151
BK3	2 747	217
BK4	1 450	115
BK5	528	51
X	303	171
S	1 156	151
LJUD	75	1
Total	8 151	921

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 9

Deltagare	Ord	Yttrande
BK6	3 588	227
BK7	2 156	207
BK8	838	102
BK9	863	78
BK10	281	47
X	294	197
S	1 232	176
LJUD	82	2
Total	9 334	1 036

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 10

Deltagare	Ord	Yttrande
EK1	2 191	254
EK2	2 116	310
EK3	2 716	298
EK4	1 498	186
X	286	206
S	1 097	196
LJUD	28	1
Total	9 932	1 451

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 11

Deltagare	Ord	Yttrande
EK5	1 486	243
EK6	1 244	215
EM1	2 436	326
EM2	2 559	194
X	90	18
S	922	162
LJUD	46	1
Total	8 783	1 069

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 12

Deltagare	Ord	Yttrande
EM3	1 209	199
EM4	1 624	187
EM5	1 812	220
EM6	380	77
EM7	179	44
X	89	52
S	1 301	163
LJUD	199	3
Total	6 793	945

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 13

Deltagare	Ord	Yttrande
FM1	377	65
FM2	535	101
FM3	330	70
FM4	127	33
X	85	39
S	1 411	186
LJUD	210	1
Total	3 075	495

Transkriberat av: Catrin Norrby

Grupp 14

Deltagare	Ord	Yttrande
FK1	515	126
FK2	1 133	151
FM5	389	79
FM6	523	89
X	4	3
S	1 045	116
LJUD	48	1
Total	3 657	565

Transkriberat av: Susanna Karlsson

Grupp 15

Deltagare	Ord	Yttrande
LK1	1 599	156
LK2	378	163
LM1	1 295	165
LM2	298	129
S	906	101
X	40	9
Ljud	32	1
Total	4 548	724

Transkriberat av: Anders Örtegren

Grupp 16

Deltagare	Ord	Yttrande
LK3	2 605	243
LK4	2 225	215
LK5	937	160
X	10	4
S	751	90
LJUD	44	1
Total	6 572	713

Transkriberat av: Malena Fjelstad

Grupp 17

Deltagare	Ord	Yttrande
LM3	940	93
LM4	1 033	124
LM5	840	80
LM6	128	25
X	49	25
S	496	86
LJUD	156	1
Total	3 642	434

Transkriberat av: Catrin Norrby

Grupp 18

Deltagare	Ord	Yttrande
MK7	2 022	190
MK8	1 583	236
MK9	986	125
X	3	3
S	1 172	160
LJUD	76	1
Total	5 842	715

Transkriberat av: Malena Fjelstad

Grupp 19

Deltagare	Ord	Yttrande
AK1	1 038	247
AK2	957	249
AM1	4 163	401
AM2	947	192
S	1 244	217
X	1	2
LJUD	70	2
Total	8 420	1 310

Transkriberat av: Fredrik Harstad

Grupp 20

Deltagare	Ord	Yttrande
AK3	1 723	191
AK4	1 825	256
AK5	698	174
AK6	380	98
X	47	16
S	790	100
LJUD	60	1
Total	5 523	836

Transkriberat av: Malena Fjelstad

Grupp 21

Deltagare	Ord	Yttrande
SK1	2 393	270
SK2	3 587	272
SK3	2 587	257
X	96	72
S	768	71
LJUD	124	1
Total	9 555	943

Transkriberat av: Sofia Berg

Grupp 22

Deltagare	Ord	Yttrande
TM1	603	143
TM2	1 826	214
TM3	1 008	153
TM4	577	139
X	166	105
S	1 944	240
LJUD	223	2
Total	6 347	996

Transkriberat av: Catrin Norrby

Grupp 23

Deltagare	Ord	Yttrande
TM5	1 488	177
TM6	2 218	252
TM7	920	205
X	7	3
S	1 443	196
LJUD	5	1
Total	6 081	834

Transkriberat av: Malena Fjelstad

Grupp 24

Deltagare	Ord	Yttrande
TM8	4 266	258
TM9	1 112	223
TM10	659	88
X	21	3
S	1 320	209
LJUD	66	1
Total	7 444	782

Transkriberat av: Malena Fjelstad

Grupp 25

Deltagare	Ord	Yttrande
GM1	2 142	292
GM2	2 458	282
GM3	2 323	282
GM4	1 627	224
X	27	10
S	1 494	185
LJUD	34	1
Total	10 105	1 276

Transkriberat av: Malena Fjelstad

Grupp 26

Deltagare	Ord	Yttrande
GK1	2 671	210
GK2	2 838	392
GK3	1 433	281
GK4	1 934	244
S	1 345	179
X	167	112
LJUD	127	2
Total	10 515	1 420

Transkriberat av: Karolina Wirdenäs

Grupp 27

Deltagare	Ord	Yttrande
GK5	3 398	397
GK6	1 502	359
GM5	2 347	301
GM6	854	157
S	1 287	203
X	46	23
LJUD	245	1
Total	9 679	1 441

Transkriberat av: Deltagare i kursen Samtalsanalys, vt 1998

Appendix 3

Deltagarnas frekvenser för *Kan du vissla Johanna?* står i rak stil och deras totala frekvenser i kursiv.

TABELL 1. *Frekvenser för grupp 26:s antal ord och yttranden i Kan du vissla Johanna? och totalt.*

Deltagare	Ord	Yttrande	Ord/yttrande
GK1	471 <i>2 671</i>	29 <i>210</i>	16 <i>13</i>
GK2	288 <i>2 838</i>	48 <i>392</i>	6 <i>7</i>
GK3	244 <i>1 433</i>	45 <i>281</i>	5 <i>5</i>
GK4	312 <i>1 934</i>	37 <i>244</i>	8 <i>6</i>
S	167 <i>1 345</i>	17 <i>179</i>	10 <i>8</i>
X	18 <i>167</i>	7 <i>112</i>	3 <i>2</i>
Summa	1 500 <i>10 515</i>	183 <i>1 420</i>	

Appendix 4

Exempel 4 i Kapitel 3.

Diskussionen av musikexemplet *Kan du vissla Johanna?* I grupp 26

- 1 X: mhm HARKLING
(.)
- 2 GK2: den blir man glad av iallafall
- 3 GK1: den va ju skojig
- 4 GK2: ja precis
- 5 GK4: jag tycker mycke om den [(.) X X
- 6 GK3: [jaa (.) de va såhär farmor satt
vid pianot å sp- (.) sjöng å spelade °för mej° när jag va
liten[(.) jättegulligt SKRATTAR
- 7 GK4: [SKRATTAR
- 8 GK4: texterna e jättemysiga
- 9 GK3: jaa (.) å [härliga
- 10 GK2: [jag tänker på svensk sommar när jag hör de (.)
å majstång
- 11 GK3: mer när man va mindre tänker jag nog på
(.)
- 12 GK2: jag vet inte nä inte mindre
- 13 GK4: kan jag tänka mej å lyssna på
- 14 GK2: ja men de e isåfall på sommaren jag vet inte jag sk- jag-
- 15 GK1: fast inte sådär jättelång tid [om man hade en sånhär»
- 16 GK2: [nej jag tänkte säga de (.)»
- 15 GK1: »trippel-CD me såna [så skulle man ju bli (.) konstig»
- 16 GK2: »+två tre låtar+
- 17 GK4: [nä (.) man får va **sugen** på just den»
- 15 GK1: »skulle man ju döo efter ett tag va sa du?
- 17 GK4: »musiken
- 18 GK3: ja
- 19 GK4: »man får va [sugen på just den musiken°
- 20 GK3: [de e när man e lite **glad** å såhär lite-
[SKR[ATTAR
- 21 GK2: [ja
- 22 GK1: [men i lagom **dos** tycker jag
- 23 GK2: ja
- 24 GK3: [[ja
- 25 GK4: [[ja
(.)
- 26 GK3: men de e ju jättehärligt (.) man kan sitta å skratta för
sej själv [(.)] för de e ju trevligt
- 27 GK1: [ja
- 28 GK2: [m
- 29 GK1: *mh[m*
- 30 GK4: [precis
- 31 GK2: käckt
(.)
- 32 GK3: (drömma till)
(.)
- 33 S: aa va å de för nåra som lyssnar på sånhär musik?
(.)
- 34 GK4: °åttiåringar°
- 35 GK3: ja de e de här **far**[mor å sådär SKRATTAR TILL
- 36 GK2: [jag tror också de
- 37 GK4: ja
- 38 GK3: å små barn
(.)

- 39 GK2: små barn? m kanske de
(.)
- 40 S: [[m
- 41 GK4: [[(de e nog [farmor] jag vet inte om de e- (.) de går nog»
42 GK3: [eller som dom spelade upp dom för
- 41 GK4: »inte vidare nu mer tror jag utan den kommer nog å stanna
där (.) X eller jag tror inte de e [direkt-
43 S: [den försvinner?
- 44 GK4: ja [(.) de skulle jag kunna tänka mej
- 45 GK1: [m X
- 46 GK2: de tror faktiskt jag me
- 47 GK4: de e inte så många som känner till eller (.)
°överhuvetaget°
- 48 GK3: ne
- 49 X: [[X
- 50 S: [[va skulle ni kalla musiken?
- 51 GK2: m de e svårt [(.) jag kan inte komma på nåt»
- 52 X: [FNISSAR
- 51 GK2: »[(.) gammaldags
- 53 X: [[SKRATTAR
- 54 GK3: [[nä
(.)
- 55 GK1: glad käck visa
- 56 GK2: ja [(.) visa
- 57 GK3: [visa e väldigt käckt för såna (.) mm
- 58 GK4: påminner lite om folkdans tycker jag (.) ändå [(.) samma-»
59 X: [X
- 58 GK4: »(.) jo
- 60 GK3: °(polska)°
- 61 GK2: mm
- 62 GK1: men jag kan ändå inte tänka mej mina farföräldrar eller
morföräldrar lyssna [på sån här för dom- jag kan inte»
63 GK2: [de kan inte jag heller
- 62 GK1: »tänka mej dom lyssna på musik överhuvetaget [dom kanske»
64 X: [X
- 62 GK1: »känner till»de å så här å kan sjunga på de å så här men
lyssna på de (.) dee näe
- 65 GK3: joo
- 66 GK4: min mamma brukar sjunga på den X X när jag va liten (.)
[min mormor-
- 67 GK2: [min farfar sjöng alltid den för mej när jag va liten (.)
[så skulle jag alltid vissla SKRATTAR *jag kunde inte de*
- 68 GK3: [mm (.) min mormor gjorde också alltid de
- 69 X: SKRATTAR
- 70 GK2: (de blev) pust BLÅSER (.) hm
(.)
- 71 GK3: SKRATTAR TILL
- 72 S: mm (.) TSK nä de- de kanske ä så att (.) [X X
- 73 GK1: [de kan va lite
så här också att man- [(.) att tv-shop gör nån samling»
[HARKLAR SIG
- 74 GK2: »*så här som man kan köpa så e de lite- litee ströfolk lite
73 GK1: häråvar som köper den*
[FNISS
- 75
- 76 GK4: [(°ja iåförsej°)
- 77 GK1: *ja men liksom*- hä de e ju (.) kulturarvet *eller nåt
sånt där*
- 78 GK4: ja [precis [(.) annars så skulle jag kunna tänka mej att»
- 79 GK2: [ja
- 80 S: [m

- 78 GK4: »den dör ut då
(.)
- 81 GK3: m
(.)
- 82 GK4: den som e gjord då iallefall [men de kanske kommer nya»
83 S: [m
82 GK4: »varianter meen (.) just dee vet jag inte
(.)
- 84 S: försvinner ja den ä ganska gammal den ä från trettitalet
satte-
- 85 GK3: m [(.) ja
86 X: [m
(.)
- 87 S: dom som va unga då (.) dom kanske inte finns så länge till
(.) (de ä sant) men de va intressant de här du sa att du
inte kan tänka dej att (.) dina faråmorföräldrar lyssnade
på musik
- 88 GK1: nå men dom- dom gör ju nästan inte de eller dom har ju
aldrig haft nån eh (.) nån musikanläggning sådär eller nu
skaffade dom sej CD-spelare men dom har nästan inga skivor
å jag har aldrig hört dom använda den (.) så de va mer-
(.)
- 89 X: m
- 90 GK2: dom har tv:n står på [kanske
- 91 GK1: [+men jag vet inte+ de e inte riktigt
likaa-
- 92 GK2: HARK[LAR SIG
- 93 GK4: [fast iåförsej dom va väl ute å dansade rätt mycke de
måste dom ju ha vatt
- 94 GK1: ja jo[jo men de e ju mer (.) på så sätt men liksom att»
- 95 GK2: [X X
- 94 GK1: »man sitter hemma å lyssnar på musik de tror jag e
ganskaa-
- 96 GK4: kanske inte så (vanligt)
- 97 GK3: men klassik musik då?
- 98 GK4: °(dom gör inte [de]°
- 99 GK1: [jaa fast dom- dom gör inte de heller dom
har en del (.) grammofonskivor me klassik musik men dom
lyssnar inte på dom [(.) inte ofta iallefall
- 100 GK4: [sen så hör dom inte så bra ofta
- 101 LÅNGT SKRATT
- 102 GK4: så
(.)
- 103 GK1: [[men dom tycker de mycke roligare å höra när barnbarnen»
- 104 GK3: [[X X
- 103 GK1: »spelar SKRATTAR
- 105 GK3: ja de tycker dom ju om iåförsej
(.)
- 106 S: men ni kommer å lyssna på musik när ni ä åtti för att
jamenar ni lyssnar ju väldigt mycke på musik nu om man
jämför mä-
- 107 GK2: jag kommer nog å göra de (.) tror jag [väl
108 GK3: [mm [jaa
109 GK4: [ja precis de
har jag funderat jättemycke på
- 110 S: hja
- 111 GK2: de tror [jag- de kan jag- de e jag nästan säker på
- 112 GK3: [man kommer å lyssnar på sånhär musik som
[man lyssnar på nu
- 113 GK1: [ja men de tror jag

- 114 GK2: ja men de har jag också tänkt på [den reklamen har du»
 115 GK3: [ja
 114 GK2: »inte sett den reklamen på tv nu?
 116 GK3: jag kan liksom inte tänka mej (.) [*gamla människor»
 117 GK2: [°mej själv lyssna på°-
 116 GK3: »lyssna [på (dee)*
 118 GK4: [(jag tror inte jag lyssnar på den musiken)
 119 GK2: a men [du lyssnar på de du lyssnar på nu
 120 GK3: [de kanske e jätte (.) klassiskt
 121 GK1: men dom lyssnade ju antagligen inte på musik när dom va
 unga eller de fanns ju inte my- inte mycke möjligheter å
 lyssna på musik på de sättet [å därför å då e de väl»
 [nä precis
 122 GK2:
 121 GK1: »ganska självklart att dom inte gör de nu heller
 123 GK4: ja visst [(.) (precis)
 124 GK2: [m
 125 GK1: dom skaffar ju inte [internet å såhär heller (.) de»
 126 GK2: [de e de man e van- van[vid °tror jag°
 127 S: [°nä*
 125 GK1: »förstår jag
 128 X: [°på nåt sätt°
 129 X: [SKRATTAR
 130 GK1: men jag tror inte [att jag kommer att sluta lyssna på»
 131 GK3: [(guud hur kommer världen att se uut?)
 130 GK1: »musik
 132 GK2: men jag [tror inte de kommer-
 133 GK4: [(de vi e vana vid eller inte) X X
 134 GK3: tror du de (.) kommer vi å sitta me internet ba-
 (.)
 135 GK2: (va va de me de?)
 136 GK3: [[när vi blir äldre
 137 GK4: [[(jag sitter inte [ens nu)
 138 GK1: [ja(visst) vi kommer å sitta å chatta
 (.) gamla gummorna
 139 LÅNGT SKRA[TT
 140 GK2: [bitch eller
 141 GK3: men allvarligt talat
 142 GK1: *jaha*
 143 GK3: man vet aldrig
 (.)
 144 X: jäpp
 (.)
 145 S: ja de blir spännande [(.) vi får köra en ny inspelning då
 146 X: [SKRATTAR TILL
 147 GK2: *mhm*
 148 GK4: [*jaha visst*
 149 [SKRATT
 150 S: så får vi se va som händer
 151 GK2: reunion
 152 X: mhm
 153 S: TSK ööö eh ja just de beskriva den här musiken ni sa att
 de va en visa de lät litegrann som (.) folkmusik
 [(.) folkdans
 154 X: [mm
 155 GK4: jag tycker denna e [(.) svängig den e inte så slätstruken»
 156 X: [(ja lite grann-)
 155 GK4: »tycker inte [jag
 157 GK1: [nä absolut[int[e slätstruken (.) men den e»
 158 GK3: [näe
 159 GK2: [näå

- 157 GK1: »inte så **fyllig** heller man har ju liksom inte fyllt ut om man skulle göra den här i modern tappning då skulle man förmodligen fylla ut den me massa [me andra sånahär ljud]
 156 GK2: [ja men de- just de»
 157 GK1: »(.) men de liksom ganska naket ändå de tycker jag e»
 160 GK2: »såhär mhm (.) precis
 157 GK1: »lite- de e ganska lite modigt å göra sån musik
 161 GK2: ja
 162 S: m
 (.)
 163 GK2: musiken e inte så jätteframtidande (.) [mest (.) sång
 164 GK3: [nä
 (.)
 165 GK4: å så den rösten so[m han [har den [e ju jättemysig
 166 GK3: [FNISSAR
 167 GK2: [ja de-
 168 GK1: [å den rösten som hon har de vibratot som hon lägger på på slutet där de e ju»
 169 GK3: [ja SKRATTAR
 168 GK1: »helt [*underbart*
 170 X: [SKRATTAR
 171 GK4: väldigt ja (.) de e ju bra
 (.)
 172 GK2: alla lät samma *på den tiden tycker jag* [gjorde dom inte»
 173 GK3: [SKRATTAR
 172 GK2: »de? [när man lyssnar på skivor från förritiden»
 174 GK3: [joo
 172 GK2: »[(.) svenskt så va de såhär [(.) (hårt)
 175 GK1: [jaa
 176 GK1: [men de va samma me filmer [från femtitalet eller va de [e alla pratar
 177 GK2: [ja
 178 GK2: [pratar såhär bå SKRATTAR
 179 GK1: [nämen
 alla dom gamla bullerbybarnen
 180 GK2: jaa [(.) (tillexempel såhär)-
 181 GK3: [m[m
 182 GK4: [m (.) °(visst°)
 183 GK1: dom pratar på ett väldigt speciellt sätt
 184 GK2: hja
 185 GK3: [[eller såhär-
 186 GK4: [[men varför- jaa
 187 GK3: eller såhär svartvita kärleksfilmer de låter alltid precis likadant domhär [(.) *iiii*
 188 GK2: [de kanske vi också gör fast vi inte märker de själva
 189 GK3: nåå [(.) de måste va nåt speciellt me inspelningen °jag»
 190 GK4: [nä (.) jag tror inte de
 189 GK3: »vet inte»
 191 GK4: fast de va nog ett annat sätt åå (.) vaa- va skådespelare [om man tänker på filmer å så [då va man väl annorlunda»
 192 GK3: [ja
 193 GK3: [men rösterna liksom»
 191 GK4: »å så
 193 GK3: »kvinnornas röster dom ee-
 194 BULLER
 195 GK4: då skulle man nog (.) ställa in rösten på å va skåde[spelerska
 196 GK1: [ja jag tror också de de känns mer så att man liksom

[(.) nu e jag s-
197 GK2: [nu e jag mer naturlig nu e jag skådespelerska
198 GK1: ja ja precis
(.)
199 GK3: [[mm (.) HARKLAR SIG
200 GK4: [[mm
201 X: mm
(.)
202 S: TSK vi (.) vi går vidare
203 GK2: m
204 GK3: ja
205 X: SKATTAR TILL

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

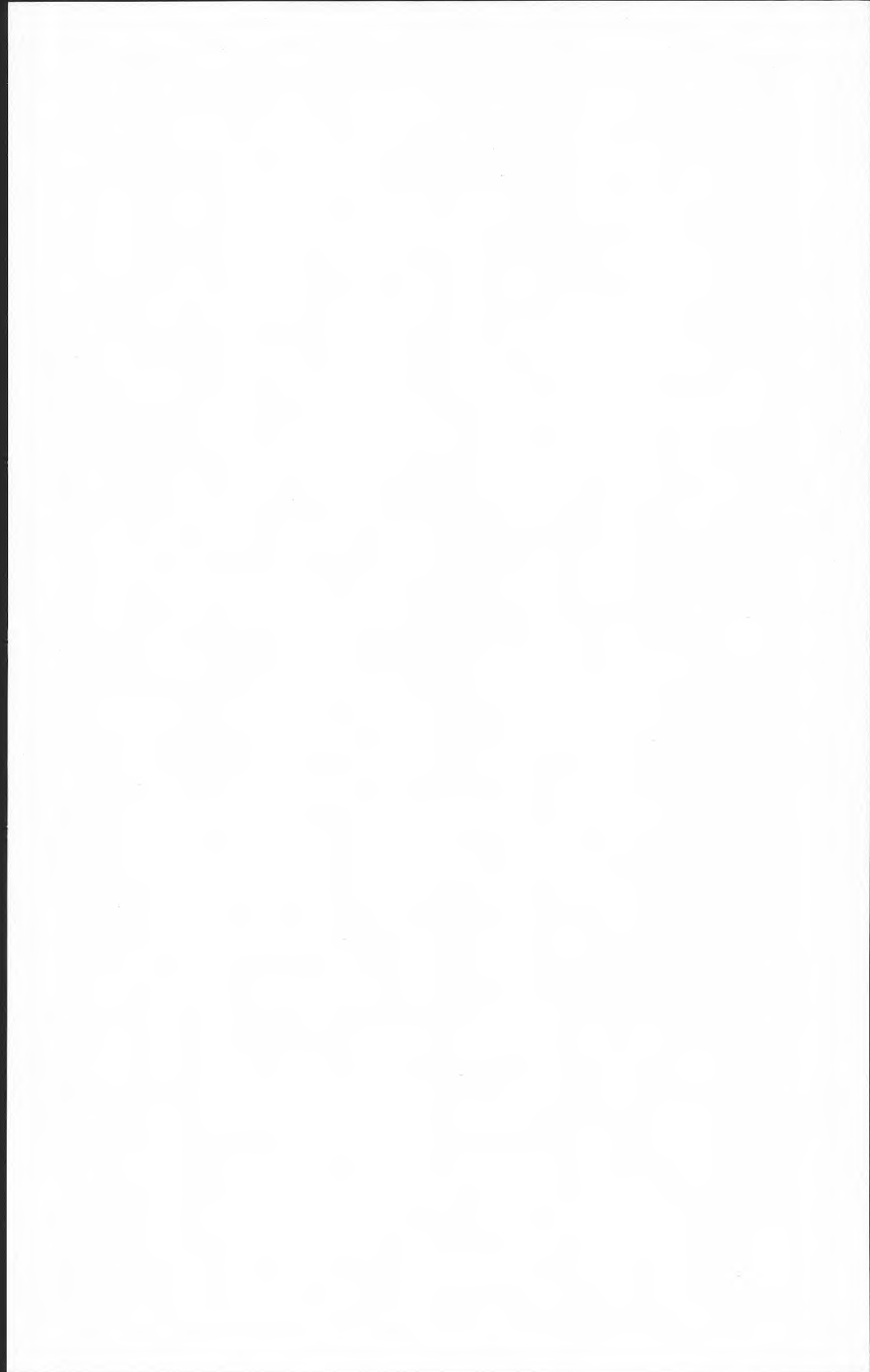
1926

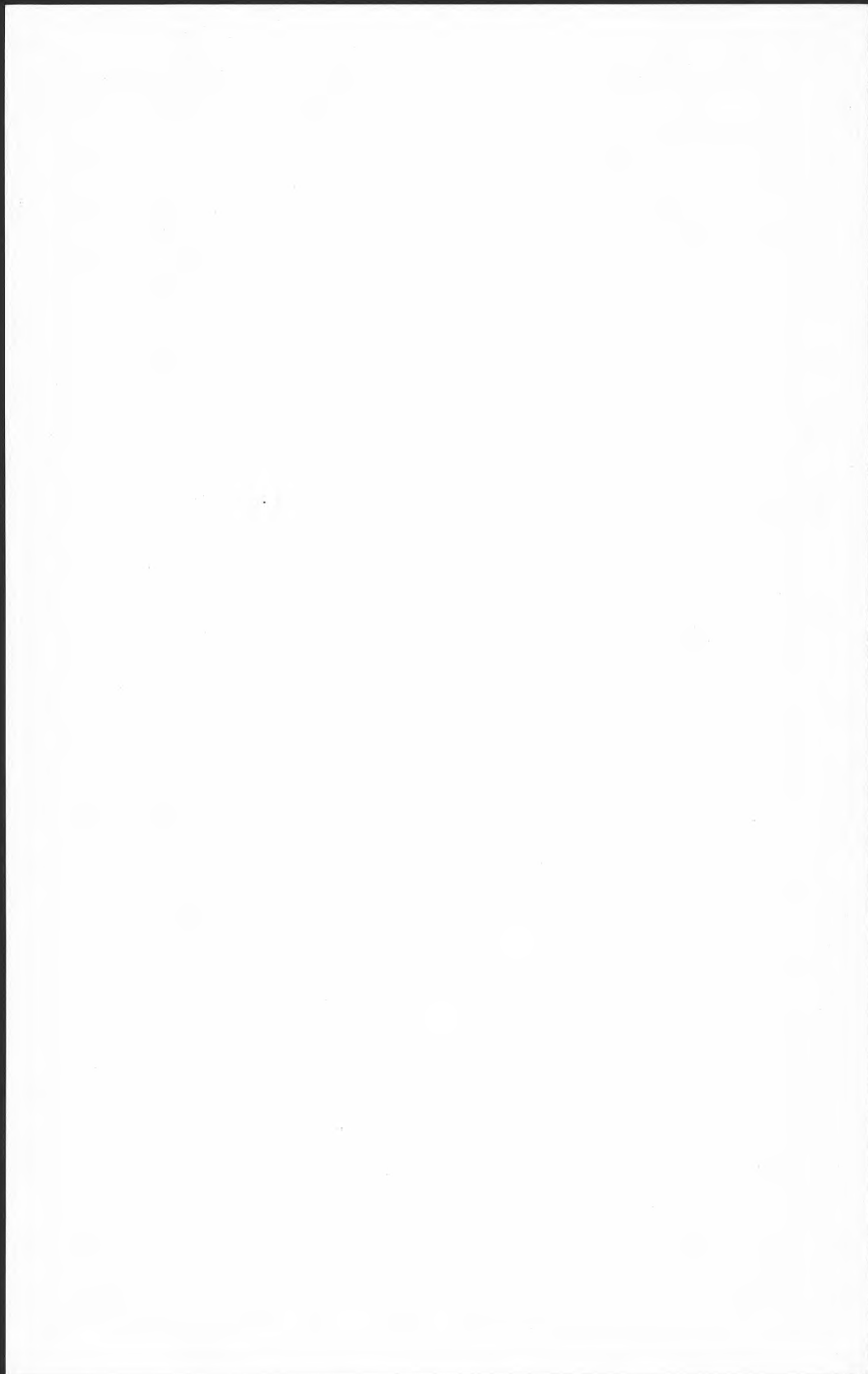
1927

1928

1929

1930

1. *Sture Allén*: Grafematisk analys som grundval för textedering med särskild hänsyn till Johan Ekeblads brev till brodern Claes Ekeblad 1639–1655. (English Summary: Graphemic Analysis as a Basis for Text Editing with Special Reference to Johan Ekeblad's Letters to his Brother Claes Ekeblad 1639–1655.) Göteborg 1965. 184 s.
2. Johan Ekeblads brev till brodern Claes Ekeblad 1639–1655. Utgivna med inledning, kommentar och register av Sture Allén. (With an English Summary of the Introduction.) Göteborg 1965. LXVI+219 s.
3. *Peter Hallberg*: Stilsignalement och författarskap i norrön sagalitteratur. Synpunkter och exempel. Göteborg 1968. 262 s.
4. *Peter Cassirer*: Deskriptiv stilistik. En begrepps- och metoddiskussion. (English Summary.) Göteborg 1970. 140 s.
5. *Peter Cassirer*: Stilen i Hjalmar Söderbergs "Historietter". (English Summary.) Göteborg 1970. 233 s.
6. *Ture Johannisson*: Ett språkligt signalement. (English Summary: A linguistic Signalment.) Göteborg 1973. VIII+540 s.+32 s. ill.
7. *Staffan Hellberg*: Graphonomic Rules in Phonology. Studies in the Expression Component of Swedish. Göteborg 1974. VIII+222 s.
8. *Bo Ralph*: Phonological Differentiation. Studies in Nordic Language History. Göteborg 1975. VI+222 s.
9. *Ingela Josefson*: Die Bezeichnungen für 'gross - klein', 'lang - kurz' im Altschwedischen. Göteborg 1977. VIII+119 s.
10. *Peter Cassirer*: Studier över ordförståelse. Rapport från projektet Svenskarna och deras ord. Göteborg 1977. VIII+135 s.
11. *Kerstin Nordenstam*: Svenskan i Norge. Språklig variation hos svenska invandrare i Bergen. (English Summary.) Göteborg 1979. VIII+209 s.
12. *Reinert Kvillerud*: Förnamn i Göteborg. Namnskick för skolbarn födda 1958. (English Summary.) Göteborg 1980. VIII+220 s.
13. *Sven-Göran Malmgren*: Adjektiviska funktioner i svenskan. (English Summary.) Göteborg 1990. 231 s.
14. Studier i svensk språkhistoria 2. Utgivna av Sven-Göran Malmgren & Bo Ralph. (English Summary.) Göteborg 1991. 283 s.
15. *Aina Lundqvist*: Språklig anpassning. Syntaktisk analys av ett barnboks-material. (English Summary.) Göteborg 1992. 248 s.
16. *Roger Källström*: Kongruens i svenskan. (English Summary.) Göteborg 1993. 300 s.

17. *Kerstin Norén*: Svenska partikelverbs semantik. (English Summary.) Göteborg 1996. 262 s.
18. *Ingegerd Enström*: Klara verba. Andraspråksinlärares verbanvändning i svenskan. (English Summary.) Göteborg 1996. 253 s.
19. *Ulf Ottosson*: Kausalitet och semantik. Ett bidrag till belysningen av förhållandet mellan lingvistisk språk teori och hermeneutisk fenomenologi. (English Summary.) Göteborg 1996. 526 s.
20. *Karl G. Johansson*: Studier i Codex Wormianus. Skriftradition och avskrifts- verksamhet vid ett isländskt skriptorium under 1300-talet. (English Summary.) Göteborg 1997. 271 s.
21. *Catrin Norrby*: Vardagligt berättande. Form, funktion och förekomst. (English Summary.) Göteborg 1998. 361 s.
22. *Hans Landqvist*: Författningssvenska. Strukturer i nutida svensk lagtext i Sverige och Finland. (English Summary.) Göteborg 2000. 480 s.
23. *Ingrid Sahlin*: Tal och undertexter i textade svenska TV-program. Problem-inventering och förslag till en analysmodell. (English Summary.) Göteborg 2001. 773 s.
24. *Per Holmberg*: Emotiv betydelse och evaluering i text. (English Summary.) Göteborg 2002. 337 s.
25. *Benjamin Lyngfelt*: Kontroll i svenskan. Den optimala tolkningen av infinitivers tankesubjekt. (English Summary.) Göteborg 2002. 346 s.
26. *Karolina Wirdenäs*: Ungdomars argumentation. Om argumentationstekniker i gruppsamtal. (English Summary.) Göteborg 2002. 300 s.